

ԳԼՈՒԽ 2

**49 գործնական վարժություններ և
մեթոդներ՝ մարդու իրավունքների
կրթության վերաբերյալ**

Վարժությունների ամփոփ ցանկ

	Ընդհանուր աստիճան	Աղքատություն	Մեծի անվտանգություն	Առողջապահություն	Երեխաներ	Ժողովրդավարություն	Լրատվամիջոցներ	Խաղաղ. և բռնություն	Խաղ. և այլատյացություն	Կրթություն	Համընդհանրացում	Շրջակա միջավայր	Մարդու իրավունքներ	Սեռ. հավասարություն	Սոց. իրավունքներ	Սպորտ	Քաղաքացիություն	Էջեր
Աղքատության աստղագուշակ (Horoscope of poverty)	3	✓									✓			✓				75
Ամենայն ձայն թող լսելի լինի (Let every voice be heard)	3			✓				✓								✓		80
Աշիկի պատմությունը (Ashique's story)	3			✓						✓				✓				83
Աշխատանքը և երեխաները (Work and babies)	2							✓					✓	✓				87
Ապրելով կատարյալ աշխարհում (Living in a perfect world)	3		✓					✓										90
Արդյո՞ք այլընտրանքներ ունենք (Do we have alternatives?)	3			✓				✓	✓									96
Արհմիութենական ժողով (Trade Union meeting)	4				✓										✓		✓	99
Բեմականացում (Act it out)	2			✓									✓				✓	103
Բոլորը՝ հավասար, բոլորը՝ տարբեր (All equal - all different)	2							✓		✓		✓						105
Բռնությունն իմ կյանքում (Violence in my life)	3		✓					✓					✓					108
Դեղամիջոցների մատչելիություն (Access to medicaments)	4		✓					✓		✓								110
Եկե՛ք խաղանք (Play the game!)	3							✓					✓				✓	116
Երբ գալիս է վաղը (When tomorrow comes)	3		✓					✓										120
Երեխայի իրավունքներ (Children's Rights)	2			✓						✓			✓					124
Երկու քաղաքների պատմություն (A tale of two cities)	3													✓		✓		128
Ձրոսյազի՝ մեկ գիշերում (Garden in a night)	3		✓														✓	138
Ձգուշացե՛ք, մենք հետևում ենք (Beware, we are watching!)	4									✓				✓			✓	141
Էլեկտրակայան (Power Station)	3							✓					✓				✓	144
Ընտանեկան գործեր (Domestic Affairs)	3		✓					✓					✓					147
Ընտրապայքար (Electioneering)	2				✓												✓	153
Իրավապաշտպանները (Fighters for rights)	2					✓							✓				✓	156
Իրավունքների «Բինգո» (Rights Bingo!)	1		✓	✓									✓					161
Լեզվական խոչընդոտ (The language barrier)	2		✓					✓	✓									164
Լրագրի առաջին էջ (Front page)	3							✓			✓	✓						167
Խոսենք սեռական կյանքի մասին (Let's talk about sex!)	4		✓					✓					✓					171
Ծախսի փող (Money to spend)	2		✓					✓					✓					174
Կապերի հաստատում (Making links)	4					✓							✓				✓	179
Կարո՞ղ եմ ներս գալ (Can I come in?)	3		✓										✓					183
Կյանքի ուստայն (The web of life)	2										✓	✓	✓	✓				188
Կրթություն բոլորի՞ համար (Education for All?)	2									✓	✓	✓	✓				✓	191
Համացանցի ազդեցությունը (The impact of the Internet)	4						✓				✓	✓						196
Համընդհանրացման բառարան (A glossary of globalization)	3									✓	✓				✓			202
Հերոսուհիներ և հերոսներ (Heroines and heroes)	2							✓					✓				✓	204
Ծանապարի դեպի Հավասարության երկիր (Path to Equality-land)	3							✓	✓				✓					207
Մականների կետորսությունը (Makah whaling)	4										✓	✓	✓					210
Մեկ րոպե (Just a minute)	2										✓	✓	✓			✓		217
Մեկ քայլ առաջ (Take a step forward)	2	✓						✓				✓						220
Մեր ապագաները (Our futures)	2			✓								✓	✓					225
«Նկարի բառը» խաղը ("Draw-the-word" game)	1						✓						✓				✓	228
Նկարներով խաղեր (Picture games)	1						✓	✓					✓					230
Ովքե՞ր եմ ես (Who are I?)	2							✓						✓			✓	236
Որտե՞ղ ես կանգնած (Where do you stand?)	2	✓											✓				✓	239
Պայքար հարստության և իշխանության համար (The Scramble for Wealth and Power)	3	✓	✓							✓								242
Պատասխան ռասիզմին (Responding to racism)	3							✓	✓				✓					246
Սպորտ՝ բոլորի համար (Sport for all)	2		✓					✓									✓	251
Տարբեր աշխատավարձեր (Different Wages)	2							✓					✓	✓				254
Տեսնել կարողությունը (See the ability!)	3							✓						✓	✓			258
Քվեարկել, թե՞ չքվեարկել (To vote, or not to vote?)	4				✓								✓				✓	263
Մարդու իրավունքների օրացույց (A Human Rights Calendar)																		269

Աղքատության աստղագուշակ

Կարող եք տեսնել ապագան: Գալիք տարին ի՞նչ կբերի Ամինային կամ Միշային:

Թեմաները	Աղքատություն, համընդհանրացում, սոցիալական իրավունքներ
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	15-ից 21
Ժամանակը	60 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժությունը զուգակցում է գիտելիքը ստեղծագործական շարադրանքի հետ՝ նպատակ ունենալով հետազոտել աղքատության հետևանքները և այն կենսական հնարավորությունները, որոնցից զրկված են աղքատները:
Հարակից իրավունքներ	■ Սննդի և կացարանի իրավունք ■ Առողջության իրավունք ■ Աշխատանքի իրավունք
Նպատակները	■ Խորհել աղքատ մարդկանց կյանքում հնարավորությունների բացակայության և այն դժվարությունների մասին, որոնց բախվում են նրանք ներկայացող հնարավորություններից օգտվելու ընթացքում ■ Հասկանալ աղքատության շղթան ■ Խրախուսել սոցիալական արդարությունը, մարդկային արժանապատվությունը և պատասխանատվությունը
Նյութեր	■ Աստղագուշակության 12 քարտ ■ 12 կենսագրական քարտ ■ Յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկական թղթի թերթ և մատիտ ■ Թղթի մեծ թերթ կամ գրատախտակ ■ Նշագրիչներ կամ կավիճ ■ Ժապավեն
Նախապատրաստում	■ Պատճենեք աստղագուշակության և կենսագրական քարտերը, կտրատեք: ■ Պատրաստեք քարտերի երեք լրակազմ՝ այնպես, որ յուրաքանչյուր լրակազմում լինեն չորս կենսագրական քարտեր՝ իրենց համապատասխանող չորս աստղագուշակության քարտերով: Քարտերը չխառնվելու համար յուրաքանչյուր լրակազմ դրեք առանձին ծրարի մեջ:

Ցուցումներ

1. Ներկայացրեք վարժությունը: Հակիրճ խոսեք աստղագուշակության մասին: Մասնակիցներն առհասարակ աստղագուշակության մասին կարողում են: Հավատում են աստղագուշակությանը: Դրանք սովորաբար ինչպիսի՞ տեղեկություններ են տալիս:
2. Մասնակիցներին բաժանեք երեք փոքր խմբերի, յուրաքանչյուր խմբի տվեք կենսագրական քարտերի մեկ լրակազմ՝ դրանց համապատասխան աստղագուշակության քարտերով:
3. Խմբերին քսան րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ իրենց քարտերում նկարագրված չորս անձանց համար երևակայական աստղագուշակություններ գրելու նպա-

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՍՏՆԱԳՐԱԿԱՆ ՔԱՐՏԻՆԵՐ

ՍՈՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐԸ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

3-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

15-ԻՑ 21

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

60 ԲՐՈՎԵ

- տակով: Օգտագործելով իրենց երևակայությունը, բնագործը և ընդհանուր գիտելիքները՝ նրանք պետք է կանխատեսեն, թե մարդկանց հետ ինչ է կատարվելու գալիք տարի: Շեշտեք, որ չկան ճիշտ և սխալ պատասխաններ. պետք է փորձել իրատեսական կանխատեսումներ անել:
4. Ավարտից հետո մասնակիցներին հրավիրեք լիազումար միստի: Խմբերին խնդրեք՝ հերթականությամբ ներկայացնել իրենց աշխատանքը: Որպեսզի բոլորը ծանոթանան տարբեր կերպարների հետ, նրանք պետք է կարդան կենսագրական քարտերի բովանդակությունը, այնուհետև ընթերցեն աստղագուշակությունները:
 5. Վերջում կենսագրական քարտերը և կանխատեսումները փակցրեք թղթի մեծ թերթի վրա՝ պատրաստելով ցուցապաստառ:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք քննարկումը՝ յուրաքանչյուր խմբի խնդրելով բացատրել, թե ինչպե՞ս որոշեցին իրենց կերպարներից յուրաքանչյուրի ապագան: Այնուհետև շարունակեք՝ փորձելով սահմանել աղքատությունը, և անցեք աղքատության հետևանքների քննարկմանը:

- Ինչպիսի՞ն են մասնակիցների պատկերացումներն աղքատ մարդկանց մասին իրենց սեփական երկրում և զարգացող երկրներում: Դրանք կարծրատիպե՞ր են: Որքանո՞վ են հիմնավորված այդ պատկերացումները: Որտեղի՞ց են մարդիկ քաղում տեղեկությունները:
- Ի՞նչ են հասկանում մասնակիցներն աղքատություն ասելով:
- Կարո՞ղ է մույն մարդը համարվել հարուստ, եթե ապրում է մի երկրում, և աղքատ, եթե ապրում է մեկ այլ երկրում: Այլ կերպ ասած՝ արդյո՞ք աղքատությունը հարաբերական է:
- Ձեր հասարակությունում ինչու՞ են որոշ մարդիկ հարուստ, իսկ մյուսներն՝ աղքատ:
- Որո՞նք են աղքատությունը հաղթահարելու հիմնական ուղիներն ինչպես ձեր երկրում, այնպես էլ աշխարհի ամենաաղքատ երկրներից որևէ մեկում: Հարուստ քեռի ունենա՞լը: Վիճակախաղում շահե՞լը: Կրթություն ունենա՞լը: Առողջ լինե՞լը: Անհրաժեշտ մարդկանց ճանաչե՞լը: Շատ աշխատե՞լը: Ուրիշ ի՞նչը:
- Աղքատ մարդկանց համար հե՞շտ է ճեղքել աղքատության շղթան: Այլ կերպ ասած՝ աղքատ ընտանիքում ծնված երեխայի համար դժվա՞ր է աղքատ չլինել չափահաս տարիքում:
- Ինչպիսի՞ հնարավորություններ ունեն մարդիկ, երբ հարուստ են:
- Ինչպիսի՞ հնարավորություններ ունեն մարդիկ, երբ աղքատ են:
- Արդյո՞ք աղքատ լինելը մարդկանց սեփական մեղքն է: Դա նրանց ճակատագի՞րն է: Արդյո՞ք դա սոցիալական, քաղաքական, տնտեսական իրողությունների հետևանք է:
- Աղքատությունը սովորաբար ուղեկցվում է վատառողջությամբ, սովով և թերսնվածությամբ, կրթության պակասով, թերի աշխատանքային հմտություններով ու գործազրկությամբ: Սա զուգահեռությունն է, թե՞ այդ երևույթները փոխկապակցված են: Եթե այո, որո՞նք են դրանց միջև առկա կապերը:
- Ընդհանուր առմամբ՝ մարդիկ ինչպե՞ս են նայում աղքատ մարդկանց:
- Քաղաքական և սոցիալական ինչպիսի՞ քաղաքականություններն են բոլոր քաղաքացիների համար ստեղծում լավագույն կենսական հնարավորությունները:
- Ձեր երկրում կրթությունը որքանո՞վ է նպաստում աղքատության կրճատմանը:
- Աշխարհի գրեթե բոլոր երկրներում ճեղքվածքը հարուստների և աղքատների միջև մեծանում է: Ճեղքվածքը մեծանում է նաև երկրների միջև: Եվրոպայի համար որո՞նք են դրա հետևանքները:
- Ճեղքվածքի մեծանալը որևէ նշանակություն ունի՞: Եթե մասնակիցները կարծում են, որ ունի, ո՞ւմ պարտականությունն է այդ ճեղքվածքի կրճատման ուղղությամբ աշխատելը:
- Ի՞նչ կարող են անել առանձին անհատները, խմբերը, համայնքները և ազգերը՝ այդ ճեղքվածքը փակելու ուղղությամբ:

Խորհուրդներ վարողներին

Մասնակիցներին բացատրեք, որ սա երևակայական աստղագուշակություն է, և պարտադիր

չէ աստղագուշակ լինել կամ քաջատեղյակ լինել կենդանակերպի նշաններին ավանդաբար վերագրվող բնավորություններին: Նախընտրելի է, որ նրանք կենտրոնացնեն քարտերում ներկայացված կենսագրական մանրամասների վրա և օգտագործեն պատմությունից, տնտեսագիտությունից, սոցիոլոգիայից ունեցած և իրենց ընդհանուր գիտելիքները: Աստղագուշակությունների «սիրային» մասը պետք է վերաբերի ոչ միայն անհատների սիրային կյանքին, այլև ընտանիքի և ընկերների հետ նրանց փոխհարաբերություններին:

Տարբերակներ

Դուք կարող եք վերամշակել կենսապատումները, դրանք կամ դրանց մի մասը փոխարինել ձեր կարծիքով ավելի հետաքրքիր, նպատակահարմար պատմություններով: Կարող եք նաև այդ պատմությունները փոխարինել իրական դեպքերով, որոնց մասին գիտեք, լսել եք ձեր համայնքում կամ երկրում:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Կանայք հաճախ ընտանիքի միակ ապրուստ վաստակողներն են, երբ նրանք կամ միայնակ մայրեր են, կամ նրանց ամուսինները չեն աշխատում: Այնուամենայնիվ, աշխատավայրում կանայք հաճախ են ենթարկվում խտրականության, իսկ սոցիալական աջակցության պակասի պարագայում ծայրահեղ դժվար է միաժամանակ աշխատել և հոգալ ընտանիքի կարիքները: Եթե խմբին հետաքրքրում են այս հարցերը, կարող է կատարել 87-րդ էջի «Աշխատանքը և երեխաները» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Ձեր աջակցությունն առաջարկեք որևէ հասարակական կազմակերպության կամ միավորման, որն աշխատում է աղքատների հետ և փորձում նրանց համար հնարավորություններ ստեղծել: Դուք կարող եք ընտրել տեղական մի խումբ, պարզել խմբի անդամների կարիքները, այնուհետև դրամահավաքի ծրագիր մշակել:

ԱՌՁԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Կենսագրական քարտեր

Մարիան Երեք երեխաների միայնակ մայր է, ապրում է Պորտուգալիայի Մադեյրա քաղաքի աղքատ արվարձաններից մեկում: Ամուսինը վերջերս է լքել նրան: Աշխատում է որպես աղախին մի հարուստ ընտանիքում, սակայն մինչև ե՞րբ: Վերջերս գողացել են տանտիրուհու թանկարժեք մատանին, և վերջինս կասկածում է, որ դա արել է աղախիններից մեկը: Նրանք չեն կարողանում պարզել, թե ո՞վ է մեղավոր, ուստի բոլոր աղախիններն էլ աշխատանքից արձակվելու և փոխարինվելու են նորերով: Մարիան **Այծեղջյուր** է:

Ամինան Թուրքիայից է: Նա ապրում է Երկրի ամենաաղքատ շրջաններից մեկի փոքրիկ մի գյուղում: Նա 12 տարեկան է: Ծնողները՝ աղքատ գեղջուկներ, քննարկում են Ամինայի համար ամուսին գտնելու հարցը: Սակայն նա չի ուզում ամուսնանալ: Փոխարենը՝ որոշում է փախչել տնից և գնալ մայրաքաղաք, որտեղ, հուսով է, կապրի լավ կյանքով: Ամինան **Երկվորյակ** է:

Միշան Սիբիրի Տոմսկ քաղաքից է: Նա արդեն երկար ամիսներ գործազուրկ է և չգիտի՝ ինչ անել: Նրա կինն անկողնային հիվանդ է: Ունեն չորս երեխա՝ 20, 18, 10 և 8 տարեկան, որոնցից վերջին երկուսը հաշմանդամ են: Միշան **Կույս** է:

Յուրին իր ծնողների և երեք փոքր եղբայրների հետ ապրում է Սիբիրի Տոմսկ քաղաքում: Նա քսան տարեկան է, շատ խոստումնալից հոկեյիստ: Քեռին, որ Ամերիկայում է, փորձում է նրա համար կրթաթոշակ գտնել, որ Յուրին կարողանա սովորել ամերիկյան քոլեջում: Հայրը՝ Միշան, արդեն երկար ամիսներ գործազուրկ է, և ներկայումս ընտանիքի եկամտի միակ աղբյուրը Յուրիի կատարած պատահական աշխատանքներն են: Յուրին չգիտի՝ ինչպես վարվել: Նրա մայրը հիվանդ է, երկու կրտսեր եղբայրները հաշմանդամ են, և ընտանիքի հույսն իր վրա է: Յուրին **Խնեզգետին** է:

Բենգտը երիտասարդ շվեդ «սափրագլուխ» է: Բռնարարքների համար այս տարի նա երկու անգամ ձերբակալվել է: Արդեն երկու տարի է, ինչ աշխատանք չունի և, չնայած դրան, մերժում է բոլոր առաջարկները: Նա գերադասում է ժամանակն անցկացնել վարժեցնելով բուլտերիեր ցեղի իր շանը, զբաղվելով մարմնամարզությամբ և ընկերների հետ փողոցներում թափառելով. ընկերներն առնչություն ունեն վերջին մի քանի ռասիստական միջադեպերին: Բենգտը **խոյ** է:

Ռիկարդոն միայնակ ապրում է Իսպանիայի Բարսելոնա քաղաքի մի փոքրիկ բնակարանում, որի վարձը մի կերպ է կարողանում վճարել: Նա արդեն շատ ամիսներ հիվանդ է և ապրում է պետության կողմից հատկացվող սոցիալական նպաստով: Մինչ այդ նա պատահական աշխատանքներ էր կատարում: Երբ կինը լսեց, որ ամուսինը ՄԻԱՎ վարակակիր է, վերցրեց երեխաներին և հեռացավ: Ռիկարդոն **կշեռք** է:

Աբդուլը շատ տարիներ առաջ Ֆրանսիայի մայրաքաղաք Փարիզ է եկել Մավրիտանիայից՝ աշխատանք գտնելու հույսով: Առաջին տարիներն անցկացրել է միայնակ, սակայն ավելի ուշ կարողացել է բերել կնոջն ու չորս որդիներին, ինչպես նաև՝ տատիկին ու պապիկին: Նրանք բոլորն ապրում են Փարիզի աղքատ արվարձաններից մեկում գտնվող մի բնակարանում: Միառժամանակ ամեն ինչ լավ էր, հատկապես երբ Աբդուլի կինը զույգ տղաներ ունեցավ: Սակայն, ինչպես պարզվեց, շատ դժվար է տղաներին դաստիարակել այնպես, որ նրանք պահպանեն մավրիտանական ավանդույթները: Ջուլգերը հիմա 12 տարեկան են: Նրանք բազմաթիվ խնդիրներ են ունենում դպրոցում և հաճախ հրաժարվում են ենթարկվել ծնողներին: Ընդհանուր տնտեսական անկման հետևանքով վերջերս Աբդուլը կորցրել է աշխատանքը: Աբդուլն **Առյուծ** է:

Երկվորյակներ **Մուխտարն** ու **Օուլդը** ծնվել են Ֆրանսիայի մայրաքաղաք Փարիզում: Նրանք Աբդուլի երեխաներն են, որը վտարանդի բանվոր է՝ ծագումով Մավրիտանիայից: Ամբողջ ընտանիքը՝ ծնողները, չորս ավագ եղբայրները, ինչպես նաև տատիկն ու պապիկը միասին ապրում են Փարիզի աղքատ արվարձաններից մեկում գտնվող մի բնակարանում: Ջուլգերը հիմա 12 տարեկան են և բազմաթիվ խնդիրներ ունեն դպրոցում: Նրանք հրաժարվում են սովորել, հաճախ բաց են թողնում դասերը՝ իրենց ընկերների հետ Փարիզի արվարձաններում թրև գալու նպատակով, և հրաժարվում են ենթարկվել ծնողներին, որոնց հետ նրանք շատ են վիճում, երբեմն՝ կոպտորեն: Դպրոցից ստացվող տեղեկությունները ցույց են տալիս, որ նրանք հետզհետե ավելի ագրեսիվ են դառնում: Մուխտարը և Օուլդը **Ջրիս** են:

Քրիստան 20 տարեկան է, վարձել է մի փոքրիկ բնակարան Պրագայի արվարձաններից մեկում և երազում է ապրել Գերմանիայում: Նա Բեռլինում աշխատանքներ առաջարկող հայտարարություն է կարդացել: Չանգահարելով նշված համարով՝ հանդիպել է մի տղամարդու, որը խոստացել է նրան դուրս բերել աղքատությունից՝ հավաստիացնելով, որ նա հեշտությամբ աշխատանք կգտնի Բեռլինում: Քրիստան որոշել է վստահել տղամարդուն և օգտագործել Գերմանիա գնալու հնարավորությունը: Քրիստան **Աղեղնավոր** է:

Ջեյնը ծեր այրի կին է, ապրում է Շոտլանդիայում: Նրա ամուսինը հարբեցող էր և գրեթե երբեք չի աշխատել: Նա գոյություն է պաշտպանում չնչին պետական կենսաթոշակով, սակայն ներկայումս լրացուցիչ խնամքի կարիք ունի, քանի որ առողջությունը վատթարանում է: Ջեյնը **Չուկ** է:

Բելան ապրում է իր քույր Անժելիկայի հետ Իտալիայի Պալերմո քաղաքում: Նրանց ծնողները մահացել են, երբ աղջիկները տասնվեց և տասնյոթ տարեկան էին. նրանք ստիպված էին թողնել դպրոցը և ապրուստ հայթայթելու համար աշխատել: Նրանք հիմա քսաներկու և քսաներեք տարեկան են: Բելան երկու աշխատանք ունի. ցերեկն աշխատում է որպես աղախին, իսկ գիշերները՝ հիվանդանոցում՝ որպես հավաքարար: Նա նաև խնամում է Անժելիկային, որը թմրամոլ է: Բելան անկարող է լքել քրոջը, քանի որ գիտի՝ որքան է նա տառապել իրենց բռնակալ հոր ձեռքին: Բելան ինքը տառապում է սեփական տաքարյունությունից, որի պատճառով վերջերս երկու աշխատանք է կորցրել: Բելան **Ցուկ** է:

Անժելիկան ապրում է իր քույր Բելայի հետ Իտալիայի Պալերմո քաղաքում: Նրանց ծնողները մահացել են, երբ աղջիկները տասնվեց և տասնյոթ տարեկան էին. նրանք ստիպված էին թողնել դպրոցը և ապրուստ հայթայթելու համար աշխատել: Նրանք հիմա քսաներկու և քսաներեք տարեկան են: Բելան երկու աշխատանք ունի, նաև խնամում է Անժելիկային, որը թմրամոլ է: Անժելիկան հաճախ գողանում է քրոջ աշխատավարձը՝ թմրադեղ գնելու համար: Արդեն երկար տարիներ է, ինչ նա մեկ թողնում, մեկ վերսկսում է թմրադեղերի օգտագործումը, բայց շատ է դժվարանում վերջ տալ այդ մոլությամբ: Անժելիկան **Կարիճ** է:

Աստղագուշակության քարտեր՝ տարվա համար

Խոյ (Բենգո) Մարտի 21-ապրիլի 21 Սեր Աշխատանք Առողջություն	Կշեռք (Ռիկարդո) Սեպտեմբերի 23-հոկտեմբերի 22 Սեր Աշխատանք Առողջություն
Ցուլ (Բելա) Ապրիլի 22-մայիսի 21 Սեր Աշխատանք Առողջություն	Կարիճ (Ամժելիկա) Հոկտեմբերի 23-նոյեմբերի 22 Սեր Աշխատանք Առողջություն
Երկվորյակ (Ամինա) Մայիսի 22-հունիսի 21 Սեր Աշխատանք Առողջություն	Աղեղնավոր (Քրիստա) Նոյեմբերի 23-դեկտեմբերի 21 Սեր Աշխատանք Առողջություն
Խեցգետին (Յուրի) Հունիսի 22-հուլիսի 22 Սեր Աշխատանք Առողջություն	Այծեղջյուր (Մարիա) Դեկտեմբերի 22-հունվարի 20 Սեր Աշխատանք Առողջություն
Առյուծ (Աբդուլ) Հուլիսի 23-օգոստոսի 22 Սեր Աշխատանք Առողջություն	Ջրիս (Մուխտար և Օուլդ) Հունվարի 21-փետրվարի 19 Սեր Աշխատանք Առողջություն
Կույս (Միշա) Օգոստոսի 23-սեպտեմբերի 22 Սեր Աշխատանք Առողջություն	Չուկ (Ջեյն) Փետրվարի 20-մարտի 20 Սեր Աշխատանք Առողջություն

Ամենայն ձայն թող լսելի լինի

«Կրթել՝ նշանակում է հավատալ փոփոխություններին»:
Պաուլո Ֆրեյրե

Թեմաները	Կրթություն, քաղաքացիություն, երեխաներ
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	8-ից 50
Ժամանակը	115 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա փոքր խմբերում կամ լիակազմ քննարկման միջոցով անցկացվող բանավիճային վարժություն է, որը դիտարկում է հետևյալ հարցերը. ■ Ինչ է կրթությունը, և որքանով է այն համապատասխանում կամ չի համապատասխանում մարդկանց պահանջներին ■ Մասնակցություն որոշումների կայացման գործընթացներին
Հարակից իրավունքներ	■ Կրթության իրավունք ■ Կարծիքի և արտահայտվելու ազատության իրավունք ■ Սեփական երկրի կառավարմանը մասնակցելու իրավունք
Նպատակները	■ Խորհել կրթական համակարգի և այն մասին, թե որքանով է դա համապատասխանում մարդկանց պահանջներին ■ Ձառագցնել համագործակցության և որոշումների կայացման ժողովրդավարական գործընթացին մասնակցության հմտություններ՝ դպրոցի կամ ակումբի մակարդակով ■ Ապահովել արդարությունը և մասնակցությունը
Նյութեր	■ Թղթի 4 մեծ թերթեր կամ գրատախտակ և գրիչներ՝ 4 մարդուց բաղկացած յուրաքանչյուր փոքր խմբի համար ■ Օժանդակ թուղթ նշումների համար

Ցուցումներ

Այս վարժությունը բաղկացած է երկու մասից. 1-ին մասում (35 րոպե) քննարկվում է այն հարցը, թե ինչպիսի կրթություն կցանկանային ստանալ մարդիկ, իսկ 2-րդ մասում (60 րոպե)՝ թե ինչպես կարելի է զարգացնել ժողովրդավարական համակարգերը, մարդկանց համար երաշխավորել կրթության վերաբերյալ սեփական կարծիքն արտահայտելու հնարավորություն:

Մաս 1-ին. Ինչպիսի՞ կրթություն ենք մենք ցանկանում ստանալ (35 րոպե)

1. Սկսեք համառոտ ընդհանուր քննարկումից այն մասին, թե մասնակիցներն ի՞նչ են հասկանում կրթություն ասելով: Նրանք պետք է իմանան, որ կրթություն ստանալը մարդու իրավունք է:
2. Այժմ անցկացրեք մտքերի գրոհ՝ կրթության դրական և բացասական կողմերի վերաբերյալ, և գրատախտակին գրեք բառ-բանալիները:
3. Մասնակիցներին բաժանեք զույգերի: Նրանք 15 րոպե ժամանակ տվեք, որ զննահատեն կրթության իրավունքի արժեքն այն տեսանկյունից, թե ո՞վ է որոշում՝ ինչ և ինչպես պետք է սովորեն:
4. Լիակազմ քննարկում հրավիրեք և խնդրեք մասնակիցներին արտահայտել իրենց կարծիքները:

Մաս 2-րդ. Ժողովրդավարական համակարգերի զարգացում, որ մարդիկ ստացած կրթու-

թյան վերաբերյալ իրենց կարծիքն արտահայտելու հնարավորություն ունենան (60 րոպե):

1. Խնդրեք մասնակիցներին նորից զույգեր կազմել և քննարկել՝ ինչպե՞ս են որոշումներն ընդունվում իրենց դպրոցում, վարժարանում կամ ակումբում: Օրինակ՝ ո՞վ է որոշում, թե ի՞նչ ուսուցանել կամ ի՞նչ վարժություններ ընդգրկել կրթական ծրագրում: Ինչպե՞ս է իրականացվում դպրոցի, վարժարանի կամ ակումբի կառավարումը: Ինչպե՞ս են կայացվում բյուջեի ձևավորմանը և ծախսերին վերաբերող որոշումները: Ինչպե՞ս է մշակվում ու համաձայնեցվում քաղաքականությունը: Որքանո՞վ է լսելի երիտասարդների ծայրն այդ գործընթացում:
2. Խնդրեք զույգերին՝ միավորվել և կազմել չորսական մասնակիցներից բաղկացած խմբեր: Խնդրեք նկատի ունենալ, որ նրանք ունեն կրթության, ինչպես նաև իրենց վերաբերող որոշումների ընդունման գործընթացին մասնակցելու իրավունք:
3. Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբի՝ քննարկել ժողովրդավարական ճանապարհով ընտրված այն ղեկավար մարմնի առկայության դրական և բացասական կողմերը, որը տեղական մակարդակում նրանց կրթության վերաբերյալ որոշումներ է կայացնում: Այդպիսի մարմին կարող է լինել դպրոցի կամ վարժարանի ուսանողական խորհուրդը, երիտասարդական ակումբի կամ երիտասարդական կազմակերպության վարչությունը:
4. Խնդրեք խմբերին քննարկել, թե իրենց պատկերացմամբ որն է լավագույն խորհուրդը կամ վարչությունը, որը կարող է հնարավորություն տալ արտահայտելու իրենց կարծիքը՝ ստացած կրթության վերաբերյալ:
5. Հաջորդ փուլը կախված է խմբի հնարավորություններից: Եթե ձեր դպրոցում կամ ակումբում չկա խորհուրդ, ապա խմբերը պետք է որոշեն, թե ինչպիսի խորհուրդ կցանկանան ունենալ, և ինչ քայլեր կարելի է ձեռնարկել այդպիսի խորհուրդ ստեղծելու համար: Եթե ձեր խումբն արդեն ունի խորհուրդ կամ վարչություն, խմբի անդամները պետք է վերլուծեն դրա գործունեությունը և մշակեն պլաններ՝ աշխատանքը բարելավվելու վերաբերյալ: Բացատրեք ՈԻԹՅՍ վերլուծություն կատարելու կարգը և խմբերին 30 րոպե ժամանակ տվեք՝ գրատախտակի վրա գործողությունների ծրագիր կազմելու համար:
6. Կատարեք լիակազմ քննարկում և խմբերին խնդրեք զեկուցել արդյունքների մասին:

Վերլուծություն և գնահատում

Շատ հարցեր պետք է արդեն հնչած լինեն նախորդ քննարկումների տարբեր փուլերում: Ժամանակ հատկացրեք՝ ամփոփելու ամբողջ վարժությունը, մտածելու ընդհանուր ուսուցողական կետերի շուրջ և ծրագրելու հաջորդ քայլերը:

- Դուր եկա՞վ մասնակիցներին վարժությունը: Օգտակա՞ր էր այն: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ ոչ:
- Ինչո՞ւ են որոշումներ կայացնող ժամանակակից կառույցներն այդպիսին: Ի՞նչ պատմական նախադեպեր ունեն դրանք: Այդ կառույցներն արդյո՞ք իրականացրել են իրենց գործառնություններն անցյալում: Ինչո՞ւ դրանք արդիական չեն:
- Ինչո՞ւ է անհրաժեշտ պարբերաբար վերանայել որոշումների ընդունման ընթացակարգերը:
- Ինչպե՞ս կարելի է համեմատել տարբեր գործողությունների ծրագրերը:
- Ի՞նչ արժեք են դրանք ներկայացնում ժամանակի, գումարի և ջանքերի առումով:
- Որքա՞ն իրատեսական են դրանք: (Ծանոթություն. մեծ հեռանկարներ ունենալը ողջունելի է, սակայն անհրաժեշտ է նպատակին մոտենալ քայլ առ քայլ):

Խորհուրդներ վարողներին

Անհրաժեշտ է յուրաքանչյուր խմբի համար որոշել, թե ինչպես պետք է լավագույնս ներկայացնել վարժությունը մարդու իրավունքների, այն է՝ կրթության և որոշումների ընդունմանը մասնակցելու իրավունքների տեսանկյունից: Դուք կարող եք այդ անել՝ մասնակիցներին խնդրելով փոխանակել ունեցած գիտելիքները, կամ էլ ինքներդ նրանց տվեք նախնական տեղեկություններ:

ՈԻԹՅՍ վերլուծության բացատրությունը և նկարագիրը տրված է «Դիմենք գործուղությունների» գլխում (գլուխ 3):

Հիշարժան ամսաթիվ

Հոկտեմբերի 5
Ուսուցիչների
համաշխարհային օր

Հեղափոխական քայլերի առաջարկներ

Թույլ տվեք խմբին շարունակել աշխատանքն այս վարժության մեջ արժարժված գաղափարների շուրջ և, օգտվելով էջ 275-ի «Դիմենք գործողությունների» գլխի խորհուրդներից, փորձեք առավել որոշիչ դարձնել ձեր կարծիքը դպրոցում, վարժարանում կամ ակումբում որոշում ընդունելու ժամանակ:

Եթե խմբի անդամներին դուր է եկել մտածել այն մասին, թե իրենք ինչպիսի կրթություն կցանկանային ստանալ, ապա թերևս հաճույքով կատարեն էջ 128-ի «Երկու քաղաքների պատմությունը» խաղը, ուր քննարկվում է այն հարցը, թե ինչպիսի քաղաքում կցանկանային մարդիկ ապրել:

Ուղենիշ գաղափարներ

Մասնակիցները կարող են կապ հաստատել ու տեղեկություններ փոխանակել այլ տեղական, հանրապետական կամ միջազգային ուսանողական խորհուրդների հետ:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Ինչու՞ է անհրաժեշտ ունենալ դպրոցական խորհուրդ

Դպրոցական խորհուրդը նպատակ ունի սովորողներին տալ ձայնի իրավունք դպրոցական այն հարցերի քննարկման ժամանակ, որոնք ուղղակիորեն վերաբերում են նրանց: Կան դպրոցական խորհուրդների ստեղծման ու դրանց արդյունավետ աշխատանքի երաշխավորման բազմաթիվ հիմնավոր պատճառներ:

Աշակերտական կենտրոն առավելություններ

Դպրոցական խորհրդի գործունեությանը մասնակցելը նպաստում է աշակերտների կրթական կամ անհատական զարգացմանը, որովհետև՝

- խորհուրդներն ապահովում են քաղաքացիության կրթությունը, քաղաքական գործունեությունը և ժողովրդավար վերաբերմունքը
- խորհուրդները խթանում են սոցիալական վստահությունը և անհատական արժեքները
- ուսանողներն իրավունք են ստանում մարտահրավեր նետել ղեկավարությանը
- ուսանողները սովորում են որոշումներ ընդունել արդարությամբ և հաշվետվողականությամբ
- ուսանողները սովորում են կյանքի իրողություններ, օրինակ՝ ինչպես աշխատել սահմանափակ բյուջեով կամ ոչ շահագրգիռ ղեկավարության հետ:

Գործնական առավելություններ

- Ժողովրդավարական կառավարման ոճերը բռնապետական ոճերից առավել լավ են գործում, որովհետև դրանք վերջին հաշվով ավելի արդյունավետ են, քանի որ խրախուսում են աշակերտների պատասխանատվության զգացումը:
- խորհուրդները խրախուսում են համագործակցությունը, կառավարելի դարձնում եռանդն ու նվազեցնում օտարվածության զգացումը:
- խորհուրդները կարող են բարելավել դպրոցի մթնոլորտը, ուսուցիչներն ավելի վստահելի են դառնում, ներքին կանոնները ներկայացվում են որպես առավել արդարացի ու հիմնավորված:
- Անկախ արտաքին սոցիալական ու քաղաքական ճնշումների պատճառով կատարվող սահմանափակումներից՝ դպրոցական խորհուրդը գործնական ուղի է ցույց տալիս աշակերտներին, խորացնում աշխատակազմի անդամների հավատը որոշակի արժեքների նկատմամբ ու նվիրումը դրանց:

Աշիկի պատմությունը

Երեխաների աշխատանքն ապահովում է ընտանիքների ու համայնքների անհրաժեշտ եկամուտը: Վերացրեք այն, և ամենից շատ կտառապեն հենց երեխաները:
Մի՞թե դա ճիշտ է:

Թեմաները	Երեխաներ, սոցիալական իրավունքներ, համընդհանրացում
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	5 և ավելի
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության մեջ կիրառվում են քննարկումներ փոքր խմբերով՝ հետևյալ հարցերն ուսումնասիրելու նպատակով. ■ Մանկական աշխատանքի իրական պատկերը ■ Մանկական աշխատանքի պատճառները. ինչպե՞ս վերացնել դրանք
Հարակից իրավունքներ	■ Աշխատանքի վնասակար ձևերից և շահագործումից պաշտպանվելու իրավունք ■ Կրթության իրավունք ■ Խաղերի և հանգստի իրավունք
Նպատակները	■ Ընդլայնել գիտելիքները մանկական աշխատանքի իրական պատկերի մասին ■ Ձևաբանել քննադատական մտածողություն խնդրի բարդության շուրջ ■ Խրախուսել արդարության արժեքներն ու լուծումներ գտնելու պատասխանատվության զգացումը
Նյութեր	■ Յուրաքանչյուր մասնակցին՝ Աշիկի պատմության փաստագրական թերթիկի մեկ օրինակ ■ Գրիչներ և նշագրիչներ ■ Գրատախտակ կամ մեծ թղթեր (Ա3 չափի)
Նախապատրաստում	■ Ա3 չափի կամ այլ մեծ թղթերի վրա արտագրեք «գաղափարներ լուծման համար» նախագծի մեկ օրինակ յուրաքանչյուր փոքր խմբի, և մեկը՝ լիազումար քննարկման համար: ■ Ծանոթացեք ներքոնշյալ լրացուցիչ տեղեկություններին, որպեսզի դրանք կիրառեք վարժությունը ներկայացնելու ժամանակ:

Ցուցումներ

1. Ասացեք մասնակիցներին, որ վարժությունը հիմնված է Աշիկի՝ պակիստանցի մի բանվոր երեխայի գործի վերլուծության վրա: Այն նպատակ ունի՝ փորձել գտնել Աշիկի վիճակը փոխելու հնարավոր ուղիներ:
2. Կատարեք «Խորհնել պատմություն և պատմել» նախաձեռնությունը մասնակիցների հետ: Հորինեք մի երևակայական ու պատկերավոր պատմություն Աշիկի կյանքի մեկ օրվա մասին: Շրջեք ու հերթով յուրաքանչյուր մասնակցի խնդրեք մեկ նախադասություն ավելացնել:
3. Մասնակիցներին բաժանեք փոքր խմբերի՝ յուրաքանչյուր խմբում թողնելով առավելագույնը հինգ մարդ: Մասնակիցներին բաժանեք Աշիկի կյանքի մեկական փաստագրական թերթիկ: Տվեք նրանց հինգ րոպե՝ կարդալու, մեկնաբանություններ անելու համար:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆԵՐ

ՍՈՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐՆԵՐ

ԿԱՄԱԿԱՆԱՐԱՑՈՒՄ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

3-րդ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

5 և ավելի

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 րոպե

4. Յուրաքանչյուր խմբի տվեք «գաղափարներ՝ լուծման համար» թերթիկի մեկ օրինակ: Բացատրեք, որ նրանց առաջադրանքն է՝ մտքերի գրոհ կատարել՝ լուծումներ գտնելու Աշխկի և մյուս աշխատող երեխաների առջև կանգնած հիմնախնդիրների համար: Պետք է համապատասխան սյունակներում գրի առնեն հնարավոր քայլերը, որ կարելի է ձեռնարկել՝ հիմնախնդիրը լուծելու «մինչև վաղը», «մինչև հաջորդ ամիս», «հետագայում»: Նրանք 30 րոպե ժամանակ ունեն՝ ավարտելու այս առաջադրանքը և ընտրելու համապատասխան զեկուցողի:
5. Նիստի ընթացքում շրջելով՝ հարցրեք մասնակիցների կարծիքը յուրաքանչյուր սյունակի մասին: Ամփոփեք գաղափարները գրատախտակի վրա: Ցանկության դեպքում՝ թույլատրեք քննարկել դրանք, սակայն հիշեք ժամանակի սղության մասին:
6. Երբ լրացվի աղյուսակը, անցեք առավել լիարժեք քննարկման ու վերլուծության:

Վերլուծություն և գնահատում

Քննարկման խորությունը կախված կլինի մասնակիցների ընդհանուր գիտելիքներից, բայց փորձեք անդրադառնալ այն հարցերին, որոնք առնչվում են թե՛ մանկական աշխատանքի վերաբերյալ նրանց կարծիքին, թե՛ այդ հիմնախնդրի հնարավոր լուծումներին:

- Որքա՞ն բան գիտեին մասնակիցները մանկական աշխատանքի մասին՝ նախքան այս վարժությունը կատարելը: Ինչպե՞ս: Որտեղի՞ց:
- Կա՞ նրանց երկրում/քաղաքում մանկական աշխատանք: Ի՞նչ աշխատանք են կատարում երեխաները, ինչու՞ են նրանք աշխատում:
- Պե՞տք է արդյոք աշխատեն երեխաները: Անհրաժե՞շտ է տալ նրանց ընտրելու հնարավորություն՝ աշխատե՞լ, թե՞ ոչ:
- «Մանկական աշխատանքն ապահովում է ընտանիքների ու համայնքների անհրաժեշտ եկամուտը: Վերացրեք այն, և ամենից շատ կտառապեն հենց երեխաները»: Ի՞նչ պատասխան կտաք սրան:
- Որպես սպառողներ՝ մենք ի՞նչ ենք ստանում մանկական աշխատանքից:
- Որքա՞ն դժվար էր մտածել մանկական աշխատանքի հիմնախնդրի լուծման հնարավոր քայլերի ուղղությամբ: Հետևյալ երեք սյունակներից ո՞րն էր ամենից դժվար լրացնել՝ «Մինչև վաղը», «Մինչև հաջորդ ամիս», «Հետագայում»: Ինչու՞:
- Մանկական աշխատանքի հիմնախնդրի վերաբերյալ մշակվել են բազմաթիվ ազգային ու միջազգային հռչակագրեր, կազմակերպվել համաժողովներ: Ուրեմն ինչու՞ այն դեռևս այդքան մեծամասշտաբ խնդիր է աշխարհում:
- Ո՞վ պետք է պատասխանատու լինի հիմնախնդրի լուծման համար: (Մեկ այլ գույնի նշագրիչ վերցրեք ու այս առաջարկը գրեք գրատախտակին):
- Կարո՞ղ են արդյոք մեզ պես հասարակ մարդիկ նպաստել հիմնախնդրի լուծմանը: Ինչպե՞ս և ե՞րբ:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե մասնակիցները շատ քիչ գիտելիքներ ունեն մանկական աշխատանքի մասին, դուք կարող եք վարժությունն սկսել՝ ներկայացնելով մի քանի փաստեր մանկական աշխատանքի ու դրա հետևանքների վերաբերյալ: Այն կատարելու հետաքրքրաշարժ ուղիներից կարող է լինել ներքոնշյալ վիճակագրական տվյալների հիման վրա կարճ հարցաթերթիկ կազմելը:

Խմբերը կարող են դժվարանալ գաղափարներ գտնել առաջին երկու սյունակների համար («Մինչև վաղը» և «Մինչև հաջորդ ամիս»), որն էլ կարող է անգործության և հուսահատության զգացում առաջացնել: Դուք կարող եք շահագրգռել նրանց՝ կարդալով հետևյալ նախադասությունը.

«Առաջադրանքը մեծ է, բայց ոչ այնքան, որ անլուծելի համարվի: Պատահում է, որ զարգացած երկրներն են բախվում մանկական աշխատանքի հիմնախնդրին: Սա ցույց է տալիս, որ մանկական աշխատանքի հիմնախնդիրն իրականում պայմանավորված է ոչ թե միջոցների անբավարարությամբ, այլ իրական ձգտման պակասով: Թող սա այլևս չհարուճակվի»:

Հնդկաստանի գերագույն դատարանի կողմից ընդդեմ *Թամիլ Նադու նահանգի և մյուսների Մ. Ս. Մեհթայի գործի լսումը, 1986 թ.*

Սովորաբար մասնակիցները հասկանում են, որ հիմնախնդիրն արդյունավետ ու տևական լուծումներ գտնելու համար նախ անհրաժեշտ է որոշել դրա պատճառները: Պատճառները վերլուծելուց հետո հաճախ լուծումներն առավել ակնհայտ են դառնում: Այնուամենայնիվ, դուք գուցե ստիպված լինեք որոշ խմբերի ուշադրությունը հրավիրել այս փաստի վրա, հատկապես եթե լուծումներ գտնելիս նրանք խճճվում են:

Լուծման համար կարող եք հուշել այս գաղափարներից մեկը կամ մի քանիսը.

- Եվազեցնել աղքատությունը, որ մանկական աշխատանքի կարիք չլինի
- Բարձրացնել մեծահասակների աշխատավարձը, որ մանկական աշխատանքի կարիք չլինի
- Կատարելագործել կրթությունը՝ ավելի գրավիչ ու երեխաների պահանջներից առավել համապատասխան դարձնելու նպատակով
- Վերամշակել երեխաների վարձակալման վերաբերյալ միջազգային իրավունքի նորմերը
- արգելել մանկական աշխատանքի արդյունքում ստեղծված արտադրանքը
- մշակել աշխատանքի համընդհանուր նվազագույն չափանիշներ՝ որպես Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության (ԱՅԿ) անդամության պայման:

Վարժությունն առավել հետաքրքիր դարձնելու համար օգտագործեք տեղական կամ համաշխարհային ընթացիկ նորություններ մանկական աշխատանքի մասին:

Տարբերակներ

Եթե ցանկանում եք զարգացնել մասնակիցների գիտելիքները մանկական աշխատանքի մասին, մինչ վարժությունն սկսելը կարող եք օգտվել քննաթերթիկից: Դուք կգտնեք բազմաթիվ քննաթերթիկներ ԱՄԿ համացանցի կայքէջում՝ <http://us.ilo.org/ilokidsnew/whatis.html> և ՄԱԿ-ի Մանկական հիմնադրամի համացանցի կայքէջում՝ www.unicef.org/aclabour/quiz.htm

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Կարդացեք հավելյալ տեղեկություններ «Ընդդեմ մանկական աշխատանքի» երիտասարդական քարոզարշավների մասին, օրինակ՝ «Երեխաները կարող են ազատագրել երեխաներին» երեխաների իրավունքների հիմնադրամի մասին, որը հիմնադրել է մի 12-ամյա կանադացի տղա (www.icomm.ca/frechild/):

Լրացուցիչ տեղեկություններ

5-րդ գլխում՝ երեխաների ու սոցիալական իրավունքների մասին նախնական տեղեկություններ պարունակող բաժիններում, կան վիճակագրական տվյալներ մանկական աշխատանքի մասին և տեղեկություններ՝ մանկական աշխատանքով ստեղծվող արտադրանքի, միջազգային իրավունքի և մանկական աշխատանքի, ինչպես նաև երեխայի համար այդ աշխատանքի հետևանքների վերաբերյալ:

Մանկական աշխատանքի հիմնախնդրի մասշտաբների մասին են վկայում խնդրին առնչվող մեծաքանակ տեղեկությունները: Օգտակար աղբյուրներից են Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (www.ilo.org), ՄԱԿ-ի Մանկական հիմնադրամի (www.unicef.org) և «Փրկեք երեխաներին» կազմակերպության (www.savethechildren.org.uk) համացանցի կայքէջերը:

Ֆիշարժան ամսաթիվ

Ֆունիսի 12

Մանկական աշխատանքի դեմ պայքարի միջազգային օր

Դեկտեմբերի 2

Ստրկության վերացման միջազգային օր

ԱՌՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ԱճձՆԱԿԱՆ ԽՍԿԱԼՆԵՐ

Անուն՝ Աշիկ Յաշմիր

Տարիքը՝ 11 տարեկան

Ազգությունը՝ պակիստանցի

Ընտանիքի կազմը՝ ծնողներ, տատիկներ և

պապիկներ, քույր և 3 եղբայրներ

Ընտանիքի եկամուտը՝ ամիսը մոտ 70 եվրո

Աշխատանքային տվյալներ

«Մասնագիտությունը»՝ աղյուսների գործարանի բանվոր

Աշխատանքային ժամերը՝ օրական 12-ից 16 ժամ (ընդմիջումը՝ կես ժամ), շաբաթական 6 օր

Աշխատանքի արտադրողականությունը՝ օրական մոտ 600 աղյուս

Աշխատավարձը՝ 1.3 եվրո 1000 աղյուսի համար (գումարի 50 տոկոսը վճարվում է նրա ընտանիքի կողմից վերցված վարկի մարման համար)

Աշխատում է 5 տարեկանից

Այլ տեղեկություններ

Աշիկի ընտանիքը երկու տարի բանտարկված է եղել, որովհետև վերցրել է մոտ 6000 պակիստանյան ռուպի (110 եվրո) վարկ: Այժմ վարկի գումարը տոկոսների հետ միասին կազմում է մոտ 280 եվրո:

Հայրն Աշիկին 3 ամիս դպրոց ուղարկեց, բայց գործարանի տերը հանեց նրան դպրոցից և նորից աշխատանքի ուղարկեց: Աշիկի հայրը պատժվեց դրա համար: Ընտանիքի եկամուտը խիստ ցածր է, հետևաբար բավարար չէ երեխաներին դպրոց ուղարկելու, համապատասխան սնունդ ու բժշկական օգնություն ապահովելու համար:

Իրական դեպք

Տեղեկությունները վերցված են ԱՄԿ-ի և «Ազատագրեք երեխաներին» կազմակերպության նյութերից:

Աղբյուր

«Ազատագրեք երեխաներին» քարոզարշավներ՝

www.freethethechildren.org

Փաղափարներ լուծման համար

Ինչպե՞ս կարելի է օգնել Աշիկին և համանման պայմաններում աշխատող մյուս երեխաներին:

Մինչև վաղը	Մինչև հաջորդ ամիս	Հետագայում

Աշխատանքը եվ երեխաները

Դուք պլանավորում եք աշխատանք ունենալ: Այդ դեպքում մի՛ պլանավորեք երեխաներ ունենալ:

Թեմաները	Սոցիալական իրավունքներ, սեռային հավասարություն, խտրականություն և այլատյացություն
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10-ից 25
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա դերախաղ է, որն անդրադառնում է հետևյալ հարցերին. ▪ Վերարտադրողականության իրավունքներն աշխատավայրում ▪ Խտրականություն կանանց նկատմամբ աշխատավայրում
Հարակից իրավունքներ	▪ Կնոջ՝ վերարտադրողական ընտրության իրավունք ▪ Հղիության, ետծննդյան արձակուրդի կամ ամուսնական կարգավիճակի պատճառով աշխատանքից չարձակվելու իրավունք ▪ Աշխատանքի հավասար հնարավորության և հավասար աշխատավարձի իրավունք
Նպատակները	▪ Գիտելիքներ զարգացնել կանանց վերարտադրողական իրավունքի մասին ▪ Փորձել հասնել այն բանին, որ մասնակիցները զգան, թե ինչ է նշանակում՝ ենթարկված լինել խտրականության ▪ Խթանել հավասարությունը, արդարությունը և պատասխանատվության զգացումը
Նյութեր	▪ Թղթի մեծ թերթ կամ գրատախտակ ▪ Տարածք՝ փոքր խմբերով աշխատանքի և դերախաղի համար ▪ Դերախաղի համար անհրաժեշտ պարագաներ, սեղան և աթոռներ, թուղթ ու գրիչ
Նախապատրաստում	Սցենարն արտագրեք գրատախտակին, թղթի մեծ թերթին կամ գրատախտակին:

Ցուցումներ

1. Բացատրեք, որ վարժությունը ներառում է դերախաղ՝ երեխա ունենալու կնոջ իրավունքի՝ աշխատավայրում պաշտպանության մասին: Մտքերի փոքրիկ գրոհ անցկացրեք՝ երեխա ունենալու կնոջ իրավունքի մասին, որպեսզի մասնակիցներին պարզ դառնա հասկացությունը:
2. Մասնակիցներին բաժանեք փոքր խմբերի (յուրաքանչյուր խմբում՝ ոչ ավելի, քան հինգ հոգի):
3. Կարդացեք հետևյալը, որը դերախաղի նախնական սցենարն է. «Մարիան գրեթե մեկ տարի գործազուրկ է եղել և ջանադրաբար աշխատանք փնտրել: Տասն օր առաջ նա հարցազրույցի է գնացել իր երազած աշխատանքի համար. դա հենց այն էր, ինչ նա փնտրում էր: Ամեն ինչ լավ էր ընթանում, և նրան առաջարկվեց այդ աշխատանքը: Ընկերությունը նրան խնդրեց հանդիպել այն-Վաղսթորի՝ աշխատակազմի հարցերով պաշ-

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՍՈՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐ

ՍԵՌԱՅԻՆ ԿԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԿՈՑՈՒՄԸ

2-րդ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԳԱՄԱՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

10-ից 25

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 րոպե

տոնյայի հետ, որպեսզի պայմանագիր ստորագրի:

Հարցազրույցի ընթացքում Մարիան արդեն քննարկել էր իր պարտականություններն ու աշխատանքի հետ կապված հարցերը: Հենց այն պահին, երբ նա պատրաստվում էր ստորագրել պայմանագիրը, պ-ն Վլադսլավ ասաց, որ աշխատանքի պայմաններից մեկն այն է, որ Մարիան հայտարարագիր ստորագրի առ այն, որ հետագա երկու տարիներին երեխա չի ունենալու»:

4. Մասնակիցներին քսան րոպե ժամանակ հատկացրեք, որ փոքր խմբերում որոշեն պատմության վերջաբանը և վերածեն դերախաղի: Դերախաղը պետք է սկսվի Մարիայի և պ-ն Վլադսլավի հանդիպմամբ և չպետք է տևի հինգ րոպեից ավելի:
5. Հրավիրեք յուրաքանչյուր փոքր խմբի՝ ներկայացնելու իր դերախաղը: Մեկնաբանությունները թողեք վերլուծության փուլին:

Վերլուծություն և գնահատում

Արձագանքների ստացման փուլում խմբերից յուրաքանչյուրը ներկայացնում է, թե ինչպես պատրաստվեց դերախաղը, իսկ մյուսները մեկնաբանություններ են կատարում: Այնուհետև առաջ անցնելով խոսելու եզրահանգումների և այն մասին, թե ինչ պետք է արվի այս կարգի խտրականության պարագայում:

- Արդյո՞ք որևէ մեկին զարմացրեց իրավիճակը: Ձեր երկրում այդպես պատահո՞ւմ է:
- Խմբերն ինչպե՞ս որոշեցին, թե ելքն ինչպիսին պիտի լինի:
- Արդյո՞ք վերջաբաններն իրատեսական էին: Որո՞նք էին «Մարիաների» կողմից իրավիճակից դուրս գալու եղանակների ուժեղ և թույլ կողմերը: Որքանո՞վ է դժվար այդպիսի իրավիճակում կառուցողական լինել՝ նախահարձակ կամ համակերպվող լինելու փոխարեն:
- Ձեր երկրում հղի կանայք ի՞նչ իրավունքներ ունեն աշխատավայրում:
- Ինչո՞ւ ընկերությունը պետք է ցանկանար այդպիսի պայման առաջադրել Մարիային: Արդյո՞ք դա արդար էր: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ ոչ:
- Արդյո՞ք մարդու ինչ-ինչ իրավունքներ խախտվել էին: Եթե այո, որո՞նք:
- Եթե Մարիան տղամարդ լիներ, արդյո՞ք նույնը կպատահեր: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ ոչ:
- Ինչո՞վ են այս խնդրի մասին տղամարդկանց հայացքները տարբերվում կանանց հայացքներից:
- Ձեր կարծիքով՝ ի՞նչ կարող է արվել՝ երեխա ունենալու կանանց իրավունքն ապահովելու և պաշտպանելու համար:

Խորհուրդներ վարողներին

Գուցե ցանկանաք մասնակիցներին բաժանել փոքր խմբերի՝ խառը կամ միասեռ (այն է՝ մի-այն տղամարդկանցից և միայն կանանցից կազմված խմբեր): Միասեռ խմբերի տարբերակի ընտրությունը հաճախ հանգեցնում է ավելի սադրիչ վերջաբանների և ավելի հագեցած քննարկման: Հնարավոր է՝ մասնակիցներին ծանոթ չլինի «վերարտադրողական իրավունք» հասկացությունը, հնարավոր է՝ կարիք լինի, որ դուք նրանց օգնեք՝ արտահայտելով որոշ մտքեր՝ խնդրի մասին ավելի լայն պատկերացում կազմելու համար: Փորձեք մարդկանց համար լուսաբանել հետևյալ հարցերը.

- Վերարտադրության իրավունքը ներառում է՝
 - Վարակվելու և հիվանդանալու վախից ազատ՝ հաճելի և բավարարող սեռական կյանքի իրավունք
 - Երեխա ունենալ-չունենալու հարցում ընտրության իրավունք
 - Ընտանիքի պլանավորման ծառայությունից օգտվելու իրավունքը, որի բաղկացուցիչ մասն է կանանց հարգանքով և արժանապատվորեն վերաբերվելը, հղիության արհեստական ընդհատման գաղտնիության իրավունք
 - Սեռական դաստիարակության իրավունք:

Նկատի ունեցեք, որ վերլուծության ընթացքում իրավունքների խախտմանը վերաբերող հարցը կարող է հարուցել հակասական ըմբռնումներ հղիության արհեստական ընդհատման և կնոջ՝ ընտրություն կատարելու իրավունքի վերաբերյալ՝ ի հակադրություն սաղմի կյանքի իրավունքի: Սա շատ կարևոր թեմա է: Դա հատկապես տեղին է մարդու իրավունքների կրթության առումով, քանի որ մասնակիցներից պահանջվում է լինել ազատամիտ, ձերբազատվել կարծրատիպերից և կանխակալ կարծիքներից, օգտագործել քննադատաբար մտածելու իրենց ունակությունները: Սա շատ լավ պատկերում է մարդու իրավունքներին ներհատուկ բարոյությունը: Եթե վերոնշյալ թեման շոշափվում է, գուցե գերադասեք անդրադարձը հետաձգել մեկ այլ ժամանակի, որ այն դառնա առանձին քննարկման առարկա:

Տարբերակներ

Մասնակիցներին փոքր խմբերի բաժանելու փոխարեն՝ կարող եք սկզբում երկու կամավորների հրավիրել՝ խաղալու Մարիայի և պ-ն Վլադսլավի դերերը, իսկ խմբի մյուս անդամները կլինեն դիտորդներ: Այնուհետև կարող եք ժամանակ առ ժամանակ դադարեցնել ներկայացումը և խնդրել, որ դիտորդները մեկնաբանեն և ասեն, թե հետո ինչ է կատարվելու: Որպես այլընտրանք՝ դիտորդները կարող են պարզապես փոխարինել դերակատարներին՝ այլ տեսանկյուն բացահայտելու և դերախաղի ուղղությունը փոխելու համար: Դերախաղի եղանակների վերաբերյալ հավելյալ տեղեկությունների համար տես գլուխ 1, էջ 54:

Ինչո՞ւ ներկայացվող իրավիճակին մոր կերպարներ չավելացնել: Կարող եք ընդգրկել Մարիայի ամուսնուն, ով, ասենք, արհմիության ներկայացուցիչ է, և դերախաղը կարող է շարունակվել՝ ներկայացնելով աշխատակազմի համալրման բաժնում տեղի ունեցած հանդիպմանը հաջորդած իրադարձությունները:

Չե՞զ ազատ զգացեք. կերպարների անունները կարող եք ընտրել ձեր երկրում տարածված անուններից:

Ֆեյադա քայլերի առաջարկներ

Խումբը կարող է մի փոքր հետազոտել ձեր երկրում սերելու իրավունքին առնչվող իրավիճակը: Այդ համատեքստում նրանք կարող են հարցազրույցներ անցկացնել և՛ կանանց, և՛ գործատուների հետ՝ պարզելու, թե իրականում ինչպես է գործում օրենսդրությունը: Նրանք նաև կարող են պարզել, թե ինչպես է այս ոլորտի եվրոպական օրենսդրությունն ազդում իրենց ազգային օրենսդրության վրա:

Խումբը կարող է նաև դիտարկել իրենց երկրում սեռական կրթության հարցը: Արդյո՞ք այն ընդգրկում է սերելու իրավունքի բոլոր կողմերը:

Եթե ցանկանում եք ուսումնասիրել աշխատավայրում այլ տեսակի խտրականությունների հարցը, կարող եք կատարել էջ 254-ի «Տարբեր աշխատավարձեր» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Սերելու իրավունքի հարցը քննարկեք ձեր դպրոցի կամ միության խորհրդում:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին համաձայնագրի դերը

Բացի քաղաքացիական իրավունքների հարցերից՝ Համաձայնագիրը նաև մեծ ուշադրություն է դարձնում կանանց կենսական մտահոգություններից մեկին՝ սերելու իրավունքին: Նախաբանն ամրագրում է համապատասխան շեշտադրումը՝ հաստատելով, որ «վերարտադրության գործում կնոջ դերը չպետք է հիմք հանդիսանա խտրականության համար»: Համաձայնագրում մշտական մտահոգության առարկա է խտրականության և կանանց վերարտադրողական դերի կապի հարցը: Օրինակ՝ 5-րդ հոդվածում այն քարոզում է «մայրության» որպես սոցիալական գործառույթի, պատշաճ գիտակցումը՝ պահանջելով երկու սեռերի հավասար պատասխանատվություն երեխաների խնամքի և դաստիարակության հարցում: Համապատասխանաբար, մայրության պաշտպանությանը և երեխաների խնամքին վերաբերող դրույթները հռչակված են որպես հիմնական իրավունքներ և արտացոլված են Համաձայնագրի բոլոր բաժիններում՝ առնչվեն դրանք գործազրկությանը, ընտանեկան օրենսդրությանը, առողջապահությանը թե կրթությանը: Հասարակության պարտականությունը ներառում է ընդհուպ մինչև սոցիալական ծառայությունները, հատկապես՝ երեխաների խնամքի ծառայություններ առաջարկելը, որոնք կանանց հնարավորություն են տալիս զուգակցել ընտանեկան պարտականություններն աշխատանքի և հանրային կյանքին մասնակցության հետ: Մայրության պաշտպանության համար առաջարկվող հատուկ միջոցների ընդունումը «չի համարվում խտրական» (հոդված 4): Համաձայնագիրը նաև հաստատում է կանանց վերարտադրողական ընտրության իրավունքը: Հատկանշական է, որ սա մարդու իրավունքների միակ համաձայնագիրն է, որը հիշատակում է ընտանիքի պլանավորումը: Այն սահմանում է, որ Համաձայնագրին միացած երկրները պարտավոր են կրթական գործընթացում ներառել ընտանիքի պլանավորման վերաբերյալ խորհրդատվություն (հոդված 10, կետ ը) և մշակել այնպիսի ընտանեկան օրենսգրքեր, որոնք երաշխավորում են կանանց՝ «երեխաների թվի և նրանց ծննդի միջև ընկած ժամանակամիջոցի հարցն ազատորեն ու պատասխանատվությամբ լուծելու միևնույն իրավունքը և այդ իրավունքներն իրականացնելու հնարավորություն ընձեռող տեղեկատվություն, կրթություն և միջոցներ ստանալու իրավունքը (հոդված 16, կետ ե):

Ֆիշարթան ամսաթիվ

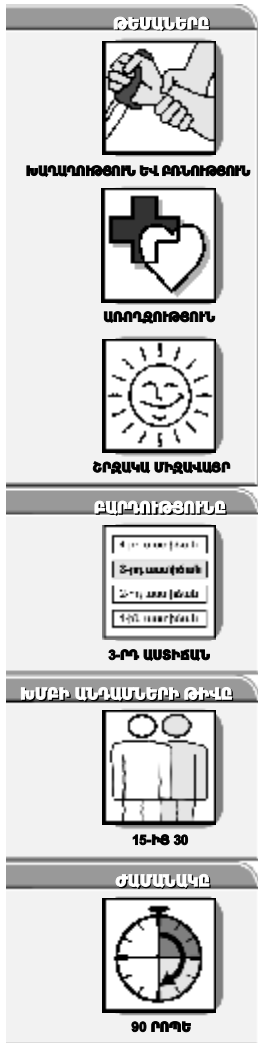
Մայիսի 15

Ընտանիքի

միջազգային օր

Ապրելով կապարյալ աշխարհում

Si vis pacem, para pacem (խաղաղություն են ուզում, արարի՜ր խաղաղություն)

Թեմաները	Խաղաղություն և բռնություն, առողջություն, շրջակա միջավայր
Բարոյությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	15-ից 30
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժությունը սկսվում է ասացվածքների և ասույթների վերաբերյալ հարցախույզով, որն անդրադառնում է խաղաղ կեցության տարբեր տեսանկյունների և հնարավորություն տալիս մասնակիցներին վերլուծել հետևյալ հարցերը. ■ Խաղաղության նշանակությունը ■ Ներքին խաղաղություն այլ մարդկանց և միջավայրի հետ ■ Խաղաղասեր վարքի ձևավորում
Հարակից իրավունքներ	■ Խաղաղության իրավունք ■ Կյանքի իրավունք ■ Շրջակա առողջ միջավայրի իրավունք
Նպատակները	■ ճանաչել խաղաղության տարբեր կողմերի փոխկապվածությունը ■ Քննարկել խաղաղության տարբեր իմաստները և խաղաղության ներգործությունը մեր առօրյա կյանքի վրա ■ Խրախուսել հարգանք, համերաշխություն և պատասխանատվության զգացում
Նյութեր	■ Թղթի մեծ թերթ (Ա3 չափի) կամ գրատախտակ ■ Գունավոր նշագրիչներ ■ Հարցաթերթիկ և գրիչ, յուրաքանչյուր խմբին՝ մեկական ■ Քննարկման ուղեցույց, յուրաքանչյուր փոքր խմբին՝ մեկ ■ Գծապատկեր 1-ի և գծապատկեր 2-ի մեկական օրինակ՝ յուրաքանչյուր փոքր խմբին
Նախապատրաստում	Գծապատկեր 1-ի խաղաղության անիվը պատճեններ մեծ թղթի վրա: Ընտրեք, որքան հնարավոր է, մեծ չափ:

Ցուցումներ

Այս վարժությունը բաղկացած է երկու մասից. մաս 1-ին՝ անիվի լրացում (25 րոպե), մաս 2-րդ՝ քննարկումներ խաղաղության մասին (30 րոպե):

Մաս 1-ին. Անիվի լրացում (25 րոպե)

1. Նիստի բոլոր մասնակիցներին ցուցադրեք ձեր արտանկարած՝ խաղաղության դատարկ շրջանը կամ անիվը: Ցույց տվեք դրա առանձին կողմերը. խաղաղ՝ սեփական անձի հետ, խաղաղ՝ մյուսների հետ, խաղաղ՝ բնության հետ: Ասացեք նրանց, որ լրացված անիվը պետք է ներկայացնի խաղաղության կատարյալ վիճակի ձեռք բերումը: Այն լրացնելու համար մասնակիցները պետք է գտնեն քսանմեկ «համընդհանուր ճշմարտություններ արտացոլող բառեր», որոնք վերաբե-

- րում են խաղաղ կյանքի քսանմեկ ոլորտներից յուրաքանչյուրին: Այդ պակասող բառերը կարելի է գտնել ասույթներում կամ ասացվածքներում՝ աշխարհով մեկ:
2. Խնդրեք մասնակիցներին՝ կազմել երեք խումբ, յուրաքանչյուր խմբին տվեք գրիչ, դատարկ անիվի օրինակ և հարցաթերթիկ: Հիշեցրեք, որ նրանք պետք է գտնեն յուրաքանչյուր ասացվածքի բաց թողնված բառերը: Դրանք խաղաղության շրջանի տարբեր ոլորտներին համապատասխանող արժեքների բանալիներն են:
 3. Երբ նրանք ավարտեն, բոլորին հրավիրեք լիազումար քննարկման: Մասնակիցներից յուրաքանչյուրին խնդրեք կամավոր կերպով կարդալ մեկ ամբողջացված ասույթ: Ստուգեք պատասխանը և խնդրեք ընթերցողին՝ վերցնել գունավոր գրիչը և բառը գրել խաղաղության անիվի ձեռք օրինակի վրա:
 4. Կրկնեք նույնը բոլոր ասացվածքների համար, մինչև անիվը լիովին լրացված կլինի, խաղաղությունը՝ նվաճված:

Մաս 2-րդ. Քննարկումներ խաղաղության մասին (30 րոպե)

1. Խնդրեք մասնակիցներին՝ վերադառնալ իրենց երեք ենթախմբերը: Փոխանցեք քննարկման ուղեցույցները՝ յուրաքանչյուր խմբին՝ մեկ օրինակ: Խնդրեք նրանց քննարկել ուղեցույցներում նշված հարցերը՝ միևնույն ժամանակ ուշադրություն դարձնելով խաղաղության անիվի համապատասխան ոլորտին վերագրվող արժեքին: Նրանք պետք է ստուգեն, թե որքանով են ի վիճակի հարցերի շուրջ միասնական որոշումներ ընդունել՝ միևնույն ժամանակ նախապատրաստվելով քննարկումների վերաբերյալ հաշվետվություններով հանդես գալուն:
2. Վերջում հրավիրեք լիազումար նիստ և խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին՝ ներկայացնել իր հաշվետվությունը:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք անիվի և ներկայացված արժեքների համընդհանրության մասին խոսելուց: Հետո անցեք վարժության երկրորդ մասի վերլուծությանը:

Մաս 1-ին.

- Որքանով էր բարդ՝ գտնել բաց թողնված բառերը: Ասույթներից կամ ասացվածքներից քանի՞սը մարդիկ արդեն գիտեին: Արդյո՞ք դրանք իրականում մեր այսօրվա կյանքին առնչվող «իմաստուն խոսքեր» են:
- Արդյո՞ք գծապատկերի կենտրոնին հարող շրջանի բառերն արտացոլում են համընդհանուր արժեքներ: Արդյո՞ք դրանք հավասարապես կարևոր են բոլոր մշակույթներում: Դրանցից որո՞նք են ամենակարևորները ձեր մշակույթում:
- Կա՞ն այլ հիմնարար արժեքներ, որոնք չեն ներկայացվել:

Մաս 2-րդ. Ամեն խմբից մեկ հոգու խնդրեք համառոտ ամփոփել իրենց քննարկման ուղեցույցում նշված հարցերը: Այնուհետև հերթականությամբ մասնակիցներին առաջադրեք հետևյալ հարցերը.

- Արդյոք հե՞շտ էր համաձայնության գալ բոլոր քննարկված հարցերի շուրջ:
- Ո՞ր հարցն էր ամենահակասականը: Ի՞նչու՞:
- Ի՞նչ են նրանք մտածում հակասության մասին:
- Ի՞նչու՞ խաղաղությանն առնչվող այս հարցերի վերաբերյալ մարդիկ տարբեր կարծիքներ ունեն:
- Ներքին խաղաղության քննարկումները մարդիկ հաճախ կապում են կրոնի հետ: Ի՞նչու՞:
- Արդյո՞ք մարդիկ պարտադիր կերպով պետք է հավատացյալ լինեն՝ ներքին խաղաղության հասնելու անհրաժեշտ արժեքներ ունենալու համար:
- Ի՞նչ առնչություններ կան նրանց քննարկված հարցերի և մարդու իրավունքների միջև:
- Արդյո՞ք խաղաղությունը մարդու իրավունքների մշակույթի գոյության անհրաժեշտ նախապայման է. արդյո՞ք անհրաժեշտ է նախ և առաջ հարգել մարդու իրավունքները, որ հնարավոր լինի հասնել խաղաղ վիճակի:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության մեջ արծարծված հարցերի մասին հավելյալ տեղեկություններ կարելի է ստանալ էջ 357-ի խաղաղության և բռնության մասին օժանդակ նյութից: Այն կօգնի ձեզ՝ ուղղորդել նիստի քննարկումը: Փորձեք վեր հանել խաղաղության երեք բաղադրիչների

Հիշարժան ամսաթիվ

Հուլիսի 21

Խաղաղության և աղոթքի միջազգային օր

փոխկապվածությունը: Մի՛ վախեցեք հակասություններից. սա բնութով հակասական թեմա է: Փոխարենը՝ վերլուծեք հարցերի կողմ և դեմ փաստարկները, շեշտեք, որ սրանք սև ու սպիտակ հարցեր չեն, և հստակ պատասխաններ չկան:

Եթե խմբում տասնութից ավելի մարդ կա, նպատակահարմար է կրկնապատկել փոքր խմբերի քանակը և երեք մեծ խմբի փոխարեն աշխատել վեց փոքր խմբի հետ: Մի՛ մոռացեք պատրաստել նյութերի լրացուցիչ օրինակներ:

Տարբերակներ

Դուք կարող եք առաջին մասը՝ շրջան լրացնելը, կազմակերպել որպես վարժություն ամբողջ խմբի համար: Մեկ ամ մեկ կարդացեք ասույթները և խնդրեք բաց թողնված բառերի տարբերակներ առաջարկել: Այս դեպքում հարկ կլինի բառերը միանգամից մոլորագրել մեծ գծապատկերի մեջ և երկրորդ մասում օգտագործելու համար պատրաստել լրացված անիվի կրկնօրինակները:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Այս վարժության շնորհիվ ձեռք բերած ներդրումնամբ՝ խմբի մասնակիցները գուցե ցանկանան քննարկել դրվագներ, երբ իրենց կյանքում խաղաղություն չի եղել, ինչպես նաև մշակել անձնական բռնության դեմ պայքարի գործնական ռազմավարություններ: Տես՝ էջ 108-ի «Բռնությունն իմ կյանքում» վարժությունը:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Այս վարժության մեջ օգտագործված՝ խաղաղության անիվ հասկացությունը գալիս է Պիեռ Վեյլի “El Arte de Vivir en Paz, Hacia una nueva conciencia de Paz” աշխատությունից (1995թ, Էռեպար, Արգենտինա): “El Arte de Vivir en Paz, Hacia una nueva conciencia de Paz” նշանակում է՝ «խաղաղ ապրելու արվեստը, դեպի խաղաղության մոր գիտակցություն»:

Կան խաղաղության շրջանը մեկնաբանելու շատ ձևեր: Հետևյալ ծանոթությունները կարող են օգնել ձեզ՝ դրա շուրջ քննարկումներ վարելիս:

Անիվի կենտրոնում անվերջությունն է. չկա ո՛չ սկիզբ, ո՛չ վերջ:

Անիվի կենտրոնին հարող շրջանում նշված բոլոր բառերը ներկայացնում են այնպիսի արժեքներ և վարքագիծ կամ այնպիսի կեցություն, որոնք պետք է լինեն մեր կյանքի համապատասխան ոլորտներից յուրաքանչյուրում: Օրինակ, եթե խոսքը վերաբերում է մյուսների և հասարակության հետ խաղաղ գոյակցելու մեր ունակությանը, ապա մեզ անհրաժեշտ է խաղաղություն տնտեսական ոլորտում, սոցիալական կյանքում և մշակույթում:

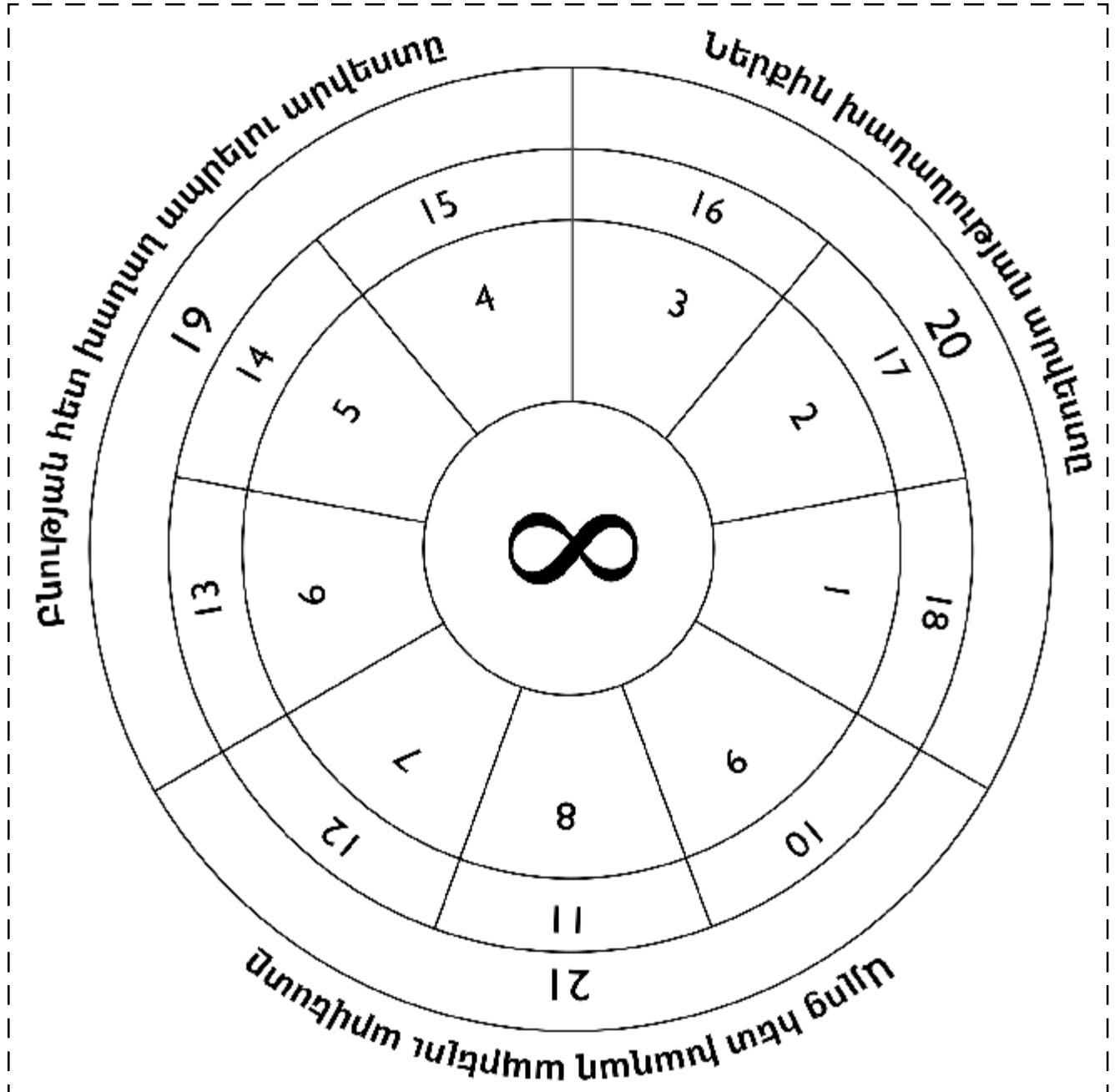
Միտքը, մարմինը և զգացմունքները «ինքներս մեր» և ներքին խաղաղության մեր հարաբերություններում կարևորագույն ոլորտներն են: Անհատական ներքին խաղաղության համար մենք կարիք ունենք սիրո, համբերատարության, կարեկցանքի, ուրախության զգացումների, իմաստության և առողջ մարմին ունենալու:

Խաղաղության երրորդ կողմը շրջակա միջավայրն է, այն է՝ բնության հետ խաղաղ գոյակցությունը: Այստեղ մենք ունենք երեք ոլորտներ. մեզ անհրաժեշտ են՝ գիտելիք՝ տեղեկացված լինելու համար, հարգանք առ կյանքը և ներդաշնակություն նյութի հետ (բնություն, ծառեր, ծաղիկներ, կենդանիներ և այլն):

ԱՌՋԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Խաղաղության անիվ

Հարցաթերթիկ

Կարո՞ղ եք գտնել հետևյալ ասույթներից և մեջբերումներից բաց թողնված բառերը: Գտե՛ք բառերը, և կստանաք խաղաղության անիվում տեղադրվող բանալիները:

Տեղադրեք հետևյալ բառերը՝ գեղեցկություն, մարմին, կարեկցանք, համագործակցություն, մշակույթ, տնտեսություն, զգացմունքներ, շրջակա միջավայր, համբերատարություն, ներդաշնակություն, առողջություն, անհատ, տեղեկատվություն, ուրախություն, արդարություն, գիտելիք, կյանք, սեր, միտք, հարգանք, մարդամոտություն, հասարակություն, համերաշխություն, բովանդակություն, ճշմարտություն, բարեկեցություն և իմաստություն:

1-ին ուղրոպ: Փորձը _____ մայրն է:

2-րդ ուղրոպ:

ա) Որտեղ կա _____, այնտեղ չկա խավար: (Բուրունդիական ասացվածք)

բ) _____ և համառությունը մոգական ազդեցություն ունեն, որոնց առջև դժվարություններն անհետանում են, խոչընդոտները՝ վերանում: (Ջոն Քուինսի Ադամս)

գ) Մարդը կարող է իր սրտից ջնջել _____, Աստված՝ երբեք: (Ուիլյամ Քոուփեր)

դ) Ոչինչ մի՛ խոստացեք, երբ լի եք _____, մի՛ պատասխանեք նամակների, երբ լի եք բարկությամբ: (Չինական ասացվածք)

3-րդ ուղրոպ: _____ ավելի լավ է, քան հարստությունը:

4-րդ ուղրոպ: Կասկածը դեպի _____ տանող բանալին է: (Իրանական ասացվածք)

5-րդ ուղրոպ: Եթե ուզում եք հարգված լինել, ինքներդ _____ ունեցեք ձեր նկատմամբ: (Իսպանական ասացվածք)

6-րդ ուղրոպ: Հողի հետ շփվել՝ նշանակում է _____ մեջ լինել բնության հետ: (Օգլալա Սիու, ամերիկացի բնիկ)

7-րդ ուղրոպ: Հանուն մյուսների _____, որքան էլ դա կարևոր լինի, թող ոչ ոք չմոռանա սեփական _____ մասին. հստակորեն գիտակցելով սեփական _____՝ թող ամեն մեկը կենտրոնանա սեփական նպատակի վրա: (Բուդդիստական ասացվածք)

8-րդ ուղրոպ: Ամեն ինչի մեջ կառավարումն ու _____ կյանքի օրենքն են, անիշխանությունն ու մրցակցությունը՝ մահվան օրենքը: (Ջոն Ռասկին)

9-րդ ուղրոպ:

ա) _____ առանց իմաստության նման է ցեխի մեջ հայտնված ծաղկի: (Ռումինական ասացվածք)

բ) Վաղ թե ուշ _____ ի հայտ է գալիս: (Հոլանդական ասացվածք)

գ) _____ ընդմիշտ, _____ ընդմիշտ, _____ ընդմիշտ, քանզի միությունն է հզորացնում մեզ: (Ռալֆ Չապլին)

դ) Երբ բռնությունն է տուն մտնում, օրենքն ու _____ ծխնելույզով դուրս են գալիս: (Թուրքական ասացվածք)

10-րդ ուղրոպ: Մտքի _____ պետք է ենթարկվի սրտին: (Մահաթմա Գանդի)

11-րդ ուղրոպ: _____ ու խնդությունը/ Սեղան են նստում՝ պատշաճ ու կարգին, / Մինչև որ հանկարծ վերափոխվում են/ Ցուփ խնջույքի ու գինեմոլ բարքի (Ռոբերտ Բըրնս, 1759-1796)

12-րդ ուղրոպ: _____ չի կարող լինել այնտեղ, որտեղ չկա արդյունավետություն: (Բեքոնսֆիլդ)

13-րդ ուղրոպ: Մի՛ խաբվեք իրերի առաջին տպավորությունից, քանզի արտաքինը _____ չէ: (Անգլիական ասացվածք)

14-րդ ուղրոպ: Համբերության մեկ րոպեն կարող է մեծ աղետ կանխել, անհամբերության մեկ րոպեն՝ կործանել մի ողջ _____: (Չինական ասացվածք)

15-րդ ուղրոպ: Որտե՞ղ է այն իմաստությունը, որը մենք կորցրել ենք գիտելիքի մեջ: Որտե՞ղ է այն գիտելիքը, որը մենք կորցել ենք _____ մեջ: (Թ. Ս. Էլիոթ)

16-րդ ուղրոպ: Ավելի հեշտ է ճկել _____, քան կամքը: (Չինական ասացվածք)

17-րդ ուղրոպ: Սովի մատնելով մեր _____՝ մենք դառնում ենք հումորից զուրկ, բիրտ և կարծրատիպերի գերի: Ծնչելով դրանք՝ մենք դառնում ենք չոր, բարեփոխիչ և երեսպաշտ: Խրախոսմամբ՝ դրանք կյանք են բուրում, ժուժկալությամբ՝ թունավորում այն: (Ջոզեֆ Քոլինգ)

18-րդ ուղրոպ: _____ թող տեսնի, սիրտդ թող լսի: (Քրդական ասացվածք)

19-րդ ուղրոպ: Մարդն ինքն իրեն ձևավորում է այն որոշմամբ, որով ձևավորում է սեփական _____: (Ռընե Դյուբոս)

20-րդ ուղրոպ: Ամեն սիրտ նույնն է, ինչ այլ սիրտ: Ամեն հոգի նույնն է, ինչ այլ հոգի: Ամեն դեմք նույնն է, ինչ այլ դեմք: _____ պատրանք է: (Մարգարիտ Յանգ)

21-րդ ուղրոպ: _____ զարգացածության մասին կարող եք դատել այն բանով, թե նրա թափոնների ո՞ր մասն է վերամշակվում: (Թահանի)

Քննարկման ուղեցույցներ

Քննարկման ուղեցույց. Ներքին խաղաղություն (1-ին խումբ)

1. Ի՞նչ է նշանակում լինել խաղաղ սեփական ես-ի հետ:
2. Առօրյա կյանքում ի՞նչ ենք մենք անում կամ ասում, որը ցույց է տալիս, թե մեր ներսում պատերազմ է, և մենք չունենք ներքին խաղաղություն:
3. Կա՞րողյոք որևէ կապ մարմնի, մտքի և զգացմունքների միջև: Ի՞նչ կապ է դա:
4. Ինչպե՞ս զարգացնել այնպիսի հատկություններ, որոնք կօգնեն մեզ հասնելու ներքին խաղաղության:
5. Չնարավո՞ր է դրական հարաբերությունների մեջ լինել այլոց հետ, եթե խաղաղ չենք ինքներս մեզ հետ:

Քննարկման ուղեցույց. խաղաղություն բնության հետ (3-րդ խումբ)

1. Արդյո՞ք հասարակությունն արժեւորում է շրջակա միջավայրը:
2. Ի՞նչ է նշանակում՝ բնության հետ ապրել ներդաշնակ:
3. Ու՞մ պարտականությունն է շրջակա միջավայրի մասին հոգալը:
4. Ապագայում քանի՞ պատերազմ կլինի բնական պաշարների (օրինակ՝ ջրի) համար՝ համեմատած այլ պատճառների (օրինակ՝ ազգամիջյան, մշակութային կամ կրոնական բախումների) հետ:
5. Կարո՞ւմ եք արդյոք, որ բնության հետ խաղաղ ապրելու արվեստը կապված է համընդհանուր խաղաղության հաստատման հետ:

Քննարկման ուղեցույց. խաղաղություն այլոց հետ (2-րդ խումբ)

1. Որպես մարդ արարածներ՝ մենք օժտվա՞ծ ենք այլոց հետ խաղաղ ապրելու ունակությամբ:
2. Պատերազմի բացակայությունն արդյոք նշանակո՞ւմ է, որ մենք խաղաղության մեջ ենք այլոց հետ:
3. Կարո՞ղ ենք սովորել ավելի խաղաղասեր լինել ուրիշների հետ մեր առօրյա կյանքում: Ինչպե՞ս:
4. Ի՞նչ հիմքեր կան հուսալու, որ ապագայում աշխարհը խաղաղ կլինի:
5. Չնարավո՞ր է, արդյոք, այնպես բուժել պատերազմների վերքերը, որ մարդիկ կարողանան կրկին խաղաղ ապրել:

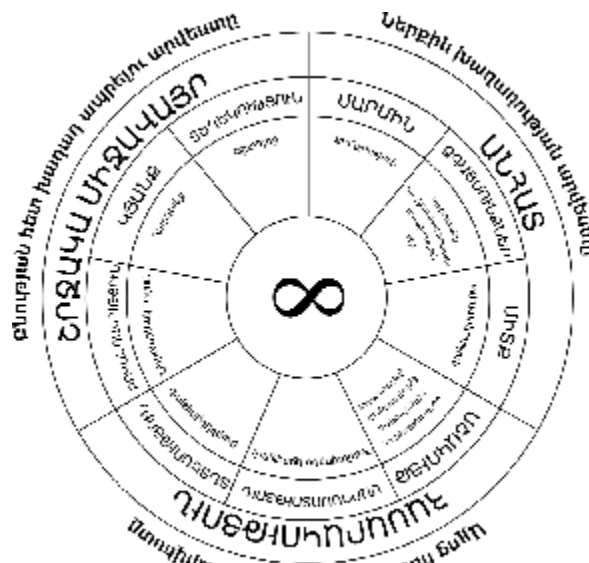
Խաղաղության անիվի հարցաթերթիկի պատասխանները

1-ին ոլորտ՝ իմաստություն
2-րդ ոլորտ՝ ա) սեր
բ) համբերատարություն
գ) կարեկցանք
դ) ուրախություն
3-րդ ոլորտ՝ առողջություն
4-րդ ոլորտ՝ գիտելիք
5-րդ ոլորտ՝ հարգանք
6-րդ ոլորտ՝ ներդաշնակություն

7-րդ ոլորտ՝ բարեկեցություն
8-րդ ոլորտ՝ համագործակցություն
9-րդ ոլորտ՝ ա) գեղեցկություն
բ) ճշմարտություն
գ) համերաշխություն
դ) արդարություն
10-րդ ոլորտ՝ մշակույթ
11-րդ ոլորտ՝ մարդամոտություն
12-րդ ոլորտ՝ տնտեսություն

13-րդ ոլորտ՝ բովանդակություն
14-րդ ոլորտ՝ կյանք
15-րդ ոլորտ՝ տեղեկատվություն
16-րդ ոլորտ՝ մարմին
17-րդ ոլորտ՝ զգացմունքներ
18-րդ ոլորտ՝ միտք
19-րդ ոլորտ՝ շրջակա միջավայր
20-րդ ոլորտ՝ անհատ
21-րդ ոլորտ՝ հասարակություն

Լրացված խաղաղության անիվը

Արդյո՞ք այլընտրանքներ ունենք

«Մեզ մտահոգում է, թե ո՞վ է դառնալու երեխան վաղը, սակայն մոռանում ենք, որ նա ինչ-որ մեկն է արդեն այսօր»:

Ստասյա Թոշեր

Թեմաները	Խաղաղություն և բռնություն, երեխաներ, խտրականություն և այլատյացություն
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	9-ից 24
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա դերախաղ է, որը շոշափում է՝ ■ Միջանձնային բռնության ■ Հալածանքին առնչվող հարցեր
Հարակից իրավունքներ	■ Ազատ և ապահով (անվտանգ) ապրելու իրավունք ■ Արժանապատվության իրավունք և խտրականության չենթարկվելու իրավունք ■ Բռնի գործողություններից, օրինակ՝ ֆիզիկական և հոգեկան խոշտանգումներից երեխաների պաշտպանության իրավունք
Նպատակները	■ Գիտելիքներ ձեռք բերել հալածանքի պատճառների ու հետևանքների մասին ■ Ուսումնասիրել դրան դիմագրավելու միջոցները ■ Կարեկցանք առաջացնել հալածանքի զոհերի նկատմամբ
Նյութեր	■ Դերախաղի սցենարներ, յուրաքանչյուր խմբին՝ մեկ սցենար ■ «Կռվազան պատմությունների» հուշաթերթիկ
Նախապատրաստում	■ Նախապատրաստեք սենյակը, որ դերախաղի մասնակիցները խաղի համար տարածք ունենան:

Ցուցումներ

1. Ներկայացրեք վարժությունը: Բացատրեք, որ կռվազանության թեմայով փոքրիկ դերախաղեր բեմադրելու նպատակով մասնակիցներն աշխատելու են փոքր խմբերով:
2. Հարկ եղած դեպքում՝ մտքերի արագ գրոհի միջոցով հավաստիացեք, որ բոլորը հասկանում են, թե ինչ է հալածանքը, և որ այն կարող է տեղի ունենալ յուրաքանչյուր վարժարանում, ակումբում կամ աշխատատեղում:
3. Բաժանեք մասնակիցներին երեք ենթախմբի և յուրաքանչյուր խմբի տվեք մեկ սցենար: Նրանց 15 րոպե ժամանակ հատկացրեք փորձերի և դերախաղին պատրաստվելու համար:
4. Երբ խմբերը պատրաստ կլինեն, խնդրեք հերթով բեմադրել իրենց սցենարները:
5. Մի կողմ թողեք մեկնաբանությունները, քանի դեռ խմբերը չեն ներկայացրել իրենց սցենարները, այնուհետև բոլորդ միասին անցեք քննարկման:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք դերախաղերի քննարկումից:

- Սցենարները գրելու համար խմբերը որտեղի՞ց են ձեռք բերել իրենց նյութերը: Հալածանքի վերաբերյալ պատմությունների՞ց, ֆիլմերի՞ց, գուցե դրանք հիմնված էին իրական դեպքերի՞ վրա:

- Արդյո՞ք սցենարները ճշմարտաման էին:
- Առաջին սցենարի դեպքում. ի՞նչն օգնեց մարդկանց լինել կառուցողական, ի՞նչը խանգարեց:
- Երկրորդ սցենարի դեպքում. հե՞շտ է անկեղծ զրուցել այն ընկերոջ հետ, ով նույնպես կռվազան է: Ընդհանրապես, ո՞ր գործելակերպը կունենա դրական, ո՞րը՝ բացասական ազդեցություն:
- Երրորդ սցենարի դեպքում. հե՞շտ է անկեղծ զրուցել այն ընկերոջ հետ, ով հալածանքի զոհ է: Ո՞րն է լուծումներ գտնելու լավագույն եղանակը՝ ընդունելի նաև զոհի համար:

Հիմա խնդրեք երեք մասնակիցներին՝ բարձրաձայն ընթերցել երեք «իրական պատմությունները»: Խնդրեք տալ ընդհանուր մեկնաբանություններ «կռվազան պատմությունների» վերաբերյալ, այնուհետև խոսեք հալածանքի պատճառների և այն մասին, թե ինչ կարող է արվել դրանք հաղթահարելու համար:

- Ի՞նչ եք կարծում, ինչպե՞ս կզգա իրեն հալածանքի ենթարկվող անձը:
- Արդյո՞ք նա է պատասխանատու հալածանքի համար:
- Արդյո՞ք հալածողներն այլ մարդկանց հալածելու միջոցով փորձում են ինչ-որ բան ապացուցել:
- Արդյո՞ք հալածանքը բռնության ձև է:
- Հալածանքը սեփական իշխանությունը ցույց տալու միջոց է:
- Հալածանքն անխուսափելի՞ է:
- Եթե դուք մեկի ընկերն եք, ում հալածում են, պե՞տք է այդ մասին տեղեկացնեք իրավասու մարմիններին, նույնիսկ եթե ձեր ընկերն իր հալածանքների մասին ձեզ հայտնել է որպես զաղտնիք:
- Որո՞նք են այն ընդհանուր նախապաշարմունքները, որոնք վերաբերում են հալածանքի զոհերին:
- Ո՞վ է պատասխանատու հալածանքի նկատմամբ վերահսկողություն սահմանելու համար:

Խորհուրդներ վարողներին

Հալածանքը կարող է լինել ուղղակի և անուղղակի: Ուղղակի հալածանքը ենթադրում է անուններ կացնելու, ծաղրելու, ինչ-որ մեկին վախեցնելու կամ ինչ-որ մեկի հետ կոպիտ վարվելու, հարվածելու կամ հարձակվելու, պայուսակները և այլ պարագաները վերցնելու և այս ու այն կողմ շարժելու, ինչ-որ մեկին ստիպելու՝ տալ փող կամ այլ իրեր, ինչ-որ մեկին նրա կրոնի, գույնի, հաշմանդամության, որևէ սովորության պատճառով սպառնալու վարքագիծ: Անուղղակի հալածանքը ենթադրում է այնպիսի վարքագիծ, ինչպիսին է, օրինակ, ասեկոսների տարածումը, որի պատճառով հալածվողը հայտնվում է սոցիալապես մեկուսացված վիճակում: Նման վարքագիծ սովորաբար դրսևորվում է մեկ կամ մի քանի մարդու կողմից՝ որոշակի զոհի կամ զոհերի նկատմամբ: Ինչպես ուղղակի, այնպես էլ անուղղակի հալածանքի դեպքում հիմնական միջոցը ֆիզիկական կամ հոգեբանական ահաբեկումն է, որը տեղի է ունենում պարբերաբար և ստեղծում շարունակական անհանգստության և վիճակի վիճակ:

Եթե դուք աշխատում եք օգնության խմբերում կամ ակումբում, վարժարանում կամ այլ աշխատատեղում, թերևս ցանկություն ունենաք ձևափոխել սցենարները՝ դրանք տվյալ իրավիճակին համապատասխանեցնելու նպատակով: Տեղեկացե՛ք, թե ովքե՞ր են ձեր խմբում ենթարկվել հալածանքի, կամ ինչպիսի՞ հալածանքի դեպքերի են առնչվել մասնակիցները: Ձևավորեք խմբեր և համապատասխանաբար բաշխեք սցենարները:

Հեղափոխության քայլերի առաջարկներ

Պարզե՛ք, արդյո՞ք կան ծրագրեր, որոնք պատրաստում են բախումների կարգավորման հմտություններով տարեկից ուսուցանողներ (երիտասարդ կամավորներ): Հրավիրե՛ք զեկուցող, որը կզրուցի խմբի հետ. մտածե՛ք ձեր դպրոցում, վարժարանում կամ ակումբում բախումների կարգավորման համակարգ ստեղծելու մասին:

Խմբին կարող է դուր գալ իրենց դպրոցի կամ կազմակերպության համար ընդդեմ հալածանքների քաղաքականության մշակումը: Էջ 246-ում բերված «Պատասխան ռասիզմին» խաղում նկարագրված մեթոդը, որը վերաբերում է ռասայական խտրականության դեմ ուղղված քաղաքականության մշակմանը, նպատակահարմար է կիրառել նաև ընդդեմ հալա-

Հիշարժան ամսաթիվ

Հունիսի 4

Ազրեսիայի անմեղ զոհ դարձած երեխաների միջազգային օր

- ծանքների քաղաքականություն մշակելիս:
- Եթե խմբին դուր է գալիս դերախաղը, և ցանկություն կա հետագայում ևս հետազոտել բախումների հանգուցալուծման հարցերը, խումբը կարող է կատարել «Եկե՛ք խաղանք» վարժությունը (եջ 116):

Ուղենիշ գաղափարներ

- Գտեք ձեր երկրում տղայական կռվազանության հարցերով զբաղվող խմբեր և միություններ, առաջարկեք ձեր օգնությունը:
- Եթե ձեր խումբն աչքի է ընկնում հատուկ ստեղծագործական ունակություններով, առաջարկեք, որ մասնակիցները գրեն իրենց սեփական սցենարները և բեմականացնեն ուրիշների համար:
- Խմբի անդամները կարող են իրենց դպրոցներում կամ համայնքներում տղայական կռվազանության թեմայով բանավեճ կազմակերպել:
- Մյուս ընկերների հետ միասին՝ ձեր դպրոցում կամ համայնքում ստեղծեք խումբ, որն օգնություն ցույց կտա հալածանքի ենթարկվող աշակերտներին ու երիտասարդներին:

ԱՌՋԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դերախաղի սցենարներ

Առաջին սցենար

Աշակերտը դիմում է իշխանության ներկայացուցչին և փորձում բացատրել, որ դասընկերներից մեկը ենթարկվում է հալածանքի: Դպրոցի տնօրենը խստապահանք է և ավանդապահ: Նրա կարծիքով՝ կարգապահական նորմերը չեն պահպանվում: Նա մասնավորապես կարծիք ունի երիտասարդության մասին: Դասընկեր ցանկություն չունի իրավիճակի պատասխանատվությունը վերցնել իր վրա: Մյուս ուսուցիչները թերագնահատում են խնդիրը և չեն ընդունում հալածողների վարքը՝ ինչպես որ կա: Տեղական կառավարման մարմնի խնամակալության հարցերով ծառայության աշխատակիցը մտահոգված է, սակայն չափազանց զբաղված՝ միջամտելու համար:

Երկրորդ սցենար

Աշակերտների խումբը փորձում է գրուցել ընկերոջ հետ, որը հալածում է տարիքով փոքր աշակերտի:

Երրորդ սցենար

Աշակերտները հավաքվել և խոսում են իրենց ընկերոջ մասին, ում հալածում են տարիքով ավագ աշակերտները: Նրանք ցանկանում են քննարկել բոլոր հնարավոր լուծումները՝ իրենց ընկերոջն օգնելու նպատակով:

Պատմություններ կռվազանության մասին

Առաջին պատմություն

«Ես 12 տարեկան եմ և ատում եմ դպրոցը. այնտեղ ինձ ոչ ոք չի սիրում: Կան մի քանի երեխաներ, ովքեր ինձ անուններ են կայցնում ամեն անգամ, երբ դա հնարավոր է անել: Նրանք ասում են, թե ես տգեղ եմ և գեղ, իսկ իմ ծնողները ինձ համար պետք է ամաչեն: Մտերիմ ընկերս ինձ հետ արդեն չի խոսում և նույնիսկ ընկերացել է այդ խմբի մի քանի երեխաների հետ: Ատում եմ նրան: Ես այնքան միայնակ եմ զգում ինձ, որ վախենում եմ, թե այն, ինչ նրանք ասում են իմ ծնողների մասին, ճշմարտություն է»:

Ռոզանա

Երկրորդ պատմություն

«Այս տարվանից ես հաճախում եմ նոր վարժարան: Կարճ ժամանակ անց զգացի, որ աղջիկներից ոմանք ինձ տարօրինակ են նայում: Հետո հասկացա, որ նրանք խանդում են, քանի որ տղաներից շատերն իմ նկատմամբ շատ ընկերական են: Այժմ ես ցանկանում եմ զնալ մեկ այլ վարժարան, քանի որ սպառնական գրություններ եմ ստանում, իսկ տանը՝ վիրավորական հեռախոսազանգեր: Նրանք նույնիսկ մի քանի անգամ գողացել են իմ գրքերը: Անցած շաբաթ զուգարանում երեք աղջիկներ բղավեցին ինձ վրա, սպառնացին դանակով և ասացին, որ ես պետք է ուրիշ տեղ սովորեմ, մա՛ն՝ որ ես անբարոյական եմ: Ես չեմ կարող այլևս հանդուրժել: Ես վախեցած եմ և բարկացած: Փորձել եմ խոսել տնօրենի հետ, սակայն նա չլսեց էլ ինձ: Չգիտեմ՝ ինչ անել»:

Լիզբեթ

Երրորդ պատմություն

«Իմ լավագույն ընկերն ասաց, որ աշակերտները դպրոցում անհանգստացնում են իրեն: Ես ուզում էի օգնել նրան. գնացի և խոսեցի երեխաների հետ, սակայն դրանից հետո նրանք սկսեցին նույնն անել իմ նկատմամբ: Հիմա մեզ երկուսիս էլ հալածում են: Նրանք ծաղրում են մեզ, կեղտոտ խաղեր խաղում մեր գլխին, սպառնում ծեծել: Մենք երկուսս էլ որոշել ենք փակ պահել մեր բերանները, քանի որ վախենում ենք, որ իրադրությունը կվատթարանա, եթե ինչ-որ մեկին պատմենք այդ մասին»:

Անդրեյ

Արհմիութենական ժողով

Օրվա արդար աշխատանքն արժանի է արդար վարձատրության:

Թեմաները	Սոցիալական իրավունքներ, ժողովրդավարություն, քաղաքացիություն
Բարդությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10-ից 15
Ժամանակը	120 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա գործատուի, աշխատակիցների և արհմիության ներկայացուցիչների միջև աշխատավարձերի ու աշխատանքային պայմանների շուրջ բանակցելու նպատակով կայացած հանդիպման նմանակում է: Արժարժվող խնդիրները ներառում են. - Արհմիությունների դերը - Աշխատավայրում կոլեկտիվ պայմանագիր կնքելը - Աշխատողների իրավունքները
Հարակից իրավունքներ	- Կոլեկտիվ պայմանագիր կնքելու իրավունք - Ժողովների անցկացնելու և միավորումներ, մասնավորապես՝ արհմիություններ կազմելու իրավունք - Անարդարացի կերպով աշխատանքից չարձակվելու իրավունք
Նպատակները	- Գիտակցել արհմիությունների դերը - Զարգացնել միասնական որոշում կայացնելու հմտություններ - Զարկ տալ մասնակցությանը, պատասխանատվությանը և համերաշխությանը
Նյութեր	- Առձեռն նյութ 1-ի՝ «Իրավիճակի» մեկ օրինակ՝ յուրաքանչյուր մասնակցին - Առձեռն նյութ 2-ի՝ «Աշխատանքային որոշ տերմինների համառոտ բառարանի» մեկ օրինակ՝ յուրաքանչյուր մասնակցին - Ինքնությունը նշող այցեքարտեր (ըստ ցանկության) - Թուղթ, գունավոր նշագրիչներ և գրիչներ (ըստ ցանկության) - Երկու սենյակ (ցանկալի է)
Նախապատրաստում	- Աչքի անցկացրեք վարժությունը, ներառյալ առձեռն նյութերը, որպեսզի լավ նախապատրաստված լինեք՝ անհրաժեշտության դեպքում փոխարինելու մասնակիցներից որևէ մեկին: - Դասավորեք սենյակը: Շրջանաձև դասավորեք վեց աթոռ: Դրանք կողմերի ներկայացուցիչների և ժողովի նախագահողի համար են: Դրանց հետևում տեղադրեք այլ աթոռներ՝ մյուս մասնակիցների համար:

Ցուցումներ

- Ներկայացրեք վարժությունը: Բացատրեք, որ սա հանդիպում է մի կողմից՝ գործատուների, մյուս կողմից՝ աշխատողների ու արհմիության ներկայացուցիչների միջև: Նպատակը կոլեկտիվ պայմանագրի միջոցով աշխատողների աշխատավարձերի ու աշխատանքային պայմանների վերաբերյալ համաձայնության հասնելն է:
- Խնդրեք, որ որպես նախավարժանք՝ խումբը որոշի այն ընկերության անունը ու գործունեության բնույթը, որը պիտի մասնակցի հետագա գործողություններին:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ

ԺՊՈՒՐՈՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՔԱՂԱՔԱՑՈՒԹՅՈՒՆ
ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

4-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ
ԽՄԲԻ ԱՆԳԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

10-ԻՑ 15
ԺԱՄԱՆԱԿԸ

120 րոպե

- Դա կարող է լինել իրական կամ երևակայական, արտադրանք թողարկող իրական կամ երևակայական ընկերություն: Խումբը թող անվանակոչի նաև արհմիությունը:
3. Այժմ մասնակիցներին բաժանեք փոքր խմբերի՝ 2:1 հարաբերակցությամբ: Փոքր խումբը գործատուներն են, մեծը՝ աշխատողներն ու նրանց արհմիության ներկայացուցիչները:
 4. Բաժանեք առձեռն նյութ 1-ի՝ «Իրավիճակի», և առձեռն նյութ 2-ի՝ «Աշխատանքային որոշ տերմինների համառոտ բառարանի» օրինակները: Մասնակիցներին տասը րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ ընթերցելու նյութերը, իսկ հետո ստուգեք՝ արդյո՞ք բոլորն են ընկալում տեղեկատվությունը:
 5. Ներկայացրեք նմանակման համառոտ ուրվագիծը: Գործատուները կազմակերպիչներն են, և նրանցից մեկը նախագահում է հավաքը: Առաջինը նրանք իրենց առաջարկը կներկայացնեն: Այնուհետև արհմիության ներկայացուցիչները և աշխատողները կներկայացնեն իրենց առաջարկը: Դրանից հետո կողմերը կբանակցեն՝ ձգտելով համաձայնության:
 6. Խնդրեք, որ մասնակիցները համաձայնության գան ժողովի ընթացակարգի շուրջ, օրինակ՝ բանակցությունների ընթացքում արդյո՞ք պետք է սահմանափակել յուրաքանչյուր մասնակցի արտահայտվելու ժամանակը. թերևս ամենաշատը 2 րոպե: Իսկ ժողովի ընդհանուր ժամանակը: Կարճ դադարների ժամանակը, որ ներկայացուցիչները կարողանան խորհրդակցել իրենց շահառուների հետ և այլն: Ուրիշ ովքե՞ր կարող են խոսել. արդյո՞ք միայն ներկայացուցիչները:
 7. Այժմ խնդրեք, որ մասնակիցներն առանձնաձև իրենց երկու խմբերով՝ նախապատրաստվելու (30 րոպե): Գործատուները պետք է ընտրեն երկու ներկայացուցիչ, ինչպես նաև՝ ժողովի նախագահող: Աշխատողները պետք է ընտրեն երկու ներկայացուցիչ: Այնուհետև երկու խմբերն էլ պետք է՝
 - ժողովի ընթացքում ներկայացնելու համար նոր առաջարկ մշակեն:
 - Որոշեն, թե բանակցային ի՞նչ լիազորություններ պետք է ունենան ներկայացուցիչները:
 - Որոշեն, թե ո՞րն է իրենց համար ընդունելի ամենացածր արդյունքը, այսինքն՝ վատագույն սցենարը և այն նվազագույնը, ինչին կարելի է համաձայնել:
 8. Երբ խմբերը պատրաստ լինեն, հրավիրեք ներկայացուցիչներին՝ նստելու ներքին շրջանի հինգ աթոռներին, իսկ մյուսներին՝ նրանց հետևում: Առաջարկեք նախագահողին՝ ժողովը հայտարարել բացված:
 9. Երբ ժողովն ավարտվի, կարճ ընդմիջում հայտարարեք, որպեսզի մասնակիցները դերից դուրս գան, այնուհետև անցեք վերլուծության և քննարկման:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկզբում համառոտ քննարկեք՝ արդյո՞ք մասնակիցներին դուր եկավ վարժությունը, հետո առաջ անցեք՝ քննարկելու կատարվածը և այն, թե նրանք ինչ սովորեցին:

- Նախնական առաջարկները որոշելիս խմբերը որքանով համատեղ աշխատեցին: Դա դժվա՞ր էր, թե՞ հեշտ:
- Իրենց նախնական առաջարկները մշակելիս խմբերը ելնում էին իրենց սեփական, թե՞ ընկերության ընդհանուր շահերից:
- Արդյո՞ք խմբերը բանակցությունների մարտավարություն էին մշակել:
- Ինչպե՞ս ընթացավ ժողովը: Արդյո՞ք բոլոր արտահայտվել կամեցողներն ունեցան այդ հնարավորությունը:
- Կարողացա՞ն արդյոք մասնակիցները հասնել փոխադարձաբար ընդունելի համաձայնության:
- Արհմիությանն անդամակցելու իրավունքը մարդու ճանաչված իրավունք է: Կարևո՞ր իրավունք է դա: Ի՞նչ հետևանքներ կլինեին, եթե չլինեիր այդ իրավունքը:
- Մասնակիցներն ի՞նչ գիտեն արհմիությունների, դրանց նշանակության ու գործունեության մասին:
- Ձեր երկրում արհմիությունները որքա՞ն են ուժեղ: Իսկ գործատուները. կա՞ն արդյոք գործատուների կազմակերպություններ:
- Արդյո՞ք մասնակիցներից որևէ մեկն արհմիության անդամ է: Ինչո՞ւ: Որո՞նք են դրա առավելություններն ու թերությունները:

Խորհուրդներ վարողներին

Նախքան այս վարժությունն սկսելը՝ դուք պետք է հաշվի առնեք ձեր երկրում հասարակական կարծիքն ու ընդհանուր վերաբերմունքն արհմիությունների նկատմամբ: Օրինակ՝ ետկոմունիստական հասարակարգերում հնարավոր է, որ այս վարժությունը դիմադրության հանդիպի՝ այն ժամանակների ժառանգության պատճառով, երբ արհմիությունները համարվում էին «կոմունիզմի դպրոցներ»: Այս պարագայում թերևս ցանկանաք վարժությունն սկսել արհմիությունների մասին մարդկանց ունեցած պատկերացումներն ու կարծրատիպերն ուսումնասիրելուց: Կարող եք նաև խնդրել, որ մասնակիցները տեղեկություններ ստանալու նպատակով դիմեն տեղական արհմիություններին և կատարեն իրենց երկրում աշխատանքային խնդիրներին առնչվող այլ հետազոտություններ: Գուցե ցանկանաք նաև մատնանշել աշխատավորների շահերի պաշտպանության հարցում արհմիությունների նշանակությունն ու կարևորությունը՝ անկախ այն քաղաքական համակարգից, որի հետ դրանք նույնացվում են:

Հնարավոր է՝ կարիք լինի ավելի շատ ցուցումներ տալ գործընթացի վերաբերյալ: Հնարավոր է՝ ցանկանաք մասնակիցներին որոշ խորհուրդներ տալ այն մասին, թե ինչին ուշադրություն դարձնել իրենց դիրքորոշումներն ու առաջարկները մշակելիս, օրինակ՝

- Արդյո՞ք աշխատողների համար ընդունելի կլինի հրաժարվել իրենց աշխատավարձերի բարձրացումից՝ հանուն այն բանի, որ բոլոր աշխատողները պահպանեն իրենց աշխատատեղերը:
- Աշխատողների ո՞ր խումբը պետք է արձակվի աշխատանքից, եթե արձակումներն այնուամենայնիվ իրականացվեն:
- Արդյո՞ք առաջարկն իրատեսական է: Ընկերությունը կարո՞ղ է կրել այդ տնտեսական բեռը:

Թողեք ժողովն ու բանակցությունները հասնեն իրենց հանգուցալուծմանը: Եթե քննարկումների ընթացքում աշխատողներն ու արհմիությունը մտադիր են հասնել իրենց պահանջներին գործադուլի միջոցով, կարող եք թուղթ ու գրիչներ տրամադրել՝ նստացույցի համար ցուցապաստառներ պատրաստելու նպատակով: Եթե գործատուները ցանկանում են դնել փակել աշխատողների առջև, այն է՝ լուրջ կազմակերպել, ապահովել մեկ այլ սենյակ, ուր կարող են գնալ աշխատողները:

Եվրոպական երկրների մեծամասնությունն ունի կոլեկտիվ պայմանագրային հարաբերությունները կարգավորող օրենքներ: Գուցե ցանկանաք գտնել այդպիսի օրենսդրական ակտեր և կրկնօրինակել որոշ կարևոր հոդվածներ՝ մասնակիցներին օգնելու, որ այս վարժությունն անցկացնեն՝ դրա ողջ ներուժն օգտագործելով:

Տարբերակներ

Իրավունքների հարցով բանակցություններ ներառող իրավիճակի մեկ այլ օրինակ կարող է լինել հանդիպումը դպրոցում՝ «դժվար» աշակերտի հետ վեճը լուծելու նպատակով: Հանդիպումը կարող է լինել մի կողմից՝ աշակերտի և նրա ծնողների, մյուս կողմից՝ տնօրենի և ծնողական-ուսուցչական խորհրդի միջև:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Ելույթ ունենալու համար հրավիրեք արհմիության որևէ անդամի: Արհմիությունների հեռախոսահամարները կարող եք գտնել տեղական հեռախոսային տեղեկատվի մեջ: Ընդհանրապես, արհմիությունները ձգտում են շփվել երիտասարդների հետ, ինչը կարող է ձեզ համար լավ հնարավորություն լինել:

Եթե խմբին դուր է գալիս գաղափարներ քննարկելը, նրանք թերևս հավանեն «Որտե՞ղ եմ կանգնած» վարժությունը, որում մասնակիցները պետք է պաշտպանեն իրենց տեսակետները մարդու իրավունքների մի շարք խնդիրների վերաբերյալ:

Գործողություններ ձեռնարկելը

Տեղական որևէ արհմիության հետ միասին երիտասարդների շրջանում արհմիութենական շարժում նախաձեռնելու նախագիծ մշակեք:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Երիտասարդության և արհմիություններին նրանց անդամակցության վերաբերյալ տեղեկատվության համար տես էջ 399-ի սոցիալական իրավունքների վերաբերյալ օժանդակ տեղեկությունները:

Հիշարժան ամսաթիվ

Մայիսի 1

Աշխատավորների համերաշխության միջազգային օր

Ծանոթություն: Այս վարժությունը պատրաստված է Բրիտանական «Ծագումնաբանորեն այլափոխված օրգանիզմներ» արհմիության, Եվրոպական արհմիութենական քոլեջի և Եվրոպայում նոր տեխնոլոգիաների ազդեցության աշխատողների միության մասնակցությամբ:

ԱՌՋԵՆՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Իրավիճակը

Տեսարանն իրենից ներկայացնում է մի ընկերության ժողով՝ գործատուների և աշխատողների ու արհմիությունների միջև, որոնք վարձատրության վերաբերյալ հարցի լուծման ճանապարհին հայտնվել են փակուղում:

Գործարանն աշխատում է օրը 24 ժամ, տարին՝ 365 օր: Այնտեղ աշխատում է, արտադրությունից մինչև ղեկավարություն ներառյալ, 1000 մարդ: Բոլոր աշխատողներն արհմիության անդամներ են:

Ներկայումս գործարանը կանգնած է ֆինանսական ու տնտեսական դժվարությունների առջև, բայց իրականում անվճարունակ ճանաչվելու ենթակա չէ: Շահույթը դեռևս բարձր է, սակայն նվազել է, քանի որ ամբողջ ճյուղն է անկում ապրում: Անցած երեք տարիների ընթացքում աշխատավարձերը նվազել են 3%-ով, իսկ աշխատակազմը կրճատվել է 10%-ով:

Աշխատողները պահանջում են բարձրացնել աշխատավարձերը՝ արդյունաբերության այլ ճյուղերում աշխատավարձերի աճին համապատասխան:

Ընկերության ղեկավարությունը նշել է, որ աշխատավարձերի ցանկացած աճի համար անհրաժեշտ կլինի կրճատել աշխատողների թիվը: Նրանց առաջարկն է՝

- 12 ամսվա ընթացքում աշխատավարձերի 4% աճ՝ սովորական վարձատրության մակարդակում անհատական պայմանագրերով (ներկայումս տարեկան զմաճը կազմում է 2%):
- Վարձատրություն տարեկան, ոչ թե օրական կամ ամսական աշխատած ժամերի հիման վրա, արտաժամյա աշխատանքի վերացում:
- Աշխատակազմի կրճատումներ (10%-ով՝ հիմնականում կես դրույքով աշխատողների, ժամանակավոր հաստիքների և աշակերտների հաշվին, ըստ «Եկար վերջինը, գնա առաջինը» կանոնի) և աշխատանքից կամավոր արձակում:

Ղեկավարության առաջարկն աշխատողների ընդհանուր ժողովը մերժեց. նրանք մտահոգ էին, որ առաջարկներն իրենց կղեն շատ ավելի բարդ կացության մեջ (ներկայումս աշխատողների 40%-ն իր վարձատրության զգալի մասն ստանում է արտաժամյա աշխատանքի վճարումների շնորհիվ): Արհմիությունն ու աշխատողները ղեկավարությանը հակընդդեմ առաջարկ են ներկայացնում.

- Երկու տարվա ընթացքում՝ աշխատավարձերի 9% աճ
- Արտաժամյա աշխատանքի ու խրախուսական վճարների պահպանում
- Աշխատակիցների ներկա թվի պահպանում և հարկադրաբար աշխատանքը թողած աշխատակիցների վերապատրաստում ընկերության հաշվին

Պահանջները չբավարարելու դեպքում՝ գործադուլի կազմակերպում: Հակընդդեմ առաջարկը մերժվեց ղեկավարության կողմից. նրանք պնդում էին, որ արհմիության և աշխատողների առաջարկները չեն լուծի ընկերության առջև ծառացած խնդիրները:

Բանակցությունները շարունակվում են արդեն երկու ամիս:

Ըստ ընկերության կանոնադրության, եթե երկու ամսվա ընթացքում չեն կարողանում հասնել համաձայնության, ապա պետք է իրավիճակի հատուկ ժողով՝ բոլոր շահագրգիռ կողմերի ներգրավմամբ: Նմանակաման հիմքում հենց այս ժողովն է: Երկու կողմերն էլ պետք է համաձայն ընդ առաջարկով, որը փոխադարձորեն ընդունելի համաձայնության իրատեսական հիմք կլինի:

Բանակցային սեղանի շուրջ ընդհանուր առմամբ պետք է լինի յոթ հոգի՝ ղեկավարության երկու ներկայացուցիչ, միաժամանակ գործատուների կողմից) և արհմիության չորս ներկայացուցիչ: Քանի որ սա հատուկ ընդհանուր ժողով է, բոլոր աշխատողների ներկայությունը խրախուսվում է:

Աշխատանքային որոշ պերմիներ համառոտ բառարան

Կոլեկտիվ բանակցություններ: Սա բանակցությունների ընթացք է, երբ գործատուներն ու աշխատողների ներկայացուցիչները ձգտում են համաձայնության գալ և լուծել այնպիսի խնդիրներ, որպիսիք են աշխատավարձերն ու աշխատանքային պայմանները:

Լոկալուտ: Գործատուի կողմից ուժի կիրառման արմատական ձևերից մեկն է: Գործատուն աշխատողներին չի թույլատրում մտնել աշխատավայր, այսինքն՝ բառացիորեն դուռը փակում է նրանց առաջ՝ փորձելով հարկադրել ընդունելու ղեկավարության պահանջները:

Հաստիքների կրճատում: Աշխատակազմը կրճատվում է, աշխատողներն արձակվում են աշխատանքից, քանի որ գործատուն որոշում է փակել արտադրական որոշ հզորություններ: Որպես փոխհատուցում՝ աշխատողներին կարող են հատկացվել կրճատման վճարումներ:

Արձակման վճար: Եթե հաստիքային աշխատողն արձակվում է աշխատանքից անարդարացիորեն կամ ընկերության վերակազմավորման հիմնավորմամբ, ապա նա իրավունք ունի փոխհատուցման, որն արձակման վճարն է: Սա հաճախ պայմանավորված է աշխատավարձի չափով, որն ստացել է աշխատողը, օրինակ՝ մեկ շաբաթվա աշխատավարձ՝ աշխատած յուրաքանչյուր տարվա համար:

Գործադուլ: Գործադուլի իրավունքը մարդու հիմնական, սոցիալական իրավունք է, որը համարվում է հաջողված կոլեկտիվ պայմանագրի անհրաժեշտ պայման և գործատու-աշխատող հարաբերություններից ներհատուկ անհավասարությունը մեղմելու միջոց: Գործադուլը աշխատողների կողմից աշխատելուց հրաժարվելն է կամ աշխատանքին խոչընդոտելը: Աշխատողները չեն կարող գործադուլ անել ցանկացած պահի. պետք է առկա լինեն որոշակի պայմաններ, որոնք սովորաբար սահմանված են օրենսդրությամբ և տարբեր երկրներում տարբեր են:

Արհմիություն: Արհմիությունը միավորում է, որի գլխավոր նպատակն աշխատողների շահերի պաշտպանությունն է, ներառյալ՝ վարձատրությունը և աշխատանքային պայմանները: Գործատուների հետ բանակցություններում արհմիությունն է սովորաբար ներկայացնում աշխատողներին: Շատ երկրներում արհմիությունները վերակազմավորվում են համադաշնությունների:

Բեմականացում

Ցույց տվեք, թե ինչ նկատի ունեք՝ «մարդու իրավունքներ» ասելով:

Թեմաները	Մարդու իրավունքներ, երեխաներ, քաղաքացիություն
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	9 և ավելի
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա թատերականացված վարժություն է, որը խրախուսում է մարդկանց՝ - Վերանայել մարդու իրավունքների իրենց ընդհանուր ընկալումը - Գտնել այդ ընկալումները ներկայացնելու տարբեր ձևեր
Հարակից իրավունքներ	Բոլորը
Նպատակները	- Քննել, թե ինչ գիտեն մասնակիցները մարդու իրավունքների մասին - Ձարգացնել միջնակության և հաղորդակցման հմտություններ - Ձարգացնել համագործակցությունը և ստեղծագործականությունը
Նյութեր	- Հագուստներ, խաղալիքներ, տնային իրեր և այլն - Թուղթ և գունավոր նշագրիչներ, նկարչական կավիճներ - Սոսիս, լար և քարտ

Ցուցումներ

- Բացատրեք, որ վարժության նպատակն է՝ բեմադրել մարդու իրավունքների գաղափարների կամ հայեցակարգի թեմայով այնպիսի ներկայացում, որը հասկանալի կլինի տարբեր մշակույթների կրող և տարբեր լեզուներով խոսող մարդկանց:
- Բացատրեք, որ նրանց ընդհանրապես չի թույլատրվելու բառեր գործածել. դա պետք է լինի մնջախաղային ներկայացում: Այդուհանդերձ, խմբերը կարող են օգտվել որոշ նյութերից, եթե ցանկանում են:
- Խնդրեք, որ մարդիկ բաժանվեն 4-ից 6 հոգուց բաղկացած փոքր խմբերի, և յուրաքանչյուր խմբին թղթի մեծ թերթ ու նշագրիչներ տվեք:
- Խմբերին 10 րոպե ժամանակ հատկացրեք, որ նրանք մախ մտքերի գրոհով արտահայտեն իրենց բոլոր գաղափարները մարդու իրավունքների մասին, իսկ այնուհետև որոշեն երկու կամ երեք գաղափար, որ ամենից ավելի կցանկանային ներկայացնել մնջախաղով:
- Այժմ խմբերին 30 րոպե հատկացրեք՝ բեմադրելու և փորձելու մնջախաղը: Բացատրեք, որ դա պետք է խմբային աշխատանք լինի, և յուրաքանչյուրը պետք է իր դերակատարումն ունենա մնջախաղի ստեղծման գործում:
- Երբ 30 րոպեն լրանա, խմբերին հավաքեք մեկ տեղ, որ բոլորը դիտեն միմյանց ներկայացումները:
- Յուրաքանչյուր ներկայացումից հետո մի քանի րոպե ժամանակ հատկացրեք արձագանքների և քննարկման համար:
- Խնդրեք, որ հանդիսատեսները ներկայացման իրենց մեկնաբանությունները և փորձեն որոշել այն առանցքային գաղափարները, որ արտացոլում էր ներկայացումը:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐՆԵՐ

ԵՐԵՄԱՆԵՐ

ՋՄԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԴՅՈՒՆԸ

2-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԳԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

9 ԵՎ ԱՎԵՆԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 ԲՐՊԵ

Հիշարժան ամսաթիվ

Դեկտեմբերի 10
Մարդու
իրավունքների օր

- Այնուհետև հնարավորություն տվեք, որ խումբն ինքը համառոտ բացատրի որոշ կետեր, որ չարտահայտվեցին արձագանքներում: Կրկնեք սա յուրաքանչյուր ներկայացման համար:

Վերլուծություն և գնահատում

Այժմ վերլուծեք վարժությունը:

- Ի՞նչ կարծիքի են մասնակիցները վարժության մասին: Արդյոք այն իրենց պատկերացրածից ավելի, թե՞ պակաս բարդ էր: Որո՞նք էին ամենաբարդ կողմերը. ի՞նչն էր դժվար ներկայացնել:
- Արդյո՞ք մասնակիցները ինչ-որ նոր բան սովորեցին մարդու իրավունքների մասին:
- Որո՞նք էին խմբերի նմանություններն ու տարբերությունները: Կայի՞նք արդյոք էական տարածայնություններ մարդու իրավունքների գաղափարի շուրջ: Ինչո՞ւ:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե մասնակիցները բոլորովին անտեղյակ չեն մարդու իրավունքների հայեցակարգին, շատ ավելի հետաքրքիր կլինի այս վարժությունն անցկացնել վարողի նվազագույն նախնական ուղղորդման պայմաններում: Հիմնական նպատակն է՝ բացահայտել մարդու իրավունքների վերաբերյալ այն տպավորություններն ու գիտելիքը, որ երիտասարդներն արդեն ձեռք են բերել իրենց կյանքի ընթացքում: Նախքան աշխատանքը սկսելն՝ արժի խմբի համար շեշտել այս միտքը, որ նրանք չչփոփվեն մարդու իրավունքները ճշգրտորեն «չհամալուց»:

Պարզաբանեք, որ նրանց առաջադրանքը «մարդու իրավունքներն ընդհանուր առմամբ», ոչ թե մեկ կամ երկու առանձին իրավունք պատկերելն է: Հնարավոր է՝ նրանք որոշեն վերցնել մարդու մեկ առանձին իրավունք՝ նկարագրելով այն ընդհանուր դրույթներով, բայց պետք է հիշեն, որ իրենք փորձում են ցույց տալ մարդու տարբեր իրավունքներում եղած ընդհանրականը: Վերջում հանդիսատեսները պետք է կարողանան պատասխանել «ի՞նչ են մարդու իրավունքները» հարցին:

Թույլ մի տվեք, որ իրենց ոչ ուժեղ խաղացողներ համարողները պասիվ մասնակցություն ունենան: Բացատրեք, որ կան շատ դերեր բոլորի համար, և սա պետք է լինի մի բան, որ ամբողջ խումբն ուրախությամբ է ներկայացնում: Մի քանի անսովոր բեմական պարագաներ (կաթսաներ, խաղալիք ավտոմեքենաներ, գլխարկներ, բարձեր, քարեր, զամբյուղ...) կարող են կենդանություն հաղորդել ներկայացումներին և նպաստել ստեղծագործական ոգեշնչմանը:

Տարբերակներ

Հնարավոր է՝ դուք ցանկանաք այս վարժությունն անցկացնել նկարչական վարժանքի ձևով. թող խմբերը ներկայացնեն ցուցապաստառներ, կրկին առանց խոսքերի, արտահայտելու համար մարդու իրավունքների վերաբերյալ հիմնական գաղափարները:

Վարժությունը կարող է նաև ավելի քիչ ներածական բնույթ կրել և ավելի շատ՝ մտքերը կազմակերպող ու հստակեցնող, այն դեպքում, երբ մասնակիցներն արդեն կատարել են ձեռնարկում նկարագրված որոշ այլ վարժություններ կամ անցկացրել են իրենց սեփական հետազոտությունը:

Հեփազա քայլերի առաջարկներ

Աչքի անցկացրեք մարդու իրավունքների թեմաներով պիեսներ կամ այլ գրական ստեղծագործություններ և ձեր տեղական համայնքի համար թատերական ներկայացումներ կազմակերպեք:

Եթե խումբը ցանկանում է առաջ անցնել և դիտարկել մարդու առանձին իրավունքներ, ինչո՞ւ աչքի չանցկացնել Երեխայի իրավունքների համաձայնագիրը «Երեխաների իրավունքներ» վարժության միջոցով (էջ 124):

Ուղենիշ գաղափարներ

Դուք կարող եք պատրաստել ձեր մնջախաղը կամ ինչ-որ բան ստեղծել ամբողջ խմբով և բեմականացնել այն՝ խմբում չընդգրկված մարդկանց համար: Եթե դուք ընտրել եք ցուցապաստառ պատրաստելու տարբերակը, ապա կազմակերպեք ձեր ցուցապաստառների ցուցադրությունը: Երկու գաղափարներն էլ կարող են կիրառվել մարդու իրավունքների օրը մշելիս:

Բոլորը՝ հավասար, բոլորը՝ տարբեր

«Բոլոր մարդիկ հավասար են և առանձնահատուկ: Հավասարությունը և առանձնահատկությունը պետք է հարգվեն»:

Թեմաները	Խտրականություն և այլատյացություն, մարդու իրավունքներ, համընդհանրացում
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	6-ից 60
Ժամանակը	40 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա հարցախույզի մի տեսակ է՝ ինքնին հետաքրքիր լինելու համար բավական կարճ և սադրիչ, բայց նաև՝ մեծ խմբային քննարկման հիմք
Հարակից իրավունքներ	- Արժանապատվության հավասարություն - Իրավունքների և ազատությունների իրավունք՝ առանց որևէ խտրականության, ներառյալ՝ ռասայական, կրոնական և այլն - Ազգության իրավունք
Նպատակները	- Անդրադառնալ մարդու իրավունքների համընդհանրությանը - Մասնակիցներին տեղեկացնել ազգամիտության և իրենց կամ այլոց նկատմամբ նախապաշարման մասին - Ձարգացնել տեղեկատվությունը քննադատաբար կարդալու և ինքնուրույն գնահատելու ունակություն
Նյութեր	- Առձեռն նյութեր - Թղթի մեծ թերթ (Ա3) կամ գրատախտակ և նշագրիչներ (ըստ ցանկության)
Նախապատրաստում	Բազմացրեք առձեռն նյութերը, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկական: Միաժամանակ՝ գրեք նաև գրատախտակին կամ օգտագործեք խցիկ-ցուցադրասարք (համոզվեք, որ այն բոլորին տեսանելի է):

Ցուցումներ

- Մասնակիցներին տեղեկացրեք, որ ներքոբերյալ վարժությունը հարցախույզի մի տեսակ է, որի նպատակը, սակայն, պարզելը չէ, թե ով ճիշտ և ով սխալ է հասկացել. այն պարզապես ելման կետ է:
- Փոխանցեք կամ ցուցադրեք երկու մեջբերումները: Հինգ րոպե ժամանակ տրամադրեք, որ մասնակիցներն ընթերցեն դրանք:
- Այնուհետև անհատապես հարցրեք՝ պարզելու համար՝
 - առաջին տեքստի սկզբնաղբյուրը. ո՞ր գրքից կամ փաստաթղթից է վերցված.
 - ո՞ր երկրից/տարածաշրջանից է երկրորդ տեքստի հեղինակը:
- Երբ բոլորը պատրաստ լինեն, խնդրեք մասնակիցներին՝ բաժանվել մոտավորապես երեք հոգուց կազմված փոքր խմբերի: 20 րոպե ժամանակ տվեք նրանց՝ քննարկելու և վերլուծելու իրենց անհատական ընտրությունները: Նրանք պետք է մտածեն և հնարավորության դեպքում ընդհանուր պատասխանի հանգեցնեն հետևյալ հարցերի շուրջ.
 - Ի՞նչ ո՞ւմ նախապատվությունը տվեցին այդ պատասխանին
 - Ի՞նչ են ասում տեքստերը հեղինակների մասին
 - Ի՞նչ կարծիքի են նրանք տեքստերի մասին:
- Երբ խմբերն ավարտեն, միտ գումարեք և մի շրջափուլ կատարեք՝ հավաքելու առաջին հարցի պատասխանները յուրաքանչյուր խմբից: Առաջարկեք, որ խմբերը հիմնավորեն իրենց ընտրության պատճառները: Այնուհետև կրկնեք շրջափուլը:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՆԵՐ

ՀԱՄԱՆԿԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

2-րդ աստիճան

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄԱՆՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

6-ից 60

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

40 րոպե

- լը՝ հավաքելու երկրորդ հարցի պատասխանները:
6. Բացահայտեք հեղինակին՝ խսպանացի Սայիդ Ալ-Անդալուսին, և անցեք վերլուծության ու զնահատման փուլին:

Վերլուծություն և գնահատում

Ակսեք վարժության համառոտ նկարագրությունից, այնուհետև, եթե զգում եք, որ խումբը պատրաստ է դրան, առաջ անցեք՝ ներկայացնելու նախապաշարմունք և ազգամիտություն հասկացությունները: Անդրադարձեք հետևյալ հարցերին (լիազումար նիստում կամ, անհրաժեշտության դեպքում, փոքր խմբերով)։

- Մասնակիցներին զարմացրե՞ց լուծումը:
- Ինչպե՞ս էին մարդիկ կայացրել իրենց նախնական անհատական որոշումները: Արդյոք դրանք հիմնված էին ենթադրության՞, ներըմբռնման՞, թե՞ իրական գիտելիքի վրա:
- Արդյո՞ք փոքր խմբերով քննարկումների ընթացքում մարդիկ փոխեցին իրենց տեսակետները կայացրած որոշումների մասին: Ի՞նչը ստիպեց նրանց փոխել իրենց տեսակետները: Գործընկերների ճնշու՞մը: Համոզիչ փաստարկնե՞րը:
- Ինչպե՞ս էին մասնակիցները պաշտպանում իրենց որոշումները փոքր խմբերով քննարկումների ընթացքում: Արդյո՞ք նրանք կայուն համոզմունքով էին կառչած իրենց որոշումներից, թե՞ ոչ այնքան:
- Ինչո՞ւ է հեղինակն այդ ձևով նկարագրել հյուսիսի մարդկանց:
- Երկրորդ տեքստը մեզ ի՞նչ է հուշում հեղինակի, նրա հայացքների և մշակույթի մասին:
- Որքանո՞վ է հեղինակի տեսակետն իր սեփական նախապաշարման կամ ազգամետ ելակետի արդյունքը: Արդյո՞ք արդարացի է ասել, որ այն ժամանակ Յյուսիսային Եվրոպայի մշակույթները պակաս «քաղաքակիրթ» էին:
- Կարո՞ղ են մասնակիցներն օրինակներ բերել, երբ իրենք լսել կամ կարդացել են այլ մարդկանց մասին, ում հանդեպ նման վերաբերմունք է ցուցաբերվել: Ինչպիսի՞ զգացումներ կունենար մարդ, ում համարում են ինչ-որ առումով ստորադաս ժողովրդի ներկայացուցիչ:
- Երբ մարդիկ ըստ արժանվույն չեն զնահատվում, դա ի՞նչ է հետևանքներ է ունենում: Կարո՞ղ են մասնակիցները պատմությունից օրինակներ բերել: Իսկ ներկայի՞ց:
- Ի՞նչ պետք է անենք նախապաշարմանը հակազդելու համար: Մասնակիցների միջավայրում կամ երկրներում արդյոք կա՞ն մարդիկ կամ խմբեր, որ նույնպես ենթակա են նախապաշարմունքների: Որո՞նք են դրանք:

Խորհուրդներ վարողներին

Հատվածները վերցված են 1029թ. (ըստ իսլամական օրացույցի՝ 420թ.) ծնված կորդոբացի (Անդալուզիա, այժմյան Իսպանիայի տարածքում) մի հայտնի գիտնականի գրքից: Սայիդ Ալ-Անդալուզին իր իմաստնությամբ և գիտելիքներով ճանաչված գիտնական էր: Նրա համար քաղաքակրթությունը և գիտությունը շատ մոտ էին Դուրանի իմացությանը: Նա ոչ միայն կրոն էր ուսումնասիրել, այլև փայլուն էր արաբական գրականության, բժշկագիտության, մաթեմատիկայի, աստղագիտության, այլ գիտությունների իմացությամբ:

Պետք է հիշել, որ այդ ժամանակ Միջերկրածովյան ավազանը և, մասնավորապես, մերձակա արաբական թագավորությունները «քաղաքակրթության» կենտրոններ էին: «Յյուսիսում», ինչպես Սայիդն անվանում է Յյուսիսային Եվրոպան, գիտությունն այնքան զարգացած չէր, որքան արաբական աշխարհում, Պարսկաստանում, Հինաստանում և Հնդկաստանում:

Ի նկատի ունեցեք, որ կարիք կլինի մասնակիցներին մանրամասն ցուցումներ տալ, թե ինչպես ավելի քննադատաբար կարդալ տեքստերը: Կարող եք մատնանշել, որ երկրորդ տեքստն ըստ էության շատ բան է բացահայտում հեղինակի, նրա արտաքինի և մշակույթի

մասին. օրինակ՝ նա պետք է որ գանգուր մազեր և թուխ մաշկ ունենար: Քննադատական ընթերցանությունը ներառում է ոչ միայն տեքստի բովանդակությունը հասկանալը, այլև ենթատեքստի մասին մտածելը՝ այն մասին, թե ո՞վ է հեղինակը և ինչու է գրում այն, ինչ գրում է: Սա գիտակցելը կարևոր քայլ է հասկանալու համար, թե ինչպես կարողալ տարբեր հաղորդագրություններ (պատմություններ, նորություններ, պոեմներ, երգեր և այլն) և իրազեկ լինել այն արժեքներին, որ դրանք փոխանցում են:

Ազգամիտության խնդրի ներկայացման ձևերից մեկը մասնակիցներին ցույց տալն է, որ հեղինակը՝ թուխ մաշկով և գանգուր մազերով մարդը, տալիս է շատ լավ սահմանում՝ «ի հեճուկս» նրա, ինչ ինքը «սովորական» է համարում: Կարևոր է նաև այն, որ քննարկման ընթացքում դուք օգնեք մասնակիցներին հասկանալ, որ մշակութային տարբերությունները մարդկանց չեն դարձնում մյուսներից «ավելի լավ» կամ «ավելի վատ»: Դուք պետք է մատնանշեք, որ դժվար է մյուսների մասին առանց նախապաշարմունքների դատողություններ անել, որովհետև մենք բնական ենք համարում սեփական մշակութային ընկալումները: Սեփական ազգամիտության գիտակցումը կարևոր է նույնը մյուսների մեջ ևս ճանաչելու, ինչպես նաև այլ մշակույթների ներկայացուցիչների հետ հաջողությամբ հաղորդակցվել կարողանալու համար:

Վարժության վերջում ժամանակ թողեք, որ կարողանաք ազատ քննարկել լրացուցիչ հարցերը և գաղափարները: Օրինակ՝ հնարավոր է՝ դուք ցանկություն ունենաք վերլուծելու կամ քննարկելու պատմության դասավանդումը և թե իրականում որքան շատ (կամ քիչ) բան ենք մենք եվրոպայում սովորում այլ մշակույթների մասին:

Ծանոթություն՝ հատվածները վերցված են «Գիրք ազգերի տեսակների մասին. գիտությունը միջնադարում» գրքից, հեղինակ՝ Սայիդ Ալ-Անդալուզի, թարգմանված Սեմա Ան Ի. Սալեմի և Ալոք Քումարի կողմից, Տեխասի համալսարանի հրատարակություն, Օսթին, 1991:

Հեթազա քայլերի առաջարկներ

Եթե ցանկանում եք շարունակել մարդու իրավունքների համընդհանրության գաղափարի քննարկումը, կարող եք օգտագործել էջ 103-ի «Բեմականացում» վարժությունը, որը ստեղծագործ աշխատանք ու դրամա է բովանդակում:

ԱՌՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

«Բոլորը՝ հավասար, բոլորը՝ տարբեր» հարցաթերթիկ

1. Ո՞րն է հետևյալ տեքստի աղբյուրը: Ո՞ր գրքից կամ փաստաթղթից է այն վերցված.

«Աշխարհի բոլոր մարդիկ՝ արևելքից մինչև արևմուտք, հյուսիսից հարավ, մեկ խումբ են կազմում. նրանք իրարից տարբերվում են երեք որոշակի հատկանիշներով՝ վարքագծով, արտաքինով և լեզվով»:

Ընտրեք հետևյալ պատասխաններից մեկը.

☐ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի հռչակագիրը ռասիզմի մասին, 1958թ. ☐ Հերոդոտի «Պատմություն»-ը, Բ.ա. 440թ.

☐ Վեդաներ, Հնդկաստան, Բ.ա. մոտ 1000թ. ☐ «Բոլորը՝ հավասար, բոլորը՝ տարբեր» երիտասարդական քարոզարշավի զեկույցը, Եվրոպայի խորհուրդ, 1996թ. ☐ Սայիդ Ալ-Անդալուզի, մ.թ. 1029/420 ☐ Նշվածներից ոչ մեկը:

2. Այս տեքստի հեղինակը ո՞ր երկրից/տարածաշրջանից է:

«Եվրոպայի ... ծայր հյուսիսում ապրող մարդիկ տառապել են արևի նվազ ջերմության պատճառով: Օդն այնտեղ սառն է, իսկ երկինքը՝ ամպամած: Մարդիկ սառնարյուն խառնվածք և կոպիտ վարքագիծ ունեն: Հետևաբար, նրանք խոշորակազմ են դարձել, մաշկը սպիտակել, իսկ մազերը թափվել են: Նրանք կորցրել են ըմբռնման կարողությունը և ընկալման սրությունը: Նրանք տիրել է տգիտությունն ու ծուլությունը, և նրանք հատկանշվում են անզորությամբ ու հիմարությամբ»:

Ընտրեք հետևյալ պատասխաններից մեկը.

☐ Զինաստան ☐ Եվրոպա ☐ Հնդկաստան ☐ Աֆրիկա ☐ Պարսկաստան ☐ Նշվածներից ոչ մեկը

* Երիտասարդների կողմից առաջարկված՝ Մարդու իրավունքների և պարտականությունների հռչակագրի հոդված 1: Հռչակագիրը գրվել է ութսուն տարբեր ազգությունների հինգ հարյուր երիտասարդների կողմից Ստրասբուրգի Եվրոպայի պալատում "Les Humains Associés" (Միավորված մարդիկ) կազմակերպության և «Հանուն հռչակագրի» ընկերակցության կողմից 1989 թվականի օգոստոսի 26-ին (մ.թ. 89թ.) www.humains-associes.org

Բռնությունն իմ կյանքում

«Հետևեք երեք կանոնների՝ հարգե՛ք ձեր անձը, հարգե՛ք դիմացինին և
պատասխանատվություն կրե՛ք ձեր գործողությունների համար»:

Դալայ Լամա

Թեմաները	Խաղաղություն և բռնություն, անձի անվտանգություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	60 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա քննարկում-վարժություն է. մասնակիցները քննարկում են միջանձնային բռնության իրենց փորձը
Հարակից իրավունքներ	■ Կյանքի, ազատության և անձի անվտանգության իրավունք ■ Մտքի, խղճի և կրոնի ազատության իրավունք
Նպատակները	■ Կարողանալ սեփական անձը տեսնել ոչ միայն որպես բռնության առարկա, այլև որպես բռնության հնարավոր աղբյուր ■ Խրախուսել բռնության խնդիրները կառուցողաբար լուծելու հմտությունների զարգացումը ■ Ձարգացնել հանդուրժողականության և պատասխանատվության արժեքները:

Ցուցումներ

1. Բացատրեք, որ մասնակիցների համար սա լավ հնարավորություն է՝ փոխհաղորդելու միջանձնային բռնության իրենց փորձին առնչվող մտքերն ու զգացումները, ներառյալ և՛ այն դեպքերը, երբ իրենց նկատմամբ են բռնություն կիրառել, և՛ այն, երբ իրենք են ուրիշների հանդեպ բռնություն կատարել:
2. Հավաստիացեք, որ յուրաքանչյուրը գիտի և հասկանում է մասնակցային խմբային աշխատանքի կանոնները. յուրաքանչյուրը պետք է հարգալից վերաբերմունքի արժանանա, այն ամենը, ինչ ասվում է, պետք է գաղտնի պահվի, և ոչ ոք չպետք է իրեն հարկադրված զգա ասելու բաներ, ինչից ինքն անհարմար է զգում:
3. Մտքերի գրոհ կազմակերպեք «բռնություն» բառի շուրջ և խնդրեք, որ մասնակիցներն ամենօրյա բռնության օրինակներ բերեն (հայիոյանք, վիրավորանք, ծաղր, հերքի խախտում, երեխայի ծեծ կամ ապտակ, կողոպուտ, մանր գողություն կամ գրպանահատություն, բարբարոսություն և այլն):
4. Խնդրեք, որ բոլորը հինգ րոպե խորհեն պատահարների մասին, երբ՝
 - ա) որևէ մեկը բռնություն է կիրառել իրենց նկատմամբ
 - բ) երբ իրենք են բռնություն կիրառել որևէ մեկի նկատմամբ
 - գ) երբ իրենք ականատես են եղել բռնության երևույթի, բայց չեն միջամտել:

Վերլուծություն և քննարկում

Սկզբում համառոտ քննարկում ծավալեք բուն վարժության մասին. արդյո՞ք այն դժվար էր, եթե այո, ինչո՞ւ: Այնուհետև անցե՛ք ա), բ), գ) տարբեր իրավիճակների պատճառների ու հետևանքների վերլուծությանը: Խնդրեք, որ մի քանի մասնակիցներ ընդհանուր քննարկման համար կամավոր կերպով ներկայացնեն իրենց դեպքերը: Թող պատմեն, թե ինչ է պատահել, ինչ զգացողություններ ունեն, իսկ այնուհետև քննարկմանը մասնակից դարձրեք բոլորին:

1. Ինչո՞ւ կատարվեց բռնությունը:
2. Խմբի մյուս անդամներն ինչպե՞ս կվարվեին հարանման իրավիճակներում:
3. Ինչո՞ւ դուք վարվեցիք այնպես, ինչպես վարվեցիք:
4. Ուրիշ ի՞նչ կերպ կարող էիք վարվել: Արդյո՞ք խմբի մյուս անդամներն առաջարկ-

ներ ունեն:

5. Ի՞նչ կարող էր անել որևէ մեկը՝ կանխելու պատահարը:
6. Ինչո՞ւ չմիջամտեցին գ) դեպքում:
7. Որո՞նք էին պատահարի պատճառները:
8. Պատահարներից որո՞նք էին թյուրիմացության հետևանք, որոնք՝ կոպտության, չարակամության կամ խանդի. դրանցից քանի՞սն էին մշակութային ու սովորութային, կարծիքի կամ դավանանքի տարբերությունների հետևանք:
9. Ի՞նչ են հասկանում մասնակիցները «հանդուրժողականություն» ասելով: Ինչ-պե՞ս կսահմանեն այն:
10. Ճի՞շտ է արդյոք, որ մարդիկ պետք է լիակատար հանդուրժողականություն հանդես բերեն այն ամենի նկատմամբ, ինչ անում կամ ասում են այլ մարդիկ:
11. Ինչո՞ւ է հանդուրժողականությունը մարդու իրավունքների պաշտպանության առանցքային արժեքներից մեկը:

Ֆիշարթան ամսաթվեր

Նոյեմբերի 16

Հանդուրժողականության միջազգային օր

Խորհուրդներ վարողներին

Պատրաստ եղեք անակնկալների, ինչպես նաև աջակցելու նրանց, ում համար այս վարժությունը դժվար կամ վիատեցնող է: Դուք չեք կարող տեղյակ լինել յուրաքանչյուրի անցյալին, ոչ էլ այն ամենին, ինչ կատարվել կամ կատարվում է նրանց ընտանիքներում: Գուցե մասնակիցներից ոմանք տարբեր բռնությունների ծանր փորձություն են անցել: Շեշտեք, որ այս վարժությունը կոչված է զարգացնել բռնության երևույթներին արձագանքելու հմտություններ՝ քննելով բռնության պատճառները, հաշվի առնելով մարդկանց զգացումները, զարգացնելով կառուցողական քայլեր ձեռնարկելու հմտություններ՝ տվյալ իրավիճակը վերահսկելու և բռնությանը հղի իրավիճակներում արձագանքման ոչ բռնի եղանակներ գտնելու նպատակով: Մասնակիցներին հիշեցրեք Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 1-ին հոդվածը. «Բոլոր մարդիկ ծնվում են ազատ և հավասար՝ իրենց արժանապատվությամբ ու իրավունքներով»: Եթե մենք ակնկալում ենք, որ ուրիշները հետևեն այս հոդվածին, ապա մենք ինքներս նույնպես պետք է հետևենք դրան: Եթե խմբում կան տասից ավելի մարդիկ, ապա կարող եք նրանց բաժանել փոքր խմբերի, որ միմյանց հաղորդեն իրենց պատմությունները:

Տարբերակներ

Սրանից կարող է լավ թատերականացված վարժություն ստացվել: Խնդրեք, որ երկու, երեք կամ չորս մասնակիցներ մի որևէ պատահարի դերախաղ պատրաստեն: Խմբի մյուս անդամները հետևում են: Այնուհետև դուք կարող եք ժամանակ առ ժամանակ դադարեցնել դերախաղը և խնդրել, որ լսարանը մեկնաբանի կամ առաջարկներ ներկայացնի, թե ինչպես պետք է շարունակել այն: Որպես այլընտրանք՝ լսարանի ներկայացուցիչները կարող են ուղղակիորեն միջամտել՝ տվյալ դերը դերակատարներից ընդունելու և այլընտրանքային վերջաբաններ առաջարկելու համար:

Ֆեյրագա քայլերի առաջարկներ

Ձեռք բերեք տեղեկություններ այն կազմակերպությունների մասին, որոնք աջակցում են բռնությունների զոհերին, օրինակ, վստահության հեռախոսահամարներ կամ զոհերին աջակցության ցանցեր: Պարզեք, թե ինչ այլ կազմակերպություններ կան, որոնք խթանում են փոխըմբռնումը և հանդուրժողականությունը համայնքում: Եթե ցանկանում եք շարունակել աշխատանքը խաղաղության և բռնության թեմայով, կարող եք աչքի անցկացնել էջ 90-ի «Ապրելով կատարյալ աշխարհում» վարժությունը: Գտեք ճիշտ լուծումները՝ խաղաղության շրջան կազմելու համար:

Ուղենիշ գաղափարներ

Կապ հաստատեք որևէ կազմակերպության հետ, որն աշխատում է համայնքում խաղաղությունն ու բռնության մերժումը խթանելու ուղղությամբ, և պարզեք, թե ինչպես կարող եք ձեր նպաստը բերել այդ գործին:

Դեղամիջոցների մատչելիություն

«Ստահոգ քաղաքացիների միահամուռ ջանքերով կարելի է հասնել բարելավման»:
Զաքի Աչմաթ, Առողջության պահպանման քարոզարշավ

Թեմաները	Առողջապահություն, համընդհանրացում, խտրականություն և այլատյացություն
Բարդությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	16-ից 40
Ժամանակը	190 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս գործնական պարապմունքը 2001թ. Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետությունում կայացած «ԶԻԱՀ-ի դեղամիջոց» դատավարության նմանակումն է: Այն անդրադառնում է հետևյալ խնդիրներին. ■ ՄԻԱՎ/ԶԻԱՀ-ը և դեղամիջոցների մատչելիությունը ■ Ինչպես լուծել իրավական հակընդդեմ պահանջների խնդիրը
Հարակից իրավունքներ	■ Կյանքի և արժանապատվության իրավունք ■ Սեփականության իրավունք
Նպատակները	■ Ջարգացնել մարդու իրավունքների ամբողջականության ընկալումը ■ Համեմատել որոշումների կայացման տարբեր եղանակներ (մրցակցային, փոխհամաձայնային մոտեցումներ) ■ Ջարգացնել հաղորդակցման և համագործակցության հմտություններ
Նյութեր	■ Գրատախտակ, թուղթ և գրիչներ ■ Դատավարական դերաքարտեր ■ Տպագիր ցուցումներ փոքր խմբերով աշխատանքի համար, ամեն մասնակցին՝ մեկ ■ Փոքր քարտեր (10սմ x 6սմ). մեկական կարմիր և կանաչ քարտ՝ յուրաքանչյուր մասնակցին ■ Տարածք՝ նիստերի և փոքր խմբերով աշխատանքի համար
Նախապատրաստում	Առաջին մասի համար. ■ Պատրաստեք դատավարական դերաքարտեր, յուրաքանչյուրին՝ մեկ Երկրորդ մասի համար. ■ Պատրաստեք փոքր խմբերով աշխատանքի համար նախատեսված ցուցումների կրկնօրինակներ, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկ ■ Պատրաստեք մեկական կարմիր և կանաչ քարտ՝ յուրաքանչյուր մասնակցին:

Ցուցումներ

Այս վարժությունը բաղկացած է երկու մասից: Առաջին մասը դատավարության նմանակումն է, երկրորդը՝ համաձայնության կայացման փուլը:

Մաս 1-ին: Դատավարություն (ընդամենը 65 րոպե)

1. Պատրաստեք գործողության վայրը: ՄԻԱՎ/ՁԻԱՅ-ը խիստ վտանգավոր համաճարակ է ամբողջ աշխարհում, որ տարածված է հատկապես Աֆրիկայում: Այն մեծ խնդիր է նաև Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետությունում (ՀԱՀ), ուր միլիոնավոր աղքատ մարդիկ տառապում են և մահանում, քանի որ չեն կարող գնել անհրաժեշտ թանկ դեղամիջոցները: Նրանց միակ այլընտրանքը դեղերի ավելի էժան փոխարինիչներ օգտագործելն է: Առաջատար դեղագործական ընկերությունները դեմ են: Նրանք ցանկանում են պաշտպանել իրենց սեփականության իրավունքները և այդ նպատակով միավորել են ջանքերը՝ կանխելու որևէ երկրի կողմից իրենց արտադրանքի կրկնօրինակումն ու ավելի էժան գներով վաճառքը: Նրանք դատական գործ են հարուցել ՀԱՀ կառավարության դեմ, որը տարածում և վաճառում է ՄԻԱՎ/ՁԻԱՅ-ի դեմ պայքարող դեղամիջոցների ավելի էժան փոխարինիչները:
2. Բացատրեք, որ մասնակիցները ներգրավվելու են վերջերս ՀԱՀ-ում այս հարցի շուրջ տեղի ունեցած դատավարության դերախաղում: Հարցը հետևյալն է՝ արդյո՞ք սեփականության իրավունքը հիմնավոր փաստարկ է՝ վտանգելու համար մի խումբ մարդկանց կյանքի և արժանապատվության իրավունքը:
3. Մասնակիցներին բաժանեք չորս հավասար խմբերի՝ ներկայացնելու Ֆարմա ընկերությունը, ՀԱՀ կառավարությունը, Առողջության պահպանման քարոզարշավի (ԱՊՔ) անդամներին և դատավորներին:
4. Դատավարական դերաբարտերը բաժանեք համապատասխան խմբերին:
5. Խմբերին 25 րոպե ժամանակ տվեք՝ կարդալու դերաբարտերը և դատավարության համար պատրաստելու իրենց փաստարկները և հարցերը: Յուրաքանչյուր խումբ պետք է ընտրի խոսնակ՝ խումբը ներկայացնելու համար, ինչպես նաև մեկ կամ երկու պատասխանատու՝ խոսնակին օժանդակելու և դատավարության ընթացքում ծագած հարցերին պատասխանելիս նրան օգնելու նպատակով:
6. Երբ բոլոր խմբերը պատրաստ լինեն, մասնակիցներին հրավիրեք միստերի դահլիճ: Նրանք պետք է մնան իրենց չորս խմբերում:
7. Այժմ Ֆարմա ընկերությունը, ՀԱՀ կառավարությունը և ԱՊՔ-ն իրենց դիրքորոշումները ներկայացնելու և հարցեր բարձրացնելու համար ունեն հինգական րոպե: Դատավորները պետք է հերթականությամբ ձայն տան խմբերին:
8. Դատավորներն ունեն 10 րոպե՝ պատասխանելու խմբերի կողմից տրված հարցերին և ամփոփելու տարբեր փաստարկներն ու դիրքորոշումները:

Մաս 2-րդ: Համաձայնության կայացման փուլ (ընդհանուր տևողությունը՝ 100 րոպե)

1. Խնդրեք, որ մասնակիցները բաժանվեն փոքր խմբերի, յուրաքանչյուրում՝ 4 մարդ: Յուրաքանչյուր խմբում պետք է ընդգրկվեն Ֆարմա ընկերության, ՀԱՀ կառավարության, ԱՊՔ-ի մեկական նախկին անդամ և մեկ նախկին դատավոր:
2. Փոքր խմբերին բաժանեք գրավոր ցուցումների օրինակները: Հավաստիացեք, որ մասնակիցներին պարզ է, թե ինչ պետք է անեն և ինչպես պետք է օգտագործեն կարմիր ու կանաչ քարտերը: Փոխադարձ պահանջների վերաբերյալ միասնական որոշման հասնելու համար խմբերին տրվում է 30 րոպե:
3. Բոլորին ետ կանչեք լիազուրմար միստի և խնդրեք, որ զեկուցեն իրենց քննարկումների արդյունքների մասին: Ձեկույցները ներկայացնելու համար յուրաքանչյուր խմբի հատկացրեք 5 րոպե: Գրատախտակին գրառեք հիմնական լուծումներն ու խնդիրները:
4. Երբ բոլոր խմբերը կներկայացնեն իրենց դիրքորոշում-լուծումները, անցեք որոշումների կայացման ընթացքի վերաբերյալ քննարկմանը: Դուք կարող եք հարցնել.
 - Որքանո՞վ էր դյուրին համաձայնության գալը:
 - Որո՞նք են այս մոտեցման ուժեղ և թույլ կողմերը:
 - Արդյո՞ք խմբում լարվածություն առաջացավ, երբ փորձում էիք հասնել

- համաձայնության՝ միաժամանակ ձգտելով որոշման կայացման գործում
- ընդգրկել խմբի բոլոր անդամներին:
- ■ Որո՞նք էին առավել դժվարին թեմաները:
- 5. Գուցե դուք ցանկանաք վարժության այս փուլն ավարտել՝ ընթերցելով դատարանի 2001թ. ապրիլի 19-ի վճռի հետևյալ հատվածը. «(...) դեղամիջոցների առավել մատչելիությունն ապահովելու նպատակը գովելի է, և ՄԻԱՎ/ՁԻԱԶ-ի համաճարակի պայմաններում այն սահմանադրական դրույթ է, որն առնչվում է մի շարք հիմնարար իրավունքներ հարգելու, պաշտպանելու, ապահովելու և իրականացնելու պետության պարտավորությանը: Դրանց թվում են մարդկային արժանապատվության և կյանքի իրավունքները (վերջինս մյուս բոլոր իրավունքների սկզբնաղբյուրն է): (...) Հայցվորների (այն է՝ դեղագործական ընկերությունների) հղումներն օրենքին ըստ էության (...) հիմնագուրկ են»:

Հիշարժան ամսաթիվ

Դեկտեմբերի 1
ՁԻԱԶ-ի դեմ պայքարի
համաշխարհային օր

Վերլուծություն և գնահատում

Գնահատումն արդեն իսկ սկսված պետք է լինի երկրորդ մասի քննարկումների ընթացքում: Այժմ շարունակեք այն՝ խրախուսելով, որ մասնակիցները քննարկեն դատավարության ամբողջ ընթացքը և նրանում շոշափված՝ մարդու հիմնական իրավունքները: Առանցքային հարցեր կարող են լինել.

- ■ Արդյո՞ք մասնակիցները նախկինում լսել էին այս գործի մասին:
- ■ Որո՞նք էին նրանց նախնական ենթադրությունները:
- ■ Այդ ենթադրություններն արդյոք փոխվում էին վարժության ընթացքում:
- ■ Ինչպե՞ս են մարդիկ համեմատում որոշման կայացման երկու՝ մրցակցային և փոխհամաձայնային ձևերը: Ո՞ր դեպքում են առավել գոհացուցիչ արդյունքներ ստացվում: Ինչպե՞ս եք որոշում, որ արդյունքը «հաջողված» է:
- ■ Որո՞նք էին դատավարության ընթացքում շոշափված՝ մարդու հիմնական իրավունքները:
- ■ Ինչպե՞ս են այդ խնդիրներն առնչվում մասնակիցների սոցիալական միջավայրին:
- ■ Ի՞նչ հետևություններ կարող են արվել ձեր բնակավայրի մարդկանց համար:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության համար ձեզ երկար ժամանակ է անհրաժեշտ, քանի որ խնդիրները բարդ են, և մասնակիցները խորամուխ լինելու կարիք ունեն: Պետք է նկատի ունենաք, որ կարիք չկա երկու մասերը միևնույն օրն անցկացնել. դրանք կարող են արվել երկու տարբեր միաստեղծով:

Կարմիր և կանաչ քարտերի կիրառման նպատակն է՝ օգնել մարդկանց ավելի լավ իրազեկ լինելու որոշումների կայացմանը նպաստող և խանգարող հանգամանքներին: Լավագույն տարբերակի դեպքում, երկրորդ մասի քննարկումների և բանակցությունների ավարտին բոլոր մասնակիցները պետք է բարձրացնեն կանաչ քարտերը և կարողանան փոխադարձաբար ընդունելի լուծման հանգել:

Երկրորդ մասում հնարավոր է՝ որոշ խմբեր համաձայնության գան, մյուսները՝ ոչ: Քննարկման ընթացքում, օգտագործելով հնարավորությունը, դուք պետք է ուսումնասիրեք միասնական որոշում կայացնելու ուժեղ և թույլ կողմերը:

Խնդրեք, որ համաձայնության եկած խմբերը ներկայացնեն ոչ միայն իրենց վերջնական դիրքորոշումը, այլև դրա հիմքում ընկած փաստարկները: Խնդրեք, որ համաձայնության չեկած խմբերը հիմնական գծերով ներկայացնեն, թե ինչն է հանգեցրել նրանց հայացքների մերձեցմանը, ինչը՝ դրանց տարանջատմանը:

Ծանոթություն: Համաձայնության կայացման վերաբերյալ հավելյալ տեղեկությունների համար տե՛ս գլուխ 1, էջ 65:

Կարևոր է ճշտել տեղական համայնքում այն մարդկանց իրական վիճակը, ովքեր տառա-

պում են ՄԻԱՎ/ԶԻԱՅ-ով, և վարժությունն առնչել նրանց մտահոգող խնդիրներին:

Ծանոթություն: Դեղագործական ընկերությունների միության անվանումը՝ Ֆարմա, հորինված է այս վարժության համար:

Ֆերագա քայլերի առաջարկներ

Քննարկեք ձեր երկրում առկա առողջապահական խնդիրներ, որոնք վերաբերում են կյանքի և մարդկային արժանապատվության իրավունքին:

Տեղեկացեք աշխարհում գոյություն ունեցող առողջապահական և մարդու իրավունքների խնդիրներին: Այցելեք կայքէջեր կամ ճանաչված հասարակական կազմակերպություններին (Բժիշկների առանց սահմանի, ԱՊԲ, Քրիստոնեական օգնություն) և միջազգային հաստատություններին (ԱՅԿ) ձեռք բերեք գրականություն: Պարզեք այն քայլերը, որոնք ձեռնարկվում են՝ լուծելու առողջապահական խնդիրները. գրեք դրանք գրատախտակին:

ԱՊԲ-ը շատ հաջողված էր: Ցավոք, ոչ բոլոր քարոզարշավներն են հասնում իրենց նպատակներին: Դրա համար շատ պատճառներ կարող են լինել, որոնցից մեկն էլ, հավանաբար, վատ կազմակերպումն ու հրապարակայնության ոչ արդյունավետ ապահովումն է: Խումբը կարող է ուսումնասիրել այս խնդիրները և արդյունավետ քարոզարշավ իրականացնելու հմտություններ զարգացնել էլ 141-ի «Զգուշացեք, մենք հետևում ենք» վարժության միջոցով:

Ուղենիշ գաղափարներ

Պարզեք, թե ձեր համայնքում ով է զբաղվում առողջապահական խնդիրներով, և ինչպես կարող եք ձեր նպաստը բերել:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Այս վարժության հիմքում ընկած է մի հայց, որը 2001թ. քննել է Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության գերագույն դատարանը: Դեղամիջոցների արտադրողների միությունը հայց ներկայացրեց ընդդեմ ՀԱՀ-ի նախագահի և այլոց (այդ թվում՝ Առողջության պահպանման քարոզարշավի)՝ ՄԻԱՎ-ի դեղամիջոցների արտադրելու իրենց արտոնագրերն անտեսելու և ԶԻԱՅ-ից տառապող միլիոնավոր քաղաքացիների բուժման նպատակով էժանագին, չարտոնագրված դեղամիջոցներ ներկրելու համար:

Դատավորները պետք է քննարկեին երկու կողմերի տարբեր շահերն ու իրավունքները: Մի կողմից՝ Դեղամիջոցներ արտադրողների միությունը պահանջում էր հարգել սեփականության, հավասարության կամ առևտրի, զբաղվածության և մասնագիտության ազատ ընտրության իրավունքը, մինչդեռ, մյուս կողմից, կառավարությունը և ԱՊԲ-ն պնդում էին, որ պետության պարտավորությունն է՝ հարգել, պաշտպանել, ապահովել և իրականացնել իր քաղաքացիների՝ մարդկային արժանապատվության և կյանքի հիմնարար իրավունքները:

Իր պատմական վճռում դատարանը եզրակացրեց, որ սեփականության իրավունքը ստորադասվում է մարդկային արժանապատվությանը և կյանքի իրավունքին, հետևաբար՝ այն պետք է սահմանափակվի: Որպես հետևանք՝ դեղ արտադրողները տանուլ տվեցին դատը: Սա լայնորեն հռչակվեց որպես «Դավթի հաղթանակ Գողիաթի նկատմամբ, ոչ միայն մեզ համար այստեղ՝ Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության, այլև շատ այլ զարգացող երկրների բնակիչների համար, որոնք պայքարում են բուժօգնության մատչելիության համար» (ՀԿ միացյալ մամուլի հաղորդագրություն, 2001, ապրիլի 19): «Սա աղքատների հազվադեպ և շատ նշանակալից հաղթանակն է հզոր միջազգային ընկերությունների նկատմամբ: Բայց այժմ մեր խնդիրն է՝ աշխատել դեղամիջոցներ արտադրողների և կառավարության հետ համատեղ՝ դեղամիջոցներ հասցնելու նրանց, ովքեր ունեն դրանց կարիքը» (Քևին Ուոթքինս, Օքսֆամ):

ԶԻԱՅ-ը և համընդհանրացման միպոմները

Հարուստ երկրներում ՄԻԱՎ/ԶԻԱՅ-ով տառապող մարդիկ կարող են ավելի լավ և երկար ապրել՝ շնորհիվ հակառետրովիրուսային դեղերի, որոնք անվճար տրամադրվում են պետության կողմից: Հարավային երկրներում ՄԻԱՎ-ի վարակակիրներն ավելի շատ են տառապում և ավելի վաղ են մահանում, քանի որ ՄԻԱՎ-ի բուժումը նրանց հասանելի չէ: Նրանց առողջության պահպանման համար կատարվող միջին տարեկան ծախսը մեկ շնչի հաշվով 10 դոլար է, այն դեպքում, երբ հյուսիսային պետությունների քաղաքացիներին հասանելի եռասուիժան բուժումն արժե տարեկան 10.000-15.000 դոլար:

Աղքատությունը, կրթական ցածր մակարդակը, սոցիալական անհավասարությունն արագացնում են համաճարակի տարածումը, բայց մարտահրավերը նախ և առաջ քաղաքական է և նետված է կառավարություններին, դեղագործական ընկերություններին: Արդյունավետության բարձրացման համար ՄԻԱՎ-ի դեմ պետք է պայքարեն նաև միջազգային կառույցները (Արժույթի միջազգային հիմնադրամ (ԱՄՀ), Առևտրի համաշխարհային կազմակերպություն (ԱՀԿ), TRIPS (Մտավոր սեփականության իրավունքի առևտրային ասպեկտներ), ԱԾԸՀ (Առևտրի և ծառայությունների ընդհանուր համաձայնագիր), Վեճերի լուծման մարմին (գործում է որպես ԱՀԿ-ի դատարան)):

ԱՌՁԵՆՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դատավարական դերաքարտեր

Դատավարական դերաքարտ. Ֆարմա ընկերություն

Դուք Ֆարմա ընկերության ավագ պաշտոնյաների մի խումբ եք: Ձեր ընկերությունը դեղամիջոցներ արտադրող առաջատար ընկերություններից մեկն է աշխարհում: Դուք գնել եք ՄԻԱՎ-ի և ՁԻԱՅ-ի հիմնական դեղամիջոցների արտադրության իրավունքները: Դուք պետք է ապահովեք ընկերության շահութաբերությունը և գոհացնեք բաժնետերերին: Հետևաբար, դուք ցանկանում եք պաշտպանել ընկերության իրավունքը՝ սահմանելու նրա արտադրանքի վաճառքի գինը՝ հաշվի առնելով գիտական հետազոտությունների արժեքը, արտադրական ծախսերը և աշխատուժի վարձատրությունը: Թույլ տալ մեկ այլ ընկերության պարզապես կրկնօրինակել և վաճառել ձեր արտադրանքը՝ կնշանակեր վտանգի ենթարկել ընկերության շահույթը և կայունությունը: Այդ պատճառով էլ դուք միավորել էիք ձեր ուժերն այլ առաջատար դեղագործական ընկերությունների հետ՝ կանխելու, որ որևէ պետություն թույլ տա ձեր արտադրանքի կրկնօրինակումն ու ավելի էժան գներով վաճառքը, և, անհրաժեշտության դեպքում, դատական գործ հարուցելու նրանց դեմ: Դուք գործ եք հարուցել ընդդեմ Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության կառավարության:

Դուք պետք է ձեր դիրքորոշումը պաշտպանող փաստարկներ պատրաստեք: Ձեզ կտրվի հինգ րոպե՝ դատավարության ընթացքում դրանք ներկայացնելու համար:

Դատավարական դերաքարտ. Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության կառավարություն

Դուք Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության կառավարության բարձրաստիճան պաշտոնյաներ եք: Ձեր կառավարությունը փորձում է առարկել ձեր դեմ դատական հայց ներկայացրած դեղագործական ընկերությունների պահանջին: Ֆարմա ընկերությունը փորձում է կանխել, որ որևէ պետություն թույլ տա իրենց արտադրանքի կրկնօրինակումն ու դրա վաճառքն ավելի էժան, այն է՝ իրենց սեփական արտադրանքի մանրածախ գնից ցածր գներով: Սկզբունքորեն դուք համաձայն եք Ֆարմա ընկերության դիրքորոշմանը:

Այդուհանդերձ, Առողջության պահպանման քարոզարշավի առաջնորդությամբ գործող ժողովրդական շարժումները վկայում են, որ պետության սահմանադրական պարտավորությունն է՝ ապահովել դեղերի մատչելիությունը, մասնավորապես՝ ՄԻԱՎ/ՁԻԱՅ-ի համաճարակի դեմ պայքարի համատեքստում: Դուք արձագանքել եք ժողովրդի քաղաքական ճնշմանը և սկսել եք թույլատրել ավելի էժան (կրկնօրինակված) դեղերի ներկրումը Ինդոնեզիայից:

Դուք պետք է ձեր դիրքորոշումը պաշտպանող փաստարկներ պատրաստեք: Ձեզ կտրվի հինգ րոպե՝ դատավարության ընթացքում դրանք ներկայացնելու համար:

Դատավարական դերաքարտ. Առողջության պահպանման քարոզարշավ (ԱՊՔ)

Դուք մի խումբ ակտիվիստներ եք, որ ներկայացնում եք Առողջության պահպանման քարոզարշավը՝ Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետությունից: Քարոզարշավը պնդում է, որ պետությունը պատասխանատվություն է կրում դեղերի մատչելիությունն ապահովելու հարցում, մասնավորապես՝ ՄԻԱՎ/ՁԻԱՅ-ի դեմ պայքարի համատեքստում: Կառավարությունն արձագանքել է և սկսել ավելի էժան դեղամիջոցներ ներկրել:

Դուք պնդում եք նաև, որ պետությունը պատասխանատու է ՄԻԱՎ/ՁԻԱՅ-ի դեմ պայքարող հիվանդներին և կազմակերպություններին ֆինանսական հատկացումներ տրամադրելու հարցում:

Այնուամենայնիվ, դեղագործական ընկերությունները դատական գործ են հարուցել կառավարության դեմ՝ կանխելու իրենց արտադրանքի կրկնօրինակումն ու վաճառքն ավելի էժան գներով: Այդ պատճառով դուք որոշել եք միավորել ուժերը կառավարության հետ՝ պաշտպանելու դեղերի մատչելիությունն ապահովելու գործում պետության դերը:

Դուք պետք է ձեր դիրքորոշումը պաշտպանող փաստարկներ պատրաստեք: Ձեզ կտրվի հինգ րոպե՝ դատավարության ընթացքում դրանք ներկայացնելու համար:

ԱՈՋԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դատավարական դերաձևեր. դատավորներ

Դուք դատավորների խումբն եք, որը նախագահում է իրենց արտադրանքի կրկնօրինակում ու ավելի էժան գներով վաճառքը կանխել փորձող առաջատար դեղագործական ընկերությունների՝ Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության կառավարության դեմ ներկայացրած հայցի դատաքննությունը: Առողջության պահպանման քարոզարշավը ներկայացնող ակտիվիստները պաշտպանում են պետության դիրքորոշումը:

Ձեր դերն է՝ հերթականությամբ հրավիրել երեք կողմերին՝ ներկայացնելու իրենց համապատասխան դիրքորոշումները: Ելույթների վերջում դուք չպետք է վճիռ կայացնեք կամ եզրակացությունների հանգեք: Ձեր գործն է՝ օգնել հստակեցնելու խնդիրները և ամփոփելու հակադիր պահանջներ պաշտպանող փաստարկները:

Խնդրի էությունն այն է, թե ինչպես հաշտեցնել մարդու իրավունքներին առնչվող հակադիր պահանջները: Պաշտպանության կողմը (կառավարություն և ԱՊԶ) պնդում է կյանքի և արժանապատվության իրավունքը, մեղադրող կողմը (Ֆարմա ընկերություն)՝ սեփականության իրավունքը: Դատական պաշտոնական արձանագրությունները գրանցել են.

«Կյանքի և արժանապատվության իրավունքները մարդու բոլոր իրավունքներից ամենակարևորներն են և հանդիսանում են մյուս իրավունքների աղբյուրը: Արտահայտելով մեր ցվիրվածությունը մարդու իրավունքների ճանաչման վրա հիմնված հասարակությանը՝ մենք պարտավոր ենք վեր դասել այս երկու իրավունքները մնացած բոլորից: Եվ սա պետք է դրսևորվի պետության բոլոր գործողություններում, ներառյալ՝ հանցագործների նկատմամբ պատիժների կիրառումը»:

Մյուս կողմից՝

«Սեփականության իրավունքը պաշտպանվում է Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության սահմանադրությամբ, որն ամրագրել է. «Սեփականություն 25 (1): Ոչ ոքի չի կարելի զրկել սեփականությունից, բացի օրենքով նախատեսված դեպքերից, ոչ մի օրենք չի կարող թույլատրել կամայական զրկում սեփականությունից»:

Դուք պետք է հարցեր նախապատրաստեք երեք կողմերի համար: Հարցեր տալու և պատասխաններ լսելու համար դուք տասը րոպե ժամանակ ունեք:

Ցուցումներ փոքր խմբերին՝ երկրորդ մասի համար

Դուք խումբ եք՝ բաղկացած չորս հոգուց, որոնցից յուրաքանչյուրը հետևյալ չորս կողմերից մեկի ներկայացուցիչն է.

- Ֆարմա ընկերություն
- Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության կառավարություն
- Առողջության պահպանման քարոզարշավը ներկայացնող ակտիվիստներ
- Դատավորների խումբ, որը քննում է առաջատար դեղագործական ընկերությունների հայցը:

Ցուցումներ

1. Յուրաքանչյուրը պետք է հերթականությամբ ներկայացնի իրեն և խումբը, որի ներկայացուցիչն է ինքը, այսինքն՝ այն դերը, որն ինքը խաղում է:
2. Այնուհետև յուրաքանչյուր մասնակից պետք է արտահայտի իր մտեցումները դատավարության ավարտին ստեղծված իրավիճակի վերաբերյալ: Եթե նրանք կարծում են, որ հեշտ կլինի լուծում գտնել, պետք է բարձրացնեն կանաչ քարտը, եթե կարծում են, որ դժվար կլինի, պետք է բարձրացնեն կարմիր քարտը:
3. Այժմ ձեր առաջադրանքն է՝ փորձել հանգել գոհացուցիչ որոշման՝ հիմնված չորս անդամների համաձայնության վրա: Գուցե պետք է պարզապես «փուլային» քննարկում ծավալել: Դատավորը նախագահում է քննարկումը և իր դիրքորոշումը ներկայացնում է վերջում:
 - Շրջափուլ առաջին. ներկայացրեք ձեր դիրքորոշումը
 - Շրջափուլ երկրորդ. ներկայացրեք լուծման ուղիների վերաբերյալ ձեր գաղափարները
 - Շրջափուլ երրորդ. բանակցեք տարբեր լուծումների շուրջ:
4. Ուշադիր լսեք միմյանց: Յուրաքանչյուր ելույթի ավարտին դուք պետք է ցույց տաք ձեր գունավոր քարտը՝ մատնացույց անելու, թե ինչպես եք այդ պահին գնահատում գոհացուցիչ լուծման հասնելու հեռանկարը:
5. Համաձայնության կայացման գործընթացի վերջում ընտրեք որևէ մեկին, որը միտ վերադառնալուց հետո կներկայացնի արդյունքները:

Եկե՛ք խաղանք

«Կյանքը խաղ է, որտեղ ճակատագիրը խառնում է խաղաթղթերը, սատանան՝ բաժանում, իսկ մենք պետք է խաղանք հաղթաթղթերով»:

Հարավսլավական ասացվածք

Թեմաները	Սպորտ, խաղաղություն և բռնություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10-ից 15
Ժամանակը	45 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա նմանակում է: Մասնակիցները խաղում են որևէ տարածված, պարզ խաղ, օրինակ՝ թղթախաղ, սակայն ոչ բոլոր մասնակիցներն են խաղում ազնվորեն: Խաղում դիտարկվում են բախումներն ու դրանց լուծումները
Հարակից իրավունքներ	- Որոշումների կայացմանը մասնակցության իրավունք - Արժանապատվության իրավունք և իրավունքների հավասարություն - Օրենքի առջև հավասարության իրավունք
Նպատակները	- Ձարգացնել հիմնախնդրի և դրա արժանատիների բացահայտման հմտություններ - Ձարգացնել հակամարտությունների լուծման հմտություններ - Խթանել մասնակցությունը, համագործակցությունը և հարգանքը այլոց նկատմամբ
Նյութեր	- Մի տուփ սովորական կամ այլ խաղաթղթեր, օրինակ, «ուրախ ընտանիքներ կամ սոս» (խաղի տեսակ) խաղերի համար - Դերաճարտեր
Նախապատրաստում	- Կարդացեք բախումների լուծման վերաբերյալ ստորև տրված տեղեկատվությունը և հստակ պատկերացում կազմեք այդ գործընթացի մասին: - Գտեք հարմար խաղ: Այն պետք է պարզ լինի, 20 րոպե տևողությամբ: Կարելի է ընտրել թղթախաղ կամ բիլիարդ: - Պատճենեք կամ արտագրեք յուրաքանչյուր դերաճարտի մեկական օրինակ: - Գաղտնի կերպով և մեկ-մեկ ընտրեք չորս մասնակիցների, ովքեր պետք է առանձնահատուկ դերեր ստանձնեն վարժության ընթացքում: Բացատրեք նրանց նմանակումը և յուրաքանչյուրին տվեք մեկ դերաճարտ: Ասացեք նրանց, որ դերերն անհրաժեշտ է գաղտնի պահել:

Ցուցումներ

- Հրավիրեք մասնակիցներին և առաջարկեք նրանց խաղալ (թղթախաղ կամ խաղատախտակով խաղ՝ այն, ինչ ընտրել եք):
- Ստուգեք՝ արդյոք բոլոր մասնակիցները գիտեն խաղի ընդհանուր կանոնները, եթե չգիտեն, հակիրճ ներկայացրեք դրանք (դուք կարող եք շատ չմանրամասնել): Եթե խումբը մեծ է, տրոհեք այն և խաղը կազմակերպեք միաժամանակ մի քանի խմբերում (այս դեպքում դուք օգնական վարողների կարիք կունենաք):
- Սկսեք խաղը. թող այն շարունակվի հնարավորինս երկար: (Թողեք, որ խաղացողներն իրենք հասկանան, թե ինչ է կատարվում, և իրենք միջնորդեն: Դուք պետք է միջամտեք այն դեպքում, երբ խաղացողները նման նախաձեռնություն չեն ցուցաբերում, և մթնոլորտը շիկանում է: Այս պարագայում պետք է միջամտել

հնարավորինս նրբանկատ կերպով. նախընտրելի է այդ անել խաղաշրջանների միջև):

4. Խաղն ավարտելուց հետո, նախքան վերլուծությանն անցնելը՝ մասնակիցներին հանգստանալու և դերից դուրս գալու ժամանակ տվեք:

Վերլուծություն և գնահատում

Խաղի ընթացքում հաշտության զանազան փորձերն արդեն շատ քննարկումների առիթ պետք է տված լինեն: Այժմ թույլ տվեք մասնակիցներին՝ արտահայտել իրենց կարծիքը վարժության մասին. ի՞նչ սովորեցին միջնորդության ու վեճերի լուծման գործընթացի վերաբերյալ:

- Դու՞ր եկավ նրանց վարժությունը: Ի՞նչ էր կատարվում խաղի ընթացքում:
- Չորս մարդ ունեին հատուկ դերեր. ովքե՞ր էին այդ մարդիկ, ի՞նչ դերեր էին խաղում:
- Ի՞նչ պատահեց, երբ առաջին անգամ խանգարեցին խաղը: Յուրաքանչյուր խաղացողի խնդրեք ասել, թե ինչ են նկատել և արել:
- Ինչպե՞ս ծագեցին վեճերի լուծումներին վերաբերող գաղափարները: Ինչպե՞ս կիրառվեցին դրանք:
- Չէի՞ք հուսահատվում, երբ վարողը պարզապես միջամտելու և խաղի կանոնները բացատրելու փոխարեն փորձում էր միջնորդ լինել:
- Կարո՞ղ են արդյոք մասնակիցները որոշակիացնել վեճի լուծման փուլերը:
- Իրական կյանքում որո՞նք են այն առավելություններն ու թերությունները, որ ունի խնդիրը բանակցությունների միջոցով լուծելը՝ հրամանով լուծելու փոխարեն:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե խաղի մասնակիցներն իրենք փորձում են մշակել վեճերի լուծման եղանակներ, ապա հնարավորինս քիչ միջամտեք: Ի վերջո, դա է այս վարժության նպատակը, և եթե մասնակիցները կարող են ինքնուրույն զարգացնել այդ հմտությունները, ուրեմն հիանալի է: Եթե դա տեղի ունենա, ապա անպայման գնահատեք նրանց մշակած մոտեցումները վերլուծության ընթացքում:

Խաղի ընթացքում փորձեք ուղղորդել մասնակիցներին՝ գտնելու սեփական գործելակերպն ու լուծումները՝ հիմք ընդունելով վեճերի լուծման գործընթացը կամ սկզբունքային բանակցությունները, ինչպես հաճախ կոչում են: Այն բաղկացած է երեք հիմնական փուլերից.

1. Հակամարտության ուսումնասիրություն
 - Մի՞ քննարկեք դիրքորոշումները: (Այս դեպքում մի՛ վիճեք՝ ո՛վ է ճիշտ, ո՛վ սխալ):
 - Պարզեք, թե որն է հիմնախնդիրը: (Պարզաբանեք կատարվածը):
 - Սահմանազատեք անձը հիմնախնդրից: (Թույլ մի՛ տվեք խաղի մասնակիցներին՝ վիրավորել միմյանց. ձեր ուշադրությունը սևեռեք վիճահարույց վարքագծի վրա):
 2. Սխալների ախտորոշում և հնարավոր լուծումների հայտնաբերում
 - Կենտրոնացեք շահերի, ոչ թե դիրքորոշումների վրա. այն է՝ փնտրեք ընդհանուր եզրեր: (Ցանկանում են նրանք խաղալ, թե՞ ոչ):
 - Միասնական ձեռքբերումների տարբերակներ հորինեք: Առաջարկեք այնպիսի լուծումներ, որոնք համարվում են արդարացի և կբավարարեն բոլորին: (Օրինակ՝ վերջին խաղը կրկնեք ևս մեկ անգամ: Հարցրեք՝ արդյո՞ք դա կօգնի պարզաբանել խնդիրները: Արդյո՞ք պետք է քննարկել սա: Պե՞տք է մենք սահմանենք պատժամիջոցներ: Կա՞ն այլ գաղափարներ):
 3. Համապատասխան լուծումներ
 - Պնդեք, որ չափանիշները լինեն անաչառ: (Այս դեպքում սահմանեք կանոններ և պատժամիջոցներ):
 - Մասնակցություն: Ապահովեք, որ բանավիճող կողմերը մասնակցեն հիմնախնդիրների լուծմանը և դրանք ինքնուրույն լուծելու պատասխանատվություն ստանձնեն: Պարտադրված լուծումներն արդյունավետ լինելու խիստ նվազ հավանականություն ունեն. շատ ավելի լավ կլինի, որ մարդիկ լիարժեք կերպով մասնակցեն սեփական, փոխադարձաբար ընդունելի լուծումներ գտնելու գործին:
- Հիշեք, որ ջնայած գոյություն ունեն հակամարտությունների լուծման երեք փուլեր, գործ-

Հիշարժան ամսաթիվ

Հունիսի 1-ին
շաբաթ օրը
Համագործակիցների
միջազգային օր

Մեր համայնքում հնարավոր չէ դրանք լիովին առանձնացնել, և բնական է, որ որոշ առումներով դրանք կարող են համընկնել:

Մի՛ վախեցեք հմտությունների այն մակարդակից, որ պահանջվում է այս վարժությունը վարելու համար. դրա համար պետք չէ ունենալ ոչ վեճերի կարգավորման որակավորված մասնագետի վկայագիր, ոչ էլ կարողություն՝ կարգավորելու այն բոլոր վեճերը, որոնց մասնակից են եղել: Ձեր սեփական հմտությունները զարգացնելու նպատակով կարելի է կատարել մտավոր փորձարկում: Վերհիշեք բախումներ ձեր անձնական փորձից: Մտածեք, թե ինչ պատահեց, ապա փորձեք վերլուծել դրանք ըստ վերը նկարագրված երեք փուլերի:

Դերերն ավելի արդյունավետ են, եթե դուք վերաձևակերպում եք դրանք հատուկ այն խաղի համար, որը ցանկանում եք անցկացնել մասնակիցների հետ:

Տարբերակներ

Եթե խումբը, որի հետ աշխատում եք, կազմված է 15-ից ավելի մարդկանցից, կարող եք այն բաժանել մի քանի ենթախմբերի և անցկացնել միաժամանակ երկու կամ երեք խաղ: Սակայն դուք դա կկարողանաք անել, եթե ձեզ օգնեն մի քանի օգնական վարողներ: Դուք կարող եք նաև մասնակիցներին խաղից խաղ փոխել, ինչը խաղին առավել աշխուժություն կհաղորդի և ավելի կթվարացնի «թաքնված» խաղացողներին բացահայտելը: Դուք կարող եք խմբի մի քանի անդամների նշանակել խաղի դիտորդներ: Այդ մասնակիցները կամ կարող են լինել սոսկ որպես դիտորդներ և կարծիք արտահայտել վերջում՝ վերլուծության ժամանակ, կամ լինել միջնորդներ: Այս դեպքում գուցե անհրաժեշտ լինի միջնորդության վերաբերյալ նրանց նախնական ցուցումներ տալ: Հետևեք, որ դիտորդները չափազանց շատ չլինեն:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Եթե խումբը ցանկանում է գործնականում կիրառել սկզբունքային բանակցությունների իր հմտությունները, ապա այն կարող է կատարել էջ 80-ի «Ամենայն ծայն թող լսելի լինի» վարժությունը, որը վերաբերում է կազմակերպությունում ներկայացուցչական մարմիններ (օրինակ՝ դպրոցական կամ ակումբային խորհուրդ) ստեղծելուն:

Ուղենիշ գաղափարներ

Շեշտը դրեք անհատի զարգացման վրա: Խրախուսեք մասնակիցներին՝ հիշել հակամարտությունների լուծման երեք փուլերը, երբ նրանք հայտնվում են որևէ բախումնային իրավիճակում՝ ծնողների, ուսուցիչների կամ ընկերների հետ: Կազմակերպեք պարբերական հանդիպումներ՝ կատարելու փորձի փոխանակում և քննարկելու մասնակիցների հաջողությունները հմտությունների զարգացման ուղղությամբ:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Հակամարտությունը բնորոշ է մարդկային գործունեության բոլոր՝ միջանձնայինից մինչև միջազգային մակարդակներին: Հակամարտության կարգավորումը համապարփակ մոտեցում է՝ հիմնված այն սկզբունքի վրա, որ հակամարտող կողմերն են ստանձնում ընդհանուր հիմնախնդրի լուծումը: Հակամարտության կարգավորումը ենթադրում է, որ վեր են հանվում հակամարտության խոր արմատավորված պատճառները, կողմերի գործողություններում վերանում է բռնության տարրը, վերաբերմունքի մեջ՝ թշնամությունը, և փոփոխության արդյունքում կառույցներն այլևս չեն չարաշահում իրենց հնարավորությունները: Այս տերմինը վերաբերում է թե՛ այս փոփոխություններն առաջացնող գործընթացին (կամ մտադրությանը), թե՛ այդ գործընթացի ավարտին:

Հակամարտության կարգավորման գործընթացը կոչված է նախ՝ վերացնելու այն բացասական զգայական լիցքը, որը թույլ չի տալիս հակամարտող կողմերին գտնել շփման եզրեր, երկրորդ՝ նրանց հնարավորություն տալու՝ ըմբռնելու և լուծելու իրենց տարաձայնությունները, որպեսզի այնուհետև գտնեն լուծումներ, որոնք փոխադարձաբար ընդունելի են և հաղթահարում են հակամարտության բուն պատճառները: Վերջին տարիներին այս բնագավառի որոշ մասնագետներ սկսել են կիրառել «հակամարտության փոխակերպում» հասկացությունը՝ արտացոլելով հակամարտության կարգավորման տևական և առավել խոր կառուցվածքային, հարաբերական ու մշակութային կողմերը: Այսպիսով՝ հակամարտության փոխակերպումը կարելի է դիտել որպես հակամարտության կարգավորման ընթացքում կատարվող առավել խոր փոփոխությունը:

Դուք կարող եք հակամարտության կարգավորման հմտությունների մասին ավելի մանրամասն տեղեկություններ ստանալ համացանցի www.brad.ac.uk/acad/confres կայքէջում, որտեղ ներառված է մի դյուրին, անվճար և շատ օգտակար ինքնուսուցման դասընթաց: Ռոջեր Ֆիշերի և Վիլյամ Ուրիի («Էրոու Բուքս» հրատարակչություն, 1987) հեղինակած «Այո-ի ճանապարհը» գիրքն այս ոլորտի դասական երկերից է, հեշտ ու հաճելի է այն ընթերցելը:

Հակամարտությունը տարբեր մարդկանց կամ խմբերի տարաձայնությունն է կամ նպատակների անհամատեղելիությունը: Այն ծագել է լատիներեն *conflictus* բառից, որը նշանակում է «ընդհարվել», և օգտագործվում է թե՛ ընթացք, թե՛ իրավիճակ ցույց տալու համար: «Հակամարտությունները ներառում են արժեքների պայքար երկու կամ ավելի մարդկանց միջև, կամ մրցակցություն իշխանական լիազորությունների և սակավ ռեսուրսների համար» (Մուր, 1986):

Հակամարտության կարգավորումը հիմնված է համագործակցության վրա:

Այն *սկենաված* է կանխակալ ընկալումների և հեռահար տեսակետների վրա, նպատակ ունի վերացնել հակամարտության պատճառները, ինչպես նաև բարելավել հաղորդակցությունը՝ ստեղծելու «երկուստեք հաղթանակ» իրավիճակներ՝ առանց հարկադրանքի կիրառման:

ԱՈՋԵՈՒ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դերաջարկեր

Օրենսդիրը

Հորինեք մոր կանոններ խաղի համար: Չեք քննարկում կամ համաձայնեցնում այս մոր կանոններն այլ խաղացողների հետ. դուք հորինում եք դրանք միայն ձեր հայեցողությամբ: Ընդհանուր առմամբ՝ այդ կանոններն, անշուշտ, ձեռնտու են ձեզ:

Ձեր սահմանած կանոնները կարող են լինել կարևոր կամ երկրորդական, սակայն դուք պետք լինեք համառ և շարունակ կրկնեք, որ դուք իրավացի եք, դրանք խաղի ընդունված կանոններ են, և դուք չեք կարող պատկերացնել, որ ոչ ոք ծանոթ չէ դրանց: Օրինակ՝ դուք կարող եք հորինել կանոն, ըստ որի՝ որակազրկվում է նա, ով ուշացնում է քայլերը, կամ՝ կանոն, ըստ որի՝ եթե որևէ մեկը խաղում է «ադամանդներից 6-ը» կամ նետում է 1-ին զառը, պետք է կատարի 2-րդ քայլը, կամ ստանում է լրացուցիչ միավորներ:

Հրահրողը

Դուք այն մարդն եք, ով խանգարում է խաղը՝ մեղադրելով մյուսներին, թե նրանք կանոններին իբր չեն հետևում: Նայած խաղի՝ դուք կարող եք մեղադրել մարդկանց, որ նրանք չափազանց երկար են քայլ կատարում, լավ չեն խառնում քարտերը և այլն: Ձեզ իրոք բավականություն է պատճառում խառնաշփոթ ստեղծելը: Թեթևակի վեճը չի խանգարի, ուստի փորձեք մեղադրել անմեղ մարդկանց:

Խաբեբան

Դուք մշտապես փորձում եք խաբել. լրացուցիչ քարտ եք վերցնում այստեղից, այնտեղից, ձեր հաշվին ավելացնում ավելի շատ, մյուսների հաշվին՝ քիչ միավորներ:

Փորձեք սկսել խաբել չափազանց գաղտնի և աննկատ կերպով. փոքր անց խաբեք առավել բացահայտ և հրահրիչ ձևով: Սկզբում դուք պետք է ժխտեք բոլոր մեղադրանքները, սակայն ժամանակի ընթացքում պետք է որոշեք, թե ինչպես կարելի է հարմարեցնել ձեր դերը՝ հաշվի առնելով այն քննարկումներն ու որոշումները, որոնք ընդունվել են հակամարտության կարգավորման ժամանակ:

Պարտություն չհանդուրժողը

Նախ այնպես արեք, որ անընդհատ պարտվեք բոլոր խաղաշրջաններում: Այդուհանդերձ, դուք պետք է խաղաք այնպիսի մարդու դեր, ով սիրում է հաղթել: Չհաղթելու դեպքում՝ շատ վատ եք տանում դա: Դուք բարկանում եք, և ասում ու անում այնպիսի բաներ, որոնք հաղթողներին դնում են վատ դրության մեջ (օրինակ՝ քարտերը նետում եք օդ կամ գոռում):

Երբ գալիս է վաղը

«Եթե դուք ուրիշներին դատեք այնպես, ինչպես այս համակարգն է դատել ձեզ, դրանից ավելի լավը չեք դառնա, քան նրանք, ովքեր ձեզ մահվան են դատապարտել»:

Դուլայթ Ադամանդյուն

Թեմաները

Անձի անվտանգություն, լրատվամիջոցներ, խաղաղություն և բռնություն

Բարդությունը

3-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

Ըստ հայեցողության

Ժամանակը

60 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Այս վարժության ընթացքում կիրառվում են տեղեկաթերթիկներ, ծավալվում է քննարկում՝ ուսումնասիրելու հետևյալ հարցերը.

- Կալանավորների իրավունքները
- Մահապատիժ
- Հասարակության պաշտպանությունը իրավախախտներից

Հարակից իրավունքներ

- Կյանքի իրավունք
- Դաժան, անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքից ազատ լինելու իրավունք

Նպատակները

- Քննել հանցագործների մասին մեր նախապաշարումները և խորհել մահապատժի որոշ հետևանքների մասին
- Ճանաչել լսելու սեփական կարողությունները և այն, թե ինչպես ենք «մեկնաբանում» ստացած տեղեկությունը
- Խթանել մարդկային արժանապատվության և արդարության գաղափարները

Նյութեր

- «Երբ գալիս է վաղը» առձեռն նյութի օրինակներ, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկական
- Մեկ թերթ թուղթ և գրիչ՝ խմբի յուրաքանչյուր անդամի համար

Ցուցումներ

Քայլ 1-ին

1. Խմբի համար բարձրաձայն կարդացեք «Երբ գալիս է վաղը» վարժության առաջին մասը: Այնուհետև մասնակիցներին հինգ րոպե ժամանակ տվեք՝ բոլոր հիմնական կետերը վերհիշելու և դրանք սեփական բառերով գրառելու համար: Խնդրեք, որ նրանք իրենց հարևանների հետ փոխանակեն գրությունները՝ միմյանց զեկույցները կարդալու և արծազանքելու համար:
2. Մի քանի կամավորների հրավիրեք՝ ներկայացնելու իրենց զեկույցները: Այնուհետև քննարկեք վարկածների տարբերությունները: Արդյո՞ք մասնակիցներից ոմանք ավելի շատ մանրամասներ էին մտապահել, քան ուրիշները: Արդյո՞ք մասնակիցներից ոմանք հորինել էին մանրամասներ, որոնք բնագրում հիշատակված չէին:
3. Խնդրեք մասնակիցներին՝ արծազանքել պատմությանը: Ո՞վ է պատմողը՝ նրանց կարծիքով: Ի՞նչ էր պատահել:

Քայլ 2-րդ

1. Կարդացեք թերթի կտրածոն և Դուլայթի պատմության երկրորդ մասը:
2. Այժմ զույգերին 10-15 րոպե ժամանակ հատկացրեք, որ նոր տեղեկությունները քննարկեն իրենց զուգընկերների հետ: Եթե նրանք ցանկանան հղումներ կատարել տեքստում արծարծված հարցերին, տրամադրեք նրանց «Երբ գալիս է վաղը» վարժության օրինակներ:

3. Այնուհետև խնդրեք մտածել հետևյալ երկու հարցերի մասին.
 - Արդյո՞ք Դուայթի կամ Նանոնի մասին նրանց կարծիքը փոխվեց, երբ իմացան, որ նրանք մահապարտների խցում են եղել: Ինչպե՞ս: Ինչո՞ւ:
 - Նրանց կարծիքով՝ ի՞նչ է ի նկատի ունեցել Դուայթը, երբ ասել է. «Եթե դուք ուրիշներին դատեք այնպես, ինչպես այս համակարգն է դատել ձեզ, դրանից ավելի լավը չեք դառնա, քան նրանք, ովքեր ձեզ մահվան են դատապարտել»: Արդյո՞ք մասնակիցները համաձայն են նրա հետ:
4. Հարցի վերաբերյալ տարբեր զույգերից արձագանքներ ստանալով՝ քննարկեք թեման:

Վերլուծություն և գնահատում

Այս վարժության միջոցով կարելի է մի շարք կարևոր ու հետաքրքիր հարցեր արծարծել, որոնք կարող են հետագա վարժությունների կամ քննարկումների նյութ դառնալ: Այնուամենայնիվ, խորհուրդ է տրվում վերլուծության ընթացքում ամուր կառչել այն թեմաներին, որոնք արդեն դիտարկվել են խմբերի կողմից, քան բոլորովին նոր թեմաներ առաջարկել (ստորև տես վարողների համար նախատեսված ծանոթությունները):

▪ Արդյո՞ք վարժությունն ինչ-որ բան սովորեցրեց ձեզ՝ ձեր մասին: Արդյո՞ք այն ստիպեց վերանայել ձեր որոշ նախկին տեսակետներ ու համոզմունքներ:

▪ Ի՞նչ էք կարծում, ո՞րն էր վարժության նպատակը: Հաջողվե՞ց իրականացնել այդ նպատակը: Եթե ոչ, ինչո՞ւ:

▪ Կյանքի իրավունքի մասին այս վարժությունը ձեզ ի՞նչ էր «ցանկանում ասել»: Արդյո՞ք քննարկման ընթացքում արծարծվեցին իրավունքներին առնչվող այլ խնդիրներ:

Այդ խնդիրների մասին նշումներ արեք թղթի մեծ թերթի կամ գրատախտակի վրա՝ հետագա օգտագործման համար:

Խորհուրդներ վարողներին

Առաջին քննարկման ժամանակ (1-ին մասը կարդալուց հետո) կարևոր է մասնակիցներին երկու դատապարտյալների վիճակի մասին ոչինչ չհուշել. փորձեք վեր հանել մասնակիցների տպավորությունները կերպարների մասին՝ առանց բացահայտելու, որ դուք այդպես վարվելու որոշակի պատճառ ունեք: Նպատակն այն է, որ մասնակիցները քննեն կերպարների մարդկային որակները՝ առանց որևէ բան իմանալու նրանց անցյալի կամ ինչ-ինչ հանգամանքների մասին:

Առաջին քայլի ավարտին զեկույցները փոխանակելու նպատակն այն է, որ մասնակիցները գաղափար կազմեն, թե որքան տարբեր ձևերով կարող են մարդիկ ընկալել ու մտապահել միևնույն տեղեկությունը: Որպեսզի մասնակիցները չամաչեն իրենց զեկույցներից և դրանց վերաբերվեն առավելապես որպես տարբեր տեսանկյուններ ցույց տալու եղանակների, արժի ընդգծել, որ պետք չէ դրանք համարել «քննություն»: Փորձեք մեկնաբանություն խնդրել այն մասնակիցներից, որոնց զեկույցներն արմատապես տարբերվում էին հարևանների զեկույցներից: Հարցրեք՝ ի՞նչը կարող էր դրա պատճառ լինել. ինչո՞ւ, օրինակ, որոշ մարդիկ մտապահել են ինչ-ինչ տեղեկություններ, որոնք վրիպել էին այլոց ուշադրությունից:

Վարժությունը մեկ նիստի համար, ամենայն հավանականությամբ, չափազանց շատ հարցեր կբարձրացնի, ուստի դուք պետք է ջանաք քննարկումը պահել առաջարկված շավղում, թույլ չտաք, որ մասնակիցները տարածվեն, օրինակ՝ քննարկելով մահապատժի խնդիրն ինքնին: Ձանացեք քննարկումը կենտրոնացնել հետևյալ երկու հարցերի վրա.

1. Որքանո՞վ ենք մենք, պետությունը կամ որևէ մեկն իրավասու «դատել» մարդկանց՝ (մեր համոզմամբ) նրանց կատարածի համար: Սա հավանաբար այն է, ինչ ի նկատի է ունեցել Դուայթը՝ խոսելով ուրիշներին «չդատելու» մասին՝ այնպես, ինչպես պետությունն է դատել իրեն (և Նանոնին): Պետությունը ոչնչացրել է նրանց որպես մարդկային արարածներ՝ այն բանի հիման վրա, ինչ նրանք (պետության համոզմամբ) կատարել են անցյալում:
2. Նույնիսկ այսպես կոչված «անհուսալի հանցագործներն» ունեն և պահպանում են իրենց էապես մարդկային հատկանիշները, ոչ միայն «հոգատարությունն ու սրտացավությունը», ինչի մասին խոսում է Դուայթը, այլև, որպես բանտարկության հետևանք, «տխրելն ու հոգեկան ընկճվածությունը», ինչը նկարագրում է Նանոնը:

«Կյանքի իրավունքի» հարցն արծարծելիս՝ քննարկումն ուղղորդեք այն հարցերի շուրջ, թե արդյո՞ք այս երկու մարդիկ դեռ *պահպանում են* կյանքի իրավունքը. եթե ոչ, ապա ինչ-

Հիշարժան ամսաթվեր

Մարտի 1

Մահապատժի վերացման
միջազգային օր

Հունիսի 26

Խոշտանգումների գոհերի
հիշատակի
համաշխարհային օր

Կեօս կարող է ինչ-որ մեկը «կորցնել» այդ իրավունքը: Արդյո՞ք որևէ մեկն իրավասություն ունի վերցնել այդ իրավունքը մարդուց, նույնիսկ եթե նա հանցանք է գործել:

Հեթազա քայլերի առաջարկներ

Հետամուտ եղեք վարժության վերջում բարձրացված հարցերին: Պաշտոնական քննարկում կազմակերպեք կամ օգտագործեք էջ 153-ի «Ընտրապայքար» վարժությունը: Թեմաները կարող են ներառել՝

- Պատժի խնդիրները. ո՞րն է հանցագործներին բանտարկելու և նրանց մահապատժի ենթարկելու նպատակը: Արդյոք դա հիմնականում ուղղված է հասարակության պաշտպանությանը, հանցագործների վարքագիծը փոխելուն, թե՞ վրեժ-հատուցում է:

- Մահապատիժ. որո՞նք են երևույթի կողմ և դեմ փաստարկները:

- Ազգային անվտանգությունն ընդդեմ անհատի անվտանգության. որո՞նք են ծանր հանցագործների կամ ահաբեկիչների նկատմամբ պետության կողմից ձեռնարկվող միջոցների սահմանները: Օրինակ՝ կարո՞ղ է արդյոք անհատի խոշտանգումն արդարացվել «պետական անվտանգության» հիմնավորմամբ:

Աչքի անցկացրեք Նանոնի սեփական կայքէջը. <http://home4.inet.tele.dk/lepan/lene/nanon.htm>: Իրավապաշտպանների պայքարում երգերը միշտ էլ հզոր գեներ են եղել:

Ուղենիշ գաղափարներ

Այցելեք Ընդդեմ մահապատժի կանադական կոալիցիայի (ԸՄԿԿ) կայքէջը և կալանավորների մասին ավելի շատ գրականություն կարդացեք (www.ccadp.org): Այնուհետև նամակ գրեք մահապարտներից մեկին (ԸՄԿԿ-ի կայքէջը տեղեկություններ է պարունակում այն մասին, թե ինչպես նամակագրական կապ հաստատել կամ դիմել «Միջազգային համաներման» ձեռնարկական կազմակերպությանը):

Ծանոթություն: Ամբողջ նյութը («Երբ գալիս է վաղը») կարելի է գտնել ԸՄԿԿ-ի կայքէջում:

ԱՌՁԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

«Երբ գալիս է վաղը». ըստ Նանոն Վիլյամսի

Մաս 1-ին

«Մի օր՝ Դուայթ Ադամանդուսի մահից հետո, իսկապես բոլորովին այլ կերպ սկսեցի նայել կյանքին, քան այն կար, ես կասեի՝ քան կցանկանայի, որ այն լիներ: Չմռան սկիզբն էր: Պառնկել և տեղս չէի գտնում. շարունակ խորհում էի ընկերոջս մասին: Նա միշտ ժպտադեմ էր, նույնիսկ այն ժամանակ, երբ օրերն այնպես երկար էին թվում: Սրտիս մեջ սոսկալի ցավ զգացի: Ես զգուշորեն շարժվեցի՝ վերցնելով դռան տակ ընկած օրաթերթը, որում ներկայացված էր նրա պատմությունը:

Կարդալով այն և իմանալով, որ այլևս երբեք չեմ տեսնելու Դուայթին, կրկին այնպիսի զգացողություն ունեցա, ասես մեկը սրտիս մեջ շարունակ ասեղներ էր խրում: Օրորվելով՝ նա երբեմն բակ կգար ու կգոռար. «Ի՞նչ կա-չկա, ջահել»: Ես շուրջս էի նայում, շրջվում ու ասում. «Է՛յ, ո՞ւմ ես ջահել ասում»: Եվ երկուսով սկսում էինք ծիծաղել, քանի որ մեր խմբում ամենաերիտասարդը ես էի: Երբ այժմ մտածում եմ այդ պահերի մասին, խորապես տխրում եմ, քանի որ այլևս երբեք անհամբերությամբ չեմ սպասի բակ դուրս գալուն՝ առանց Դուայթի, որը ցրում էր տառապանքից խոժոռված իմ դեմքի կնճիռները:

Ժամանակն անցկացնելու իմ միջոցները տարիների հետ փոխվել են, բայց ինձ դուր է գալիս մտածել, որ այդ միջոցներն ինձ օրերից մի օր կդարձնեն ավելի լավ մարդ, ինչպես որ Դուայթին էին դարձրել: Թուլության պահերին ես միշտ ինձ բռնեցնում եմ այն մտքի վրա, թե՛ այս դեպքում ինչպե՞ս կվարվեր Դուայթը:

«Հիշիր,- կասեր նա ինձ,- համակարգը կարող է տիրամալ քեզ միայն այն դեպքում, եթե դու թույլ տաս այդ: Խաղաղվիր քո Աստծո հետ, ով էլ որ լինի, և սկսիր ապրել կյանքդ հնարավոր կավազույն ձևով ու զմահատիր այն»: Հետո կշարունակեր. «Ջահել, ես չգիտեմ, թե դու ինչո՞ւ ես այստեղ, բայց գիտեմ, որ սա քո տեղը չէ...»:

Մաս 2-րդ

«...Իրականում մահապարտների այս ցուցակը ոչ մեկի տեղն էլ չէ: Կան բռնաբարողներ, մանկահափշտակիչներ, գողեր, մանկապիղծներ, սադիստներ, որոնց դուք բացարձակապես չեք հուզում: Այդուհանդերձ, կան նաև հոգատար ու բարեխիղճ մարդիկ, որ արել են այս նույն բաները, բայց փոխվելու ճանապարհ են գտել, և ես ցանկանում եմ, որ միշտ հիշես այս մասին», - մահապատժի ենթարկվելուց մի քանի շաբաթ առաջ ասաց նա ինձ: «Եթե ուրիշ ոչինչ էլ չհիշես, այս մեկը հիշիր: Եթե դատես այլոց այնպես, ինչպես այս համակարգն է քեզ դատել, դրանից դու ավելի լավը չես դառնա, քան նրանք, որ քեզ մահապատժի են դատապարտել»: Եվ երբ հիմա իմ ականջներում հնչում են այս բառերը, մտածում եմ՝ ինչու՞ այդքան երկար ժամանակ պահանջվեց, մինչ ես կհասկանայի, թե նա ինչ է նկատի ուներ: Իհարկե, ես լսեցի նրա ասածը, և դա ինձ համար ինչ-որ բան նշանակում էր, բայց այդ բառերն իմաստավորելն ու դրանց իմաստը լիովին ըմբռնելը բոլորովին այլ բան էր: Ենթադրում եմ, որ այն ժամանակ ես այն «ջահելն» էի, ինչպես որ ինքն էր ինձ կոչում, բայց ճշմարտությունները ցավ են պատճառում, երբ դու վերջապես հասունանում ես դրանք ըմբռնելու համար:

Ես գիտեմ, որ ազատագրվումը տանջելու բացառապես հոգեբանական զենք է, որը հիասթափություն է բերում, մինչև վրա է հասնում հուսալքությունը, բայց ոգին և շարունակելու կամքը քչերի մեջ են ինչ-որ կերպ պահպանվում: Ինչ վերաբերում է Դուայթին, նա այդ ոգին ուներ՝ անկախ այն բանից, թե ինչ էր արել, որ հայտնվել էր մահապարտների ցուցակում: Այդ ոգով նա փոխում էր այլոց կյանքը, ովքեր կենդանի դիակների նման փտում էին բանտախցերում: «Ես գիտեմ, որ դա հեշտ չէ, ջահել,- կասեր նա, - բայց ո՞վ է ասել, որ կյանքը հեշտ է: Ամեն օրն ընդունիր իր արժանիքների համար, և քանի դեռ կարող ես ճանապարհի վերջում լույս տեսնել, թող դա լինի քեզ ուղղորդող ուժը», - արանք նրա՝ արցունքների միջից ինձ ուղղված խոսքերն էին, որ ասաց հրաժեշտ տալիս: Ես համարձակվում եմ չբացատրել, թե դրանք ինչ են նշանակում ինձ համար, քանի որ, ենթադրում եմ, նա դրանք ասաց ինձ համար, որ ես կարողանամ գտնել իմ սեփական ուժը, որը պահել է ինձ անցած տարիների ընթացքում և հավանաբար կպահի գալիք տարիներին: Ես երբեք չեմ դավաճանել իմ սկզբունքներին կամ այն ամենին, ինչ կյանքում ամենից ավելի եմ արժևորում, ինչպես, ասենք, իմ ընտանիքը, ուստի ավելի քան հավանական է, որ երբ գա վաղը, այդ վաղը իսկապես կլինի սերը և դրախտի դարպասներից ներս մտնելը:

Նանոն Վիլյամսը մահվան է դատապարտվել Տեխասի մահաճգի կողմից 17 տարեկան հասակում կատարած ծանր սպանության մեղադրանքով: Նա ժխտում էր մեղադրանքը և վերջին ինը տարիներն անցկացրել է մահապարտների խցում:

Աղբյուրը՝ www.ccadp.org

Մամուլից մեջբերում

Հանքսվիլ, հոկտեմբերի 2, 1997թ.: Չորեքշաբթի գիշերը մահապատժի ենթարկվեց կողոպտիչ մի դատապարտյալ, որն ինը տարի առաջ զնդակահարել էր Սան Անտոնիոյից մի գործարարի, երբ վերջինս փորձել էր խոչընդոտել նրա փախուստը բանկը թալանելուց հետո: 41 տարեկան Ադամանդուսը մահապատժի ենթարկվեց այն բանի համար, որ 1988թ. հունվարի 28-ին զնդակահարել էր Վերնոն Հանանին, երբ վերջինս պայքարի մեջ էր մտել նրա հետ Սան Անտոնիոյի հյուսիսային մասում գտնվող մի բանկի նախադահլում:

Երեխայի իրավունքներ

Առանց համարձակության երեխան նման է անասող երկնքի:

Թեմաները

Երեխաներ, մարդու իրավունքներ, կրթություն

Բարդությունը

2-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

Ըստ հայեցողության

Ժամանակը

60 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Երեխայի իրավունքների մասին համաձայնագրի (ԵԻՀ) քննարկումը խթանելու համար՝ այս վարժության մեջ կիրառվում է աղանմանի աստիճանակարգումը, ներառյալ հետևյալ հարցերը:

- ԵԻՀ-ում ամրագրված՝ երեխայի հիմնարար իրավունքներն ու հատուկ իրավունքները
- ԵԻՀ-ում սահմանված պարտականություններն ու պատասխանատվությունը
- Ինչպե՞ս պահանջել իրավունքների կիրարկումը

Հարակից իրավունքներ

- Սեփական ընտանիքը ճանաչելու և նրանում ապրելու իրավունք
- Տնտեսական շահագործումից պաշտպանության իրավունք
- Դատավարության ընթացքում առանձնահատուկ վերաբերմունքի իրավունք

Նպատակները

- Տալ գիտելիքներ ԵԻՀ մասին
- Ձարգացնել տեղեկությունը քննադատաբար վերլուծելու և այն առօրյա կյանքում կիրառելու հմտություններ
- Խթանել պատասխանատվության, համերաշխության, արդարության և հավասարության զգացումներ

Նյութեր

- Յուրաքանչյուր փոքր խմբին՝ դատողությունների մեկ փաթեթ
- Մեծ թուղթ՝ ուսուցողական պաստառ պատրաստելու համար
- Նշագրիչներ
- Տարածք՝ փոքր խմբերի առանձին աշխատանքի համար

Նախապատրաստում

- Հղում կատարեք էջ 424-ի ԵԻՀ-ի համառոտ տարբերակին: Մեծ թղթի վրա շարադրեք դրա հոդվածները՝ պատրաստելով ուսուցողական պաստառ:
- Վերլուծեք ներքոբերյալ դատողությունները և համեմատեք դրանք ԵԻՀ-ի հետ: Որոշեք, թե ձեր խմբում ո՞ր հոդվածներն առավել բուռն քննարկում կհարուցեն: Քննարկեք, թե որո՞նք են խմբի անդամների համար ամենակարևոր և ամենահակասական հարցերը:
- Յուրաքանչյուր փոքր խմբի համար պատրաստեք քարտերի մեկ փաթեթ: Յուրաքանչյուր փաթեթ դրեք ծրարի մեջ, որպեսզի չխառնվեն:

Ցուցումներ

1. Նախ համառոտ կերպով վերլուծեք ԵԻՀ-ը: Հարցրեք, թե ինչ գիտեն մասնակիցները դրա մասին: Ցուցադրեք ուսուցողական պաստառն ու ընթերցեք հիմնական հոդվածները:

2. Խնդրեք մասնակիցներին՝ բաժանվել երեք կամ չորս հոգուց բաղկացած փոքր խմբերի: Բաժանեք քարտերով ծրարները:
3. Բացատրեք աղանդի աստիճանակարգման անցկացման ընթացակարգը: Յուրաքանչյուր փոքր խումբ պետք է քննարկի ինը դատողությունները և որոշի, թե դրանցից յուրաքանչյուրն ինչպիսի կարևորություն ունի իրենց կյանքում: Այնուհետև նրանք պետք է քարտերը դասավորեն աղանդի կառուցվածքով՝ ըստ կարևորության: Ամենավերևում կդնեն ամենից կարևոր դատողությունը: Դրա տակ կողք կողքի կդնեն կարևորությամբ հաջորդ երկու, այնուհետև՝ հաջորդ երեք միջին կարևորության դատողություններով քարտերը: Չորրորդ գծում պետք է լինեն երկու քարտեր, հինգում՝ մեկ քարտ, որի դատողությունն ամենաանկարևորն է համարվում: Այս ձևով քարտերը կընդունեն աղանդի տեսք:
4. Խմբերին 25 րոպե ժամանակ տվեք՝ քննարկելու և որոշելու աստիճանակարգի հերթականությունը:
5. Երբ բոլոր փոքր խմբերն ավարտեն, առաջարկեք մասնակիցներին շրջել սենյակում՝ տեսնելու, թե ինչպես է յուրաքանչյուր խումբ դասակարգում դատողությունները: Այնուհետև բոլորին հրավիրեք վերլուծության:

Վերլուծություն և գնահատում

Նախ հերթով հրավիրեք յուրաքանչյուր խմբին՝ ներկայացնելու իրենց քննարկումների արդյունքները: Ապա վերլուծեք, թե որքան դուր եկավ վարժությունը մասնակիցներին, ինչ տվորեցին նրանք:

- Ինչպե՞ս կարելի է համեմատել տարբեր խմբերի քննարկումների արդյունքները: Ի՞նչ նմանություններ և տարբերություններ կան:
- Ինչու՞ տարբեր մարդիկ տարբեր նախապատվություններ ունեն:
- Մյուսներին լսելու արդյունքում՝ ցանկանու՞մ է արդյոք որևէ խումբ վերանայել քարտերի դասավորության վերաբերյալ իր որոշումը: Ո՞ր փաստարկներն էին ամենահամոզիչը:
- Ընդհանրապես ո՞ր իրավունքները չեն հարգվում ձեր համայնքում, ինչու՞:
- Կա՞ն իրավունքներ, որոնք տեղ չեն գտել Համաձայնագրում, սակայն, ձեր կարծիքով, պիտի ներառվեն:
- Կարծու՞մ եք, որ երեխաներն իրենց սեփական Համաձայնագիրն ունենալու կարիք ունեն: Ինչու՞:
- Եթե կա Համաձայնագիր երեխաների համար, արդյոք անհրաժեշտ չէ՞ ունենալ նաև Համաձայնագիր 18-ից 30 տարեկան երիտասարդների համար:
- Երիտասարդների ո՞ր հատուկ իրավունքները պետք է ամրագրվեն այդ համաձայնագրում:
- Լավ է, որ երեխաների իրավունքներն ամրագրված են ԵԻՀ-ում, սակայն իրականում որքանո՞վ են դրանք պաշտպանվում:
- Ընդհանրապես ինչպե՞ս են մարդիկ կարողանում պաշտպանել իրենց իրավունքները:
- Եթե ժողովրդավարության մեջ մասնակցությունը մարդու իրավունքների պաշտպանության մի ճանապարհ է, ապա ի՞նչ կարող են այժմ անել մասնակիցները տանը, դպրոցում կամ ակումբում՝ «իրենց իրավունքների պաշտպանությունը» սկսելու ուղղությամբ:
- Ու՞մ կարող են դիմել երեխաները ձեր համայնքում, եթե նրանք գիտեն երեխայի իրավունքների որևէ լուրջ խախտման մասին:

Խորհուրդներ վարողներին

«Ինչպես աշխատել ձեռնարկով» վերնագրով առաջին գլխում (էջ 41) կան լրացուցիչ տեղեկություններ աղանդի աստիճանակարգման մասին: Տեղեկացրեք խմբերին, որ քարտերի ճիշտ կամ սխալ դասավորություն չկա: Նրանք պետք է հասկանան, որ տարբեր մարդիկ ունեն տարբեր փորձառություններ և այդ պատճառով՝ տարբեր նախապատվություններ. դրանք անհրաժեշտ է հարգել: Այդուհանդերձ, յուրաքանչյուր փոքր խումբ պետք է փորձի փոխզիջման գալ քարտերի հերթականության շուրջ: Ի վերջո, իրական կյանքում խնդիրները պետք է դասակարգել ըստ առաջնահերթության, իսկ որոշումներն ընդունել՝ ելնելով բոլորի շահերից:

Ֆիշարժան ամսաթիվ

Նոյեմբերի 20
Երեխաների
համընդհանուր օր

Տարբերակներ

Դուք կարող եք իմնի փոխարեն ութ հոդված աստիճանակարգել, իսկ մի քարտը թողնել դատարկ, որպեսզի խմբերն իրենք ընտրեն իններորդը:

Քարտերը լցրեք գլխարկի մեջ և խնդրեք մասնակիցներին՝ հերթով մեկական քարտ վերցնել ու մեկ թույլ խոսել դրա մասին: Այս մեթոդի մասին տեղեկություններ ստանալու համար ընթերցեք էջ 217-ի «Մեկ թույլ» վարժությունը: Փոքր խմբերին խնդրեք՝ գրել փոքրիկ պատմվածք կամ ներկայացնել մի կարծիք երախաղ՝ ընտրված հոդվածներին առնչվող որևէ միջադեպի շուրջ: Այդ պատմվածքների կամ դերախաղերի համար կարող եմ հիմք հանդիսանալ լրատվամիջոցներից վերցված որևէ իրադարձություն, որևէ կինոնկարում, բեմադրությունում տեսածը կամ լսածը, որևէ գրքում կամ ամսագրում կարդացածը: Դերախաղերը կարելի է զարգացնել այնպես, որ մասնակիցները վարժությունն սկսեն միջադեպի բեմականացմամբ և ապա առաջադրել լուծումներ կամ ուղիներ՝ տվյալ միջադեպը կամ ընդհանրապես բռնությունը կանխելու ուղղությամբ:

Յեփազա քայլերի առաջարկներ

Խմբի հետ զրուցելու համար իրավիճակներ ԵԻՀ-ին ծանոթ՝ դատախազի, երեխայի պաշտպանության հեռախոսային ծառայության ղեկավարի, մանկական հոգեբանի կամ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի աշխատակցի: Ջրույցից առաջ անցկացրեք մտքերի գրոհ երեխայի իրավունքների չարաշահումների վերաբերյալ, օրինակ՝ երեխաների հանդեպ դաժան վերաբերմունք, սեռական շահագործում, երեխաների կարիքների անտեսում ու ահաբեկումներ: Դասախոսից հարցրեք, թե ձեր համայնքում ովքեր են պարտավոր հոգատարություն ու պատասխանատվություն դրսևորել նման հարցերում, օրինակ՝ ծնողները, ոստիկանությունը, երեխայի պաշտպանության հեռախոսային ծառայության, սոցիալական աշխատողները, այլը: Նաև խորհուրդ հարցրեք, թե ինչ գործողություններ պետք է ձեռնարկել բռնության ակամատես լինելու դեպքում, հատկապես եթե դա այնպիսի լուրջ դեպք է, ինչպես, օրինակ, ձեր հարևանի վատ վերաբերմունքն իր երեխաների նկատմամբ: Նման հարցերում անհրաժեշտ է դրսևորել զգուշություն և հոգատարություն:

Երեխաները և երիտասարդները հաճախ իրենց հանդեպ խտրականություն են զգում: Եթե խումբը ցանկանա դիտարկել խտրականությանն առնչվող հարցեր, ապա կարող է կատարել էջ 105-ի «Բոլորը՝ հավասար, բոլորը՝ տարբեր» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Ծանոթացեք դպրոցի կանոնակարգին, ռազմավարությանն ու ծրագրերին, որ պարզեք, թե ինչպես է դպրոցը կատարում ԵԻՀ-ին առնչվող իր պարտավորությունները: Օրինակ՝ ապահովում է այնպիսի կրթություն, որն ուղղված է երեխայի անհատականության, տաղանդի ու կարողությունների զարգացմանը, թե՛ չափազանց մեծ կարևորություն է տալիս քննությունների համար սերտումներին: Իրավունք ունե՞ն արդյոք աշակերտներն ազատորեն կարծիքներ արտահայտել իրենց վերաբերող բոլոր հարցերի շուրջ: Ցուցաբերվո՞ւմ է արդյոք պատշաճ ուշադրություն աշակերտների կարծիքներին: Կա՞ դպրոցական խորհուրդ, և որքա՞ն արդյունավետ է այն գործում: Արդյո՞ք դպրոցում ընդունված կարգապահական միջոցները չեն վիրավորում երեխայի արժանապատվությունը: Ի՞նչ գործողություններ է ձեռնարկում դպրոցը ռասայական միջադեպերի ու սպառնալիքների դեպքում: Քննարկեք, թե արդյոք կա՞ն հնարավորություններ վիճակի բարելավման համար, և ի՞նչ միջոցներ է կարելի ու անհրաժեշտ ձեռնարկել այդ հարցերի լուծման համար: Նայեք էջ 282-ի «Դիմենք գործողությունների» օրինակին և մի ծրագրի կազմեք: Ուշադիր եղեք, որ չկատարեք քայլեր կամ չխցկվեք բաների մեջ, որով անզգուշաբար կվիրավորեք ուսուցիչներին՝ հարուցելով նրանց կասկածը, թե իրենցից խլում եք իշխանությունը:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

ԵԻՀ-ի ամբողջական տեքստին, աշխարհի երեխաների վիճակի վերաբերյալ ՄԱԿ ՄՅ տարեկան տպագրվող հարակից փաստաթղթերին և երեխաների իրավունքներին առնչվող այլ գրքերին ու հրատարակություններին ծանոթանալու համար տե՛ս 5-րդ գլխում՝ երեխաների մասին նախնական տեղեկությունների բաժնի հղումները (էջ 341):

ԱՌՁԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դատողություններով քարտեր

Պատճեններ հետևյալ դատողություններն ու կտրատեք այնպես, որ յուրաքանչյուր քարտի վրա լինի ԵԻՀ-ի մեկ հոդված:

Երեխան իրավունք ունի ազատորեն իր կարծիքն արտահայտել իրեն առնչվող բոլոր հարցերի վերաբերյալ: Երեխայի կարծիքին պետք է հատկացնել պատշաճ ուշադրություն: Երեխան ունի ազատ արտահայտվելու իրավունք:

Անհրաժեշտ է հարգել երեխայի՝ մտքի, խղճի և դավանանքի ազատության իրավունքը: Երեխան ունի միավորումներ կազմելու և խաղաղ հավաքներ անցկացնելու իրավունք:

Ոչ մի երեխա չպետք է ենթարկվի անձնական կյանքի, ընտանիքի, բնակարանի անձեռնմխելիության կամ մամակագրության հանդեպ ապօրինի միջամտության: Երեխան պետք է պաշտպանված լինի իր պատվի ու հեղինակության դեմ ոտնձգությունից:

Ծնողները կրում են երեխայի դաստիարակության ու զարգացման հիմնական պատասխանատվությունը:

Երեխան ունի կրթության իրավունք: Պետությունը պետք է նախնական կրթությունը դարձնի պարտադիր, մատչելի ու անվճար բոլորի համար: Դպրոցում կարգապահական միջոցները չպետք է վիրավորեն երեխայի արժանապատվությունը: Կրթությունը պետք է ուղղված լինի երեխայի անհատականության, տաղանդի ու կարողությունների զարգացմանը, մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ հարգանքի սերմանմանը, երեխայի՝ ազատ հասարակությունում, խաղաղության, ընկերության, փոխըմբռնման, հանդուրժողականության և հավասարության ու պատասխանատվության ոգով ապրելու կարողության զարգացմանը, բնական միջավայրի նկատմամբ հարգանքի դրսևորմանը:

Երեխան ունի հանգստի և ժամանցի, խաղերի, մշակութային կյանքին ազատորեն մասնակցելու և արվեստով զբաղվելու իրավունք:

Երեխան պետք է պաշտպանված լինի տնտեսական շահագործումից և այնպիսի աշխատանք կատարելուց, որը վտանգավոր է նրա կյանքի և զարգացման համար: Երեխան պետք է պաշտպանված լինի սեռական շահագործման բոլոր ձևերից և սեռական ոտնձգությունից, պոռնկության կամ այլ սեռական գործողություններից, պոռնկագրական կամ այդպիսի նյութերի պատրաստման նպատակներով օգտագործվելուց:

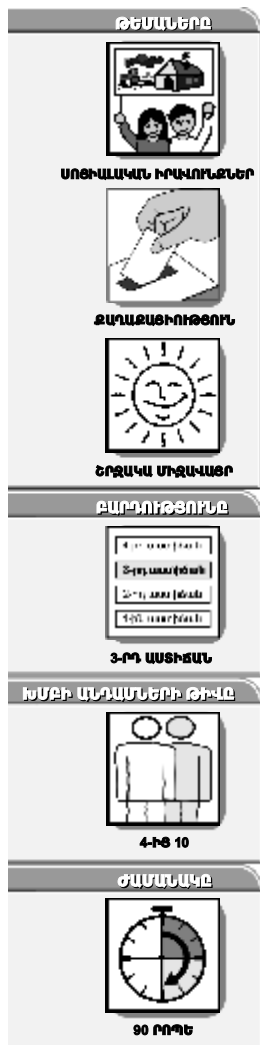
Պետությունները ձեռնարկում են հնարավոր բոլոր միջոցները՝ պաշտպանելու և հոգ տանելու այն երեխաների մասին, ովքեր տուժել են զինված հակամարտությունից:

Իրավախախտում կամ հանցագործություն կատարելու մեջ մեղադրվող յուրաքանչյուր երեխա պետք է ունենա անմեղ համարվելու երաշխիք, քանի դեռ նրա մեղքը չի ապացուցվել, ստանա իրավաբանական օգնություն՝ իր գործի քննության ընթացքում, չհարկադրվի՝ տալու վկայություն կամ խոստովանելու մեղքը: Պետք է լիովին հարգվի նրա անձնական կյանքի անձեռնմխելիությունը, ցուցաբերվի նրա տարիքին, հանգամանքներին ու բարեկեցությանը համապատասխան պատշաճ վերաբերմունք: Ոչ մահապատիժ, ոչ էլ ցմահ բանտարկություն՝ առանց ազատ արձակման հնարավորության, չպետք է կիրառվի 18 տարեկանից ցածր երեխաների նկատմամբ:

Երկու քաղաքների պատմությունը

Լսե՞լ եք Լեզոլենդի մասին: Դա պլաստիկ աղյուսիկներից պատրաստված քաղաք է
Դանիայում: Իսկ երբևէ գնացե՞լ եք Իքվալենդ՝ կամ Էգոլենդ: Հիմա ձեզ այդպիսի
հնարավորություն կընձեռվի:

Թեմաները

Սոցիալական իրավունքներ, քաղաքացիություն, շրջակա միջավայր

Բարդությունը

3-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

4-ից 10

Ժամանակը

90 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Սա վանդակավոր խաղատախտակի կիրառությամբ խաղ է, որի ընթացքում մասնակիցները քվեարկում են հոգուտ այն քաղաքի, որտեղ կցանկանային ապրել և բարիքներից օգտվել: Քննարկվող հարցերը ներառում են՝

- Սոցիալական համախմբվածությունը
- Հարկերի վճարման անհրաժեշտությունը
- Տեղական ժողովրդավարության արժեքը

Հարակից իրավունքներ

- Սոցիալական ապահովության իրավունք
- Սեփականության իրավունք
- Շրջակա առողջ միջավայրի իրավունք

Նպատակները

- Ձարգացնել համայնքի նկատմամբ պատասխանատվության զգացում
- Ընթերցել համայնքի կյանքում սոցիալական բարեկեցության կարևորությունը
- Խթանել համերաշխության և պատասխանատվության արժեքներ

Նյութեր

- Խաղատախտակ՝ 1 հատ
- Ա3 չափի ստվարաթուղթ կամ թուղթ (ըստ հայեցողության)
- 1 գառ
- Երկգույն թղթե ամրակներ (օրինակ՝ կարմիր և կապույտ): Յուրաքանչյուր գույնից՝ հավասար թվով, յուրաքանչյուր խաղացողին՝ մեկ հատ
- Սկրատ
- Կպչուն ամրակ-ծամոն
- Փոխարինելի խաղաքարտերի նկարներով թերթիկներ՝ 4 հատ
- 2 ծրար
- Դրամ (յուրաքանչյուր խաղացողին՝ 6000 դրամ): Թղթադրամները կգտնեք էջ 271-ում:
- Քաղաքային բանկիրի առաջադրանքների թերթիկ՝ 2 օրինակից
- Խաղի գլխավոր բանկիրի առաջադրանքների թերթիկ՝ 1 օրինակից
- Գրիչներ և թուղթ
- Ժամանակացույց
- Պրոյեկտոր և խաղի կանոններ՝ թափանցիկ գրաժապավենի վրա՝ մեկ օրինակից (ըստ հայեցողության)

Նախապատրաստում

- Կարդացեք հրահանգները՝ խաղի կանոններին, փոխարինելի խաղաթղթերի բովանդակությանը ծանոթանալու նպատակով:

տակով:

■ Վերցրեք փոխարինելի խաղաքարտերի թերթերից երկուսը, կտրատեք դրանք: Որպեսզի դրանք չխառնվեն, յուրաքանչյուր կապույկ դրեք առանձին ծրարի մեջ և նշագրեք Ա և Բ տառերով: (Սնացած երկու թերթը կօգտագործվի քաղաքային խորհրդի ժողովների ժամանակ):

■ Խաղատախտակի պատճենը փակցրեք ստվարաթղթի վրա՝ այն ավելի դիմացկուն դարձնելու նպատակով:

■ Ընտրեք երեք հոգի, ովքեր կստանան բանկիրների դերը: Յուրաքանչյուր քաղաքի հարկավոր է մեկ բանկիր: Ձեզ հարկավոր է նաև մեկ հոգի՝ որպես խաղի գլխավոր բանկիր: Երկու քաղաքային բանկիրներին տվեք նրանց առաջադրանքների թերթիկները, այնուհետև նրանց առաջադրանքների թերթիկները հանձնեք խաղի գլխավոր բանկիրին: Խնդրեք բանկիրներին՝ պատրաստել այցեքարտեր, որ խաղի ընթացքում հնարավոր լինի հեշտությամբ տարբերել նրանց:

■ Խուճըն բաժանեք երկու հավասար ենթախմբի: Մի ենթախմբին տվեք կարմիր, մյուսին՝ կապույտ ամրակներ:

■ Յուրաքանչյուր խաղացողից պահանջեք պատրաստել անձնական խաղանիշ՝ անունը գրելով թղթի փոքրիկ կտորի վրա և ամրացնելով այն համապատասխան գույնի ամրակով:

■ Պատճենահանելով էջ 271-ը՝ կտրատեք դրամանիշերը և յուրաքանչյուր մասնակցի համար պատրաստեք թղթադրամների մեկական կապույկ:

Ցուցումներ

1. Բացատրեք, որ այս խաղի համար անհրաժեշտ է վանդակավոր խաղատախտակ, ցուցադրեք այն: Ուրվագծեք Ա և Բ քաղաքների կազմում հանդես եկող մասնակիցներից յուրաքանչյուրի խաղաքայլերի ուղիները: Ցույց տվեք այն վանդակը, որտեղ երկու քաղաքների ճանապարհները հատվում են, նաև՝ այն վանդակները, որտեղ մարդիկ ստանում են աշխատավարձ, վճարում հարկեր և հնարավորություն ստանում՝ տեղափոխվել մի քաղաքից մյուսը: Տեղափոխության ընթացքում մասնակիցները կարող են մի քաղաքից մյուսն անցնել և խաղալ այդ քաղաքի կազմում:
2. Բացատրեք, թե ինչպես է պետք խաղալ (տե՛ս ստորև բերվող բացատրությունը): Հավաստիացեք, որ բոլորն ըմբռնել են խաղի կանոնները: Որոշեք խաղն ավարտելու ժամանակը:
3. Խնդրեք բանկիրներին՝ իրենց համար պատրաստել փակցվող պարզ այցեքարտեր, որ մասնակիցների համար պարզ լինի՝ ում են հարկեր վճարելու:
4. Սկսեք խաղը: Երբ ավարտեք, անցեք վերլուծության և գնահատման փուլին:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք տպավորությունների ամփոփումից, այնուհետև քննարկեք, թե ինչ սովորեցին մարդիկ խաղի ընթացքում:

- Դուր եկա՞վ խաղը մասնակիցներին: Ի՞նչը հատկապես դուր եկավ, ի՞նչը՝ ոչ:
- Կայի՞ն այնպիսի մարդիկ, որոնց սկզբում ամարդարացի էր թվում, որ որոշ մարդիկ ավելի շատ հարկեր են մուծում, քան մնացածները: Նրանք դեռևս նույն կարծիքի՞ն են:
- Ինչպե՞ս էին ընթանում քաղաքային խորհրդի նիստերը: Ինչպե՞ս էին ընդունվում որոշումները: Ժողովրդավարորե՞ն:
- Ի՞նչ կարծիքի են նրանք, ովքեր համաձայն չեն եղել քաղաքային խորհրդի որոշումներին:
- Ովքե՞ր տեղափոխվեցին մի քաղաքից մյուսը: Ինչու՞:

Հիշարժան ամսաթիվ

**Հոկտեմբերի
1-ին երկուշաբթի օրը**
Հաբիթաթի համաշխարհային
օր - «Քաղաքներն առանց
ետնախորշերի»

- Խորհրդի նիստերի ընթացքում որևէ մեկն իր սեփական գրպանից փող նվիրե՞ց հոգուտ համայնքի սոցիալական բարեկեցության: Ինչու՞ նրանք արեցին այդ:
- Խաղի սկզբում Ա և Բ քաղաքներում սոցիալական պայմանները նույնն էին: Սակայն ի՞նչ տեղի ունեցավ վերջում: Կայի՞ն ինչ-որ տարբերություններ: Որո՞նք էին դրանք:
- Ո՞ր քաղաքում կնախընտրեիք ապրել: Ինչու՞:
- Իմաստ ունի՞ համայնքում ավելի բարձր հարկեր սահմանել՝ բոլորի կյանքը բարելավելու նպատակով: Կամ գուցե դուք կգերադասեիք ստանալ ձեր ամբողջ աշխատավարձը և զնել այն ամենը, ինչ ուզում եք և ինչի կարիքն ունեք:
- Ինչպիսի՞ն էր դրությունը երկու քաղաքներում խաղավարտին: Գտնվու՞մ էին նրանք հավասարության երկրում, այն է՝ Իքվալենդում, թե՞ մարդիկ եսասեր էին, եսակենտրոն, ասել է թե՛ ապրում էին Էգոլենդում:
- 1-ից 10 սանդղակով (1-ը՝ ծայրահեղ էգոլենդական, 10-ը՝ ծայրահեղ իքվալենդական) ինչպե՞ս կդասակարգեիք ձեր հասարակությունը:

Խորհուրդներ վարողներին

Խաղը բավական հեշտ է բոլոր նրանց համար, ովքեր ծանոթ են վանդակավոր խաղատախտակով խաղերին, սակայն անհրաժեշտ է հանգամանորեն բացատրել կանոնները: Մասնակիցների համար կարող է օգտակար լինել, եթե դուք դրանք շարադրեք գրատախտակի վրա, օգտագործեք լուսապատկերիչ կամ թղթի վրա տպագրված տաք իրենց:

Ցանկալի է, որ քաղաքացիների դերում լինի առավելագույնը 10 մարդ: Ընդ որում՝ խաղասկզբին յուրաքանչյուր քաղաքում նրանց թիվը հավասար պետք է լինի: Դիցուք, եթե ունեք 16 մասնակից, կարող եք բանկիրներին աշխատեցնել զույգերով: Եթե ավելի մեծ խմբի հետ եք աշխատում, ավելի ճիշտ է կազմակերպել երկու առանձին խաղ: Այդ դեպքում մի՛ մոռացեք կրկնակի բազմացնել նյութերը և հրավիրել վարողի, ով պատասխանատու կլինի երկրորդ խաղի համար:

Խորհուրդ: Նախքան խաղը խմբի հետ փորձել՝ խաղացեք այն ձեր հարևանների ու ընկերների հետ: Այս դեպքում ավելի ապահով կզգաք հրահանգներ տալու և խաղն ավելի հարթ վարելու առումներով:

Ծանոթություն: Հարկահավաքման և քաղաքների կառավարման համար պատասխանատու մարդիկ անվանվում են «բանկիրներ»: Իրականում բանկիրն այդպիսի գործառնություն չի իրականացնում: Այդ հասկացությունն օգտագործվում է, քանի որ ընդունված բառ է խաղատախտակով խաղացվող և մասսայականություն վայելող մի շարք խաղերի ժամանակ: Եթե գտնում եք, որ «բանկիր» բառը նպատակահարմար չէ, փոխարենն ընտրեք մեկ այլ բառ, օրինակ՝ «ֆինանսական կառավարիչ»:

Հեղադա քայլերի առաջարկներ

Ինչու՞ չխրախուսել մարդկանց, որ ներկայացնեն իրենց պատկերացումներն ապագա Իքվալենդի մասին: Տե՛ս «Մեր ապագաները» վարժությունը էջ 225-ում:

Խաղի կանոնները

Խաղացողների թիվը՝ 7-ից 13: Երեք հոգի ստանձնում է բանկիրի դերը: Խաղի սկզբում յուրաքանչյուր քաղաքում պետք է լինի հավասար թվով խաղացող:

Խաղի նպատակը՝ հաղթողը խաղավարտին ամենաշատ փող ունեցողն է:

Ինչպես խաղալ

1. Խնդրեք երեք հոգու՝ ստանձնել բանկիրների դերերը. մեկական բանկիր՝ Ա, Բ քա-

- ղաքների, մեկը՝ խաղի համար:
2. Խաղացողների կեսն ունի կարմիր, կեսը՝ կապույտ խաղանիշ:
 3. Խաղի սկզբում մասնակիցները բաժանվում են երկու հավասար խմբի: Յուրաքանչյուր խումբ ունի հավասար թվով «կարմիր» և «կապույտ» խաղացողներ: Մի խումբը շարժվում է Ա, մյուսը՝ Բ քաղաքի համար նախանշված ուղիով:
 4. Բոլոր խաղացողները սկսում են «մեկնարկ և աշխատավարձ» վանդակից:
 5. Խաղի ընթացքում մասնակիցը կարող է քաղաքը փոխել միայն այն դեպքում, երբ հայտնվում է «տեղափոխվելու հնարավորություն» վանդակում:
 6. Յուրաքանչյուր մասնակից ստանում է իր խաղանիշի գույնին համապատասխան աշխատավարձ.
 - Կապույտ՝ 500
 - Կարմիր՝ 100
 7. Ձառ գցելով պարզեք, թե ով է սկսում խաղը: Սկսում է նա, ում զառն առավել բարձր միշ է բերել: Այնուհետև մասնակիցները ժամացույցի սլաքին հակառակ մեկ առ մեկ շարժվում են շրջանով:
 8. Յուրաքանչյուր մասնակից, իր հերթին զառ գցելով, իր քաղաքի ճանապարհով տեղափոխվում է այնքան վանդակներով, որքան միշ է բերել զցած զառը: Երբ մասնակիցը կանգնում է որևէ վանդակի վրա, բարձրաձայն կարդում է այնտեղ գրված հրահանգը և կատարում այն:
 9. Ծանոթություն: Մասնակիցը, որը հետևում է հետադարձ շարժման հրահանգին, հասնելով նպատակակետային վանդակին՝ կանգ է առնում:
 10. Եթե վճարում կատարելու ժամանակն է, և խաղի մասնակիցը բավականաչափ դրամ չունի, նա մնում է կանգնած իր վանդակում և դառնում մուրացկան:
 11. Երկու և ավելի խաղացողներ կարող են զբաղեցնել միևնույն վանդակը:

Հատուկ վանդակներ

Հարկերի վճարումներ

Ամեն անգամ, երբ մասնակիցն անցնում է «հարկերի վճարում» վանդակի վրայով, պետք է վճարի հարկը: (Խաղացողները վճարում են, երբ անցնում են այդ վանդակի վրայով: Պարտադիր չէ, որ նրանք կանգ առնեն այդ վանդակի վրա): Գանձվող հարկի գումարի չափը կախված է խաղացողի աշխատավարձից և այն քաղաքից, որտեղ նա ապրում է:

Ա քաղաք 40% եթե աշխատավարձը 500 է կամ ավելի
10% եթե աշխատավարձը 100 է կամ պակաս
Բ քաղաք 10% անկախ աշխատավարձի չափից:

Ծանոթություն: Գործազուրկ և համապատասխան նպաստ չստացող անձը հարկեր չի վճարում: Հարկը վճարվում է համապատասխան քաղաքի բանկիրին: Գործազուրկ անձը, որը նպաստ է ստանում, վճարում է գործազրկության նպաստի 10%-ը՝ անկախ քաղաքից: (Իքվալենդի խաղացողները վճարում են Իքվալենդի, Էգուլենդի խաղացողները՝ Էգուլենդի բանկիրին):

Աշխատավարձ

Ամեն անգամ, երբ մասնակիցն անցնում է «մեկնարկ և աշխատավարձ» վանդակի վրայով, համապատասխան չափով աշխատավարձ է ստանում խաղի բանկիրից: (Պարտադիր չէ, որ մասնակիցը կանգ առնի այդ վանդակի վրա):

Եթե խաղացողը գործազուրկ է, և քաղաքն ունի սոցիալական ապահովության համակարգ, նա գործազրկության նպաստ է ստանում իր քաղաքի բանկիրից:

Տեղափոխվելու հնարավորություն

Ցանկացած մասնակից, ով կանգ է առնում «տեղափոխվելու հնարավորություն» վանդակի

վրա, կարող է որոշել՝ տեղափոխվե՞լ, թե՞ չտեղափոխվել իր քաղաքից (*Իքվալենդից՝ Էգոլենդ* և հակառակը): Տեղափոխվելու համար խաղացողը պետք է իր որոշման մասին իրազեկի մյուս խաղացողներին և բանկիրներին: Այնուհետև՝ քայլելու իր հերթին հասնելով, նա շարժվում է արդեն մյուս քաղաքի ուղիով:

Այն մասնակիցը, որը փոխում է իր քաղաքը, շարունակում է ստանալ նույն աշխատավարձը, սակայն հարկեր վճարում է ըստ նոր քաղաքի հարկազանձման կարգի:

Քաղաքային խորհրդի նիստերը

Քաղաքում գտնվող բոլոր խաղացողները մասնակցում են քաղաքային խորհրդի նիստերին: Խորհուրդը հնարավորություն է տալիս փոխել (եթե անհրաժեշտ է) բնակավայրի քաղաքականությունը:

Նիստ կարող է գումարվել հարկերի յուրաքանչյուր հինգերորդ վճարումից հետո: Քաղաքային բանկիրները հաշվում են, թե իրենց քաղաքում քանի մարդ է անցել հարկերի վճարման վանդակով: Յուրաքանչյուր հինգերորդ մարդը, որն անցնում է այդ վանդակով, նիստ է հրավիրում:

Խաղացողներն են որոշում՝ նիստ հրավիրե՞լ, թե՞ ոչ:

Քաղաքային խորհրդի նիստի ժամանակ խաղը դադարում է: Խաղը վերսկսելու համար մյուս քաղաքի կազմում խաղացողները պետք է սպասեն մինչև նիստի ավարտը:

Խաղացողները 5 րոպե ժամանակ ունեն՝ քաղաքի կարիքները որոշելու և քաղաքականության մեջ որևէ փոփոխություն կատարելու համար: Քաղաքականության տարբերակները նշված են փոխարինելի քարտերի վրա, և քաղաքացիները կարող են նայել դրանք՝ որոշելու, թե ինչ խնդիրներ (այն է՝ տարբերակներ, որ նրանք կարող են ընտրել) կան «օրակարգում»:

Քաղաքականությունը փոխելու համար խաղացողները պետք է փոխարինելի քարտեր գնեն քաղաքի հարկերից կուտակված գումարով: Յուրաքանչյուր քարտի վրա նշված է նրա գինը: Քաղաքային խորհուրդը կարող է կատարել միայն այնպիսի փոփոխություններ, որոնց ֆինանսական հնարավորությունն ունի: Քաղաքային բանկիրը վճարում է պահանջվող գումարը խաղի գլխավոր բանկիրին: Քաղաքացիները կարող են որոշել՝ փոփոխել այնքան քաղաքականություններ, որքան ցանկանում են, սակայն նրանք պետք է կարողանան գնել այդ քաղաքականությունը:

Քաղաքային խորհուրդը, որը ֆինանսական դժվարություն ունի, կարող է որոշում կայացնել փոխարինելի քարտը կամ քարտերը խաղի գլխավոր բանկիրին ետ վաճառելու մասին: Ետգնման արժեքը կազմում է նախնական գնի 50%-ը:

Հարուստ անհատներն ըստ ցանկության կարող են ներդրում կատարել քաղաքների հիմնադրամներ՝ փոխարինելի քարտեր գնելու նպատակով:

Բանկիրն օգտագործում է մի փոքր կաշուն ամրակ՝ փոխարինելի քարտը խաղատախտակի նախապես որոշված վանդակում փակցնելու համար:

Փոխարինելի քարտեր

Կան տասնյոթ փոխարինելի քարտեր, որոնք բովանդակում են այն քաղաքականությունները, որոնք քաղաքային խորհուրդը կարող է ընդունել իր նիստերում: Փոխարինելի քարտերը գնվում են խաղի գլխավոր բանկիրի կողմից՝ քարտի վրա նշված գումարով: Քարտը գնելուց հետո քաղաքային բանկիրը փակցնում է այն խաղատախտակին՝ քաղաքացիների կողմից որոշված վանդակում:

Բոլոր վանդակները կարող են «փոխարինվել» նորերով: Եթե փոխարինելու պահին վանդակում մարդ կա, քաղաքականությունը նրա վրա չի տարածվում: Քաղաքականությունն ուժի մեջ է մտնում, երբ տվյալ վանդակի վրա կանգ է առնում հաջորդ խաղացողը:

Քաղաքային խորհրդի նիստում քաղաքացի-խաղացողներն են որոշում քաղաքականությունը և կարող են գնել մեկ կամ մեկից ավելի փոխարինելի քարտեր: Բոլոր քարտերի համար պետք է վճարել:

Մուրացկաններ

Խաղացողը, որը հարկերի կամ այլ վճարումներ կատարելու համար դրամ չունի, մնում է այն վանդակում, որտեղ կանգնած է, և դառնում է «մուրացկան»։ Եթե քաղաքում անտունների կացարան կա, մուրացկանները ցանկության դեպքում կարող են գիշերել այնտեղ՝ իրենց զբաղեցրած վանդակում «քնելու» փոխարեն։ Տեղափոխությունը մուրացկանին չի ազատում իր պարտքից։

Նա կարող է փող մուրալ յուրաքանչյուր խաղացողից, որը հայտնվում է իր զբաղեցրած վանդակում։ Մուրացկանին փող տալը կամ չտալը թողնված է խաղացողի հայեցողությանը։ Երբ մուրացկանը պարտքը մարելու համար բավականաչափ փող ունի, սպասում է իր հերթին, վճարում պարտքը, զառ գցում և անցնում առաջ։ Այնուհետև մուրացկանը զառ է գցում յուրաքանչյուր երկրորդ անգամ, երբ հասնում է իր հերթը։ Ահա այն վիճակները, որոնք կարող են բաժին ընկնել մուրացկանին.

Ձառի վրա 6 է Ձամբյուղից գտեք 50 դրամ։

Ձառի վրա 5 է Հավաքեք զարեջրի 20 դատարկ շիշ և ստացեք 50 դրամ՝ շշերը քաղաքի վերամշակման կայան հանձնելու համար, եթե այդպիսին քաղաքում կա։

Ձառի վրա 4 է Հաջորդ անձը, ով ձեզ է փոխանցում, տալիս է 10 դրամ։

Ձառի վրա 3 է Դուք հարբած եք, և երբ կրկին հասնում է ձեր հերթը, դուք քնած եք։

Ձառի վրա 2 է Դուք քնում եք զբոսայգում և գտնում 10 դրամ՝ նստարանի տակ։ Եթե քաղաքը վերանորոգել է զբոսայգին, ապա գտնում եք 20 դրամ։

Ձառի վրա 1 է Ձեզ կողոպտում են։ Ձեզ տրվող հաջորդ նվիրատվությունը հանձնեք քաղաքի բանկիրին։

Մուրացկանի շահույթը վճարում է այն քաղաքի բանկիրը, որտեղ մուրացկանն ապրում է։

Ե՞րբ է խաղն ավարտվում

Նախքան խաղն սկսելը՝ խաղացողները որոշում են՝ ինչպես ավարտել խաղը։ Նրանք կարող են ընտրել հետևյալ տարբերակներից մեկը.

- երբ առաջին խաղացողը կատարում է 20-րդ պտույտը
- նախանշված ժամանակից, օրինակ՝ 45 րոպեից, հետո։

Ծանոթություն։ Խաղն ինքընստինքյան ավարտվում է, եթե քաղաքներից մեկը սնանկանում է։ Հաղթողն այն անձն է, ում մոտ խաղավարտին ամենաշատ փող կա։

Լրացուցիչ տեղեկություններ

«Սոցիալական ապահովության մասին» Եվրոպական օրենսգիրք

Եվրոպայի խորհրդի «Սոցիալական ապահովության մասին» օրենսգիրքն ուժի մեջ է մտել 1968 թվականին։ 2006թ. հունիսի դրությամբ այն վավերացրել էր խորհրդի անդամ 20 երկիր*։ Օրենսգիրքը երաշխավորում է սոցիալական պաշտպանության մի շարք կարևոր հարցեր և ներառում՝

- Բժշկական օգնության, ներառյալ՝ թերապևտիկ, նեղ մասնագիտական և շտապ բուժօգնության,
- Գործազրկության նպաստի,
- Կենսաթոշակի և
- Հաշմանդամության նպաստի երաշխիքներ։

*Փոփոխվել է հայերեն հրատարակությունում։

ԱՌՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Փոխարինելի քարտեր

Ջրոսայգու, նրա լողավազանի և մանկական խաղահրապարակի վերանորոգում: Արժեքը՝ 200 դրամ:	Ջրոսայգու մաքրման աշխատանքներ: Արժեքը՝ 100 դրամ:	Ճանապարհները հիմա բարեկարգ են և լիովին վերանորոգված: 3 թաղամաս առաջ անցեք: Գինը՝ 400 դրամ:	Ճանապարհները հիմա տանելի են, նորոգված: Կղիմանան միայն մինչև քաղաքային խորհրդի հաջորդ նիստը: Գինը՝ 200 դրամ:	Դուք կորցնում եք ձեր աշխատանքը: Գործազրկության հիմնադրամը վճարում է ձեր աշխատավարձի 30%-ը: Քաղաքը պետք է ունենա 1000 դրամի չափով պահուստային ֆոնդ:
Դպրոցում գործադուլն ավարտված է: Կրկին խաղացեք: Ավելացված աշխատավարձերի արժեքը՝ 400 դրամ:	Բացվում է նոր թատրոն կամ կինոթատրոն: Արժեքը՝ 400 դրամ:	Ձեր հայրը կենսաթոշակ է ստանում: Կենսաթոշակային հիմնադրամ ստեղծելու ծախսերը կազմում են 400 դրամ:	Դուք ընթերցելու ցանկություն ունեք, և հիմա քաղաքում գործում է նոր գրադարան: Լրացուցիչ անգամ զառ գցեք: Գրադարանի արժեքը՝ 200 դրամ:	Ոչ մի երեխա՝ փողոցում: Մանկատունը կառուցված է: Մանկատան արժեքը՝ 200 դրամ:
Դուք հիվանդանում եք: Պետական հիվանդանոցը լիովին հովանավորվում է պետության կողմից: Վճարեք միայն 10 դրամ: Արժեքը՝ 600 դրամ:	Դուք հիվանդանում եք: Պետական հիվանդանոցը չի հովանավորվում պետության կողմից: Վճարեք 30 դրամ: Արժեքը՝ 400 դրամ:	Լողափի մուտքն անվճար է: Վայելեք: Մուտքի արժեքը՝ 100 դրամ:	Ճանապարհային երթևեկությունը բեռնաթափվում է հեծանվային ճանապարհի կառուցմամբ: Հեծանվային ուղու արժեքը՝ 150 դրամ:	Վերամշակման համակարգը նվազեցնում է աղբահավաքումը: 3 թաղամաս առաջ անցեք: Արժեքը՝ 150 դրամ վերամշակման համակարգի համար:
Դուք իրավական խնդիր ունեք: Վարձեք իրավախորհրդատու: 2 թաղամաս առաջ անցեք: Արժեքը՝ 200 դրամ:	Քաղաքում անտուն մարդիկ այլևս չկան: Բացվել է կացարան: Կացարանի վարձը՝ 200 դրամ:			

ԱՌՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Քաղաքային բանկիրի առաջադրանքների թերթիկ

Քաղաքներից ոչ մեկը սկզբում փող չունի: Եկամուտը ստացվում է հարկերից, որ խաղացողները վճարում են «հարկերի վճարում» վանդակի վրայով անցնելիս:

- Քաղաքային բանկիրներն օգտագործում են հաշվեփայտիկներով թերթիկներ՝ «հարկերի վճարում» վանդակի վրայով անցնող քաղաքացիների հաշիվը պահելու համար: Նրանք քաղաքային խորհրդի նիստեր են հրավիրում, երբ ամեն 5-րդ խաղացողն անցնում է «հարկերի վճարում» վանդակի վրայով:
- Քաղաքային բանկիրները հավաքում են հարկերն իրենց քաղաքի կազմի բոլոր այն խաղացողներից, ովքեր անցնում են «հարկերի վճարում» վանդակի վրայով: Ծանոթություն: Այն խաղացողները, ովքեր փոխել են քաղաքը, վճարում են նոր հարկերը:
Հարկերի սխեման հետևյալն է.

Ա քաղաք	40% եթե աշխատավարձը 500 է կամ ավելի
	10% եթե աշխատավարձը 100 է կամ պակաս
Բ քաղաք	10% անկախ աշխատավարձի չափից

Նպաստ չստացող գործազուրկ քաղաքացիները հարկեր չեն վճարում:
Նպաստառու գործազուրկ քաղաքացիները վճարում են նպաստի 10%-ը:
- Քաղաքային բանկիրի մյուս պարտականություններն են.
 - հետևել քաղաքի ֆինանսներին
 - խաղի գլխավոր բանկիրին վճարել գնված փոխարինելի քարտերի դիմաց
 - փակցնել փոխարինելի քարտերը խաղատախտակի այն վանդակում, որը քաղաքացիներն ընտրել են քաղաքային խորհրդի նիստում

ԱՌՁԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

- Կառավարել գործազրկության հիմնադրամը, եթե քաղաքը որոշում է ստեղծել այդպիսի հիմնադրամ:
- Եթե քաղաքը որոշել է հիմնել սոցիալական ապահովության համակարգ, գործազրկության նպաստ վճարել այն խաղացողներին, ովքեր նման նպաստ ստանալու իրավունք ունեն: Համակարգը ստեղծելու ժամանակ բանկում պետք է լինի առնվազն 1000 դրամ:
- Ուշադիր լինել իրենց քաղաքի մուրացկանների նկատմամբ և ապահովել խաղի ճիշտ ընթացքը, երբ նրանք գառ են նետում.

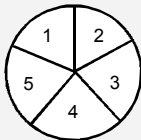
Ձառի վրա 6 է	Նրանք զամբյուղում գտնում են 50 դրամ
Ձառի վրա 5 է	Նրանք հավաքում են զարեջրի 20 դատարկ շիշ և ստանում 50 դրամ՝ շշերը վերամշակման կենտրոնին (եթե քաղաքն այդպիսի կենտրոն ունի) հանձնելու համար
Ձառի վրա 4 է	Հաջորդ մարդը, որն «անցնում է նրանց վրայով», 10 դրամ է տալիս
Ձառի վրա 3 է	Նրանք հարբում են և քնում, մինչ հերթը կրկին իրենց է հասնում
Ձառի վրա 2 է	Նրանք քնում են զբոսայգում և գտնում 10 դրամ նստարանի տակ: Եթե քաղաքը վերանորոգել է զբոսայգին, ապա նրանք գտնում են 20 դրամ
Ձառի վրա 1 է	Նրանց կողոպտում են. նրանք հանձնում են իրենց ստացած նվիրատվությունը կամ այն գումարը, որը շահում են հաջորդ անգամ զառով վիճակ նետելիս:

Ծանոթություն: Դուք դրամը հանձնում եք նրանց, եթե վերջիններիս հաջողվում է դրամ գտնել զբոսայգում կամ զամբյուղում, և ետ վերցնում նրանցից, եթե նրանց կողոպտում են:

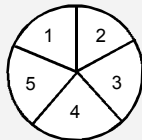
Հարկերի վճարումների գրանցումը

Ամեն անգամ, երբ ձեր քաղաքի խաղացողն անցնում է «հարկերի վճարում» վանդակի վրայով, նրանից գանձեք հարկերը և ներկեք շրջանագծի մեկ հատվածը: Երբ 5 խաղացողների համար նշում է արվել, հրավիրեք առաջին քաղաքային խորհուրդը: Երբ խաղը վերսկսվում է, սկսեք ներկել երկրորդ շրջանագծի հատվածները, և այդպես շարունակ:

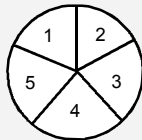
1-ին հանդիպում

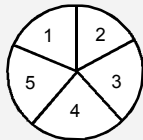
2-րդ հանդիպում

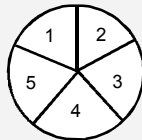
3-րդ հանդիպում

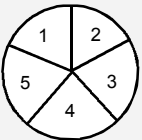
4-րդ հանդիպում

5-րդ հանդիպում

6-րդ հանդիպում

Խաղի բանկիրի դերաջարկ

Խաղի սկզբում ամբողջ գումարը գտնվում է խաղի բանկիրի մոտ: Նա պետք է՝

- Ապահովի խաղի սահուն ընթացքը
 - մեկնարկի խաղը
 - հետևի խաղի կանոնների պահպանմանը
 - հետևի քաղաքային խորհրդի նիստերի ընթացքին. դրանք պետք է տևեն 5 րոպեից ոչ ավելի և
 - դադարեցնի խաղը պայմանավորված ժամկետը լրանալուց հետո, կամ երբ առաջին խաղացողը կատարում է պայմանավորված թվով շրջապտույտներ (նայած թե ինչ է որոշվել):
- Կատարի գրանցումներ
 - խաղի սկզբում գրանցի յուրաքանչյուր խաղացողի անունը, խաղանիշի գույնը և քաղաքը
 - գրանցի, թե յուրաքանչյուր խաղացող քանի անգամ է անցնում «մեկնարկ և աշխատավարձ» վանդակի վրայով:
- Խաղի սկզբում, ինչպես նաև ամեն անգամ, երբ խաղացողներն անցնում են «մեկնարկ և աշխատավարձ» վանդակի վրայով, նրանց տալիս է աշխատավարձերը: Աշխատավարձը վճարվում է ըստ խաղացողների խաղանիշի գույնի՝ անկախ այն բանից, թե նրանք ո՞ր քաղաքում են գտնվում.
 - Կապույտ գույն՝ 500 միավոր դրամ
 - Կարմիր գույն՝ 100 միավոր դրամ
- Հավաքի փոխարինելի քարտերի գումարները քաղաքային բանկիրներից:

ԱՌՁԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Հաշվաթերթիկ

Գրանցեք խաղացողների անունները կարմիր կամ կապույտ գրիչով՝ նրանց խաղանիշերի գույնին համապատասխան: Ձեզ խորհուրդ է տրվում կիրառել «հինգ ձողով դարպաս» մեթոդը՝ հաշիվը պահելու համար: Առաջին չորս շրջաններից յուրաքանչյուրը գրանցվում է հետևյալ ձևի ուղղաձիգ գծիկներով՝ IIII, իսկ հինգերորդ շրջանի ժամանակ դուք նրանց վրայով հատող գիծ եք անցկացնում: Վեցերորդ շրջանի ժամանակ սկսում եք մեկ այլ հնգյակ: Այս ձևով հեշտությամբ կարող եք հաշվել շրջանները: Այսպիսով՝ տասներկու շրջանի հաշվարկն ունի հետևյալ տեսքը՝ IIII IIII II:

Ա քաղաքի կազմում խաղացողները խաղի սկզբում

Խաղացողի անունը Բանի անգամ է անցել «մեկնարկ» վանդակի վրայով

Խաղացողի անունը	Բանի անգամ է անցել «մեկնարկ» վանդակի վրայով

Բ քաղաքի կազմում խաղացողները խաղի սկզբում

Խաղացողի անունը Բանի անգամ է անցել «մեկնարկ» վանդակի վրայով

Խաղացողի անունը	Բանի անգամ է անցել «մեկնարկ» վանդակի վրայով

**«ՆԴԴԱՐՔԵՐԱԿՈՒՄԻ
ՎԱՅՈՒՄՈՒՄԻ ԴԱԻՍԻՆ»**

Կրթական

[illegible]

Կենսաբանական գիտությունների
համալսարան

Զբոսայգի՝ մեկ գիշերում

Կհամաձայնեի՞ք ընդունել մեկ գիշերվա ընթացքում զբոսայգի կառուցելու առաջարկը:

Թեմաները

Շրջակա միջավայր, քաղաքացիություն, առողջապահություն

Բարդությունը

3-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

6 և ավելի

Ժամանակը

180 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Սա ստեղծագործական վարժություն է՝ նկարչության և մակետի պատրաստմամբ, որի նպատակն է հետազոտել՝

- Ձարգացման շարժիչ ուժերը
- Որքանով է համայնքային զարգացումը բավարարում կամ չի բավարարում մարդկանց կարիքները
- Ինչպես են կայացվում որոշումները համայնքային զարգացման վերաբերյալ

Հարակից իրավունքներ

- Որոշումների կայացման գործընթացին մասնակցելու իրավունք
- Համայնքի մշակութային կյանքին մասնակցելու իրավունք
- Հանգստի և ազատ ժամանցի իրավունք

Նպատակները

- Հասկանալ, որ զարգացման արդյունքներն ինքնաբերաբար չեն ստացվում
- Ձարգացնել տեղական ժողովրդավարությանը և զարգացմանը մասնակցելու հմտություններ
- Ձարգացնել ստեղծագործականություն, խմբային աշխատանքի հմտություններ, այլոց նկատմամբ հարգանք:

Նյութեր

- Ձեր բնակավայրի (ներկա և նախկին) քարտեզներ և լուսանկարներ
- Թաղամասի մեծամասշտաբ քարտեզ, որի վրա նշված է ձեր ընտրած վայրը
- Գրիչներ և թուղթ՝ նախագծելու համար
- Մակետներ պատրաստելու համար անհրաժեշտ նյութեր: Օրինակ՝ փոքր տուփեր, տակառներ, անձեռոցիկներ, ներկեր, լար, բուրդ, գինու շշի խցան, ստվարաթղթե խողովակներ, ալյումինե նրբաթիթեղ, ձվի տուփեր, կենցաղային այլ թափոն, ոստեր, քարեր, կաշի, խեցիկներ և այլն
- Սոսիսներ և ժապավեն
- Ներկեր և վրձիններ
- Ամուր ստվարաթուղթ կամ նրբատախտակ՝ որպես մակետների հիմք օգտագործելու համար

Նախապատրաստում

Առաջին մասի համար: Ձարգացում. ինչպես և ինչու

- Ի մի բերեք ձեր քաղաքի կամ բնակավայրի նախկին և ներկա քարտեզներն ու լուսանկարները:
- Որոշեք այն հնարավոր տեղամասերը, որոնց վրա խումբը պետք է աշխատի: Ուսումնասիրեք տեղանքը՝ պարզելու՝ արդյո՞ք կան զարգացման կարիք ունեցող տեղամասեր:

Երկրորդ մասի համար: Ձարգացման ծրագրեր կազմելը

- Տեղեկություններ հավաքեք այն տարածքի մասին, որի վրա խումբը պետք է աշխատի (օրինակ՝ հողվածներ թերթերից կամ խորհրդի նիստերի արձանագրություններ):

▪ Եթե դուք սկսում եք մակետներ պատրաստել՝ օգտագործելով թափոններ, հավաստիացեք, որ բավականաչափ նյութեր ունեք: Նախքան այս վարժությունը սկսելը՝ փորձեք հավաքել փոքրիկ տարողություններ, թղթի գլաններ և այլն:

Ցուցումներ

Այս վարժությունը բաղկացած է երկու մասից. առաջինը՝ «Ջարգացում. ինչպես և ինչու», քննարկում է՝ զարգացման շարժիչ ուժերի մասին, երկրորդում՝ «Ջարգացման ծրագրեր կազմելը», մասնակիցները զարգացման ծրագիր են նախագծում իրենց տեղանքի համար և կառուցում դրա մակետը:

Մաս 1: Ջարգացում. ինչպես և ինչու

1. Ներկայացրեք համայնքային զարգացման թեման: Օգտագործեք քարտեզներ և նկարներ՝ քննարկում խթանելու համար այն մասին, թե ինչպիսի՞ փոփոխությունների է ենթարկվել տեղի շրջակա միջավայրը վերջին 50 կամ 100 տարիների ընթացքում: Խոսեք այդ փոփոխությունների քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական պատճառների մասին: Ընդհանուր առմամբ՝ արդյո՞ք այդ փոփոխությունները դրական էին: Ո՞ւմ համար, ինչո՞ւ:
2. Խնդրեք, որ խմբի անդամներն իրենց կյանքի ընթացքում տեղի ունեցած զարգացումների օրինակներ բերեն (օրինակ՝ կառույցների, առևտրի սրահների, բնակարանային համալիրների ընդարձակում): Ո՞վ և ինչպե՞ս է օգտվել այդ զարգացումներից: Արդյո՞ք նախագիծն ապահովում էր տեղի բնակչության համար այնքան անհրաժեշտ և ոչ թանկարժեք բնակարանների կառուցում, թե՞ դրանք ֆինանսական ընկերության ներդրումով կառուցված շքեղ բնակարաններ ու ամառանոցներ էին:
3. Նայեք ձեր տեղանքի մեծամասշտաբ քարտեզը և որոշեք այն տարածքը, որի վրա բոլորը ցանկանում են աշխատել:

Մաս 2: Ջարգացման ծրագրեր կազմելը

1. Ցուցադրեք մեծամասշտաբ քարտեզը՝ ցույց տալու համար տարածքը, որի վրա որոշել եք աշխատել: Հավաստիացեք, որ բոլորը ծանոթ են տարածքին, և եթե անհրաժեշտ է, այցելեք այնտեղ:
2. Ուսումնասիրեք տարածքին առնչվող ընթացիկ ծրագրերը՝ օգտագործելով թերթերի հոդվածներ կամ խորհրդի նիստերի արձանագրություններ: Խոսեք այն մասին, թե ովքե՞ր են տարբեր առաջարկներ ներկայացնում, և որո՞նք են նրանց շահերը:
3. Մտքերի փոխանակություն կատարեք այս տարածքի զարգացման հնարավոր տարբերակների շուրջ: Հնարավորին չափ զարկ տվեք ձեր երևակայությանը:
4. Այժմ բաժանվեք 4 կամ 5 հոգուց բաղկացած խմբերի՝ վերանայելու մտքերի փոխանակության արդյունքը և համառոտ քննարկելու տարբերակների թեր և դեմ կողմերը:
5. Հաջորդ առաջադրանքը՝ յուրաքանչյուր խմբի համար տարածքի զարգացման տարբերակի շուրջ միասնական որոշում կայացնելն է, նախագիծ կազմելը և դրա մակետը պատրաստելը:
6. Երբ բոլոր մակետները պատրաստ լինեն, թող յուրաքանչյուր խումբ ներկայացնի իրենց և ներկայացնի իր ծրագրերը:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք տարբեր խմբերի աշխատանքը դիտարկելուց: Արդյո՞ք յուրաքանչյուրն իրեն ներգրավված էր զգում: Ինչպե՞ս էին ընդունվում որոշումները: Այնուհետև անցեք բուն ծրագրերի վերաբերյալ զրույցին:

- Տարածքի զարգացման տարբերակն ընտրելիս՝ որո՞նք էին հիմնական նկատառումները՝ արժե՞քը, ժամանա՞կը, ջանքե՞րը, եկամու՞տը, տեղական կարիքնե՞րը. ի՞նչ:
- Արդյո՞ք ծրագրերը հիմնված էին մարդ-շրջակա միջավայր ներդաշնակության վրա և արդյո՞ք կայուն էին:
- Ծրագրերը հաշվի առնո՞ւմ էին բոլոր տեղացիների, այդ թվում՝ հաշմանդամների, երեխաների, փոքրամասնությունների կարիքները:
- Ի՞նչ միջոցներ կապահանջվեն ծրագիրն իրագործելու համար:
- Արդյո՞ք հնարավորության դեպքում օգտագործվել են վերականգնվող ռեսուրս-

Հիշարժան ամսաթիվ

Հունիսի 5

Շրջակա միջավայրի օր

ներ:

- Արդյո՞ք չվերականգնվող միջոցները խնամքով են օգտագործվել:
- Ծրագիրն ընդհանուր առմամբ ինչպե՞ս կազդի բնահամակարգի վրա. արդյո՞ք խրախուսվում էր բնապահպանությունը, ծառատունկ կատարվո՞ւմ էր:
- Ի՞նչ թափոններ կառաջանան այս ծրագիրն իրականացնելիս և պահպանելիս: Ինչպե՞ս հնարավոր կլինի ազատվել դրանցից:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժությունը ենթադրում է, որ երիտասարդների մեծամասնությունն ապրում է քաղաքներում կամ արվարձաններում: Այն տարածքի ընտրությունը, որտեղ պետք է աշխատեք, կախված է ձեր բնակավայրից և ձեր խմբից: Բոլոր տարածքներն էլ ներուժ ունեն: Լավագույն տարբերակում՝ խումբը պետք է հետազոտի և որոշի: Այնուամենայնիվ, որոշ տեղերում, օրինակ՝ դպրոցներում, կարող են լինել կրթական ծրագրի հետ առնչվող խոչընդոտներ, ուստի ուսուցիչը ստիպված կլինի ընտրել:

Տարածքը կառուցապատելու մի շարք տարբերակներ կարող են լինել, այդ թվում՝ կառուցել առևտրի կենտրոն, ժամանցի կենտրոն, դպրոց, բնակելի շենք, ավտոկանգառ, կանաչապատ տարածք, խաղահրապարակ, մարզադաշտ, ծաղկապատ պարտեզ՝ տարեց մարդկանց համար նստարաններով, քաղաքային ֆերմա, բուսաբանական այգի, ժամանցի պուրակ, բուլինգի դաշտ և այլն: Խրախուսեք մասնակիցներին՝ հաշվի առնել համայնքի տարաբնույթ կարիքները:

Տարբերակներ

Կարող եք ընտրել մի երևակայական սցենար: Օրինակ՝ ի՞նչ կցանկանայիք տեսնել այն տեղերում, ուր ներկայումս գտնվում են ձեր քաղաքապետարանի շենքը, քաղաքային խորհրդի շենքը, հիվանդանոցը և այլն: Կամ՝ եթե դուք գյուղական բնակավայրում եք ապրում, ինչպե՞ս կարելի է ավելի լավ օգտագործել ներկայումս չօգտագործվող համբաժնուրը կամ լեռնագործության հետևանքով գոյացած մնացուկները:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Հավելյալ տեղեկություններ ձեռք բերեք քաղաքապետարանի այն տարածքը զարգացնելու ծրագրերի մասին, որտեղ աշխատում եք: Խոսեք այն մասին, թե ինչ եք մտածում այդ ծրագրերի վերաբերյալ. որպեսզի ուրիշներն իմանան ձեր տեսակետները, գրեք խորհրդին կամ տեղական թերթին: Պարզեք, թե ձեր քաղաքում կամ գյուղում ինչպե՞ս են կայացվում նախագծման առնչվող որոշումները: Ի՞նչ ազդեցություն ունեն բնակիչները որոշումների կայացման գործընթացի վրա: Ինչպե՞ս կարող են երիտասարդներն ավելի մեծ ներդրում ունենալ իրենց առնչվող որոշումների նախագծման ընթացքում: Եթե խումբը հետաքրքրված է որոշումների կայացման գործընթացով, մասնակիցները կարող են կատարել էջ 263-ի «Բվեարկե՞լ, թե՞ չբվեարկե՞լ» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Մասնակցեք ձեր տեղական խորհրդի՝ պլանավորման հարցի քննարկմանը և կատարեք ձեր առաջարկները:

Մասնակցեք Շրջակա միջավայրի օրվա միջոցառումներին: Տեղեկանալու համար, թե Շրջակա միջավայրի օրը նշելու համար ձեր երկրում ինչ միջոցառումներ կարելի է իրականացնել, այցելեք www.unep.org կայքէջը:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Այս վարժության գաղափարը վերցված է "Have på en nat" («Ջրոսայգի՝ մեկ գիշերում») ծրագրից, որը 1996թ. «Կոպենհագեն» մշակույթի քաղաք» փառատոնի մի մասն էր: Մի խումբ երիտասարդների՝ «Օրակարգ 21»-ով զբաղվող տեղական Økologiske gangstætte կազմակերպությունից, աշխատեցին երկու տարի՝ նախապատրաստվելով քաղաքային լքված մի վայրում թեպետ ոչ մեկ գիշերում, բայց մի քանի օրում զբոսայգի կառուցելու համար: Երիտասարդները որոշեցին, որ իրենք ցանկանում են կառուցել 300 քառակուսի մետր տարածքով համայնքային զբոսայգի: Նրանք ձեռք բերեցին աշխատելու հմտություններ, ինչպես, օրինակ, հյուսնություն, փականագործություն, որմնադրություն և այգեգործություն. ամեն ինչ պատրաստեցին ու աճեցրին զբոսայգուց դուրս՝ այնպես, որ երբ ժամանակը եկավ, զբոսայգին կարող էր «տեղադրվել» գրեթե «մեկ գիշերում»: Այնտեղ բոլորի համար ինչ-որ բան կար. փոքրիկ արահետները երիզում էին տարածքը վազբուլիներով, ծառերով, թփերով, ծաղիկներով: Ջրոսայգին մնաց այնքան, մինչև 2001թ. ապրիլին տարածքը հետ վերցվեց խորհրդի կողմից՝ բնակելի համալիր կառուցելու համար:

Զգուշացե՛ք, մենք հետևում ենք

Ոչ ոք ավելի մեծ սխալ չգործեց, քան նրանք, ովքեր ոչինչ չարեցին այն պատճառով, որ ընդամենը քիչ բան կարող էին անել:

Թեմաները	Համընդհանրացում, սոցիալական իրավունքներ, քաղաքացիություն
Բարդությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	150 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության ընթացքում մասնակիցները նախագծում են հանրային իրազեկման քարտզարշավ՝ անդրազգային ընկերությունների կողմից իրականացվող վերատեղակայման հետևանքների մասին
Հարակից իրավունքներ	- Արդարացի և հարմարավետ աշխատանքային պայմաններից օգտվելու յուրաքանչյուրի իրավունք - Արհմիություններ կազմելու իրավունք - Սոցիալական ապահովության իրավունք
Նպատակները	- Վերլուծել անդրազգային ընկերությունների վերատեղակայման տեղական և համաշխարհային հետևանքները - Խթանել իրավապաշտպան գործունեությունը - Խրախուսել ստեղծագործականությունը և երևակայությունը
Նյութեր	- Կաշուն պիտակներ, որոնցից մարդիկ կարող են քարոզարշավի նշաններ պատրաստել - Թղթի մեծ թերթեր՝ ցուցապաստառներ պատրաստելու համար - Ա4 չափի թուղթ՝ թուղթիկներ պատրաստելու համար (կարելի է նաև գունավոր թուղթ) - Ժապավեն և սոսինձ - Գունավոր նշագրիչներ և գրիչներ - Մկրատներ - Թերթեր, ամսագրեր, տեղեկաթերթիկներ և այլ տպագիր նյութեր՝ որպես նկարներ ընտրելու աղբյուր
Նախապատրաստում	Բազմացրեք տեղեկաթերթիկը և քարոզարշավի նպատակները, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկ:

Ցուցումներ

1. Բացատրեք, որ վարժությունը համընդհանրացման մասին է՝ սևեռված հատկապես անդրազգային ընկերությունների վերատեղակայման փորձերի վրա:
2. Հարցրեք, թե մարդիկ ինչ գիտեն թեմայի մասին. հարցրեք նրանց կարծիքը մամուլում թեմայի լուսաբանման մասին:
3. Թող կարծիքներ արտահայտվեն այն մասին, թե ո՞րն է լավ հրապարակային քարոզարշավի հիմքը:
4. Խումբը բաժանեք 3-4 հոգուց բաղկացած փոքր խմբերի:
5. Ներկայացրեք Արևելյան Եվրոպայի մաքուր հագուստի քարոզարշավը (ԱԵՄՀՔ)՝ որպես քարոզարշավի օրինակ, որը փորձում է մարդկանց իրազեկել համընդհանրացման հետևանքների մասին, բաժանեք տեղեկաթերթիկները:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՀԱՄԱԵՆԴՀԱՆՈՒՄԸ

ՍՈՑԻԱԿԱԼԱՆ ԽՐԱԽՈՒՍԵՐ

ՔԱՂԱՔԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԴՅՈՒՆԸ

4-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

ԸՍՏ ՀԱՅԵՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

150 րոպե

6. Գործողության վայրը պատրաստեք վարժության համար: Ասացեք մասնակիցներին, որ նրանք պետք է պատկերացնեն, թե հասարակական կազմակերպությունը՝ ԱԵՄՅԲ-ն, վերջերս դրամաշնորհ է ստացել Եվրոպայի խորհրդից: Մինչ նախկինում ֆինանսական խնդիրների պատճառով այն կարողանում էր փոքրածավալ աշխատանքներ իրականացնել քիչ թվով երկրներում, ՄՅԲ տնօրենների խորհուրդը ներկայումս որոշել է նորացնել և ընդլայնել քարոզարշավն ամբողջ Եվրոպայով մեկ: Կազմակերպությունը ցանկանում է խմբին վարձել իբրև խորհրդատու:
7. Բաժանեք քարոզարշավի նպատակները (առձեռն նյութ 2): Ասացեք, որ ԱԵՄՅԲ-ի ղեկավարությունը խնդրել է նրանց փոխանցել այս հիմնական տեղեկատվությունը՝ որպես ուղերձ:
8. Փոքր խմբերից յուրաքանչյուրը պետք է առաջարկ ներկայացնի՝ ԱԵՄՅԲ տարածումն իրենց երկրում իրականացնելու համար: Նախ նրանք պետք է առաջարկ ուրվագծեն ամբողջ քարոզարշավի համար: Այնուհետև պետք է ավելի մանրակրկիտ առաջարկ ներկայացնեն առաջին նպատակի իրականացման համար, այն է՝ իրազեկեն հանրությանը: Այդ առաջարկը պետք է ներառի՝
 - գործողությունների ժամանակացույց
 - առաջարկվող գործողությունների ցանկ (համերգներ, հեռուստա և ռադիոհաղորդումներ, բացօթյա թատրոն, թուցիկների տարածում և այլն)
 - վայրեր, ուր պետք է տեղի ունենան միջոցառումները (դպրոցներ, հասարակական վայրեր և այլն)
 - անհրաժեշտ աշխատակազմի անդամների թիվը
 - նախատեսված նյութերի օրինակներ (սոսնձաթերթիկներ, ցուցապաստառներ և այլն):
9. Շեշտեք, որ առաջարկը պետք է լինի հստակ և ճշգրիտ: Մասնակիցներին ասացեք, որ կազմակերպությունը բաց է ցանկացած առաջարկի համար (հատկապես՝ ստեղծագործական)՝ պայմանով, որ դրանցում լինի հավաստում այն մասին, որ խմբերն ընդունում են քարոզարշավի նպատակների կետերը և որ նրանք հիմնավորեն դրանց հասնելու միջոցները: Ավելի ուշ նրանցից կակնկալվի առաջարկները ներկայացնել 34-ի ներկայացուցիչներին, որպեսզի վերջիններս երաշխավորեն դրանք ի դեմս ԱԵՄՅԲ-ի խորհրդի: Նրանք 60 րոպե ժամանակ ունեն առաջարկն ուրվագծելու համար:
10. Երբ առաջարկները պատրաստ լինեն, կազմակերպեք դրանց ներկայացումը:
11. Նիստ հրավիրեք քննարկման համար:

Վերլուծություն և գնահատում

Ակսեք վարժության ընթացքի համառոտ նկարագրությունից: Խնդրեք, որ յուրաքանչյուր խումբ իր հերթին ներկայացնի, թե ինչպես էին կազմակերպել առաջադրանքների կատարումը, ինչպես աշխատեցին միասին: Արդյո՞ք բոլորն ընդգրկված էին: Բոլորն զգո՞ւմ էին իրենց մասնակցությունը: Այնուհետև առաջ անցե՛ք՝ քննարկելու համընդհանրացման հարցերը, և թե ինչ սովորեցին մարդիկ:

- Որո՞նք են որևէ ընկերության վերատեղակայման ունեցած դրական և բացասական ազդեցությունները (օրինակ՝ տեղական զբաղվածության ցուցանիշների, ազգային կամ համաշխարհային տնտեսության վրա):
- Աշխատողներն արդյո՞ք ունեն իրենց առաջարկվող աշխատանքային պայմաններն ընդունելու կամ չընդունելու իրական հնարավորություն:
- Ո՞վ է պատասխանատու իրավիճակի համար:
- Ի՞նչ կարող է արվել, և ի՞նչ է պետք անել՝ աշխատողներին իրենց իրավունքների մասին իրազեկելու համար:
- Արդյո՞ք առաջարկված քարոզարշավներն օգտակար են: Ինչո՞ւ:
- Ինչպիսի՞ն պետք է լինի հաջող քարոզարշավը:
- Ըստ ձեզ՝ արդյո՞ք աշխատավորների իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող կառույցներին, ինչպիսիք են՝ 34-ները, արհմիությունները, ՄԱԿ-ի գործակալություն-

ները, համընդհանրացման դեմ պայքարող կազմակերպությունները, հաջողվում է հասնել իրավիճակի բարելավման:

Խորհուրդներ վարողներին

Անդրազգային ընկերությունների կողմից կատարվող վերատեղակայման փորձի վերաբերյալ տեղեկություններ կարող եք գտնել համընդհանրացման վերաբերյալ օժանդակ նյութի մեջ (էջ 386): Մինչ այս վարժությունն սկսելը՝ ստուգե՛ք՝ արդյո՞ք ԱԵՄԶԶ-ը կամ նման այլ կազմակերպություն մասնաճյուղեր ունի ձեր երկրում:

Այս վարժության նպատակներից մեկը մասնակիցների ստեղծագործականությունը խթանելն է: Այդ պատճառով պետք է շեշտեք, որ նրանք ցանկացած կարգի նոր քարոզարշավային ռազմավարություններ «հայտնագործելու» լիակատար ազատություն ունեն՝ միշտ ի նկատի ունենալով, որ պետք է գործեն ԶԿ-ի կողմից որոշված նպատակների շրջանակներում:

Առաջադրանքների 10-րդ կետում, այն է՝ երբ խմբերը ներկայացնում են իրենց աշխատանքը, դուք կարող եք խաղալ ԱԵՄԶԶ-ի վերստուգիչ հանձնախմբի անդամի դերը: Այդուհանդերձ, ցանկալի է, որ հնարավորության դեպքում գտնեք այլ կողմնակի անձանց, ովքեր ընդգրկված չեն եղել խմբի աշխատանքներում: Սա վարժությունն ավելի գրավիչ կդարձնի և քննարկում ծավալելու հնարավորություն կտա, հատկապես եթե կարողանաք հրավիրել ԶԿ ներկայացուցչի, ով զբաղվում է համընդհանրացման հարցերով կամ քարոզարշավներով:

Եթե կարող եք «փորձագետներ» հրավիրել, ավելի լավ է վարժությունը անցկացնել երկու միաստով: Առաջին միաստն օգտագործեք քարոզարշավի զեկույցի և նյութերի պատրաստման, երկրորդը՝ քննարկման համար:

Քեդագա քայլերի առաջարկներ

Դիմեք ԱԵՄԶԶ-ին և զարգացրեք խմբի սկսած աշխատանքը:

Եթե խումբը ցանկանում է շարունակել սոցիալական և աշխատանքային իրավունքների թեման, կարող է կատարել էջ 83-ի «Աշխի պատմությունը» վարժությունը, որն անդրադառնում է մանկական աշխատանքի թեմային:

ԱՌՋԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

1. Տեղեկաթերթիկ. Արևելյան Եվրոպայի մաքուր հագուստի քարոզարշավ

ԱԵՄԶԶ-ն ցանց է, որ հիմնադրվել է Նիդեռլանդներում 1990 թվականին՝ նպատակ ունենալով բարելավել աշխատանքային պայմանները մարզական համազգեստների համաշխարհային արտադրության մեջ: Ընկերության մասնաճյուղեր կան Արևելյան Եվրոպայի ավելի քան 10 երկրներում. ընկերությունն արհմիությունների, սպառողների իրավունքների պաշտպանության, մարդու իրավունքների կազմակերպությունների, հետազոտողների, համերաշխության խմբերի և ակտիվիստների դաշինք է:

Աշխատավայրերում առկա հիմնական խնդիրներն են՝

- Ցածր վարձատրությունը
- Աշխատուժի նկատմամբ կամայականությունները (առանց պայմանագրերի, անկանոն աշխատանքային ժամեր, հարկադրական և չվճարվող արտաժամյա աշխատանք և այլն)
- Միավորվելու իրավունքի ոտնահարումը (աշխատավորական ակտիվիստների ահաբեկում)

2. Քարոզարշավի նպատակները

Քարոզարշավի նպատակներն են՝

- Տեղեկացնել հանրությանը, թե ինչ է արվում քարոզարշավի համար աջակցություն ստանալու ուղղությամբ
- Կոնկրետ օրինակների միջոցով ցույց տալ համընդհանրացման այնպիսի հետևանքները, որոնք խախտում են մարդու իրավունքները
- Ճնշում գործադրել ընկերությունների վրա, որ վերջիններս բարելավեն իրենց աշխատողների իրավունքների պաշտպանությունը՝ իրավունքների վերաբերյալ տեղեկատվության միջոցով
- Ստեղծել նույն խնդրի լուծման համար պայքարող մարդկանց, կազմակերպությունների և կառույցների ցանց:

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆ

Թող այս էլեկտրական արտադրի դրական և ստեղծագործ էներգիա:

Թեմաները	Խաղաղություն և բռնություն, քաղաքացիություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10 և ավելի
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Իշխանությունը հաճախ է զուգորդվում բռնության հետ: Այս վարժության ընթացքում կիրառվում են ստեղծագործ խմբային աշխատանք դիտարկելու հետևյալ հարցերը. ■ Բռնությունը համայնքում ■ Բռնության հիմնախնդրի լուծման ուղիները
Հարակից իրավունքներ	■ Անձի անվտանգության իրավունք ■ Խտրականության չենթարկվելու իրավունք ■ Անձնական կյանքի և պատվի ու բարի համբավի պաշտպանության իրավունք
Նպատակները	■ Տալ գիտելիքներ բռնության և դրա պատճառների մասին, զարգացնել դրանց ըմբռնումը ■ Ձարգացնել համագործակցությունն ու խմբային աշխատանքի հմտությունները ■ Ստանձնել բռնության հիմնախնդրի ստեղծագործ լուծումներ գտնելու պատասխանատվություն
Նյութեր	■ Ձիգ, երկար բրդե թել կամ սենյակի երկարությամբ լար ■ Մեկ մկրատ ■ Ա4 չափի թղթեր. յուրաքանչյուր մասնակցին՝ վեց թերթ ■ Նշագրիչ, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկ ■ Ձանգ (պարտադիր չէ) ■ Կպչուն ժապավեն ■ Երկու սենյակ (ցանկալի է)
Նախապատրաստում	■ Սենյակներից մեկը դարձրեք «Էլեկտրական»: Սենյակի կենտրոնում ազատ տարածություն բացեք: Լարը կապեք սենյակի մի ծայրից մյուսը և ձգեք: Դա էլեկտրալարն է: Այն պետք է կապված լինի գետնից մոտ մեկ մետր բարձրության վրա: Շատ ձգելու հարկ չկա. լարը պետք է փոքր-ինչ թույլ լինի, որ ամեն վթարից հետո այն նորոգելիս՝ հանգույցներ կապելը դյուրին լինի: ■ Կարող եք դռան վրա կախել «Էլեկտրական» ցուցանակը:

Ցուցումներ

Վարժությունը կազմված է երկու մասից. առաջին մասում կատարվում է մտքերի գրոհ՝ բռնության դրսևորումների վերաբերյալ (10 րոպե), երկրորդ մասում՝ աշխատանք էլեկտրականում (60 րոպե):

Մաս 1-ին. մտքերի գրոհ՝ բռնության դրսևորումների վերաբերյալ

1. Խնդրեք մասնակիցներին՝ կատարել մտքերի արագ գրոհ իրենց համայնքում (դպրոց, երիտասարդական ակումբ, վարժարան, շրջապատ և այլն) բռնության դրսևորումների վերաբերյալ: Հստակ բացատրեք, որ չեն դիտարկվելու ահաբեկ-

չության կամ ցեղասպանության մասն լուրջ խնդիրներ, այլ՝ բռնության այնպիսի դրսևորումներ, որոնց մեք բոլորս բախվում եմք առօրյա կյանքում (օրինակ՝ խուլիգանությունը, կռվազանությունը, վիրավորանքը, հեզմանքը, անհարիր կատակները և այլն):

2. Խնդրեք մասնակիցներին՝ օգտագործել նշագրիչներ և գրել խոշոր տառերով: Նրանք պետք է օգտագործեն բառ-բանալիներ կամ հակիրճ արտահայտություններ, յուրաքանչյուր գաղափար գրառեն առանձին թղթի վրա:
3. Հավաքեք թղթերը և արագ ստուգեք՝ արդյոք կրկնվել է նույն արտահայտությունը: Կրկնվող արտահայտությամբ թղթերը պատռեք:
4. Հայտարարեք հինգ րոպե ընդմիջում և պատրաստվեք հաջորդ փուլին: Ծալեք թղթերը և կախեք «Էլեկտրալարից»: Թղթերը պետք կախել միմյանցից կես մետր հեռավորության վրա: Հարկ կլինի դրանք ամրացնել լարին, որ մնան տեղում և ցած չսահեն:

Մաս 2-րդ. Էլեկտրակայանում

1. Մասնակիցներին հրավիրեք «Էլեկտրակայան», որտեղ նրանք աշխատելու են որպես տեխնիկներ:
2. Մասնակիցներին բաժանեք երկու խմբի:
3. Ասացեք նրանց, որ Էլեկտրակայանն արտադրում է հզոր «բացասական էներգիա», և քանի որ «բացասական էներգիան» ծանր է, ապա հաճախ են տեխնիկական վթարներ լինում: (Վթար առաջացնելու նպատակով դուք պետք է «բռնության դրսևորումների» թղթերի միջև կտրեք լարը): Տեխնիկները պետք է վերացնեն վթարը և լարը լիցքավորեն «դրական էներգիայով»:
4. Բացատրեք, որ վթարի պահին լույսերը վառվելու և մարելու են, այնուհետև հնչելու է զանգը: Երբ հոսանքն անջատվի, յուրաքանչյուր խմբից մեկը պետք է վազի դեպի Էլեկտրալարը: Նրանք պետք է վերցնեն լարի կտրված ծայրերը և միացնեն իրար, որ «Էլեկտրաէներգիան ժամանակավորապես միանա»:
5. Տեխնիկներն ազատ ձեռքով վերցնում են կտրված լարի երկու կողմերում կախված թղթի կտորները և բարձրաձայն կարդում գրությունները:
6. Այժմ երկու խմբերն էլ պատասխանատու են տեխնիկական վթարը վերացնելու համար: Նրանց հինգ րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ գրություններում նշված երկու հիմնախնդիրների լուծումների վերաբերյալ առաջարկներ մշակելու համար:
7. Այնուհետև խմբերը միմյանց են ներկայացնում ու քննարկում առաջարկները, համաձայնության գալիս յուրաքանչյուր հիմնախնդրի համար մեկ ընդհանուր լուծման շուրջ: Այդ լուծումները գրվում են առանձին թղթերի վրա և բաժանվում տեխնիկներին:
8. Տեխնիկները հանգուցում են «Էլեկտրալարի» ծայրերը և «լուծումների» թղթերը փակցնում հանգուցի վրա՝ վերանորոգումը հիմնական դարձնելու համար:
9. Օգտագործված «բռնության դրսևորումների» երկու թղթերը փակցրեք պատին:
10. Այժմ կտրեք «Էլեկտրալարը» մեկ ուրիշ տեղից և կրկնեք նույն քայլերը: Վարժությունն ավարտվում է, երբ «բռնության դրսևորումների» բոլոր թղթերը հանվում են լարի վրայից, փոխարենը՝ փակցվում են «լուծումների» թղթերը:
11. Վերջում լարի վրայից հավաքեք բոլոր «լուծումների» թղթերը և փակցրեք պատին՝ բռնության զանազան դրսևորումների թղթերի կողքին:

Վերլուծություն և գնահատում

Վերլուծությունն սկսեք վարժության քննարկմամբ, այնուհետև շարունակեք վերլուծել բռնության յուրաքանչյուր դրսևորումն ու առաջարկված լուծումները.

- Ինչպե՞ս էին իրենց զգում մասնակիցները խաղի ընթացքում: Վարժությունը նրանց դուր եկա՞վ: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ:
- Բռնության զանազան դրսևորումների ի՞նչ պատճառներ բացահայտվեցին:
- Իրատեսակա՞ն էին արդյոք առաջարկված լուծումներն ու գործողությունները կարճաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարներում:
- Ի՞նչ փորձությունների կամ դիմադրության կարող են բախվել մասնակիցներն այդ լուծումների իրականացման ճանապարհին:
- Ինչպե՞ս կարող են երիտասարդները կանխել բռնությունը կամ պայքարել դրա դեմ:
- Մարդու ո՞ր իրավունքներն են խախտվում բռնության հետևանքով:

Հիշարժան ամսաթիվ

Փետրվարի 20
հաղաղ դիմադրության օր

Խորհուրդներ վարողներին

Հարկ կլինի, որ դուք 10 ռուպե հատկացնեք առաջին մասի՝ մտքերի գրոհի համար, մոտ 60 ռուպե՝ Էլեկտրակայանում աշխատանքի, 20 ռուպե՝ վերլուծության և գնահատման համար:

Փորձեք այս վարժությունը կատարել հնարավորինս արագ: Թույլ մի՛ տվեք, որ երիտասարդները ծանծրանան:

Եթե անհրաժեշտ է մասնակիցներին լրացուցիչ պարզաբանումներ տալ, թե ինչպես կարելի է հորինել հիմնախնդրի լուծման որևէ գաղափար կամ կարգախոս (ցուցումների բաժնի 6-րդ կետը), ապա կարող եք նրանց ներկայացնել հետևյալ օրինակը: Եթե մի թղթի կտորի վրա գրված է «հալածանք», իսկ մյուսի վրա՝ «հեռուստատեսային բռնություն», ապա մի խումբը կարող է առաջարկել, որ դպրոցներում անցկացվեն դասընթացներ՝ կռվազանության դեմ պայքարելու վերաբերյալ, և որ բռնության տեսարաններով ֆիլմերը պետք է ցուցադրվեն միայն երեկոյան ժամը 11-ից հետո: Մյուս խումբը կարող է առաջարկել՝ վերապատրաստել մասնագիտացված միջնորդներ ահաբեկման հիմնախնդրի դեմ պայքարելու համար. պետք է մինչև երեկոյան ժամը 9-ը արգելել բռնության տեսարաններով ֆիլմերի ցուցադրումը: Այնուհետև երկու խմբերը քննարկում են այս առաջարկները և միավորում կամ փոփոխում դրանք՝ նախքան դրանք «լուծումների» թղթերի վրա գրելը: Յուրաքանչյուր խումբ կարող է ներկայացնել երկու և ավելի առաջարկներ, սակայն մեկը նույնպես բավական է:

Եթե խումբը փոքր է, ապա կարող եք աշխատել «վթարի արձագանքման տեխնիկաների» մեկ խմբի հետ: Երկու խմբի հետ աշխատելու պատճառն այն է, որ դրանք շատ հաճախ հանդես են գալիս նույն հիմնախնդրի տարբեր լուծումներով, որը լայն ընտրության հնարավորություն է տալիս:

Էջ 62-ի «Մարդկային մեքենա» սառուցկոտրուկ վարժությունը հետաքրքիր համագործակցային նախաձեռնանք է:

Այս մեթոդը կարելի է հարմարեցնել՝ դիտարկելու ցանկացած հարց, որն առնչվում է հիմնախնդիրները բացահայտելուն և դրանց լուծումներ գտնելուն:

Հեթազա քայլերի առաջարկներ

«Էլեկտրակայան» վարժության ընթացքում կարող են արժարժվել խտրականության և սեռային հավասարության հարցեր: Նույնիսկ եթե դրանց մասին չխոսվի, գուցե դուք ցանկանաք դիտարկել ինքնության, արժանապատվության ու հարգանքի հավասարության խնդիրները: Աչքի անցկացրեք էջ 236-ի «Ովքե՞ր եմ ես» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Փորձեք լուծել այս վարժության մեջ արժարժված որևէ հիմնախնդիր: Օրինակ, եթե ընտրել եք հալածանքի խնդիրը, խումբը կարող է հանդես գալ առաջարկությամբ, համաձայն որի՝ նրանց դպրոցում կարելի է կազմակերպել դասընթաց և հարցն ընդգրկել դպրոցի կամ ընկերության խորհրդի հաջորդ ժողովի օրակարգում:

Ծանոթություն: «Էլեկտրակայան» վարժությունը կազմվել է *Դարիուշ Գրժեմնիի (Երեխաների և երիտասարդների միություն, Գլոգոու, Լեհաստան) առաջարկած վարժության հիման վրա:*

Ընտանեկան գործեր

«Ոստիկանությունը միշտ ուշ է ժամանում... եթե ժամանում է ընդհանրապես»:

Թրեյսի Չեփմեն

Թեմաները	Սեռային հավասարություն, խաղաղություն և բռնություն, առողջապահություն
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	6-ից 30
Ժամանակը	120 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Վարժությունը դիտարկում է ընտանեկան բռնությունը՝ որպես բռնության ամենատարածված ու ամենաքիչ շոշափվող ձևերից մեկը
Հարակից իրավունքներ	■ Բռնությունից, խոշտանգումներից ու նվաստացնող վերաբերմունքից պաշտպանվելու իրավունք ■ Հավասարության և խտրականությունից զերծ լինելու իրավունք ■ Օրենքի առջև հավասարության (կամ արդար դատավարության) իրավունք
Նպատակները	■ Բարձրացնել մարդկանց իրազեկությունը ընտանեկան բռնության ու կանանց իրավունքների խախտումների մասին ■ Ձարգացնել մարդու իրավունքների խախտումների քննարկման ու վերլուծության հմտություններ ■ Նպաստել ընտանեկան բռնություններին դիմակայելու ինքնավստահության զարգացմանը
Նյութեր	■ Մեծ թղթեր կամ գրատախտակ, գրիչներ կամ նշագրիչներ՝ մտքերի գրոհի և խմբային աշխատանքի համար ■ Ընտրեք ստորև տրված «Հանցագործության ականատեսի վկայություններից» մեկ-երկուսը կամ գրեք ձեր տարբերակը ■ Պատճենեք «Խմբային քննարկման ուղեցույցի» օրինակներ (մեկ օրինակ՝ յուրաքանչյուր փոքր խմբի համար)
Նախապատրաստում	■ Ձեռք բերեք տեղեկություններ ընտանեկան բռնության գոհեղի պաշտպանությամբ զբաղվող կազմակերպությունների և գործող կենտրոնների մասին, պարզեք, թե ինչ հիմնախնդիրներ կան ձեր համայնքում կամ շրջապատում: ■ Մանրամասն քննարկեք այն հարցերը, որոնց վրա կցանկանաք աշխատել՝ հաշվի առնելով մասնակիցների անձնական փորձը:

Ցուցումներ

1. Խումբը նախապատրաստեք վարժության համար՝ անցկացնելով մտքերի գրոհ «Բռնության ամենատարածված ձևերը մեր շրջապատում» թեմայով: Գրի առեք այն ամենը, ինչ ասում են մասնակիցները, սակայն այս փուլում ոչինչ մի՛ քննարկեք: Գրատախտակը տեղադրեք բոլորի համար տեսանելի տեղում (10 րոպե):
2. Մասնակիցներին խնդրեք բաժանվել 2-ից 6 մարդուց բաղկացած փոքր խմբերի: Անհրաժեշտ է կազմել առնվազն երեք խումբ:
3. Բաշխեք «Հանցագործության ականատեսի վկայություններից» քարտերի օրինակները: Կան երեք տարբեր քարտեր-գործեր, բայց նույն գործը կարելի է տալ մի քանի խմբերի: Բաժանեք նաև «Խմբային քննարկման ուղեցույց» քարտի մե-

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՍԵՐ. ԿԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԽԱՂԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌՈՂՋԱԳԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԴՅՈՒՆԸ

3-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆՊԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

6-ից 30

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

120 րոպե

կական օրինակ:

4. Մասնակիցներին հինգ րոպե ժամանակ տվեք՝ ընթերցելու հանցագործության մասին վկայությունները: Ընդգծեք, որ դրանց քննարկումները պետք է ուղղված լինեն այս գործերի վերլուծությանը: Մասնակիցները պետք է իմանան, որ այս հարցերի քննարկումը կարող է խիստ անձնական լինել, և ոչ ոքի չպետք է հարկադրել ասելու ավելին, քան նա ցանկանում է:
5. Մասնակիցներին տվեք մեկ ժամ՝ իրենց խմբում աշխատելու համար:
6. Վերջում ընդհանուր քննարկում կատարեք, ապա անցեք վերլուծության և գնահատման փուլին:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք խմբի կատարած աշխատանքի համառոտ վերլուծությունից: Որքանով էին հավաստի հանցագործության վկայությունները, տեղի՞ն էին բարձրացված հարցերը: Եթե տարբեր խմբեր տարբեր գործերի վրա են աշխատել, թույլատրեք խմբերին՝ կարծիք արտահայտել տարբեր հանցանքների սեփական վերլուծությունների մասին: Այնուհետև զրույցը տեղափոխեք սոցիալական միջավայր:

- Ի՞նչ տարածում ունի ընտանեկան բռնությունը ձեր համայնքում, ձեր երկրում:
- Ո՞ր իրավունքներն են վտանգված:
- Որո՞նք են ընտանեկան բռնության պատճառները:
- Ի՞նչն է պատճառը, որ տղամարդիկ ավելի շատ են բռնություն կիրառում կանանց նկատմամբ, քան հակառակը:
- Ի՞նչպե՞ս կարելի է դադարեցնել ընտանեկան բռնությունը: Ի՞նչ քայլեր կարող են և պետք է ձեռնարկեն՝
 - պետական իշխանության մարմինները
 - տեղական համայնքը
 - բռնության ենթարկվողները
 - ընկերներն ու հարևանները:
- Խմբերի ստացած արդյունքներն ու քննարկման ընթացքում բարձրացված հարցերը համեմատեք նախնական մտքերի գրոհի արդյունքում կազմված ցուցակի հարցերի հետ: Այդ ցուցակում ընտանեկան բռնությունը ներառված էր: Եթե ոչ, ինչու՞:
- Կանանց նկատմամբ բռնության ի՞նչ այլ ձևերի մասին է խոսվել քննարկման ընթացքում: Դրանք ավելացրեք ցուցակում:

Հարցրեք՝ կցանկանա՞ որևէ մեկը շարունակել աշխատանքը բարձրացված խնդիրներից մեկի շուրջ և քննարկել, թե իրենք ինչ հետագա գործողություններ կցանկանային նախաձեռնել:

Խորհուրդներ վարողներին

Հնարավորինս իրազեկ եղեք՝ նուրբ հարցերի և անձնական կյանքի գաղտնիության իրավունքի մասին (որոշ մասնակիցներ կարող են ընտանեկան բռնության անձնական փորձ ունենալ): Բոլորին պարզաբանեք, որ ոչ ոք չպետք է պարտադրված զգա՝ ասելու ավելին, քան ցանկանում է: Դուք կարող եք ձեր հայեցողությամբ փոփոխել վարժությունն ըստ մասնակիցների հետաքրքրությունների:

Վարժությունը կոչվում է «Ընտանեկան գործեր», որովհետև կանանց նկատմամբ բռնի գործողությունների մեծ մասը կատարվում է տանը, ազգակցական կապեր ունեցող մարդկանց միջև: Ընտանեկան բռնության ամենատարածված ձևերից մեկը ֆիզիկականն է: Սիսթեմային լինելու և ընտրվել հենց այս գործերի «Հանցագործության ականատեսի վկայությունները»: Բոլոր պատմությունները հիմնված են իսկական զոհերի ու հանցագործությունների առնչվող իրական դեպքերի վրա: Դուք կարող եք փոխել որոշ մանրամասներ կամ փոխարինել դրանք այլ գործերով՝ վարժությունը ձեր տեղական իրավիճակին ու մասնակիցների հետաքրքրություններին համապատասխանեցնելու համար:

Մասնակիցները տարակարծիք կլինեն բռնությունը բնութագրելիս: 1993 թվականին Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի կողմից ընդունված Կանանց նկատմամբ բռնության վերացման մասին հռչակագիրը կանանց հանդեպ բռնությունը սահմանում է որպես «սեռային հիմք ունեցող ցանկացած բռնի գործողություն, որն ուղղված է

կանանց ֆիզիկական, սեռական կամ հոգեբանական վնաս կամ տառապանք պատճառելուն, ներառյալ նման գործողությունների սպառնալիքները, հարկադրանքը, հասարակական կամ անձնական կյանքում տեղի ունեցող կամայական ազատագրությունը»: Այն ընդգրկում է «ընտանիքում կատարվող ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բռնությունը, ներառյալ ծեծը, աղջիկների նկատմամբ սեռական դաժան վերաբերմունքը տանը, բռնությունը, կնոջ բռնաբարությունը ամուսնու կողմից, իգական սեռական օրգանների հաշմությունը և կանանց համար վնասակար այլ ավանդական գործողությունները, արտամուսնական և շահագործման հետ կապված բռնությունը, ընդհանրապես համայնքում կատարվող ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բռնությունը՝ ներառյալ բռնաբարությունը, սեռական դաժան վերաբերմունքը, սեռական բռնությունն ու միջամտությունը աշխատանքի ժամանակ, կրթական հաստատություններում և այլուր, կանանց վաճառքը և հարկադիր մարմնավաճառությունը, պետության կողմից հրահրված կամ թողտվությամբ տեղի ունեցող ֆիզիկական, սեռական ու հոգեբանական բռնությունը՝ որտեղ էլ որ այն կատարվի»: Յուրաքանչյուր չի սահմանափակվում դրանցով:

Եթե դժվարանում եք տեղեկություններ հայթայթել տեղական օգնության կենտրոնների մասին, կարող եք օգտվել կենտրոնի տվյալների շտեմարանից, որը գտնվում է Ընդդեմ բռնության եվրոպական տեղեկատվական կենտրոնի համացանցի կայքէջում՝

www.wave-network.org

Գուցե տղամարդիկ կտրուկ արձագանքեն վարժությանը կամ որոշ քննարկումների: Կարևոր է հիշել, որ նպատակը տղամարդկանց կամ տղաներին ստիպելը չէ՝ մեղավոր զգալ իրենց այլ տղամարդկանց արարքների համար: Այդուհանդերձ, կարևոր է ընդունել և քննարկել այն գաղափարը, որ տղամարդիկ նահապետական համակարգի մաս են կազմում և ունեն իրենց դերը դրանում: Այս համատեքստում գուցե հետաքրքրական լինի նաև ուսումնասիրել կանանց կամ տղամարդկանց նկատմամբ կիրառված բռնության ուղղակի և անուղղակի հետևանքները:

Կարող եք դասն ավարտել՝ մեկ րոպե լռությամբ հարգելով ընտանեկան բռնության զոհերի հիշատակը: Այն ազդու միջոց է՝ վարժությունն ավարտելու և կարեկցանք ու համերաշխություն արթնացնելու համար:

Տարբերակներ

Գոյություն ունեն կանանց նկատմամբ բռնության բազմաթիվ ձևեր (տե՛ս ստորև տրված «Լրացուցիչ տեղեկություններ» բաժինը): Դուք կարող եք մշակել տարբերակները և վերլուծել հարցի այլ տեսանկյուններ:

Յեղազա քայլերի առաջարկներ

Խումբը կարող է դիմել տարածքային ոստիկանության բաժին և պարզել, թե այնտեղ ինչպես են արձագանքում ընտանեկան բռնության վերաբերյալ ահազանգերին: Կարելի է նաև դիմել կանանց պաշտպանության հարցերով զբաղվող որևէ մերձակա կազմակերպություն կամ կենտրոն և հրավիրել որևէ աշխատակցի՝ ներկայացնելու փաստեր ու տվյալներ համայնքում տիրող իրավիճակի վերաբերյալ:

Շատ երկրներում գրեթե արգելված են սեռական հարցերի և հատկապես համասեռամոլության թեմաները: Եթե խումբը ցանկանում է դիտարկել այս հարցերը, կարող է կատարել էջ 171-ի «Խոսենք սեռական կյանքի մասին» վարժությունը:

Գործողության ձեռնարկում

Դիմեք կանանց որևէ տեղական ապաստան, տեղեկատվական կենտրոն կամ կանանց իրավունքներով զբաղվող կազմակերպություն և պարզեք, թե ինչ կարիքներ ունեն նրանք, և ինչպես կարող եք օգնել նրանց:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Յամընդհանուր մարտահրավեր մարդու իրավունքներին

Կանանց և աղջիկների իրավունքներն անկապտելի ու անբաժանելի են և մարդու իրավունքների բաղկացուցիչ մաս են կազմում: Այդուհանդերձ, դա չի նշանակում, որ դրանք պահպանվում են սրբորեն կամ ունեն պաշտպանության հուսալի երաշխիքներ: Ընդհակառակը,

Հիշարժան ամսաթիվ

Նոյեմբերի 25

Կանանց նկատմամբ բռնության վերացման միջազգային օր

Կանանց նկատմամբ բռնությունը լրջագույն հիմնախնդիր է: Առավել վտանգված են հատկապես աղջիկների հիմնական իրավունքները:

Կանանց և աղջիկների նկատմամբ բռնությունը լուրջ առողջապահական և իրավապաշտպանական խնդիր է: Աշխարհում յուրաքանչյուր հինգ կանանցից մեկն առնվազն մեկ անգամ կյանքում ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական դաժան վերաբերմունքի տղամարդու (տղամարդկանց) կողմից: Շատերը, հղի կանայք և երիտասարդ աղջիկները ներառյալ, ենթարկվում են դաժան, շարունակական և կրկնվող հարձակումների:

Ըստ հաշվարկների՝ ողջ աշխարհում կանանց նկատմամբ բռնությունը հանդիսանում է վերարտադրողական տարիքի կանանց մահվան և հաշմանդամության մույնքան տարածված պատճառ, որքան քաղցկեղը, ինչպես նաև հիվանդությունների ավելի մեծ պատճառ, քան ավտովթարներն ու մալարիան՝ միասին: Աղջիկների նկատմամբ բռնության խնդիրը համընդհանուր է և սահմաններ չի ճանաչում. մարդավաճառությունը դրա ակնհայտ օրինակներից է: «Աշխարհում չկա երկիր, ուր կանայք զերծ լինեն բռնությունից: Ցանկացած կնոջ կյանքում չկա որևէ բնագավառ, ուր նա չենթարկվի բռնության սպառնալիքների կամ իսկական բռնության: Կանանց նկատմամբ բռնությունը չի ճանաչում աշխարհագրական սահմաններ, տարիքային սահմանափակում, դասակարգային տարբերակում, ռասայական ու մշակութային տարբերություններ և դրսևորվում է բազմաթիվ տարբեր ձևերով» [1]:

Կանանց նկատմամբ բռնությունն ակնհայտորեն քաղաքական բնույթ ունի այն առումով, որ լրջորեն խոչընդոտում է կանանց ու տղամարդկանց հավասարությանը և հարատև դարձնում անհավասարությունը [2]: Դա քաղաքական է նաև այն առումով, որ գլխավորապես սպառնում է ժողովրդավարության հաստատմանը, քանի որ, ինչպես նշված է Եվրոպայի խորհրդի բանաձևում, «մարդու իրավունքների բնագավառում կանանց և տղամարդկանց անհավասարությունն ու անհամապատասխանությունը անհարիր են իսկական ժողովրդավարության սկզբունքներին» [3]:

Բռնությունը կյանքի տարբեր փուլերում

Կանանց նկատմամբ բռնությունը ողջ կյանքի ընթացքում

Շրջան	Բռնության տեսակը
Նախածննդյան	Հղիության արհեստական դադարեցում՝ պայմանավորված երեխայի ոչ ցանկալի սեռով, հղիության ընթացքում ծեծի ազդեցությունը ծննդաբերության ելքի վրա Մանկասպանություն, ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական դաժան վերաբերմունք Անուսնություն մանուկ հասակում, իգական սեռական օրգանների հաշմություն, ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական դաժան վերաբերմունք, արյունապղծություն, մանկական մարմնավաճառություն և պոռնկագրություն
Վաղ մանկություն Մանկություն	
Պատանեկություն և չափահասություն	
Ծերություն	Բռնություն ժամադրության և սիրահետման ընթացքում (օրինակ՝ թթվուտով մարմինն այլանդակելը, բռնաբարությունը ժամադրության ընթացքում), տնտեսական պայմաններից ելնելով՝ հարկադիր սեռական հարաբերություններ (օրինակ՝ դպրոցահասակ աղջիկները սեռական հարաբերություններ են ունենում «ուներ տղամարդկանց» հետ՝ ուսման վճար հայթայթելու նպատակով), արյունապղծություն, սեռական դաժան վերաբերմունք աշխատավայրում, բռնաբարություն, սեռական բռնություն, հարկադիր մարմնավաճառություն և պոռնկագրություն, կանանց վաճառք, բռնություն զուգընկերոջ նկատմամբ, անուսնական բռնաբարություն, օժիտի պատճառով կատարվող բռնություն և սպանություն, հոգեբանական դաժան վերաբերմունք, հաշմանդամ կանանց նկատմամբ դաժան վերաբերմունք, հարկադիր հղիություն Այրիների հարկադիր «ինքնասպանություն» կամ սպանություն տնտեսական պատճառներով, ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական դաժան վերաբերմունք

Աղբյուր՝ «Բռնություն կանանց նկատմամբ» տեղեկատվական փաթեթ, Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպություն, 1997

Հիմնախնդրի մասշտաբներին վերաբերող մի քանի տվյալներ

Կանանց նկատմամբ բռնության և հատկապես ընտանեկան բռնության վիճակագրական տվյալները կարող են ապշեցնել՝ ցույց տալով այդ հիմնախնդրի ընդգրկումները, համընդհանրությունը և հարաբերական քողարկվածությունը: Եվրոպայում յուրաքանչյուր հինգ կնոջից մեկը ամեն օր բռնության զոհ է դառնում: Ամեն տարի Եվրոպայում ավելի մեծ թվով կանայք են մահանում կամ ծանր վիրավորվում ընտանեկան բռնության, քան քաղցկեղի կամ ծանապարհային պատահարների հետևանքով⁴: Ընտանեկան բռնության հետևանքով ամեն տարի սպանվում են 14500 ռուս կանայք⁵:

1999 թվականին Եվրոպական միության երկրներում ընտանեկան բռնության վերաբերյալ «Եվրոպայի կանանց լոբբի» կազմակերպության անցկացրած ուսումնասիրությունը բերեց այն եզրակացության, որ ԵՄ երկրներում յուրաքանչյուր չորս կանանցից մեկը որևէ բռնության է ենթարկվում իր զուգընկերոջ կողմից: Բռնության բոլոր գործողությունների 95%-ը տեղի է ունենում տանը: Համաձայն ֆիննական ուսումնասիրության (1998)¹ չափահաս կանանց 52%-ը բռնության, ֆիզիկական կամ սեռական սպառնալիքների զոհ է եղել 15 տարեկանից սկսած, 20%-ը՝ միայն մախորդ (1997) տարվա ընթացքում: Պորտուգալական ուսումնասիրությունը (1997) պարզեց, որ մեծ քաղաքների արվարձաններում ապրող կանանց 53.3%-ը, քաղաքներում ապրող կանանց 55.4%-ը և գյուղական վայրերում ապրող կանանց 37.9%-ը ենթարկվել է բռնության: Բռնի գործողությունների 43%-ը կատարվել է ընտանիքում: Բելգիական ուսումնասիրությունը (1998) ցույց տվեց, որ կանանց 68%-ը եղել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության զոհ⁶:

Ընտանեկան բռնություն

Կանանց իրավունքները խախտվում են ոչ միայն պատերազմի ժամանակ: Դա նախ և առաջ տեղի է ունենում տանը: «Այս բռնության հենց «անձնական» բնույթն է միշտ այդքան դժվարին դարձրել ու դեռևս շարունակում է դժվարացնել միջամտությունն ու աջակցությունը»⁷:

Հետազոտությունները հետևողականորեն ցույց են տալիս, որ կնոջն առավել հաճախ մարմնական վնասվածքներ է պատճառում, բռնաբարում կամ սպանում է նրա ներկայիս կամ նախկին ամուսինը, քան որևէ այլ մեկը: Ընտանեկան բռնությունն ազդում է ոչ միայն կնոջ, այլև երեխաների վրա. այն հատկապես կործանարար ազդեցություն է ունենում աղջիկների ու երիտասարդ կանանց վրա:

«Լուռ վկաներ» ցուցահանդես

Այս վարժության գաղափարը ծնվել էր Բուդապեշտի Եվրոպական երիտասարդական կենտրոնում ՆԱՆԵ Կանանց իրավունքների ընկերակցության (Հունգարիա, Բուդապեշտ) կողմից կազմակերպված՝ ընտանեկան բռնության և կանանց սպանության թեմայով ցուցահանդեսի և *Էսթերի* ու *Կատիի* մասին պատմությունների արդյունքում: Ցուցահանդեսը նպատակ ուներ հասարակությանն իրազեկել ընտանեկան բռնության և սպանության մասշտաբների ու դաժանության մասին՝ «լուռ վկաների»՝ սպանված կանանց պատմությունների միջոցով:

«Լուռ վկաներ» ցուցահանդեսն առաջին անգամ բացվել է ԱՄՆ-ի Մինեսոտա նահանգում, որտեղ շարժումը համազգային մասշտաբների հասավ՝ մաս կազմելով մինչև 2010 թվականն ընտանեկան բռնությանը վերջ դնելու շարժման: «Լուռ վկաներ» ցուցահանդեսի կազմակերպումը կարող է լինել չափազանց գործնական ու արդյունավետ միջոց՝ պայքարելու ձեր համայնքում, քաղաքում կամ շրջանում ընտանեկան բռնության դեմ: Վկաներ «պատրաստելու» և ցուցահանդես կազմակերպելու վերաբերյալ առկա է գրականություն, ներառյալ «Արդյունքներ» վերնագրով գիրքը, որը պատմում է ԱՄՆ-ում այդ քարոզարշավի առաջին տարիների մասին և պարունակում է մի քանի պատմություններ, որոնք կարելի է օգտագործել որպես օրինակներ: Համացանցի կայքէջի հասցեն է՝ www.silentwitness.net: Այնտեղ նաև տրված է այդպիսի ցուցահանդեսների անցկացման փորձառությամբ միջազգային կազմակերպությունների ծավալուն ցուցակ:

Ծանոթություն: *Էսթերի* ու *Կատիի* գործերը ներկայացվում են Քրիստինա Մորվայի «Բռնությունն ընտանիքում. կնոջ ծեծը և օրենքը» գրքում, Բուդապեշտ, 1998թ.:

¹ Եվրոպայի կանանց լոբբի (www.womenlobby.org)

² «Կանանց նկատմամբ բռնությունը: Եվրոպայի խորհրդի կողմից ձեռնարկված գործողություններ», Կանանց և տղամարդկանց միջև հավասարության բաժանում՝ փաստաթուղթ (DG II), Եվրոպայի խորհուրդ 2001թ.

³ Կանանց մասին ՄԱԿ-ի 4-րդ համաժողովի առաջնորդող գործողություններ 1216 (2000) բանաձև (Պեկին, 1995) Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողով:

⁴ «Կանանց նկատմամբ բռնությունը Եվրոպայում» 1450 (2000) հանձնարարական, Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողով:

⁵ ՄԱԿ-ի Մանկական հիմնադրամի զեկույց անցումային երկրների կանանց մասին, սեպտեմբեր, 1999թ.

⁶ Եվրոպայի կանանց լոբբի

⁷ Ընտանեկան բռնության վերացում, գործողություններ և միջոցներ. Բուխարեստում անցկացված համաժողովի նյութեր (Ռումինիա): 1998 թվականի նոյեմբերի 26-28: Կանանց և տղամարդկանց հավասարության հարցերով դեկլարար հանձնաժողով: (EG/BC 99) 1) Եվրոպայի խորհուրդ, 2000 թ., էջ 13:

Լրացուցիչ նյութեր համացանցում

«Կանայք ընդդեմ բռնության Եվրոպայում» ցանցի կայքէջ՝ www.wave-network.org

Եվրոպայի կանանց լոբբի՝ www.womenlobby.org, որտեղ կարելի է նաև պատվիրել «Եվրոպական միության երկրներում ընտանեկան բռնության գաղտնի տվյալների բացահայտում» զեկույցը:

«Սպիտակ ժապավեն» քարոզարշավը «կանանց նկատմամբ տղամարդկանց բռնության վերացման ամենամեծ փորձն է՝ ձեռնարկված տղամարդկանց կողմից»: www.whiteribbon.ca

Եվրոպայի ֆեմինիստ տղամարդկանց ցանցը (EuroPRO-Fem) տղամարդկանց կազմակերպությունների և ծրագրերի ցանց է, որոնք մտահոգված են կանանց նկատմամբ տղամարդկանց գերիշխանությամբ, բռնությամբ և կեղեքմամբ: www.europrofem.org

Վիճակագրական տվյալների մեծ մասը վերցված է «Բռնությունը երիտասարդ կանանց նկատմամբ Եվրոպայում» դասընթացի հաշվետվությունից, որը պատրաստել է Ինգրիդ Ռամբերգը, Եվրոպայի խորհուրդ, 2001 թվական: Հաշվետվությանը կարող եք ծանոթանալ հետևյալ կայքէջում՝ www.coe.int/hre

ԱՌՋԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Հանցագործության ականապետի առաջին վկայություն

Էսթեր

1995 թվականի նոյեմբերին Էսթերի ամուսինը տուն եկավ մի քիչ խմած: Կինն ու դուստրը հարևանին հյուր էին գնացել: Ամուսինը հրամայեց անմիջապես տուն վերադառնալ:

Երբ նրանք տուն մտան, նա կողպեց դուռն ու ասաց դստերը. «Ուզում եմ խոսել մորդ հետ»: Վերցրեց կացինը, ավելը և դանակը:

Նա սկսեց վիճել կնոջ հետ՝ մեղադրելով նրան կերակուր չպատրաստելու, լվացք և այլ տնային գործեր չանելու համար: Միաժամանակ ծեծում էր, ձեռքերով խփում գլխին ու դեմքին: Նա կնոջ գլխից մազեր էր պոկում, ոտքերով հարվածում: Այնուհետև պատռեց Էսթերի վերնահագուստը և նետեց նրան անկողնու վրա՝ ծեծը շարունակելու մտադրությամբ:

Այս ամենը կատարվում էր նրանց ութամյա դստեր աչքի առաջ, որն աղաչում էր հորը՝ վերջ տալ: Ի վերջո հայրը ծեծը դադարացրեց: Նա Էսթերին դուրս շարտեց անկողնուց ու քնեց:

Այդ գիշեր Էսթերը մահացավ:

Հանցագործության ականապետի երկրորդ վկայություն

Կատիկ

Կատին փորձեց փախչել իր փեսացուից, որն ավելի ու ավելի հաճախ էր ձեռք բարձրացնում նրա վրա: Վարձով բնակարան գտավ մեկ ուրիշ քաղաքում, սակայն փեսացուն շարունակում էր զանգել ու սպառնալ նրան: Կատիկի հոգեվիճակը վատթարացավ:

Մի օր փեսացուն սպասեց նրան մինչ աշխատանքի ավարտը, որ ստիպի Կատիկին վերադառնալ տուն: Նա աղջկան տարավ մերձակա անտառ, որտեղ փորձեց խեղդել իր իսկ վերնազգեստով: Հաջորդ օրը Կատին գործընկերներին ասաց, թե վախենում է, որ փեսացուն մի օր կխեղդի և կսպանի իրեն:

Չորս օր անց փեսացուն մի քանի բաժակ խմեց: Նա կրկին սպասեց մինչ Կատիկի աշխատանքի ավարտը, և երբ Կատին դուրս եկավ, սկսեց ծեծել աղջկան: Երեկոյան փեսացուն որոշեց, որ իրենք պետք է այցելեն ազգականներին: Գնալուց առաջ մի քանի անգամ կանգնեցրեց ավտոմեքենան: Տեսնելով նրա վիճակը՝ Կատին համաձայնեց սեռական հարաբերություն ունենալ նրա հետ, բայց փեսացուն սարսափելի հարբած էր:

Կատին փեսացուին ասաց, որ նա այլևս չի հետաքրքրում իրեն: Դա փեսացուին կատաղեցրեց: Նա մի երկար կաշվե գոտի ճանկեց ու խեղդեց Կատիկին:

Հետո դիակը քարշ տվեց մի փոսի մեջ ու ծածկեց ծառի ճյուղերով:

Հանցագործության ականապետի երրորդ վկայություն

Զ

Զ-ն ձեր հարևանությամբ ապրող կին է: Նա ամուսնացած է և երկու փոքր երեխա ունի: Երբեմն ամուսինը բարկանում է նրա վրա և ձեռքերով ու բռնակներով հարվածում: Դիմում է նաև գոտու և խոզանակի բռնակի օգնությամբ: Երկու ամիս առաջ նա շիշը կոտրել է կնոջ գլխին: Զ-ն ուզում է փախչել տնից, բայց ամուսինը սպառնում է սպանել, եթե «մտքով նույնիսկ նման բան անցկացնի»: Զ-ի խնամքի տակ երկու փոքրիկ տղաներ կան, և նա սարսափում է երեխաներին լքելու մտքից:

Երեկ Զ-ն, կոտրված քթով և մարմնին՝ կապտուկներ, դիմել է մոտակա հիվանդանոց և բացատրել, որ այդ վնասվածքներն աստիճաններից ընկնելու հետևանք են:

Խմբային քննարկման ուղեցույց

I Հանցագործության վերլուծությունը (20 րոպե)

1. Ընթերցելով վկայությունը՝ ի՞նչ կարծիք եք կազմում այս հանցագործության մասին:
2. Որտե՞ղ կարող էր այդպիսի հանցագործություն կատարված լինել: Կարո՞ղ էր այն տեղի ունենալ ձեր շրջապատում:
3. Ի՞նչն է այդ հանցագործության պատճառը:
4. Կա՞րող լիք նման հանցագործությունն արդարացնող որևէ հանգամանք:
5. Ինչպե՞ս կարող էր զոհը պաշտպանել իրեն:

II Անցում դեպի սոցիալական իրականություն (40 րոպե)

1. Գիտե՞ք կամ լսե՞լ եք վերջերս կատարված ընտանեկան բռնության որևէ դեպքի մասին:
2. Ի՞նչ ձևերով է դրսևորվում ընտանեկան բռնությունը մեր հասարակության մեջ:
3. Ի՞նչ կարող են անել տուժողները, եթե նրանք օգնության կարիք ունեն:
4. Բռնության ահազանգ ստանալու դեպքում՝ ոստիկանությունն արդյո՞ք պետք է միջամտի. արդյո՞ք պետք է դա համարել միջամտություն ընտանեկան հարցերին՝ «Ժամանակ տալով, որ մարդիկ խնդիրը լուծեն ինքնուրույն»:
5. Ի՞նչ իշխանությամբ է օժտված կինն այդպիսի իրավիճակներում: Ի՞նչ իշխանություն ունի տղամարդը:
6. Գիտե՞ք ընտանեկան բռնության այնպիսի դեպքերի մասին, երբ տուժողը տղամարդ է:
7. Ինչպե՞ս կարելի է կանխել և վերացնել ընտանեկան բռնությունը:
8. Ի՞նչ քայլեր կարող են և պարտավոր են ձեռնարկել՝ ա. պետական իշխանության մարմինները բ. տեղական համայնքը գ. բռնության մասնակիցները դ. ընկերներն ու հարևանները:

Ընտրապայքար

Որքա՞ն համոզիչ եք դուք:

Թեմաները	Ժողովրդավարություն, քաղաքացիություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	45 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա քննարկումների վրա հիմնված վարժություն է, որն անդրադառնում է՝ ■ ժողովրդավարությանն առնչվող իրավունքներին ու պարտականություններին ■ ժողովրդավարական քննարկումներին
Հարակից իրավունքներ	■ Ժողովրդավարական գործընթացներին մասնակցելու իրավունք ■ Սեփական կարծիք ունենալու և արտահայտվելու ազատություն
Նպատակները	■ Դիտարկել ժողովրդավարական հասարակության որոշ հակասական կողմեր ■ Կիրառել ու զարգացնել լսելու, քննարկելու և համոզելու հմտություններ ■ Խրախուսել համագործակցությունը
Նյութեր	■ Ազատ տարածք ■ Ստվարաթուղթ (Ա4 չափի) և գունավոր գրիչներ՝ ցուցանակներ պատրաստելու համար ■ Կպչուն ժապավեն ■ Փոքրիկ քարտեր և գրիչներ՝ նշումներ անելու համար (ըստ հայեցողության)
Նախապատրաստում	■ Պատրաստեք երկու՝ «համաձայն եմ» և «համաձայն չեմ» ցուցանակներ, դրանք ժապավենով փակցրեք սենյակի երկար պատի երկու ծայրերում: Հավաստիացեք, որ պատի երկարությամբ բավականաչափ տարածք կա, որ մարդիկ կարողանան ուղիղ գիծ կազմել: ■ Սենյակի կենտրոնում իրարից 50 սմ հեռավորության վրա դրեք երկու աթոռ՝ դրանց շուրջը բավականաչափ տարածություն թողնելով, որ մարդիկ կարողանան ազատ տեղաշարժվել:

Ցուցումներ

1. Ցույց տվեք պատի երկու ծայրերում փակցված ցուցանակները և բացատրեք, որ դուք պատրաստվում եք ընթերցել մի դատողություն, որին մասնակիցները կարող են համաձայնել առավել կամ նվազ չափով:
2. Ստորև ներկայացված ցանկից ընտրեք մեկ դատողություն և այն կարդացեք խմբի համար:
3. Խնդրեք մարդկանց տեղ գրավել պատի երկարությամբ՝ երկու ցուցանակների միջև՝ կախված այն բանից, թե նրանք որքանով համաձայն կամ համաձայն չեն. եթե մասնակիցները լիովին համաձայն են կամ բոլորովին համաձայն չեն, պետք է կանգնեն երկու ծայրերից մեկում: Այլապես նրանք պետք է կանգնեն ինչ-որ տեղ՝ երկու ծայրերի միջև:
4. Երբ մասնակիցները գծի երկայնքով զբաղեցնեն իրենց տեղերը, երկու ամենահե-

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԺՊՈՂՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՊԱՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐԸ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

2-րդ աստիճան

ԽՄԲԻ ԱՆԳԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

ԸՍՏ ՀԱՅԵՑՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԺԱՄՈՒՆԱԿԸ

45 րոպե

- ռավոր ծայրերում կանգնածներին հրավիրեք նստել սենյակի կենտրոնում դրված աթոռներին: Մնացած բոլորն այժմ պետք է հավաքվեն աթոռների շուրջ՝ տեղավորվելով այն անձի թիկունքում, ում տեսակետին նրանք «առավել» համաձայն են, իսկ չկողմնորոշվածները պետք է կանգնեն կենտրոնում:
5. Մեկ րոպե ժամանակ հատկացրեք աթոռներին նստած յուրաքանչյուր մասնակցի, որպեսզի ներկայացնեն սկզբնական դատողությանը համաձայնելու կամ չհամաձայնելու իրենց փաստարկները: Ոչ ոք չպետք է ընդհատի կամ օգնի նրանց: Բոլորը պետք է լուռ լսեն:
 6. Երբ մեկ րոպեն ավարտվի, խնդրեք խմբի մյուս անդամներին՝ կանգնել խոսնակներից որևէ մեկի թիկունքում (կողմնորոշվելը պարտադիր է), որպեսզի ձևավորվի քննարկվող դատողությանը կողմ և դեմ մասնակիցների մեկական խումբ: Երկու խմբերին տասը րոպե ժամանակ հատկացրեք, որպեսզի նրանք, միմյանցից անկախ, իրենց դիրքորոշումները պաշտպանող փաստարկներ պատրաստեն և դրանք ներկայացնելու համար ընտրեն մեկ այլ խոսնակի:
 7. Երբ տասը րոպեն լրանա, խմբերին ետ կանչեք և առաջարկեք, որ երկու նոր խոսնակներ զբաղեցնեն աթոռները, իսկ աջակիցները տեղ գրավեն նրանց շուրջը:
 8. Իրենց փաստարկները ներկայացնելու համար խոսնակներից յուրաքանչյուրին տրամադրեք երեք րոպե ժամանակ, որի ավարտից հետո մեկ կամ մյուս կողմի աջակիցները կարող են փոխել իրենց դիրքորոշումը և տեղափոխվել հակառակ դիրքորոշման խումբ, եթե նրանց փաստարկները համոզիչ են:
 9. Խմբերին հինգ րոպե հավելյալ ժամանակ հատկացրեք՝ իրենց փաստարկները հստակեցնելու և երրորդ խոսնակին ընտրելու համար: Ելույթներից հետո կրկին թույլ տվեք, որ մասնակիցները, ցանկության դեպքում, փոխեն իրենց խումբը:
 10. Հրավիրեք լիազումար միստ՝ վերլուծության փուլին անցնելու համար:

Վերլուծություն և գնահատում

Այժմ առաջ անցեք՝ անդրադառնալով քննարկմանը՝ որպես միջոցի, ընթացքի և նպատակի, ինչպես նաև բազմակարծության վրա հիմնված հասարակությունն արժևորելու պատճառներին: Աշխատեք կրկին չներքաշվել բուն հարցի քննարկման մեջ:

- Քննարկման ընթացքում որևէ մեկը փոխե՞ց իր կարծիքը: Եթե այո, ապա որո՞նք էին այն փաստարկները, որ համոզեցին նրանց:
- Արդյո՞ք մասնակիցները կարծում են, թե ներկայացված իրական փաստարկներից բացի՝ նրանց վրա ազդեցին նաև այլ հանգամանքներ, ինչպես, օրինակ, զուգընկերոջ ճնշումը, պերճախոսությունը կամ հակադրվելու մղումը:
- Այս հարցերի քննարկումն իմաստ ունե՞ր նրանց համար, ովքեր չփոխեցին իրենց կարծիքը քննարկման ընթացքում: Ըստ նրանց՝ կա՞ն այնպիսի փաստարկներ, որոնք կդրդեին փոխելու իրենց կարծիքը:
- Ինչու՞ մարդիկ տարբեր կարծիքներ ունեն: Ժողովրդավարական հասարակությունում ի՞նչ պետք է արվի այդ կապակցությամբ:
- Արդյո՞ք ժողովրդավարական հասարակությունում *բոլոր* կարծիքներն են հանդուրժելի:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության առաջին մասը, երբ մասնակիցները տեղ են գրավում գծի երկայնքով, մի քանի րոպեից ավելի չպետք է տևի: Դրա նպատակն է՝ ձևավորել մարդկանց «մեկնարկային մոտեցումները» և նրանց հնարավորություն տալ՝ տեսնելու, թե մյուսների համեմատությամբ որտե՞ղ են կանգնած իրենք:

Այս վարժության նպատակը ինչպես հաղորդակցվելու և համոզելու հմտություններ կիրառելն է, այնպես էլ բուն հարցերի շուրջ խորհելը: Հետևաբար, մասնակիցներին պետք է խրախուսել՝ մտածելու ոչ միայն իրենց սեփական կարծիքի բովանդակության և այն ներկայացնելու, այլև փաստարկների այնպիսի տարատեսակի կամ ձևի մասին, որն առավել համոզիչ կլինի հակառակ կողմում գտնվող մասնակիցների համար: Նրանց նպատակն է՝ որքան հնարավոր է շատ մարդկանց գրավել դեպի իրենց «կուսակցություն»: Նրանք կարող են օգտագործել ելույթների միջև ընկած «շունչ քաշելու» ժամանակը՝ ընդդիմության դիրքորոշումը վերլուծելու և այն թուլացնելու ուղիների շուրջ մտմտալու համար:

Ստորև առաջարկվածներից բացի՝ կարող եք նախատեսել նաև այլ թեմաներ, որոնք

քննարկման համար հավասարապես լավ հիմք կարող են լինել: Կարևորն այնպիսի դատողություն ընտրելն է, որը խմբի ներսում տարածայնությունների տեղիք կտա:

Ծանոթություն: Մեկ դատողության քննարկման համար, ներառյալ քննարկման տարբեր փուլերը, անհրաժեշտ կլինի մոտավորապես 30 րոպե: Եթե մտադիր եք ավելի շատ դատողություններ օգտագործել, ապա պետք է համապատասխանաբար ավելի շատ ժամանակ նախատեսել:

Խորհուրդ է տրվում ճկունություն հանդես բերել իրադարձությունների ճշգրիտ հաջորդականության հարցում՝ կախված խմբի ուժեղ ու թույլ կողմերից և քննարկման աշխուժությունից: Օրինակ՝

- Դուք կարող եք ավելացնել մեկ կամ երկու ընդմիջում, որպեսզի խմբերը պատրաստեն իրենց փաստարկները, և տարբեր խոսնակներ իրենց տեսակետները ներկայացնելու հնարավորություն ունենան:
- Եթե դուք այս վարժությունը նախկինում կատարել եք տվյալ խմբի հետ կամ նույնիսկ՝ եթե չեք կատարել, կարող եք անակնկալի տարրը պահպանել՝ առաջին խոսնակներին ընտրելու եղանակը փոխելու միջոցով. օրինակ՝ կարող եք ընտրել շարքի երկու ծայրերից հաշված երրորդ մասնակիցներին:
- Փաստարկների պատրաստմանը հատկացվող ընդմիջումներից մեկի ժամանակ կարող եք խնդրել, որ յուրաքանչյուր խոսնակի «աջակիցներն» աշխատեն հակառակորդ խմբի խոսնակի հետ, այլ կերպ ասած՝ փաստարկներ պատրաստեն ընդդեմ իրենց սեփական դիրքորոշման: Սա լավ միջոց է՝ հասնելու այն բանին, որ մասնակիցները վերլուծեն հակառակ կողմի տեսակետները, նաև՝ կարող է ծառայել որպես հետաքրքիր այլընտրանքային տարբերակ՝ այն դեպքում, երբ մարդիկ կարծես թե առհասարակ մտադիր չեն փոխելու իրենց դիրքերը:

Դուք կարող եք թույլատրել խոսնակներին՝ բացիկի չափի թերթիկների վրա կատարել համառոտ նշումներ, որոնց օգնությամբ կհիշեն բերված տարբեր փաստարկները և որոնց հղումներ կկատարեն ելույթ ունենալիս:

Կարող եք բարձրացնել այն հարցը, թե արդյո՞ք հանդուրժող հասարակությունում բազմակարծությունը կամ արտահայտվելու ազատությունը պետք է ենթակա լինեն որևէ սահմանափակման. պե՞տք է, օրինակ, թույլատրվեն ֆաշիստական կամ ազգայնական ցույցերը:

Ֆեյրաֆա քայլերի առաջարկներ

Եթե ձեզ հետաքրքիր է շարունակել հետևել, թե ինչպես են ձևավորվում կամ փոփոխվում կարծիքները, հատկապես լրատվամիջոցների կողմից, ապա կարող եք ժամոթանալ էջ 167-ի «Լրագրի առաջին էջ» վարժությանը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Եթե ընտրում եք քվեարկելու վերաբերյալ դատողությունը, գուցե ցանկանաք շարունակել վարժությունը՝ հարցում անցկացնելով տեղական համայնքում քվեարկելու սովորությունների վերաբերյալ. տե՛ս էջ 263-ի «Քվեարկե՞լ, թե՞ չքվեարկել» վարժությունը:

Դադողություններ քննարկման համար

- Մենք ընտրություններին մասնակցելու բարոյական պարտականություն ունենք:
- Մենք պետք է ենթարկվենք բոլոր, նույնիսկ անարդար օրենքներին:
- Ժողովրդավարական հասարակությունում միայն քաղաքական գործիչներն են, որ ինչ-որ իշխանություն ունեն:
- «Մարդիկ ունենում են այնպիսի առաջնորդներ, որոնց արժանի են»:
- Քաղաքացիների պատասխանատվությունն է՝ վերահսկել կառավարության ամենօրյա աշխատանքը:

Իրավապաշտպանները

«Դա իդեալ է, համուն որի արժի ապրել, և որին պետք է հասնել»:

Նելսոն Մանդելա

Թեմաները

Մարդու իրավունքներ, լրատվամիջոցներ, քաղաքացիություն

Բարդությունը

2-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

Ըստ հայեցողության

Ժամանակը

60 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Այս վարժության համար օգտագործվում են տեղեկատվական քարտեր, որոնց նպատակն է՝ հետաքրքրություն առաջացնել հերոս-իրավապաշտպանների նկատմամբ: Շոշափվող հարցերն են՝

- Քաղաքական հետապնդում
- 20-րդ դարի իրավապաշտպաններ
- Տարբեր երկրներում իրավունքների համար մղվող պայքար

Հարակից իրավունքներ

- Կարծիքի և արտահայտվելու իրավունք
- Արդար դատավարության իրավունք
- Խոշտանգման չենթարկվելու իրավունք

Նպատակները

- Տեղեկանալ տարբեր երկրներում մարդու իրավունքների համար պայքարած անհատներից ոմանց մասին
- Ձարգացնել տեղեկությունները կարգավորելու և դրանք օգտագործելու, համագործակցելու և խմբային աշխատանքի հմտություններ
- Խթանել մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքը, պատասխանատվությունը և հետաքրքրասիրությունը

Նյութեր

- Յուրաքանչյուր փոքր խմբին՝ երեսուն քարտերի մեկ լրակազմ
- Մկրատ
- Ծրարներ
- Ցանկության դեպքում՝ սոսինձ և ստվարաթուղթ՝ քարտերն ամրացնելու համար

Նախապատրաստում

- Սենյակն այնպես դասավորեք, որ հնարավոր լինի աշխատել փոքր խմբերով:
- Առձեռն նյութերից պատճենեք քարտերը՝ ամեն խմբի համար նախատեսելով մեկ լրակազմ:
- Կտրատեք երեսուն քարտերից բաղկացած յուրաքանչյուր լրակազմը, խառնեք դրանք, որպեսզի հաջորդականությունը չպահպանվի, և դրեք ծրարների մեջ: Կարևոր է քարտերի լրակազմերն իրարից առանձին պահելը:

Ցուցումներ

1. Խնդրեք մասնակիցներին՝ կազմել փոքր խմբեր (յուրաքանչյուր խմբում՝ 3-4 հոգի), և ամեն խմբին քարտերի մեկ լրակազմ տվեք:
2. Խնդրեք նրանց՝ քարտերը փռել հատակին՝ երեսի կողմը դեպի ներքև:
3. Բացատրեք մասնակիցներին, որ քարտերում նկարագրված են դեպքեր՝ իրավապաշտպան վեց գործիչների կյանքից: Յուրաքանչյուր խմբի նպատակն է՝ դեպքերը համադրել համապատասխան գործիչի հետ և այդպիսով ստեղծել յուրաքանչյուրի համառոտ նկարագիրը:

4. Բացատրեք, որ յուրաքանչյուր գործիչ կազմված է «հինգ բաղադրիչից» (այսինքն՝ մեկական «Ա», «Բ», «Գ», «Դ» և «Ե» քարտեր):
5. Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին կատարել շրջափուլեր՝ ամեն անգամ վերցնելով մեկ քարտ, մինչև քարտերը կսպառվեն:
6. Մասնակիցներին մի քանի րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ լռության մեջ իրենց քարտերն ընթերցելու համար:
7. Այնուհետև թույլ տվեք նրանց հեռանալ: Յուրաքանչյուր խմբին ժամանակ տվեք՝ անհատականությունների ստեղծման իրենց սեփական ռազմավարությունը մշակելու համար: Այս փուլի համար նրանց հարկավոր կլինի մոտավորապես 15-20 րոպե:
8. Հրավիրեք լիազումար միստ և խնդրեք խմբերից որևէ մեկի ներկայացուցչին՝ իր սեփական բառերով ներկայացնել որևէ իրավապաշտպանի: Այնուհետև հերթապահությամբ նույնը կրկնեք մյուս խմբերի հետ, որպեսզի յուրաքանչյուր գործիչ լիարժեքորեն ներկայացվի, և որպեսզի յուրաքանչյուր խումբ կարողանա ստուգել, որ իրենց ճիշտ են համադրել «կտորները»:

Վերլուծություն և գնահատում

1. Որքանով էր հեշտ վարժությունը, և տարբեր խմբեր ինչպիսի՞ ռազմավարություններ կիրառեցին քարտերի լրակազմերը խմբավորելիս:
2. Մասնակիցները ո՞ր գործիչների մասին արդեն գիտեին, որո՞նք էին նոր: Ինչու՞ գործիչներից ոմանք ավելի ճանաչելի էին, քան մյուսները:
3. Կա՞ր այնպիսի տեղեկություն, որը զարմացրեց մասնակիցներին: Ի՞նչն էր, նրանց կարծիքով, ամենատպալուրիչը:
4. Խնդրեք մասնակիցներին՝ ընտրել այն մեջբերումը, որը հատկապես հոգեհարազատ է իրենց: Նրանց կարծիքով՝ ինչպե՞ս կվարվեին իրենք, եթե հայտնվեին այն իրավիճակում, որում հայտնվել էր տվյալ գործիչը:
5. Որո՞նք են այն գործողությունները, որ մասնակիցները կարող են ձեռնարկել: Ի՞նչ քայլեր կարող են մարդիկ ձեռնարկել:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս գործիչներից յուրաքանչյուրի մասին գոյություն ունեն բազմաթիվ տեղեկություններ: Ներկայացված կարճ պատմությունները շատ հպանցիկ (և սուբյեկտիվ) տեղեկություններ են տալիս նյութի մասին: Կան նաև հարյուրավոր այլ գործիչներ, որոնք նույն հաջողությամբ կարող էին ընդգրկվել ցուցակում: Տվյալ դեպքում այս գործիչներին ընտրելու նպատակն է՝ պարզապես «համտեսել» նյութը և ճանապարհի հարթել բուն թեմայի ուսումնասիրման համար:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Խորհուրդ է տրվում՝ փորձել շարունակել այս վարժությունը՝ խրախուսելով մարդկանց՝ տեղեկանալ այլ իրավապաշտպանների մասին, որպեսզի մասնակիցները ճանաչեն պատմության քառուղիներում մարդու իրավունքների պաշտպանության պայքարում իրենց ավանդը ունեցած գործիչներին: Խումբը կարող է ձեռնամուխ լինել իրավապաշտպան գործիչների սեփական «դիմանկարների պատկերասրահի» ստեղծման աշխատանքներին: Այս վարժության մեջ ներկայացված վեց գործիչները կարող են ելման կետ լինել: Նկարները մեջբերումների և համառոտ կենսագրությունների հետ միասին կարող են փակցվել ստվարաթղթի կտորների վրա և ցուցադրվել սենյակում: Խմբի յուրաքանչյուր անդամի կարելի է խնդրել տեղեկություններ հայթայթել այլ գործիչների մասին և ավելացնել դիմանկարների պատկերասրահի հավաքածուին: Այն վեց հոգին, ովքեր ներկայացվեցին այստեղ, քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների համար պայքարի մարտիկներ են, սակայն գուցե դուք ցանկանաք ընդարձակել իրավունքների շրջանակը՝ ընդգրկելով նաև սոցիալական և տնտեսական իրավունքները: Քաղաքացիական հասարակությունում տեսակետ արտահայտելու և իրավունքների համար պայքարելու տարբեր ուղիներ կան: Եթե ցանկանում եք առավել ծանոթանալ նյութին, կարող եք կատարել էջ 179-ի «Կապերի հաստատում» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Տեղեկություններ հավաքեք ներկայիս որոշ քաղաքատարկայների կամ ակտիվիստների մասին, օրինակ՝ նրանց մասին, ում «Միջազգային համաճեղում» կազմակերպությունն անվանել է «խղճի կալանավոր»: Նամակ գրեք կամ քարոզարշավ կազմակերպեք՝ նման մի բանտարկյալի մասին մարդկանց պատմելու և նրան ազատ արձակելու համար համապատասխան մարդկանց վրա ճնշում գործադրելու նպատակով:

Հիշարժան ամսաթիվ

Դեկտեմբերի 10

Մարդու իրավունքների օր

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Իրավապաշտպանների մասին տեղեկություններ պարունակող օգտակար կայքերը՝

www.speaktruthtopower.org
www.universallrights.net/heroes
www.globalyouthconnect.org
www.hrw.org

«Միջազգային համաճեղում» կազմակերպության Մեծ Բրիտանիայի մասնաճյուղը պատրաստել է մարդու իրավունքների պաշտպանների իր սեփական պատմական քարտեզը, որը կարելի է պատվիրել www.amnesty.org.uk կայքէջի միջոցով:

ԱՌՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Քննարկման քարտեր

Ա «Ես պայքարել եմ սպիտակամորթների գերիշխանության դեմ. ես պայքարել եմ սևամորթների գերիշխանության դեմ: Ես փայփայել եմ ժողովրդավարական և ազատ հասարակության իդեալը, որտեղ բոլոր մարդիկ ապրում են միմյանց հետ ներդաշնակ և ունեն հավասար հնարավորություններ: Դա մի իդեալ է, համուն որի արժի ապրել և որին պետք է հասնել: Սա մի իդեալ է, համուն որի, եթե հարկ լինի, ես պատրաստ եմ մեռնել»: <i>Նելսոն Մանդելա</i>	Ա «Որոշակի ցավոտ, սակայն միևնույն ժամանակ սփոփիչ հանդիպումների արդյունքում ես ինքս ինձ համար հայտնաբերեցի, թե ինչպես բարոյական վայրենության խորքերից հանկարծ բարձրացավ «Դա իմ մեղքն է» ճիշդ, և թե ինչպես այդ ճիշով հիվանդը վերականգնեց իրեն մարդ արարած անվանելու իրավունքը»: <i>Եվգենյա Գինգբուրգ</i>
Բ Ծնվել է Ունտատայի մերձակա գյուղերից մեկում և 76 տարեկան հասակում ընտրվել է Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության նախագահ՝ այս երկրում կայացած առաջին ժողովրդավարական ընտրությունների արդյունքում: Սինչ այդ և դրանից հետո նրա կյանքը նվիրված է եղել	Բ Ծնվել է 1906 թվականին Ռուսաստանում, մահացել 1977 թվականին: Աշխատել է որպես ուսուցիչ և լրագրող՝ մինչև ստալինյան ռեժիմի կողմից շինծու դատական գործով ահաբեկիչ որակվելը: 18 տարի անցկացրել է
Գ ապարտեիդի՝ երկրի նախկին սպիտակամորթ կառավարության կողմից մեծամասնություն կազմող սևամորթ բնակչությանը ճնշելու նպատակով օգտագործվող ռասիստական համակարգի դեմ պայքարին: Նա ենթարկվել է տարատեսակ հետապնդումների. նրան արգելվել է հանդիպել մարդկանց, նա ստիպված է եղել թաքնվել և վերջ ի վերջո	Գ Սիբիրի աքսորավայրերում՝ սարսափելի պայմաններում, քանի որ հրաժարվել է մեղադրել այլոց այնպիսի հանցանքների մեջ, որ նրանք չեն կատարել: Առաջին տարին անցկացրել է խոնավ մենախցում, որտեղ արգելված էր մարզվել, խոսել, երգել կամ ցերեկով պառկել: Ավելի ուշ նրան
Դ 44 տարեկան հասակում ձերբակալվել ու դատապարտվել է ցմահ ազատազրկման: Իր կյանքի հետագա 28 տարիներն անցկացրել է բանտի ճաղերի հետևում՝ ընտանիքից ու երեխաներից հեռու:	Դ տեղափոխել են Սիբիրի մի աշխատանքային ճամբարից մյուսը, նաև, բախտակից բանտարկյալին օգնելու համար որպես պատիժ, վատթարագույն ճամբար, որտեղից քչերն են կենդանի վերադարձել:
	

Ա

«Ես երազում եմ, որ այս ազգը մի օր վերելք կապրի և կիրագործի իր իսկական առաքելությունը. «Մեզ համար ակնհայտ է այն ճշմարտությունը, որ բոլոր մարդիկ ստեղծվել են հավասար»։ Ես երազում եմ, որ իմ չորս երեխաները մի օր կապրեն այնպիսի երկրում, որտեղ նրանց մասին կդատեն ոչ թե նրանց մաշկի գույնով, այլ մարդկային հատկանիշներով»։

Մարթին Լյութեր Քինգ

Ա

«Բռնության չդիմելը մարդկության տնօրինած ամենագորել ուժն է։ Այն ավելի զորեղ է, քան մարդկային հնարամտության կողմից ստեղծված ամենագորել կործանիչ զենքը»։

Մահաթմա Գանդի

Բ

Ծնվել է Զորջիա նահանգի Ատլանտա քաղաքում 1929 թվականին, երբ օրենքը պահանջում էր, որ սևամորթները հատուկ նստատեղեր զբաղեցնեն ավտոբուսներում, թատրոններում և կինոթատրոններում, ինչպես նաև ջուր խմեն իրենց համար նախատեսված ցայտաղբյուրներից։ 28 տարեկան էր, երբ համահիմնադրեց

Բ

Ծնվել է 1869 թվականին, Գուջարատում ապրող հնդիկ ծնողների ընտանիքում, երբ Բրիտանական կայսրությունը դեռևս ուժով պահում էր Դնդկաստանը։ Նա առաջնորդել է անկախության պայքարը՝ երբեք չչեղվելով

Գ

սևամորթների եկեղեցական կազմակերպություն, որը խրախուսում էր ռասայական տարանջատման դեմ ուղղված խաղաղ երթերը, ցույցերը և բոյկոտները։ Կազմակերպությունը մասնակցեց Ալաբամա նահանգի Բիրմինգեմ քաղաքում անցկացված բողոքի ցույցին, որին որպես աջակցություն՝

Գ

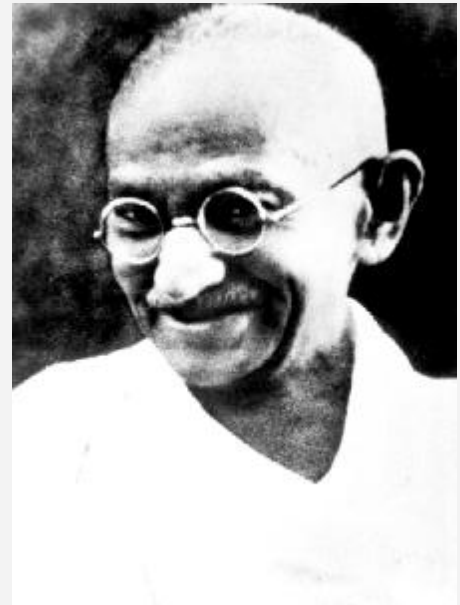
ոչ բռնի բողոքի և կրոնական հանդուրժողականության գաղափարին իր հավատարմությունից, չնայած մի քանի անգամ ձերբակալվել է և բանտարկվել։ Երբ հնդիկները մեկը մյուսի կամ բրիտանացի իշխանավորի նկատմամբ բռնության էին դիմում, նա մինչև բռնություններն ավարտվելը ծոմ էր պահում։ Առաջնորդել է 241 մղոնանոց երթ Դնդկաստանի տարածքով և

Դ

փողոց դուրս եկան հարյուրավոր երգող դպրոցականներ։ Ոստիկանությանը հրամայվեց ցուցարարների դեմ հանել գրոհային շներ, օգտագործել բարձր ծնշումով ջրափողեր։ Նա ձերբակալվեց և բանտարկվեց։

Դ

համոզել իր հետևորդներին՝ առանց հակազդեցության վերաբերվել ոստիկանության և զինվորների վայրագություններին։ Խաղաղության գործին նվիրած իր անխնայ կյանքում նա 2338 օր է անցկացրել բանտում։

Ա

«Մենք չենք փորձում ջախջախել կամ ոչնչացնել ռազմական ռեժիմը: Նա է, որ միշտ սպառնում է ոչնչացնել մեզ, սակայն... մեր շարժման նպատակն է ստեղծել այնպիսի հասարակություն, որը երաշխավորում է բոլորի, այդ թվում նաև զինվորականության անվտանգությունը»:

Դո Սունգ Սան Սու Կյի

Ա

«Ավաղ, իմ հոգու այս տխուր երգը ես ուղղում եմ նրանց, ովքեր օգնում են բանտարկյալներին: Այս մռայլ ժամանակի զգացումները... ես երբեք չեմ մոռանա սարսափելի խոշտանգումները: Թող ոչ ոք երբևէ չճաշակի բանտում ինձ բաժին հասած տառապանքը»:

Նգավանգ Սանգդոլ

Բ

Ծնվել է 1945 թվականին Բիրմայում: Նա գաղութային տիրապետությունից անկախության համար պայքարում դավադրաբար սպանված ազգային հերոսի դուստր էր: Դարձել է ժողովրդական առաջնորդ հանուն ժողովրդավարության պայքարի՝ ընդդեմ

Բ

Բուրդայական միանձնուհի է. համոզված է, որ Տիբեթը պետք է լինի Չինաստանից անկախ: Առաջին անգամ Չինաստանի իշխանությունների կողմից ձերբակալվել է տասը տարեկան հասակում: Նրա միակ հանցանքը մասնակցությունն էր

Գ

դաժան ռազմական ռեժիմի, և քիչ էր մնացել սպանվել բանակային ստորաբաժանման կողմից, որին հրամայված էր նշանառության տակ առնել նրան: Վեց տարի ենթարկվել է տնային կալանքի՝ առանց որևէ հանցանքի մեջ մեղադրվելու, և գործնականում կտրված է եղել արտաքին աշխարհից: Նույնիսկ երբ ազատ են թողել, կառավարությունը

Գ

Տիբեթի անկախության համար խաղաղ ցույցին: Երկրորդ անգամ ձերբակալվել է 15 տարեկան հասակում և դատապարտվել 3 տարվա ազատազրկման: Ազատազրկման ժամկետը երկարացվել է նախ՝ երեք տարով, քանի որ նա բանտում երգել է անկախության երգը, ապա՝ ևս 8 տարով, քանի որ բանտի բակում, անձրևի տակ կանգնած,

Դ

նրան չի թույլատրել հանդիպել մահվան մահճում գտնվող ամուսնուն: 2001 թվականին թեև ազատվել էր տնային կալանքից, սակայն առաջուր զրկված է անկաշկանդ արտաքին շփումների հնարավորությունից*:

Դ

գոչել է՝ «Ազատ Տիբեթ»: Նա երկամների հիվանդություն ունի, որը կրած խոշտանգումների հետևանք է:

*Փոփոխվել է հայերեն հրատարակությունում:

Իրավունքների «Բինգո»

Ի՞նչ գիտենք մարդու իրավունքների մասին

Թեմաները	Մարդու իրավունքներ, երեխաներ, անձի անվտանգություն
Բարդությունը	1-ին աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	8 և ավելի
Ժամանակը	40 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս պարզ վարժությունը «Բինգո» խաղի տարբերակ է, որի միջոցով մասնակիցները մարդու իրավունքների ոլորտին առնչվող իրենց գիտելիքներն ու փորձն են հաղորդում միմյանց
Հարակից իրավունքներ	Բոլորը
Նպատակները	- Իմանալ, որ մարդու իրավունքները կարևոր են յուրաքանչյուրի համար և ամենուր - Ձարգացնել լսելու ունակությունը - Ապահովել հարգանքն այլ մարդկանց և նրանց կարծիքների հանդեպ
Նյութեր	- Յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկական հարցաթերթիկ և մատիտ - Գրատախտակ և նշագրիչ
Նախապատրաստում	- Հարցաթերթիկի հարցերը պատճեններ մեծ թղթի կամ գրատախտակի վրա: - Ծանոթացեք ՄԻՀՀ-ին (տե՛ս էջ 421) և Երեխայի իրավունքների մասին համաձայնագրում շարադրված հիմնական իրավունքներին (տե՛ս էջ 424)

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին բաժանեք հարցաթերթիկներ ու մատիտներ:
2. Բացատրեք նրանց, որ պետք է զուգընկեր գտնել և նրան առաջարկել հարցաթերթիկի հարցերից մեկը: Ձուգընկերոջ պատասխանից պետք է ընտրել հանգուցային բառերն ու գրառել համապատասխան վանդակում:
3. Այնուհետև զույգերը բաժանվում են և նոր զուգընկերներ ընտրում:
4. Խաղի նպատակը ոչ միայն յուրաքանչյուր վանդակում պատասխան լրացնելն է, այլև ամեն մի հարցին տարբեր մասնակիցներից պատասխան ստանալը:
5. Բոլոր վանդակների պատասխաններն առաջինը լրացրած մասնակիցը բացականչում է՝ «Բինգո»: Նա հաղթում է:
6. Այժմ անցեք քննարկման փուլին: Ընթերցեք առաջին վանդակի հարցն ու խնդրեք, որ ամեն մասնակից շարադրի իր պատասխանը: Գրատախտակին գրառեք յուրաքանչյուր վանդակին վերաբերող հանգուցային բառերը: Այս փուլում թույլ տվեք նկատառումները համառոտ ներկայացնել:
7. Աղյուսակը լրացվելուց հետո կրկին անդրադարձեք հարցաթերթիկին և յուրաքանչյուր պատասխան առավել մանրամասնորեն քննարկեք:

Վերլուծություն և գնահատում

- Բոլոր հարցերն էին վերաբերում մարդու իրավունքներին: Ո՞ր իրավունքներին:
- Ո՞ր հարցերին պատասխանելն էր ամենից դժվար: Ի՞նչու՞:
- Ո՞ր հարցերն էին առավել վիճելի: Ի՞նչու՞ են իրավունքները հակասական:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԵՐ

ՄՆԵՑ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԴՅՈՒՆԸ

1-ԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

8 ԵՎ ԱՎԵԼԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

40 ԲՐՈՔ

Հիշարժան ամսաթիվ

Մայիսի 8

Կարմիր խաչի և
կարմիր մահիկի
համաշխարհային օր

- Ինչպե՞ս են մարդիկ տեղեկանում մարդու իրավունքների և դրանց խախտումների մասին: Արդյո՞ք նրանք վստահում են տեղեկատվության աղբյուրներին:

Խորհուրդներ վարողներին

Խաղը ձեր խմբի մակարդակին ու հետաքրքրություններին հարմարեցնելու նպատակով՝ կարող եք, ըստ հայեցողության, ցանկացած հարց փոխել:

Մասնակիցների պատասխաններից ընտրեք ու գրառեք միայն հանգուցային բառերը: Աղյուսակի գործածման նպատակը՝ քննարկումը հետազայում առավել դյուրին դարձնելն է: Յուրաքանչյուր փուլից հետո անհրաժեշտ է համառոտ քննարկել պարզաբանման կամ առավել մանրամասն մեկնաբանման կարոտ հարցերը: Ընդգծեք այն հարցերը, որոնք անհրաժեշտ է ավելի մանրամասնորեն քննարկել, պայմանավորված խաղավարտին դրանց անդրադառնալու մասին:

Հնարավոր է, որ մասնակիցներն այնպիսի օրինակներ բերեն, որոնց դուք էլ ծանոթ չեք, քանի որ դրանք հստակ չեն կամ վերաբերում են մասնակիցների անձնական կյանքին: Դա որևէ նշանակություն չունի: Ոչ ոք ամենագետ չէ: Դուք կարող եք մասնակիցներին հարցնել՝ վերջիններս որտեղի՞ց են ստացել տեղեկությունը, և քննարկել այդ տեղեկության հուսալիությունն ու հավաստիությունը: Սա, անտարակույս, մասնակիցներին խրախուսելու ընձեռված լավ հնարավորություն է՝ ընդհանրապես քննադատաբար մոտենալ որևէ տեղեկության:

Որոշ պատասխաններ կարող են վիճելի լինել: Օրինակ՝ մեկը կարող է ասել, որ հղիության արհեստական դադարեցումը կյանքի իրավունքի խախտում է: Խմբի որոշ անդամներ կարող են համառորեն պնդել այս կարծիքը: Առաջին դասը, որ կարելի է քաղել դրանից, այն է, որ անհրաժեշտ է ցանկացած խնդիր բոլոր տեսանկյուններից դիտարկելու փորձ կատարել: Փորձեք պարզել, թե ինչու՞ են մասնակիցները կողմ այս կամ այն դիրքորոշմանը: Շահերն ու իրավունքները մշտապես բախվում են (տվյալ դեպքում՝ բախվում են մոր և չծնված երեխայի շահերն ու իրավունքները): Իրավունքների մեկնաբանման հարցում որքան էլ տարբերվեն մասնակիցների և այլոց կարծիքները, անհրաժեշտ է դրանք հարգել: Մարդիկ կարող են համակարծիք չլինել, սակայն միմյանց հարգել պարտավոր են:

Երկրորդ դասն այն է, որ մենք պիտի խմանանք՝ մարդու իրավունքները հակասական են: Դրանց մեկնաբանման, կիրարկման ծևերն ու մեթոդները հստակ և մեկընդմիշտ որոշված չեն: Դրանք շարունակաբար պետք է վերագնահատվեն ու զարգացվեն: Այդ պատճառով ամեն ոք պատասխանատու է մարդու իրավունքների ապահովման և պաշտպանության համար:

Հեղադա քայլերի առաջարկներ

Անդրադարձեք պատասխաններից մեկին կամ երկուսին, որոնք հակասություններ ու բանավեճեր հրահրեցին, և քննարկեք կյանքի իրական երկրնտրանքները, որոնք ծագում են, երբ փորձ է արվում զարգացնել մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի մշակույթը:

Մարդու իրավունքների ուսումնասիրման մեկ այլ միջոց են պատկերները: Եջ 230-ի «Ի՞նչ եք տեսնում» վարժության օգնությամբ պարզեք, թե ինչ պատկերացումներ ունեն մասնակիցները մարդու իրավունքների վերաբերյալ: Այս գործնական աշխատանքը շատ թեմաներով քննարկումների տեղիք կարող է տալ, օրինակ՝ կարծրատիպերի, կամ՝ ինչպե՞ս ենք մենք պատկերացում կազմում աշխարհի ու խտրականության մասին:

ԱՈՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Հարցաթերթիկ		
Մարդու իրավունքները հռչակող փաստաթղթի անվանումը	Առանձնահատուկ իրավունք, որ պետք է ունենան բոլոր երեխաները	Կարմիր խաչի քույր կազմակերպությունը
Իրավունք, որից զրկված են հասարակության որոշ խմբեր ձեր երկրում	Իրավունք, որից օգտվելու հնարավորությունից զրկել են անձամբ ձեզ	Մարդու իրավունքների համար մարտնչող կազմակերպություն
Մարդու իրավունքներով պայմանավորված պարտավորություն, որ ունենք բոլորս	Խտրականության դրսևորման օրինակ	Իրավունք, որից օգտվելու հնարավորությունից երբեմն զրկում են կանանց
Մարդու իրավունքների համար պայքարող անհատ	Կյանքի իրավունքի խախտման մեկ օրինակ	Մարդու անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի ոտնահարման օրինակ

Լեզվական խոչընդոտ

Կարո՞ղ եք պատասխանել այս հարցերին: Կընդունվի՞ք քաղաքական ապաստանի ձեր դիմումը:

Թեմաները	խտրականություն և այլատյացություն, անձի անվտանգություն, կրթություն
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	30 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Նմանակում վարժություն է այն դժվարությունների, որոնց բախվում են փախստականները՝ քաղաքական ապաստանի համար դիմելիս: Քննարկվող խնդիրներից են. ■ Հուսահատությունն ու դժվարությունները, որոնց ստիպված են դիմակայել փախստականները ■ Լեզվական խոչընդոտի հաղթահարումը ■ Դիմումների ներկայացման ժամանակ կիրառվող խտրականությունը
Հարակից իրավունքներ	■ Քաղաքական ապաստանի համար դիմելու և այն ստանալու իրավունք ■ Ազգային կամ ռասայական ծագման հիման վրա խտրականության չենթարկվելու իրավունք
Նպատակները	■ Իրազեկել մասնակիցներին այն խտրականության մասին, որ թույլ են տալիս ներգաղթի ծառայությունները քաղաքական ապաստանի համար դիմումներ ընդունելիս ■ Շեշտադրել լեզվի և միջնաշխուկաբան կրթության կարևորությունը ■ Հարուցել մասնակիցների կարեկցանքը՝ նրանց հաղորդակից դարձնելով այն դժվարություններին, որոնց դիմակայում են փախստականները՝ քաղաքական ապաստանի համար դիմելիս
Նյութեր	■ Յուրաքանչյուր մասնակցին՝ «Քաղաքական ապաստանի դիմումի» մեկ օրինակ ■ Յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկ գրիչ
Նախապատրաստում	Դասավորեք սենյակն այնպես, որ մասնավոր գրասենյակի: Սեղանի մոտ մտած՝ ձևապաշտ պաշտոնյայի դեր կատարեք:

Ցուցումներ

1. Թույլատրեք մարդկանց ներս գալ, ոչ մեկի բարկին մի՛ արձագանքեք, նրանց ներկայությունը մի՛ նկատեք: Ոչինչ մի՛ ասեք այն մասին, թե հետո ինչ է լինելու:
2. Սկսելու համար՝ նախանշված ժամանակից մի քանի րոպե ավելի սպասեք, ապա բաժանեք մեկական «Քաղաքական ապաստանի դիմում» ու գրիչ՝ յուրաքանչյուր մասնակցին:
3. Մասնակիցներին ասացեք, որ դիմումի ձևը լրացնելու համար նրանք հինգ րոպե ժամանակ ունեն. ուրիշ ոչինչ մի՛ ասեք: Անտեսեք բոլոր հարցերն ու բողոքները: Եթե հարկադրված եք խոսել, խոսեք որևէ այլ (կամ հորինված) լեզվով, օգտագործեք ժեստեր: Հաղորդակցումը հասցրեք նվազագույնի: Հիշեք, որ փախստականների հիմնախնդիրները ձեզ չեն վերաբերում. ձեր գործը միայն դիմումի ձևեր բաժանելն ու դրանք կրկին հավաքելն է:
4. Ուշացողներին շտապեցրեք (օրինակ՝ «Դուք ուշացել եք: Վերցրեք այս ձևն ու լրացրեք: Դուք ընդամենը մի քանի րոպե ժամանակ ունեք»):

Ծանոթություն. վարժությունը վերցված է Դ. Դոմաիտի, Ն. Ֆլուերգի «Արմատախիլ արվածները» գրքից, Hunter House Publishers, 1995

Մարդու իրավունքների կրթության երիտասարդական ծեռնարկ - Եվրոպայի խորհուրդ

5. Հինգ րոպե հետո, առանց ժպտալու կամ որևէ մեկի հետ խոսելու, հավաքեք լրացված ձևերը:
6. Ընթերցեք դիմումների լրացված ձևերը և խնդրեք առաջ գալ նրանց, ում անունը ընթերցվել է: Նայեք դիմումի ձևին և լրացման հետ կապված որևէ բան հորինեք, դիցուք՝ «Դուք չեք պատասխանել ութերորդ հարցին», կամ՝ «Տեսնում եմ, որ վեցերորդ հարցին «ոչ» եք պատասխանել: Քաղաքական ապաստան չի տրամադրվում»: Ասացեք, որ այդ անձը հեռանա: Ոչինչ մի՛ քննարկեք: Ամփոփեք հրավիրեք հաջորդին:
7. Ընթացակարգը կրկնեք մի քանի անգամ: Հարկ չկա վերանայել բոլոր դիմումները. շարունակեք այնքան, մինչև բոլոր մասնակիցները հասկանան, թե ինչ է տեղի ունենում:
8. Այնուհետև դուրս եկեք դերից ու մասնակիցներին առաջարկեք՝ քննարկել կատարվածը:

Հիշարժան ամսաթիվ

Հունիսի 26

ՄԱԿ-ի Կանոնադրության օր

Փետրվարի 21

Մայրենի լեզվի միջազգային օր

Վերլուծություն և գնահատում

Նախ հարցրեք մասնակիցներին, թե ի՞նչ զգացումներ ունեին նրանք վարժության ընթացքում, այնուհետև քննարկեք կատարվածը. ի՞նչ սովորեցին մասնակիցները:

- Ի՞նչ զգացին մասնակիցները անընթեռնելի դիմումի ձևը լրացնելիս:
- Քաղաքական ապաստան փնտրողի փորձառության առումով դերախաղն իրատեսակա՞ն էր:
- Չեր կարծիքով՝ արդարացի՞ են վարվում ձեր երկրում այն անձանց հետ, ովքեր դիմում են քաղաքական ապաստան ստանալու համար: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ:
- Դիմողի համար ի՞նչ հետևանքներով է հղի քաղաքական ապաստանի դիմումի մերժումը:
- Եղե՞լ են մասնակիցներն այնպիսի իրավիճակում, երբ չեն տիրապետել լեզվին և հանդիպել են որևէ պաշտոնյայի, օրինակ՝ ոստիկանի կամ հսկիչի անբարյացակամությանը: Ի՞նչ են զգացել այդ ժամանակ:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժությունը բավական հեշտ է անցկացնել. ձեզնից ընդամենը պահանջվում է դերում լինել «ուժեղ», լուրջ, անզիջում և ձևապաշտ: Փախստականների ճակատագիրը ձեզ չի հետաքրքրում. դուք ձեր գործն եք կատարում: Բանն այն է, որ շատ մարդիկ չեն ցանկանում, որ իրենց երկրում փախստականներ լինեն: Ներգաղթի հարցերով զբաղվող ոստիկաններին հրաման է տրված՝ ստուգել փախստականներին և երկիր մուտք գործելու թույլտվություն տալ միայն նրանց, ովքեր անձը հաստատող փաստաթղթեր ունեն և ճիշտ են լրացնում դիմումի ձևերը: Հաճախ փախստականներն օտար լեզվին շատ վատ են տիրապետում և դժվարանում են լրացնել դիմումի ձևերը: Նրանք գտնվում են թշվառ և դյուրագրգիռ վիճակում: Նրանք հատկապես դժվար են հասկանում, թե ինչ է կատարվում, քանի որ իրենց համար անհասկանալի պատճառներով դիմումները հաճախ են մերժվում:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Եթե ցանկանում եք ծանոթանալ այն փաստարկներին, ըստ որոնց փախստականներին մերժում կամ թույլատրում են մուտք գործել որևէ երկիր, աչքի անցկացրեք էջ 183-ի «Կարո՞ղ եմ ներս գալ» վարժությունը:

Փախստականներին առնչվող վարժությունների համար ավելի շատ գաղափարներ կարող եք գտնել ՄԱԿ ՓԳՀ համացանցի կայքէջում՝ www.unhcr.ch

Ուղենիշ գաղափարներ

Խումբը կարող է հրավիրել ներգաղթի հարցերով զբաղվող որևէ պաշտոնյայի, որպեսզի վերջինս պատմի իր աշխատանքի ընթացքում ծագող դժվարությունների մասին: Կարելի է այց կազմակերպել ներգաղթի որևէ ծառայություն և տեղում տեսնել, թե քաղաքական ապաստանի դիմումն ինչպիսի ընթացք է ստանում: Խմբի անդամները կարող են նաև զրուցել ապաստան հայցողների և ներգաղթի ծառայության աշխատակիցների հետ՝ պարզելու նրանց կարծիքը ստեղծված իրավիճակի վերաբերյալ ու բարձրացնել հարցեր՝ դիմումների ընթացակարգին առնչվող անարդարությունների կամ առկա խնդիրների մասին: Ստացված տեղեկությունը կարելի է օգտագործել փախստականների հարցերի իրազեկմանն ուղղված քարոզարշավներում, այն տրամադրել ներգաղթի ծառայությանը կամ այնպիսի կազմակերպությունների, ինչպիսին է ՄԱԿ ՓԳՀ-ը:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Փախստականների վերաբերյալ տեղեկատվություն ու մանրամասն տվյալներ կարելի է ստանալ՝ կատարելով էջ 183-ի «Կարող եմ ներս գալ» վարժությունը:

Փախստական, թե՛ քաղաքական ապաստան հայցող, որո՞նք են նմանություններն ու տարբերությունները:

Մարդիկ հաճախ չեն տարբերում «քաղաքական ապաստան հայցող» և «փախստական» հասկացությունները: Փախստականն անձ է, ով փնտրում կամ արդեն ստացել է քաղաքական ապաստան: Իրավական առումով «փախստական» և «քաղաքական ապաստան հայցող» հասկացությունները տարբերվում են ենթադրելով տարբեր կարգավիճակներ:

Քաղաքական ապաստան հայցող համարվում է այն անձը, ով ցանկանում է ընդունվել որպես փախստական, սակայն դիմումը դեռևս քննության փուլում է: Ապաստանի դիմումի քննության ընթացքում ներգաղթի ծառայությունները պետք է վճռեն՝ արդյո՞ք դիմողի դրությունը համապատասխանում է փախստականի սահմանմանն ու առաջադրված բոլոր չափանիշներին: Օրինակ՝ նրանք պետք է ներկայացնեն բավականաչափ հիմնավոր ապացույցներ իրենց հետապնդելու վերաբերյալ, ինչպես նաև այն մասին, որ իրենք որևէ լուրջ (ոչ քաղաքական), ընդդեմ մարդկության կամ պատերազմական հանցանքներ չեն գործել: Քաղաքական ապաստան հայցողների հիմնական իրավունքներն են՝ դիմումների արդարացի քննության իրավունքը և մինչև հայցի քննումն այն երկրում մնալու իրավունքը, որից քաղաքական ապաստան է հայցվում:

Կարելի է ասել, որ **փախստականը** «նախկին» քաղաքական ապաստան հայցողն է, այսինքն՝ անձ, ում դիմումն ընդունվել է: Փախստականի կարգավիճակը ենթադրում է տարբեր իրավունքներ, օրինակ՝ իրավունք՝ չվերադարձվել այն երկիր, ուր կարող են վտանգվել նրա կյանքն ու բարեկեցությունը, խտրականության չենթարկվելու իրավունքը, իրավունք՝ ստանալ որոշակի նյութական աջակցություն այն պետության կառավարությունից, որը տվյալ անձին քաղաքական ապաստան է շնորհել:

Վերջին հինգ տասնամյակում աշխարհի երկրներում քաղաքական ապաստան է շնորհվել մի քանի միլիոն մարդկանց: Համայն աշխարհում շարունակաբար քաղաքական ապաստանի միլիոնավոր դիմումներ են քննության առնվում:

ԱՈՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Քաղաքական ապաստանի դիմումի ձև

1. Családi és utónév
2. Дата і месца нараджэння
3. Viimeisin osoite
4. Անձնագրի համարը
5. Επάγγελμα ή κύρια απασχόληση
6. Başvuran kişiye eşlik eden refakatçı veya yakınlarının isimleri
7. Meio e local de entrada no país
8. Ghaliex titlob ghall-azilju?
9. Свидетельство преследований, на основании которых составлено заявление
10. Avez-vous déjà présenté une demande d'asile auparavant? Veuillez donner des détails sur les pays, les dates et les motifs.
11. Dali imate rodnini ili poznanici vo ovaa zemja? Ako imate, navedete gi iminjata i adresite.
12. ما هي اللغات التي تتكلمها وما هي مستوى ثقافتك

Լրագրի առաջին էջ

Տարածել նորություններ՝ նշանակում է բազմապատկել դրանք:

Տիրեթյան ասացվածք

Թեմաները	Լրատվամիջոցներ, համընդհանրացում, շրջակա միջավայր
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10-ից 24
Ժամանակը	180 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա վարժություն-նմանակում է. լրագրողների խումբն աշխատում է լրագրի առաջին էջը պատրաստելու վրա: Աշխատում են փոքր խմբերով՝ դիտարկելով հետևյալ հարցերը. ■ Կանխակալությունը, կարծրատիպերը և անաչառությունը լրատվամիջոցներում ■ Պատկերները և լրատվամիջոցների դերը մարդու իրավունքների խնդիրների լուսաբանման գործում
Հարակից իրավունքներ	■ Մտքի, կարծիքի և արտահայտվելու ազատության իրավունք ■ Անձնական կյանքի իրավունք ■ Ջարգացման, կյանքի և առողջության իրավունք
Նպատակները	■ Արժանացնել հետաքրքրություն մարդու իրավունքների խնդիրների նկատմամբ՝ պատկերների միջոցով ■ Անդրադառնալ լրատվամիջոցներին և մարդու իրավունքների խնդիրների նկատմամբ դրանց դիրքորոշմանը ■ Ջարգացնել հաղորդակցային ու համագործակցային հմտություններ
Նյութեր	■ Մեծ սենյակ, որտեղ կարող են տեղավորվել երկու կամ երեք աշխատանքային խմբեր և լիազումար միստ անցկացնել ■ 40 լուսանկար ■ Թուղթ և գրիչներ ■ Մեծ թղթեր (Ա3 չափի) կամ գրատախտակ և նշագրիչներ ■ Մկրատ և սոսինձ՝ յուրաքանչյուր փոքր խմբի համար ■ Բավարար մակերես ունեցող աշխատանքային սեղանների թղթերը փռելու համար
Նախապատրաստում	■ Ամսագրերից կամ թերթերից ընտրեք 40 լուսանկար: Ծանոթություն. յուրաքանչյուր փոքր խմբի անհրաժեշտ են միևնույն 40 լուսանկարների պատճենները: Այդ պատճառով դուք կամ պետք է զննեք մի քանի օրինակներ այն թերթերից, որտեղից լուսանկարներ եք ընտրում, կամ հնարավորություն ունենաք օգտվելու պատճենահան սարքից: ■ Լուսանկարների մեկ փաթեթ ցուցադրեք սեղանի վրա:

Ցուցումներ

1. Ներկայացրեք վարժությունը: Բացատրեք, որ այն խմբագրատան մի երեկոյի նմանակում է, երբ լրագրողների մի խումբ աշխատում է թերթի առաջին էջի վրա: Չնայած դա համայնքի համար նախատեսված տեղական թերթ է, սակայն նպատակ ունի ընթերցողներին ապահովել նաև ընթացիկ խնդիրների, ներառյալ՝ մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվությամբ:
2. Մասնակիցներին բաժանեք ութ հոգուց բաղկացած փոքր աշխատանքային խմբերի: Յուրաքանչյուր խումբ պետք է պատկերացնի, որ դրանք տարբեր թերթերի խմբագրական աշխատակազմեր են: Առաջադրանքն է՝ նախագծել լրագրի՝ հաջորդ առավոտյան տպագրվող համարի առաջին էջը:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐ

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՐՋԱԿԱՆ ՄԻՋՎԱԿԱՐ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

3-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

10-ԻՑ 24

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

180 ԲՐՊԵ

3. Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբի՝ իրենց լրագրին անվանում ընտրել:
4. Խորհրդակցության ժամանակ քննարկեք առաջին էջի յուրահատկություններին ու ձևավորմանն առնչվող հարցեր:
5. Մասնակիցներին ցույց տվեք սեղանին դրված լուսանկարները: Խնդրեք նրանց՝ լուռ քայլել սեղանի շուրջ և այս փուլում ոչինչ չմեկնաբանել: Բացատրեք, որ դրանք այն լուսանկարներն են, որոնցով պետք է աշխատեն. նրանք կարող են օգտագործել ու մեկնաբանել դրանք՝ ինչպես կամենան:
6. Այժմ խմբերին գործի դրեք: Յուրաքանչյուր խմբին բաժանեք թուղթ ու մատիտ, սոսինձ ու մկրատ, լուսանկարները՝ դեռ ոչ:
7. Ընթերցեք ցուցումները: Խմբերն ունեն մեկ ժամ՝ չորս կամ հինգ լուրեր ընտրելու, վերնագրերը գրելու, լուսանկարներն ընտրելու և ձևավորումը կատարելու համար: Բացատրեք, որ պետք չէ երկար հոդվածներ գրել. վերնագրերն ու ենթավերնագրերը միանգամայն բավարար են: Նրանք պետք է սկեռվեն առաջին էջի թողած տպավորության, ոչ թե ամբողջական պատմությունների շարադրանքի վրա: Առաջարկեք սկսել այն թեմաների կամ հարցերի քննարկումից, որոնք ցանկանում են ընդգրկել իրենց առաջադրանքում: Տեղեկացրեք, որ տասը թուղթ հետո նրանք «տպագրական բաժնից» կստանան լուսանկարները:
8. Տասը թուղթ աշխատելուց հետո խմբերին տվեք լրագրերի լուսանկարների կապուկները:
9. Երբ խմբերն ավարտեն առաջին էջերը, դրանք պետք է ներկայացնել բոլորին՝ կարդալու համար: Այնուհետև անցեք վերլուծության և գնահատման:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք վարժության վերլուծությամբ, ապա քննարկեք լրատվամիջոցները, մարդու իրավունքների խնդիրները:

- Ինչպե՞ս էին խմբերը կազմակերպել աշխատանքը: Ինչպե՞ս էին նրանք որոշումներ կայացնում աշխատանքը կատարելու և այն մասին, թե ո՞ր պատմություններն է անհրաժեշտ լուսաբանել:
- Ձգու՞մ էին արդյոք բոլորը, որ կարող էին մասնակցել և ներդրում կատարել:
- Ինչպե՞ս էին մասնակիցները ընտրում աշխատանքային թեմաներն ու խնդիրները: Ո՞րն էր առաջնայինը՝ նյութը, թե՞ լուսանկարը: Այսինքն՝ նրանք նախ որոշում էին խնդիրը և ապա գտնում այն պարզաբանող համապատասխան նկարը, թե՞ ոգեշնչվում էին որևէ նկարով և ապա գրում պատմություն դրա շուրջ:
- Ի՞նչ խնդիրներ և թեմաներ էին ներկայացված: Առնչվու՞մ էր արդյոք դրանցից որևէ մեկը մարդու իրավունքների խնդիրներին: Կայի՞ն հարցեր, որոնք մասնակիցները կցանկանային լուսաբանել, բայց ստիպված էին հրաժարվել:
- Ինչպե՞ս կարելի է համեմատել տարբեր լրագրերի առաջին էջերը: Արդյո՞ք նույն թեմաներն ու լուսանկարներն էին օգտագործվել:
- Գործածե՞լ էին տարբեր խմբեր նույն լուսանկարն այլ ձևերով: Ինչպե՞ս են մարդիկ հետևում լուրերին. լրագրերի՞, հեռուստատեսությա՞ն, ռադիոյի՞, թե՞ համացանցի միջոցով: Ի՞նչու՞ են մարդիկ հետևում (չեն հետևում) լուրերին:
- Փորձու՞մ էին նրանք մասնակել իսկական լրագրի առաջին էջը: Թե՞ ցանկանում էին աշխատել այլ կերպ: Որո՞նք էին տարբերությունները:
- Իրականում ինչպիսի՞ մոտրություններն են գերակայում լրատվության մեջ:
- Մարդու իրավունքների խնդիրները լրատվամիջոցներում ընդհանրապես լա՞վ են լուսաբանվում:
- Լրատվամիջոցներին վերաբերող քննարկման գլխավոր հարցերից մեկն «անաչառությունն» է: Մասնակիցների կարծիքով՝ հնարավո՞ր է արդյոք անաչառ կերպով լրատվություն տալ:
- Մարդու իրավունքների ո՞ր թեմաներն էին ընդգրկված առաջին էջերում:
- Ի՞նչ պատկերացում ունեն մասնակիցներն աշխարհի այլ մասերում ապրող երիտասարդների մասին:
- Կա՞ն կարևոր թեմաներ, որոնք ընդգրկված չէին նկարների մեջ:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության համար լուսանկարներ ընտրելիս՝ ապահովեք դրանց բազմազանությունը և խուսափեք կարծրատիպերից: Լրահոսը հաճախ լեցուն է սպանությունների, պատերազմների և այլ աղետների մասին պատմող նյութերով և հազվադեպ է պարունակում դրական տեղեկատվություն: (Աֆրիկային միայն պատերազմներն ու սովը չեն հատկանշական): Թող

մասնակիցները հնարավորություն ունենան ձեր ընտրած լուսանկարներից առանձնացնելու «բարի», ինչպես նաև «չար» լուրերի պատկերումները: Դրանք պետք է ունենան աշխարհագրական լայն ընդգրկում, ապահովեն սեռային հավասարակշռությունը, պատկերեն երիտասարդներին ու նրանց առօրյայում կարևորվող իրեր, ինչպես նաև դրական պատկերներ՝ կյանքում ունեցած դերի վերաբերյալ: Ընտրեք լուսանկարներ, որոնք լուսաբանում են թարմ դեպքերն ու ճանաչված մարդկանց կյանքը, ինչպես նաև՝ բազմաձևակության հասարակությունում ու համընդհանրացող աշխարհում ապրելու հարցերը: Ստորև բերված ցուցակը ձեզ կտա որոշ գաղափարներ: (Այն հիմնված է «Նորությունների գործարան» վարժության մեջ օգտագործված լուսանկարների ցանկի վրա: Վերջինիս նկարագրությունը տրված է «Տարբերակներ» բաժնում:)

Հեռուստահաղորդավարուհի երկրագունդ	Վաճառող՝ լողափում	Ցույց ֆիլիպիններում
Օպերատորների խումբ որևէ զարգացող երկրում	Ասիական շուկա	ՄԱԿ-ի գործերը Հարավսլավիայում
Ամբարտակ կառուցող կանայք	Միայնակ կին	Մարտական ինքնաթիռ
Գործազրկության նպաստ	Ետնախորշեր Բրյուսելում	Ազատամարտիկ
Աֆրիկացի հանքափոր	Լցված աղբարկղ	Երկու մահացած զինվոր
Թունաքիմիկատներ	Պահածոյի տուփերի տեսակավորում	Ցորենի դարսված պարկեր
Խորտկարանի գովազդում	Կիթառով սևամորթ տղա	Կանանց ժողով
Չոռոզվող հողեր	Ռոք աստղ	Ընտանեկան պլանավորում
Ջրում խաղացող երեխաներ	Նահանգային ոստիկանություն	ՉԻԱՅ-ի կամխարգելում
Մեքենայի վթարում	Գրոտած պատ	Մարդկանց ամբոխ
Այրվող նավթ	Խորհրդարան	Հասարակական տրանսպորտ
Բնապահպանական շարժում	Թմրադեղեր	Ավտոմեքենաների ցուցահանդես
Արդյունաբերական ծխի քուլաներ	Փախստականների ճամբար	Երթևեկության խցանում
Ալկոհոլի գովազդ	Երեխաները՝ ընդունման և կողմնորոշման	Բարձրախոսը ձեռքին երիտասարդ
Կոկա կոլայի գովազդ	Կենտրոնում	Բջջային հեռախոս
	Ֆուտբոլիստ	
	«Միջազգային համաժողով»	
	Կազմակերպության կողմից ձեռնարկված	
	գործողություն	

Վարժությունը ներկայացնելիս և առաջին էջի յուրահատկություններն ու ձևավորումը քննարկելիս՝ դուք պետք է մասնակիցների ուշադրությունը հրավիրեք այն բանի վրա, թե ուշագրավ լինելու համար ինչպես են տպվում վերնագրերը, այնուհետև՝ ինչպես են ներկայացվում պատմությունները. նախ՝ սովորաբար մի քանի սյունակի մի քանի սանտիմետրը գրավում է համառոտ ամփոփումը, ապա՝ ավելի մանր տառերով՝ ամբողջ պատմությունը: Քննարկեք, թե ինչպես են կիրառվել լուսանկարները պատմությունների լուսաբանման կամ ընթերցողների ուշադրությունը գրավելու նպատակով: Ցույց տվեք նաև այն, ինչ նկարներում արտացոլված է: Խոսեք այն մասին, թե ինչպես են դրանք կտրատվել՝ հրավիրելու ընթերցողի ուշադրությունն այն բանի վրա, ինչը ցանկացել է մատնանշել լուսանկարիչը կամ նկարների խմբագիրը: Ուշադրություն դարձրեք նաև լուսանկարների անվանումների, գրության ձևի վրա:

Տարբերակներ

Այս վարժության ներկայացման մեկ այլ տարբերակ է ռադիո կամ հեռուստատեսային լրատվական հաղորդումը: Եթե նախընտրում եք աշխատել հեռուստատեսային հաղորդման վրա, ապա միանշանակորեն խորհուրդ է տրվում օգտագործել տեսապատկերներ: Գոյություն ունի տեսապատկերների փաթեթ, որը կարելի է փոխառնել Միջմշակության ուսուցման եվրոպական դաշնությունում (ՄՈՒԵԴ):

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Քննարկեք այն իրավունքները, որոնք լուրերի համար ընտրել են խմբերը: Օրինակ՝ ինչպես են դրանք ապահովվում ձեր երկրում:

Մասնակիցները կարող են դիմել տեղական թերթին, ռադիոկայան կամ հեռուստատեսություն, զրուցել լրագրողների հետ նրանց աշխատանքի մասին, քննարկել անաչառությունն ու լրատվամիջոցներում համընդհանուր հարցերի և մարդու իրավունքների խնդիրների լուսաբանման ձևերը:

Հիշարժան ամսաթիվ

Մայիսի 3

Մամուլի ազատության
համաշխարհային օր

Եթե խմբին դուր են գալիս արագ մտածելակերպ զարգացնող վարժությունները, ապա կարելի է կատարել էջ 217-ի «Մեկ րոպե» վարժությունը, որը վերաբերում է սպորտի և մարդու իրավունքների առնչության խնդիրներին:

Ուղենիշ գաղափարներ

Բազմաթիվ տեղական ռադիոկայաններ հնարավորություններ են ընձեռում համայնքային խմբերին՝ պատրաստելու իրենց սեփական հաղորդումները: Աշխատեք խմբային ծրագրի շուրջ՝ հետազոտելու նրանց մտահոգող խնդիրները և ստեղծելու ռադիոհաղորդում դրանց վերաբերյալ, օրինակ՝ «Մտածիր ընդհանրաբար, գործիր տեղայնորեն» խորագրով:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Մի քանի մեկնակետեր՝ վարժության մեջ արժարժված թեմաների շուրջ խորհելու համար.

ա) Լրատվամիջոցներ

1. Թե՛ երիտասարդները, թե՛ տարեցները շարունակաբար «հեղեղվում» են տարբեր լրատվամիջոցների մեծածավալ տեղեկատվությամբ: Կարող ենք մեզ հարց տալ՝ ի՞նչ անել այդ տեղեկատվությունը: Արդյո՞ք այն բարձրացնում է բոլորս իրազեկության աստիճանը:
2. Լրատվությունն աստիճանաբար վերածվում է շահութաբեր գործի, իսկ տեղեկատվության պարզեցումը, կարծրատիպերն ու սենսացիան տագնապահարույց զարգացումներ են ստանում: Հետզհետե ավելի է դժվարանում որակյալ տեղեկատվություն հայթայթելը:
3. Որակյալ տեղեկություն հայթայթելը հատկապես կարևորվում է անհավասարության հարցերին վերաբերող նորություններին առնչվելիս, առանձնապես, եթե խոսքը զարգացող երկրների մասին է: Արևմուտքին չվերաբերող լուրերը հաճախ դիտվում են միայն «արևմտյան աչքերով»: Դրա հետևանքով նորությունները հաճախ են բացասական ու չարագուշակ երանգավորում ստանում:

բ) Մարդու իրավունքների խնդիրներ

Լրատվամիջոցներն ակնհայտորեն կարևոր են մարդու իրավունքների վերաբերյալ հանրության իրազեկությունը բարձրացնելու գործում: Բայց մենք պետք է իմանանք, թե ինչպես են խնդիրները լուսաբանվում, որոնք են շարժառիթները: Յուրաքանչյուր ոք պետք է քննադատաբար մոտենա իրեն հրամցված նորություններին և տեղեկատվության ու փաստերի ներկայացման ձևին: Օրինակ՝ տարբեր թերթեր, ըստ իրենց տարբեր քաղաքական համոզմունքների, պատերազմում կռիվողներին կարող են անվանել կամ ազատամարտիկներ, կամ ահաբեկիչներ: Այլ մշակույթների ներկայացուցիչները կարող են ներկայացվել կողմնակալ կերպով: Օրինակ՝ էսկիմոսները կարող են ներկայացվել որպես տարաշխարհիկ, ցրտադիմացկուն ժողովուրդ, ովքեր պայքարում են պահպանելու իրենց ավանդական բնակության ձևը հյուղականներում, սակայն, երբ խոսքը վերաբերում է կետորսությանը, նրանց անվանում են «կետեր սպանողներ»:

գ) Նվիրում

Նմանակման մեջ օգտագործված որոշ նկարներ պետք է պատկերեն այն հնարավորությունները, որ ունեն մարդիկ, հատկապես երիտասարդները՝ գործին իսկապես նվիրվելու համար: Որպես ուսուցիչներ, երիտասարդական գործիչներ՝ մենք ցանկանում ենք շահագրգռել երիտասարդներին՝ ավելի լավ պայմաններ ստեղծել աշխարհում: Մենք մեզ հարց ենք տալիս՝ ինչպե՞ս պետք է լավագույնս խրախուսել երիտասարդներին՝ ներգրավվելու այդ գործում, և կարող ենք կասկածել՝ արդյո՞ք առկա հնարավորություններն իսկապես հետաքրքրում են երիտասարդներին: Մենք կարող ենք որոշ պատասխանների հուշումներ ստանալ երիտասարդների ընտրած տեսապատկերներից:

Խոսենք սեռական կյանքի մասին

Լսե՞լ եք, որ Պետրոսը ՄԻԱԿ վարակակիր է*:

Թեմաները	Առողջապահություն, խտրականություն և այլատյացություն, սեռային հավասարություն
Բարդությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10 և ավելի
Ժամանակը	60 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժությունը կիրառում է «ակվարիումի» հնարքը՝ սեռական կյանքի նկատմամբ վերաբերմունքը հետազոտելու համար*
Հարակից իրավունքներ	- Ամուսնանալու և ընտանիք կազմելու իրավունք - Ազատության, խտրականության չենթարկվելու և հավասար վերաբերմունքի իրավունք - Խոսքի և միությունների կազմելու իրավունքներ - Անձնական և ընտանեկան կյանքի հարգանքի իրավունք*
Նպատակները	- Անդրադառնալ սեռական կյանքի մասնավորության հարցերին և իրավունքներին* - Զարգացնել դրանց վերաբերյալ սեփական կարծիք արտահայտելու ինքնավստահություն - Նպաստել հանդուրժողականությանը և սրտացավությանը
Նյութեր	- Երեք աթոռ - Երկու վարդոլ - Տարածք՝ մասնակիցների տեղաշարժի համար - Գրատախտակ և նշագրիչներ - Թղթիկներ, գրիչներ և մեկ գլխարկ
Նախապատրաստում	- Նկատի ունեցե՛ք, որ շատ երկրներում սեռական կյանքի թեման նուրբ է, ուստի պատրաստ եղե՛ք հարմարեցնել կամ մեթոդաբանությունը, կամ թեման, կամ երկուսն էլ: - Պատրաստ եղե՛ք քննարկել ցանկացած հարց, որ մասնակիցները կարող են բարձրացնել այս և հարակից վարժությունների վերաբերյալ՝ ներառյալ միասեռականությանը և սեռականությանը վերաբերող նուրբ հարցերը*:

Ցուցումներ

1. Պատրաստե՛ք բեմը: Բացատրե՛ք, որ շատ մարդիկ սեռական կյանքը թեև համարում են անձնական հարց, սակայն սեռականության պատճառով խտրականության չենթարկվելը մարդու հիմնարար իրավունք է և պաշտպանված է եվրոպական պետությունների մեծամասնության օրենսդրությամբ*: Այս վարժությունը հնարավորություն է՝ ուսումնասիրել մարդկանց վերաբերմունքը սեռականության նկատմամբ*: Այնուհետև զրուցե՛ք մարդկանց մասին, որոնց սեռական կյանքի կապակցությամբ շատ է խոսվել:
2. Փոխանցե՛ք թղթիկներն ու գրիչները և խնդրե՛ք մասնակիցներին՝ գրի առնել սեռական կյանքի, առողջության, անձնական կյանքի և անձնական կյանքի նկատմամբ հարգանքի և ընտանիքի մասին իրենց հարցերը և թղթիկները դնել գլխարկի մեջ*: Հարցերը պետք է լինեն անանուն:
3. Բացատրե՛ք, որ վարժությունն ուսումնասիրում է սեռական կյանքի նկատմամբ վերաբերմունքը*: Յուրաքանչյուրն ազատ է արտահայտելու իր դիրքորոշումները, որոնք կարող են լինել ավանդական, ոչ ավանդական, հակասական, կամ որոնք մարտահրավեր են նետում հասարակության մեջ սահմանված կանոններին: Մարդիկ կարող են ներկայացնել տեսակետներ, որոնց իրենք համաձայն են կամ որոնց համաձայն չեն՝ առանց ծաղրի կամ արհամարհանքի ենթարկվելու վախի:
4. Երեք աթոռները կիսաշրջանաձև տեղադրե՛ք խմբի դիմաց: Սրանք այն երեք զրուցակիցների համար են, որոնք «ակվարիումում» են: Խմբի մյուս անդամները դիտորդներ են:

*Փոփոխվել է հայերեն հրատարակությունում:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԱՌՈՂՋԱԿԱԽՈՒՅՈՒՆ

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԵՐ. ՀԱՎԱՍՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

4-րդ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

10 ԵՎ ԱՎԵՆԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

60 րոպե

5. Բացատրեք, որ «ակվարիումում» ձեզ միանալու համար ևս երկու կամավորների եք հրավիրելու: Ընթացքում ևս մեկ մասնակից կարող է միանալ ձեզ, սակայն նկատի ունենալով, որ «ակվարիումում» միաժամանակ կարող են տեղավորվել միայն երեք «ծկներ», հետևաբար մեկը պետք է զիջի իր տեղը: Այս երկու մասնակիցները փոխարինում են միմյանց, և սկզբնական զրուցակիցը դառնում է դիտորդ:
6. Խրախուսեք, որ մարդիկ արտահայտեն իրենց տեսակետները, բայց մաս ալլ՝ ոչ սեփական տեսակետները: Այս կերպ ի հայտ կգան կարծիքներ, որոնք հակասական են, «քաղաքականացնելու» կամ աներևակայելի, և թեման կքննարկվի հանգամանորեն:
7. Հարձակողական կամ վիրավորական մեկնաբանությունները՝ ուղղված խմբի անդամներին, չեն թույլատրվում:
8. Խնդրեք, որ որևէ կամավոր մի հարց հանի գլխարկից, և սկսեք քննարկել այն: Քննարկումը շարունակեք, քանի դեռ մասնակիցները չեն սպառել թեման, և քանի դեռ կարծիքները չեն կրկնվում:
9. Այնուհետև խնդրեք, որ երեք կամավորներ քննարկեն մեկ այլ հարց, և սկսեք զրույցների նոր փուլ՝ նույն կանոններով:
10. Քննարկեք այնքան հարցեր, որքան հնարավորություն կտա ժամանակը և մասնակիցների հետաքրքրությունը: Նախքան վերլուծության և գնահատման անցնելը՝ կարճ ընդմիջում արեք՝ մասնակիցներին հնարավորություն տալով դուրս գալու «ակվարիումից»: Սա հատկապես կարևոր է, եթե քննարկումը թեժ է ու հակասական:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկզբում համառոտակի դիտարկեք, թե մարդիկ իրենց ինչպես էին զգում «ակվարիումից» դուրս և «ակվարիումի» մեջ: Այնուհետև խոսեք արտահայտված տարբեր տեսակետների մասին, քննարկեք, թե մասնակիցները ինչ սովորեցին վարժության ընթացքում:

- Արդյո՞ք որևէ մեկը ցնցված կամ զարմացած է արտահայտված տեսակետներից: Որոնցի՞ց: Ինչո՞ւ:
- Ձեր համայնքում մարդիկ որքանո՞վ են ազատամիտ սեռական կյանքի հարցերում:
- Արդյո՞ք որոշ խմբեր ավելի բաց են, քան ուրիշները: Ինչո՞ւ:
- Ի՞նչ ուժեր են խթանում մեր սեռականության զարգացմանը:
- Որտեղի՞ց են մարդիկ ձեռք բերում սեռականության վերաբերյալ իրենց արժեքները:
- Արդյո՞ք մասնակիցների վերաբերմունքը սեռական կյանքին տարբերվում է իրենց ծնողների, պապուստատերի վերաբերմունքից: Եթե այո, ինչո՞վ: Ինչո՞ւ:
- Որոշ երկրներում օրենքներն ու հանրային ճնշումը, կարծես, հակասության մեջ են մարդու՝ հարգանքի ու արժանապատվության, ազատորեն սիրելու, ամուսնանալու և այլ իրավունքների հետ: Ինչպե՞ս կարող են լուծվել այդպիսի հակասությունները:

Խորհուրդներ վարողներին

ճանաչեք այն սոցիալական միջավայրը, ուր աշխատում եք, և համապատասխանաբար հարմարեցրեք վարժությունը: Այս վարժության նպատակը մասնակիցներին իրենց սեռի և հասարակական նորմերի, ընտանիքի և բարոյագիտության մասին խորհելու հնարավորություն տալն է, ինչպես նաև իրենց տեսակետն արտահայտելու ինքնավստահությանը նպաստելը՝ միաժամանակ հանդուրժողականություն դրսևորելով այլ հայացքներ ունեցող մարդկանց նկատմամբ: Նպատակը այս կամ այն տեսակետի ճշմարտացիությունն ապացուցելը չէ, ոչ էլ միասնական որոշում կայացնելը:

Նախքան վարժությունն սկսելը՝ խորհուրդ է տրվում նախապատրաստվել՝ ծանոթանալով խտրականության և այլատյացության վերաբերյալ հիմնական տեղեկությամբ: Մտորեք, թե ինչ թեմաներ կարող են արժարժվել: Արժարժվող հարցերից կարող են լինել՝

- Ի՞նչ է սեռականությունը*:
- Ի՞նչ է միասեռականությունը:
- Ի՞նչով են տարբերվում ՄԻԱՎ-ը և ՁԻԱՀ-ը*:
- Ինչպե՞ս կարելի է խուսափել ՁԻԱՀ-ով վարակվելուց*:
- Ընդունելի՞ է արդյոք ապրել սեռական կյանքով մինչ ամուսնությունը*:
- Ի՞նչ կապ կա սեռականության և մարդկային արժանապատվության միջև*:

Կարևոր է նաև, որ դուք՝ որպես վարող, խորհեք ձեր սեփական արժեքների և համոզմունքների, նաև այն բանի շուրջ, թե որն է ձեզ, ձեր ընտանիքի և այլոց համար ճիշտ ուղին: Իհիշեք, որ այս արժեքներն արտացոլվելու են ձեր ամեն խոսքի ու գործի, նույնիսկ չասածի ու չարածի մեջ: Չափազանց կարևոր է, որ դուք գիտակցեք ձեր սեփական արժեքները և նախապաշարումները, հասկանաք դրանց ծագումը, որպեսզի մասնակիցները նույնպես կարողանան ըմբռնել իրենց արժեքների ծագումը: Սեռականության պատճառով քննարկման առարկա դարձած մարդկանց վերաբերյալ մտքեր փոխանակելու նպատակն է խրախուսել, որ մասնակիցներն իրենք բաց լինեն սեռականությունը քննարկելու հարցում*:

(Օժանդակ տեղեկությունների համար տես էջ 373):

Վարժության ընթացքում ընդհանուր խոսելաոճի և վարվելակերպի առումով ձեր դերը

*Փոփոխվել է հայերեն հրատարակությունում:

վճռորոշ է: Լավ կլինի, որ սկզբում գրուցակիցների դերում հանդես գան երկու վարողները: Օրինակ, ձեզնից մեկը կարող է սկսել հարցով. «Լսե՞լ եք, որ Պետրոսը ՄԻԱՎ վարակակիր է»*: Մյուսը կարող է պատասխանել. «Ոչ, իմ մտքով երբեք նման բան չի անցել, իսկ մենք ընկերներ ենք...»*: Այս կերպ դուք հասկացնում եք, որ գրույցն ընդհանուր ընկերոջ մասին է, այսինքն՝ մասնավոր գրույց է, ոչ թե տեսական բանավեճ: Դա նաև կօգնի քննարկում ծավալել այն մասին, թե մարդիկ ինչ գիտեն ՄԻԱՎ վարակի և սեռական կյանքին ու սեռականությանը վերաբերող հարցերի, դրանց նկատմամբ նրանց վերաբերմունքի մասին*:

Այնուհետև դիտորդներից մեկը կփոխարինի ձեզ՝ այդպիսով հնարավորություն տալով քննարկումը փոխանցել մասնակիցներին: Այդուհանդերձ, դուք պետք է շարունակեք մասնակցել որպես դիտորդ՝ հարկ եղած դեպքում գրուցակից դառնալու հնարավորությունը պահպանելու համար: Դա կօգնի, որ դուք հայեցողաբար ղեկավարեք գրույցը՝ բանավեճի համար նոր ուղիներ բացելու կամ կանոններին չենթարկվող մասնակցին նրբանկատորեն հեռացնելու համար:

Ցանկություն դեպքում՝ կարող եք սահմանել կանոն, ըստ որի՝ յուրաքանչյուր որոշակի տեսակետ կարող է հնչեցվել միայն մեկ անգամ: Սա կբացառի քննարկումը թեմայի միայն որոշ կողմերի վրա սևեռելուց և կկանխի տարածված նախապաշարունների կրկնությունը:

Տարբերակներ

Այլ հնարավոր թեմաներ

- Ամուսնության կամ սեռական կյանքի համար ընդունելի տարիքը. արդյո՞ք այն պետք է տարբեր լինի տղամարդկանց և կանանց համար*:
- Որդեգրում և ամուսնություն. ձեր կարծիքով՝ ո՞վ կարող է ամուսնանալ և երեխաներ որդեգրել, ով՝ ոչ: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ*:
- ՁԻԱՅ. Ճի՞շտ է արդյոք, որ միասեռականներն ավելի խոցելի են:

Չեղբայր քայլերի առաջարկներ

Եթե մասնակիցները հակված են ուսումնասիրել խտրականության այլ կողմերը, ներառյալ մարզական մրցումներին միասեռականների մասնակցության իրավունքը*, թերևս ցանկանալ կատարել էջ 217-ի «Մեկ րոպե» վարժությունը:

Գործողություն ձեռնարկել

Դիմեք ընտանիքի, առողջապահության, սեռականության և միասեռականության հարցերով զբաղվող կազմակերպությունների*։ Վերջիններիս մասին տեղեկանալը գործողություն ձեռնարկելու մի ձև է: Նրանց ներկայացուցիչներից մեկին հրավիրեք ձեր խմբի հետ հանդիպման և բացահայտեք, թե հավասարությանն ու իրավունքներին առնչվող ո՞ր հարցերն են ամենացավոտը ձեր երկրում:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

«Մարդու սեռական կյանքը նրա կյանքի անբաժանելի մասն է: Մեր սեռականությունն ազդում է մեր անհատականության և վարքագծային՝ սոցիալական, անձնական, զգայական, հոգեբանական հատկանիշների վրա, որոնք առկա են մեր և այլոց փոխհարաբերություններում: Մեր սեռականությունը ձևավորվում է սեռական հարաբերությունների, զենդեային հատկանիշների և մի խումբ այլ բարդ գործոնների ազդեցությամբ և ենթակա է ակտիվ փոփոխման»:

ASPA տեղեկատվական տեխնոլոգիաների նախագիծ. www.aspa.asn.am

Սեռականությունը և մարդու իրավունքները

«Ընդհանուր առմամբ թվում է, թե այս հարցերը որևէ փոխառնչություն չունեն: Կարող է փաստարկվել, որ առաջինը վերաբերում է անձնական և անհատական կողմնորոշմանը, իսկ մյուսն առնչվում է քաղաքացիությանը վերաբերող իրավական և քաղաքական համակարգերի հասարակական ոլորտին: Այդուհանդերձ, վերջին պատմական, մարդաբանական և սոցիոլոգիական հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ, անկախ ժամանակաշրջանից և մշակույթից, սեռական կյանքի և սեռական ցանկության արտահայտման ձևերը դիտվում են որպես հասարակական կարգի պահպանման համար հնարավոր վտանգներ: Որոշ դեպքերում միևնույն կամ երկակի սեռական ցանկությունը մարտահրավեր է նետում կամ քայքայում ավանդական կամ կրոնական համոզմունքները, այլ դեպքերում դա կարող է համարվել հոգեկան հիվանդություն:

Կա գերիշխող ուժ, որ տարասեռականության և մարդու իրավունքների կապի առանցքն է, որը, ըստ պնդումների, գործում է՝ հաստատուն կերպով երկրորդ պլան մղելու մարդու իրավունքների հավասար մատչելիությունը: Այդ ուժն ինստիտուցիոնալիզացված ենթադրությունն է այն մասին, որ տարասեռականությունը սեռական ցանկության արտահայտման՝ «բնությանը սահմանված», հետևաբար «բնականոն» ձևն է: Մեկուսացման այս ընթացքի մշտական թեման ենթադրությունն է այն մասին, թե որն է «բնական», հետևաբար՝ բարոյապես ընդունելի, մինչդեռ սեռական արտահայտման այլ ձևերը «անբնական են», հետևաբար՝ բարոյապես անընդունելի:

Վերցված է Արվամուլների և լեսբուհիների մարդու իրավունքների հանձնախմբից. www.iglhrc.org

*Փոփոխվել է հայերեն հրատարակությունում:

Ծախսի փող

Պատերազմի ժամանակ հացը գերադասելի է ունեւերից:

Թեմաները

Անձի անվտանգություն, խաղաղություն և բռնություն, մարդու իրավունքներ

Բարդությունը

2-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

Ըստ հայեցողության

Ժամանակը

90 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Այս վարժության ընթացքում կատարվում են փոքր խմբերով քննարկումներ, որոնց ժամանակ օգտագործվում են քարտեր՝ ընտանեկան բյուջե կազմելու համար: Առկա են դերախաղի տարրեր: Առաջադրվող խնդիրները ներառում են.

- «Ցանկությունների» և «կարիքների» տարբերակումը
- Պետական ծախսերն ու ռազմականացումը
- Հնարավորությունները, որ կարող է ընձեռել խաղաղությունը

Հարակից իրավունքներ

- Սոցիալական և տնտեսական իրավունքներ (առողջության, սննդի, կրթության)
- Առողջ և մաքուր միջավայրում ապրելու իրավունք
- Անձի անվտանգության իրավունք

Նպատակները

- Խորհել անձնական և ընտանեկան կարիքների ու դրանց առաջնահերթությունների որոշման մասին
- Ձրագացնել ժողովրդավարությամբ որոշումների ընդունման հմտություններ
- Խթանել պատասխանատվության և արդարության զգացումներ

Նյութեր

- «Կտրոններ» (մեկ փաթեթ՝ յուրաքանչյուր խմբին)
- Յուրաքանչյուր խմբին՝ մեկ ծրար
- Մկրատ
- Կաշուն ժապավեն կամ սոսինձ՝ կտրոնները պատի թերթին ամրացնելու համար (յուրաքանչյուր խմբին՝ մեկական)
- Թղթի թերթեր (Ա3 չափի) կամ մեծ թղթեր՝ պատի պաստառներ պատրաստելու համար (յուրաքանչյուր խմբին՝ մեկական)
- Ծնողական դերաքարտի 1 օրինակ
- 3-րդ աղյուսակի 1 օրինակ

Նախապատրաստում

- Պատճենահանեք կտրոնների թերթը: Կտրատեք այն՝ պատրաստելով «Կտրոնների», և դրանք դրեք ծրարների մեջ: Անհրաժեշտ է պատրաստել կտրոնների մեկական փաթեթ՝ յուրաքանչյուր խմբին:
- Եջ 361-ից (5-րդ գլուխ) արտագրեք համաշխարհային ռազմական ծախսերի և դրանց այլընտրանքների աղյուսակը թղթի մեծ թերթի կամ թափանցիկ պաստառի վրա կամ պատրաստեք պատճենը՝ յուրաքանչյուր մասնակցի համար:
- Սենյակն այնպես դասավորեք, որ մասնակիցները կարողանան աշխատել փոքր խմբերով:
- Նախքան վարժությունն սկսելը՝ ձեր հայեցողությամբ ընտրեք մեկական մասնակցի՝ ընտանիքներում «հատուկ ծնողի» դերը խաղալու համար: Խնդրեք, որ նրանք բոլորից գաղտնի պահեն իրենց «հատուկ» դերը: Նրանց տվեք «բռնակալ ծնողի դերաքարտի» օրինակը: Յուրաքանչյուր ընտանիքում/խմբում պետք է լինի միայն մեկ «հատուկ ծնող»՝ անկախ խմբերի անդամների թվից:
- Պատրաստեք տվյալների ցանկացած աղյուսակի կրկնօրի-

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՄԼՁԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԽԱՂԱՊՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐՆԵՐ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

2-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

ՈՍԵ ՂԱԵՆՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 ԲՐՊԵ

նակներ կամ թափանցիկ պաստառներ՝ հետագա օգտագործման համար:

Ցուցումներ

1. Բացատրեք, որ մասնակիցներն աշխատելու են փոքր խմբերով, որոնցից ամեն մեկը ներկայացնելու է տարբեր ընտանիք: Յուրաքանչյուր ընտանիքի նպատակը հաջորդ ամսվա բյուջեն կազմելն է:
2. Մասնակիցներին բաժանեք փոքր խմբերի (ցանկալի է՝ ամեն խմբում ոչ ավելի, քան 5 մասնակից): Յուրաքանչյուր խումբ պետք է կազմված լինի ծնողներից և երեխա(ներ)ից: Խնդրեք, որ մասնակիցները համաձայնության գան այն հարցի շուրջ, թե ո՞վ ի՞նչ դեր է խաղալու, այնուհետև միասին որոշեն ընտանիքի անունը:
3. Յուրաքանչյուր խմբին տվեք մեկ ծրար՝ կտրոններով, և մեկ մեծ թուղթ:
4. Բացատրեք, որ կտրոնները ներկայացնում են այն հոդվածները, որ պետք է քննարկվեն՝ հաջորդ ամսվա բյուջեի առնչությամբ: Քննարկվել կարող են միայն այդ հոդվածները: Արժեքը գրված է յուրաքանչյուր կտրոնի վրա և փոփոխման ենթակա չէ:
5. Նրանց բյուջեն 10 000 (տասը հազար է), ուստի յուրաքանչյուր ընտանիք պետք է որոշի, թե ի՞նչն ընդգրկել բյուջեում, ի՞նչն՝ ոչ:
6. Բացատրեք, որ նախընտրելի է բյուջեի համաձայնեցումը ժողովրդավարական խորհրդակցության արդյունքում, և որ նրանք պետք է իրենց ընտրած հոդվածային կտրոններն ամրացնեն թղթի մեծ թերթին՝ ցուցադրության համար պատի պաստառ պատրաստելու նպատակով:
7. Խմբերն ունեն 20 րոպե ժամանակ՝ որոշում կայացնելու և պատի թերթը պատրաստելու համար:
8. Յուրաքանչյուրին 10 րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ շրջելու, տարբեր բյուջեները նայելու և որոշելու համար, թե որ ընտանիքի բյուջեն է ամենախելամիտը, որինը՝ նվազ խելամիտը:
9. Վերադարձեք լիազումար միստի և սկսեք վերլուծությունը:

Վերլուծություն և գնահատում

Խնդրեք բոլոր խմբերին՝ հերթականությամբ ներկայացնել իրենց ընդհանուր մեկնաբանությունները վարժության վերաբերյալ: Այնուհետև օգտագործեք հետևյալ հարցերը՝ հետագա քննարկումն ուղղորդելու համար.

- Ընտանիքներն ինչպե՞ս որոշեցին բյուջեն: Արդյո՞ք այդ որոշումը ժողովրդավարական էր:
- Որոշումներ կայացնելու համար ի՞նչ չափանիշներ օգտագործեցին:
- Նրանք ինչպե՞ս հավասարակշռեցին սննդի, կացարանի ու հագուստի «կարիքները», անվտանգության կարիքի ու ժամանցի իրենց «ցանկությունները»: Ո՞ր սոցիալական և տնտեսական գործոններն էին կարևոր:
- Ինչպե՞ս էին մասնակիցներն իրենց զգում, երբ իրենց կարծիքով կարևոր մի հոդված չէր արժանանում ընտանիքի մյուս անդամների հավանությանը և չէր ընդգրկվում բյուջեում:
- Ո՞ր բյուջեներն էին ամենախելամիտը, որոնք՝ նվազ խելամիտը: Ինչո՞ւ:
- Զուգահեռներ կա՞ն ընտանեկան բյուջեների և պետական բյուջեների միջև՝ ամբողջ աշխարհում: Արդյո՞ք դրանք համեմատելի են:
- Ո՞ր տողերն են առավել արտացոլում պետական բյուջեները:
- Կատարելության դեպքում՝ ո՞ր տողերը պետք է արտացոլեն պետական բյուջեները:

Այժմ մասնակիցներին ցույց տվեք «Ռազմական ծախսերն աշխարհում և դրանց այլընտրանքները» աղյուսակը:

- Ի՞նչ են մտածում մասնակիցներն ընդհանուր պետական բյուջեից ռազմական սարքավորումների, զենքերի և այլ ռազմական ծախսերի նպատակով իրական հատկացումների մասին:
- Ինչո՞ւ են աշխարհի պետություններն այդքան շատ միջոցներ հատկացնում ռազմական նպատակներին:
- Արդյո՞ք այդ ծախսերն արդարացված են: Արդյո՞ք աշխարհն ավելի ապահով կամ ավելի խաղաղ է:
- Բյուջեից այդչափ հատկացումներն ի՞նչ հետևանքներ են ունենում մարդկանց սոցիալական և տնտեսական իրավունքների ապահովման վրա: Իսկ շրջակա միջավայրի՞ վրա:

- Ինչպե՞ս կարող ենք մենք փոխել իրավիճակը: Որևէ մեկը լսե՞լ է արդյոք «ռազմական վերափոխման» կամ «ապառազմականացման հիմնադրամի» մասին: Եթե ոչ, արդյո՞ք կարծում եք, որ դրանց մասին շատ քիչ է հաղորդվում:

Խորհուրդներ վարողներին

Տարբեր երկրներում ավանդական ընտանիքները տարբեր են: Այդ պատճառով էլ մասնակիցներին, եթե հարմար են գտնում, հնարավորություն տվեք ընտանիքներում ընդգրկել պապերին ու տատերին կամ այլ հարազատներին:

Մեկ «հատուկ ծնող» ունենալու նպատակը երկակի է. նախ՝ քննարկում հրահրել, հատկապես այն երկրների ներկայացուցիչների մոտ, որտեղ ժողովրդավարական ամուր ավանդույթներ կան, և երկրորդ՝ համոզել, որ համեմատելու ու քննարկելու համար բազմազան բյուջեներ կան: Պետք է իմանաք, որ ընտանիքի մյուս անդամները կարող են ծնողի վերաբերմունքից տխրել կամ նույնիսկ բարկանալ: Նրանք կարող են նաև շփոթվել՝ չիմանալով, որ դա դերախաղ է: Դուք պետք է նրբանկատ լինեք այն փաստի առնչությամբ, որ խմբի ներսում կարող են ծագել «խնդիրներ», ինչը կպահանջի ձեր միջամտությունը: Փորձեք օժանդակել, որ խումբը շարունակի վարժությունը՝ առանց դրա դերախաղային բնույթը բացահայտելու: Այդուհանդերձ, եթե կարծում եք, որ դերը չափազանց շատ խնդիրներ կհարուցի կամ չի աշխատի ձեր իրավիճակում, վարժությունից դուրս թողեք այն:

Ազատ զգացք բյուջետային հոգվածների տողերը հարմարեցնելիս, եթե այն չի արտացոլում ձեր տեղական համայնքում, տարածքում կամ երկրում ընտանիքների իրական վիճակը: Այնուամենայնիվ, ցանկում անպայման ներառեք ծախսի հոգվածներ՝ «ապահովության» և պերճանքի ինչ-որ առարկաների համար, որպեսզի մասնակիցներն այդպիսով ստիպված լինեն ընտրել, թե որոնք են անհրաժեշտություն, որոնք՝ ոչ:

Տարբերակներ

Քարտեր կիրառելու այլընտրանքը պարզապես թերթն օգտագործելն է՝ ընտանիքներին/խմբերին խնդրելով նշել իրենց ընտրած հոգվածները: Այս պարագայում ընտանիքներին/խմբերին խնդրեք, որ իրենց բյուջեն գրեն թղթի մեծ թերթին, որը կարող է փակցվել բոլորին տեսանելի տեղում:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Խումբը կարող է փոքր-ինչ հետազոտել դրական փոփոխությունների հնարավորությունը, օրինակ՝ ապառազմականացման հիմնադրամի նախագիծը կամ բանակ ու զենք չունեցող երկրներում (ինչպիսին է Կոստա Ռիկան) առկա իրավիճակը:

Եթե ցանկանում եք ուսումնասիրել պատերազմի որոշ հետևանքներ, հատկապես փախստականների վրա, հնարավոր է՝ ցանկանաք կատարել էջ 183-ի «Կարո՞ղ եմ ներս գալ» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Ինչո՞ւ չխրախուսել զինաթափման թեմայի քննարկումը: Խնդրին որքան շատ մարդիկ տեղյակ լինեն, այնքան շատերը կարող են ճնշում գործադրել կառավարությունների վրա՝ փոփոխություններ կատարելու պահանջով: Պարզեք, թե ձեր պետական բյուջեի ո՞ր մասնաբաժիններն են ծախսվում ռազմական և սոցիալական կարիքների վրա: Խումբը կարող է գրել Աժ պատգամավորներին և փոփոխություններ առաջարկել:

Բազմաթիվ հնարավորություններ կան՝ նաև միանալու ամբողջ աշխարհում կազմակերպվող ապառազմականացման քարոզարշավներին, ինչպիսիք են Միջուկային զինաթափման երիտասարդական և ուսանողական քարոզարշավը (<http://youthstudentend.org.uk>) և «Քրիստոսի խաղաղություն» միջազգային կազմակերպությունը (www.paxchristi.net): Կամ սկսեք ձեր սեփական քարոզարշավը ձեր խմբում, իսկ այս կարգի կազմակերպությունները կարող եք օգտագործել որպես միջոց:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Համաշխարհային ռազմական արդյունաբերությունը հիմնավորապես խարխլում է անձի անվտանգությունը, քանի որ շեղում է առաջնահերթ ուշադրությունը, հետևաբար՝ նաև մի-

ջոցները՝ մարդկային հիմնական կարիքներից: Միջոցները սպառազինությանն ուղղելու գլխավոր փաստարկը երկրի բնակչությանն ու տարածքը պաշտպանելու անհրաժեշտությունն է: Սակայն արդյո՞ք մարդիկ իրականում պաշտպանված են, եթե զրկված են կրթությունից, առողջությունից և սննդից: Ռազմական ծախսերն արտահայտում են բնակչության կարիքները, թե՞ պետության շահերը:

Հավելյալ խնդիր է այն, որ պետության ներդրումն իր անվտանգության ապահովման համար (և ինչպես պնդվում է՝ բնակչության անվտանգության համար) արատավոր շրջան է. ամեն պետություն ձգտում է ունենալ ավելի ու ավելի կատարելագործված զենքեր՝ այլ պետությունների ռազմական հզորությունները գերազանցելու համար: Սա կոչվում է «սպառազինությունների մրցավազք»:

Սառը պատերազմին հաջորդած 10 տարիների ընթացքում նկատվեց ռազմական ծախսերի նվազում: Երբ սկսվեց ապառազմականացումը, պետք էր պետական քաղաքականությունները զարգացնել այնպես, որ ապահովվեր «խաղաղության շահաբաժնի»՝ ռազմական բյուջեից խնայված գումարի ուղղումը մարդկային ապահովվածությանը նպաստելուն, օրինակ՝ ավելացնելով կրթական և առողջապահական ծախսերը: Իրականում սա քիչ էր պատահում, քանի որ «խաղաղության շահաբաժնի» մեծ մասն ուղղվում էր ազգային պարտքերը կրճատելուն:

Ռազմական ծախսերն աշխարհում աճում են: Պատճառը, թվում է, այն է, որ զենքի հիմնական սպառողներից ոմանք որդեգրել կամ հռչակել են սպառազինության աճ ներառող պաշտպանական ծրագրեր:

Տասնամյակներ շարունակ խաղաղության ակտիվիստներն ու քարոզարշավների մասնակիցները պնդում են, որ ռազմական արտադրությունը քաղաքացիականի վերափոխելու վճռական ու ստեղծարար ծրագիրը կենսական նշանակություն ունի: Նրանք բերում են բազմաթիվ փաստարկներ, որոնք ներառում են՝

- բուն ռազմական արդյունաբերության ամբարտ և քայքայիչ բնույթը.
- զենքի առևտրի հարաճումն ընդլայնման վտանգները.
- ռազմական արդյունաբերության՝ ինքն իրեն և իր արտադրանքի կիրառումը վերահսկելու անկարողությունը.
- արդյունաբերությանը հատուկ վատնողականությունը, միջոցների ու մարդկային ուղեղների ներուժի ոչ ճիշտ օգտագործումը և ամոթալի շահագործումը.
- այն ներուժը, որը վերափոխմամբ կծերբազատվեր ռազմավազքի կապանքներից:

5-րդ գլխում, էջ 357-ի խաղաղության և բռնության օժանդակ մասում կան այս վարժության տեսանկյունից կարևորություն ներկայացնող վիճակագրական տվյալներ ու աղյուսակներ:

Ֆիշարժան ամսաթիվ

Սեպտեմբերի երկրորդ

շաբաթվա երկուշաբթի օրը
խաղաղության օր

ԱՌՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ
Կարոններ

Սնունդ (2000)	Դպրոցի/համալսարանի վարձ (2000)	Ընտանիքի առողջության ապահովագրություն (1000)
Նոր ավտոմեքենա (4000)	Մարզական գործունեության ամսական վճարներ (300)	Խաղալիքներ և խաղեր (200)
Համակարգիչ (800)	Վիճակախաղ (100)	Տան վերանորոգում (400)
Անվտանգության համակարգ (1500)	Հագուստ (400)	Տնային կենդանիների համար սնունդ (100)
Ջրի վարձ (200)	Վարժեցված պահապան շուն (400)	Դեղորայք (300)
Տրանսպորտ (բենզին, ավտոբուսի և գնացքի ճանապարհածախս) (400)	Վարձակալության կամ անշարժ գույքի վարկի տոկոսներ (2500)	Մայրիկի ծննդյան օրվա նվեր (400)
Լվացքի մեքենայի վերանորոգում (200)	Դպրոցական/համալսարանական նյութեր մեկ ամսվա համար (300)	Անձնական զենք (400)
Ձկնորսական սարքավորումներ (200)	Տան համար նոր էլեկտրական սարքավորում (100)	Էլեկտրականության վարձավճար (200)
Հենաթռչի նոր մոդել (700)	Ինքնապաշտպանության դասեր մայրիկի և դստեր/դուստրերի համար (300)	Ազատ ժամանց (կինո, թատրոն, ատրակցիոններով տոնավաճառ, զվարճանքի զբոսայգիներ) (200)
Ավտոմեքենայի անվտանգության համակարգ (300)	Հանգստյան օրեր՝ առափնյա տանը (400)	Անհատական պաշտպանության սարքեր (օրինակ՝ գազացան սարք և էլեկտրաշուկ) (100)
Ընտանեկան ընթրիք՝ ռեստորանում (100)	Հեռախոսի վարձավճար (300)	Ֆինանսական օգնություն ծնողներին կամ այլ հարազատների (200)
Երիտասարդական ճամբար (200)		

Ծնողի դերաջարկ
Բռնակալ ծնողի դերաջարկ

Դուք ընտանիքի հացն ապահովողն եք և այդ պատճառով գտնում եք, որ գումարային հարցերում ձեր խոսքն ավելի ծանրակշիռ պետք է լինի, քան ձեր կնոջ կամ երեխաների կարծիքը. վերջիվերջո դուք եք տուն փող բերողը:

Դուք հավատացած եք, որ ձեր քաղաքում օրենքի ու կարգապահության մեծ խնդիր կա: Մեր օրերում դա այնքան վտանգավոր է: Այդ պատճառով ձեզ համար ամենից ավելի առաջնահերթ են ձեր ընտանիքի, տան և ունեցվածքի պաշտպանությունն ու անվտանգությունը:

Կապերի հաստատում

Ի՞նչ է քաղաքացիական հասարակությունը, ո՞վ և ի՞նչ է անում, ո՞ւմ համար:

Թեմաները	Քաղաքացիություն, ժողովրդավարություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	8-ից 20
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժությունն ընդգրկում է բանակցություններ ժողովրդավարական հասարակարգում քաղաքացիների, իշխանությունների, ՀԿ-ների և լրատվամիջոցների իրավունքների ու պարտականությունների շուրջ
Հարակից իրավունքներ	- Ընտրական իրավունք. ծառայել պետությանը և մասնակցել նրա կառավարմանը - Տեղեկատվության և արտահայտվելու ազատություն - Համայնքի նկատմամբ ունեցած պարտավորություններ
Նպատակները	- Նպաստել իրավունքների և պարտականությունների միջև առկա կապի ըմբռնմանը - Ձևաբանել ըմբռնումներ՝ ժողովրդավարական հասարակարգում տարբեր հատվածների միջև առկա բարդ հարաբերությունների վերաբերյալ - Խրախուսել համագործակցությունն ու քաղաքացիական պատասխանատվության զգացումը
Նյութեր	- Թղթի մեծ թերթ (Ա3 չափի) կամ գրատախտակ՝ յուրաքանչյուր խմբին - Երկու տարբեր գույնի նշագրիչներ (օրինակ՝ կանաչ և կարմիր)՝ յուրաքանչյուր խմբին - Լարերի կամ բրդյա թելի կծիկ (նախընտրելի է՝ կանաչ գույնի) - Կպչուն ժապավենի փաթույթ՝ յուրաքանչյուր խմբին - Մկրատ
Նախապատրաստում	Կտրեք բրդյա թելի 24 կտոր՝ 1.5մ երկարությամբ:

Ցուցումներ

- Բացատրեք, որ վարժության նպատակը կատարյալ ժողովրդավարական հասարակարգում չորս հատվածների միջև տարբեր հարաբերությունների «քարտեզ» կազմելն է:
- Մասնակիցներին բաժանեք չորս հավասար խմբերի՝ համապատասխանաբար ներկայացնելու ժողովրդավարական հասարակարգի չորս «դերակատարների»՝ կառավարությանը, ՀԿ հատվածը, լրատվամիջոցներին և քաղաքացիներին:
- Յուրաքանչյուր խմբի փոխանցեք թղթի մեծ թերթ և նշագրիչներ. խնդրեք, որ մտքերի գրոհ կազմակերպելու համար 10 րոպե տրամադրեն այն դերին, որ ժողովրդավարական հասարակությունում խաղում են իրենք, այն է՝ որո՞նք են այն հիմնական գործառույթները, որոնք նա կատարում է: Նրանք պետք է թղթի մեծ թերթին կարմիր նշագրիչով շարադրեն իրենց հինգ ամենակարևոր գործառույթները:
- Խմբերին ժողովք մեկ տեղ՝ ներկայացնելու իրենց գաղափարները: Թույլ տվեք ներկայացնել նաև արծագանքները: Հարցրեք՝ արդյո՞ք նրանք համաձայն են այս չորս «դերակատարների» հիմնական գործառույթներին: Հնարավորություն տվեք

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹՅՈՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

4-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

8-ԻՑ 20

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 րոպե

- խմբերին՝ փոփոխություններ կատարել իրենց ցուցակներում, եթե, ելնելով արձագանքներից, նրանք այդպիսի ցանկություն ունեն:
5. Այժմ կրկին առանձնացրեք խմբերին և խնդրեք մտքեր փոխանակել այն հարցի շուրջ, թե ինչ են ակնկալում մյուս յուրաքանչյուր «դերակատարից»՝ իրենց սեփական գործառնություններն իրականացնելու առումով, այն է՝ ինչ պահանջներ ունեն նրանք մյուս յուրաքանչյուր «դերակատարից»: Նրանք պետք է թվարկեն այս պահանջներն առանձին գլխագրերի տակ՝ օգտագործելով կանաչ նշագրիչներ: Այս առաջադրանքի համար նրանց 15 րոպե ժամանակ հատկացրեք:
 6. Երբ հատկացված ժամանակը մոտենա ավարտին, խնդրեք, որ խմբերն ըստ առաջնահերթության առանձնացնեն վեց ամենակարևոր պահանջները, և յուրաքանչյուր խմբին այդ պահանջները ներկայացնելու համար փոխանցեք կաշուն ժապավենի փաթույթն ու բրդյա թելերը:
 7. Փոխանցեք «Խաղի կանոններ»-ի օրինակները, կարդացեք դրանք և հավաստիացեք, որ բոլորն ըմբռնեցին, թե այնուհետև ինչ պետք է անեն: Խնդրեք, որ խմբերն իրենց թղթի թերթերը բերեն սենյակի կենտրոն և քառակյունաձև տեղավորեն հատակին՝ միմյանցից մոտ 1մ հեռավորությամբ (տե՛ս գծագիրը): Խնդրեք, որ յուրաքանչյուր խմբի անդամները տեղավորվեն իրենց «անկյան» մոտ:
 8. Այժմ սկսվում են բանակցությունների շրջափուլերը: Յուրաքանչյուր շրջափուլին պետք է 10 րոպե ժամանակ հատկացնեք: Հիշեցրեք մասնակիցներին, որ յուրաքանչյուր պահանջի ընդունմամբ մեկական կտոր բրդյա թելով կապվում են երկու համապատասխան թերթերը՝ նշանավորելով պարտավորության ընդունումը:
 9. Խաղավարտին չորս «դերակատարները» պետք է փոխկապված լինեն բրդյա թելերի բարդ ցանցով: Անցեք վերլուծության և գնահատման՝ մինչ մասնակիցները դեռևս նստած են քարտեզի շուրջը:

Վերլուծություն և գնահատում

- Խնդրեք մասնակիցներին, որ նայեն իրենց ստեղծած ցանցին և վերլուծեն վարժությունը:
- Արդյո՞ք դժվար էր կռահել այն գործառնությունները, որ ժողովրդավարության պայմաններում իրականացնում են իշխանությունները, ՀԿ-ները, լրատվամիջոցներն ու քաղաքացիները:
 - Արդյո՞ք խմբերի ներսում ինչ-ինչ տարածայնություններ կային այս կամ այն պահանջն ընդունելու կամ մերժելու կապակցությամբ:
 - Այլ խմբերի ներկայացրած ո՞ր պահանջը նրանք չընդունեցին որպես պարտավորություն: Ո՞րն էր պատճառը: Ի՞նչ էր կարծում, այսպիսի դեպքերն իրական կյանքում արդյո՞ք խնդիրներ կհարուցեն:
 - Կայի՞ն արդյոք պարտավորություններ, որոնք խմբերն ընդունեցին, չնայած մինչ այդ չէին ընդունել: Այժմ նրանք ի՞նչ կարծիք ունեն:
 - Արդյո՞ք վարժությունը մասնակիցների համար ի հայտ բերեց ինչ-որ նորույթ ժողովրդավարական հասարակության մասին, որը նրանք նախկինում չգիտեին: Արդյո՞ք եղան անակնկալներ:

Խորհուրդներ վարողներին

Ցուցումների 4-րդ կետում, երբ խմբերը կազմած կլինեն գործառնությունների իրենց ցուցակը, չափից դուրս շատ ժամանակ մի՛ ծախսեք՝ խնդիրները խմբով քննարկելու վրա: Ավելի շուտ կարող եք սա օգտագործել որպես հուշում՝ փոքր խմբով հաջորդ աշխատանքի համար, որ նրանք կատարելու են: Հնարավոր է՝ խմբերը ցանկանան նշումներ կատարել նաև մյուս խմբերի գործառնությունների վերաբերյալ:

Երբ նրանք կազմեն պահանջների իրենց ցուցակները (քայլ 5), խնդրեք, որ անիրատես չլինեն՝ մյուս «դերակատարներին» պահանջներ ներկայացնելիս: Հարկ է, որ այս պարտավորություններն ընդունելի լինեն, ուստի նրանք անարդարացի կամ չհիմնավորված պահանջներ չպետք է ներկայացնեն:

Երբ խմբերը սկսեն բանակցությունների փուլը (քայլ 8), դա չպետք է ներկայացվի որպես մրցույթ. պետք չէ նաև, որ այս փուլը չափազանց շատ ժամանակատար լինի: Շեշտեք, որ խմբերը պետք է իրենց վերաբերվեն որպես համագործակից կողմերի՝ այնպիսի մի հասարակարգի ստեղծման նպատակով, ուր բոլոր «դերակատարները» գործում են միասին՝ հանուն համընդհանուր բարեկեցության: Հետևաբար, պայմանավորվածությունները պետք է համեմատաբար արագ ձեռք բերվեն. խնդրեք խմբերին ընդունել պահանջները, եթե դրանք ողջամիտ են թվում, հակառակ դեպքում՝ մերժել դրանք՝ հակասական պահանջները հետագա փուլերում քննարկելու համար:

Տարբերակներ

Վարժությունը կարելի է ավելի կամ պակաս չափով բարդացնել՝ օգտագործելով հասարակությունում առկա «դերակատարների» տարբեր թվաքանակ. օրինակ՝ հնարավոր է՝ ցանկանաք ավելացնել «գործարարներին», «փոքրամասնություններին», կամ «խոցելի խմբերին»: Սակայն դա բանակցային գործընթացը շատ ավելի կբարդացնի, և դուք հավանաբար չեք ցանկանա, որ բոլոր խմբերն էլ պահանջներ փոխանակեն: Կարող եք նաև օգտագործել երիտասարդների կյանքին ավելի անմիջականորեն առնչվող խմբեր, օրինակ՝ «քաղաքացիները» փոխարինել «երիտասարդներով», իսկ «կառավարությունը»՝ «դպրոցով»:

Վարժությունը կարող է պարզեցվել խմբերից մեկին կամ մի քանիսին հեռացնելու միջոցով, օրինակ՝ աշխատելով միայն «քաղաքացիների» և «կառավարության» հետ: Սա կարող է նախընտրելի լինել, եթե խումբը փոքր է:

Հնարավոր է՝ ցանկանաք վարժությունը փորձել առանց աղյուսակ օգտագործելու. բանակցային գործընթացի ժամանակ առաջին խմբից որևէ մեկը պետք է պահի բրդյա թելի մի ծայրը, իսկ մյուս ծայրն առաջարկի երկրորդ խմբից որևէ մեկին: Եթե մասնակիցները բռնած պահեն թելերի ծայրերը, վարժության ավարտին ամբողջ «հասարակությունը» պետք է որ փոխադարձաբար կապված լինի:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Խումբը կարող է շարունակել լրացնել աղյուսակը՝ ներգրավելով հասարակության տարբեր խմբերի (տես Տարբերակները): Հնարավոր է՝ ավելի հստակեցնելու համար նրանք աղյուսակը ցանկանան փոխադրել թղթի մեկ այլ թերթի վրա, այնուհետև տարբեր գույներով ներկեն կապերը. օրինակ՝ կառավարությունը՝ կարմիր, լրատվամիջոցները՝ դեղին, ՀԿ-ները՝ կանաչ և այլն: Մտածե՛ք, թե ձեր սեփական հասարակությունում ո՞ր կապերը լավ զարգացած չեն, և թե ի՞նչ կարելի է անել՝ իրավիճակը շտկելու համար:

Եթե խումբը ցանկանա աշխատել ավելի գործնական նախագծի վրա, որն ընդգրկում է առնչություններ և համագործակցություն կառավարման տեղական մարմինների, տեղական համայնքի ՀԿ-ների և լրատվամիջոցների միջև, կարող եմ կատարել էջ 138-ի «Ձբոսայգի՝ մեկ գիշերում» վարժությունը:

Հիշարժան ամսաթիվ

1989թ. Նոյեմբերի 9

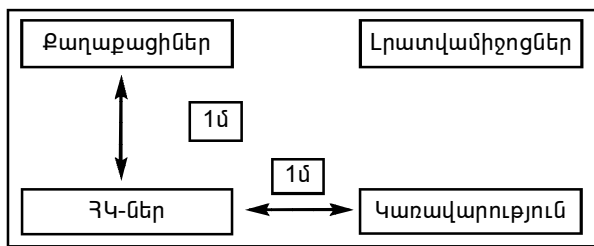
Բեռլինի պատի անկումը

ԱՌՋԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

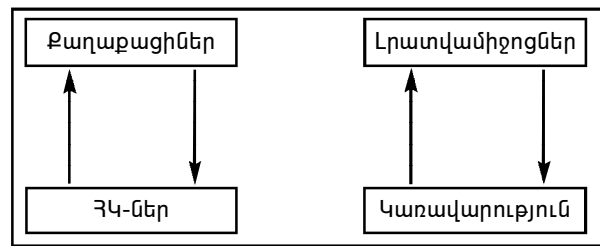
Խաղի կանոնները

1. Վարժության նպատակն այն է, որ յուրաքանչյուր «դերակատար» հասնի իր պահանջների ընդունմանը մյուս «դերակատարներից» յուրաքանչյուրի կողմից:
2. Բանակցություններն ընթանում են «դերակատար» զույգերի միջև՝ երեք շրջափուլով.
 - Շրջափուլ 1. բանակցում են քաղաքացիներն ու ՀԿ-ները, լրատվամիջոցներն ու կառավարությունը:
 - Շրջափուլ 2. բանակցում են քաղաքացիներն ու լրատվամիջոցները, ՀԿ-ներն ու կառավարությունը:
 - Շրջափուլ 3. բանակցում են քաղաքացիներն ու կառավարությունը, լրատվամիջոցներն ու ՀԿ-ները:
3. Ձույգերն իրենք են որոշում, թե ով պետք է սկսի, և հերթականությամբ պահանջներ են ներկայացնում միմյանց:
4. Պահանջ ներկայացնելիս մասնակիցները պետք է այն ձևակերպեն հստակ և համառոտ: Նաև պետք է բացատրեն, թե պահանջն ինչ է ներառում, և ինչու են հատկապես այդ պահանջը ներկայացնում, այսինքն՝ ինչու է կարևոր իրենց իսկ գործառույթները սեփական ուժերով իրականացնելու հնարավորություն տալու համար:
5. Պահանջն ընդունելու կամ մերժելու որոշում կայացնելիս մասնակիցները պետք է վճռեն՝ արդյո՞ք այն, ինչ խնդրում են իրենցից, արդարացի է, և արդյո՞ք իրենք ի վիճակի կլինեն իրականացնել դա:
6. Եթե երկրորդ խումբը մերժում է պահանջը, բրդյա թելը մի կողմ է դրվում: Եթե ընդունում են, ապա այն ամրացվում է աղյուսակին՝ ներկայացնելու երկու խմբերի միջև հաստատված կապը: «Ընդունող խումբը» պետք է իրենց աղյուսակում տվյալ պահանջի վերաբերյալ համառոտ նշում կատարի:
7. Շարունակեք բանակցություններն այնքան ժամանակ, մինչև որ կքննարկվեն բոլոր պահանջները:
8. Շարունակեք բանակցությունները յուրաքանչյուր շրջափուլում, մինչև որ կապեր կհաստատվեն չորս դերակատարների միջև:

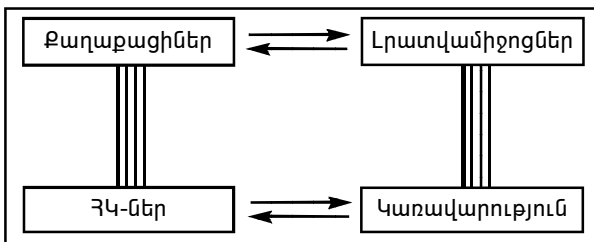
Մեկնարկային դիրքեր.

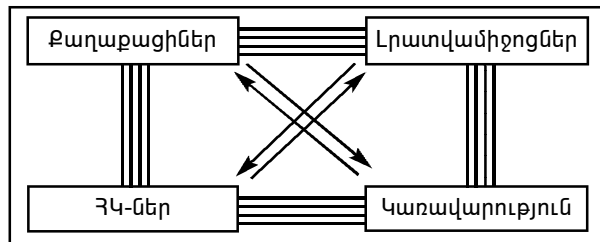
Շրջափուլ 1.

Շրջափուլ 2.

Շրջափուլ 3.

Կարո՞ղ եմ ներս գալ

Փախստական, գնա՛ տուն: Կգնար, եթե կարողանար:

Թեմաները	Անձի անվտանգություն, խտրականություն և այլատյացություն, խաղաղություն և բռնություն
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	6-ից 20
Ժամանակը	60 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա դերախաղ է այն մարդկանց մասին, ովքեր ցանկանում են փախչել այլ երկիր: Այն անդրադառնում է՝ ■ Փախստականների վիճակին ■ Ապաստան տալու կամ մերժելու սոցիալական և տնտեսական փաստարկներին
Հարակից իրավունքներ	■ Հետապնդումներից այլ երկրներում ապաստան գտնելու և դրանից օգտվելու իրավունք ■ Չվերադարձվելու իրավունք (փախստականների իրավունքը՝ չվերադարձվել իրենց երկիր, ուր նրանք կարող են ենթարկվել հալածանքների, կամ նույնիսկ մահվան սպառնալիքի) ■ խտրականության չենթարկվելու իրավունք
Նպատակները	■ Փախստականների ու նրանց իրավունքների վերաբերյալ գիտելիք և ըմբռնում զարգացնել ■ Հասկանալ փախստականների մուտքը երկիր մերժելու կամ թույլատրելու հիմքում ընկած փաստարկները ■ Խթանել համերաշխություն այն մարդկանց հետ, ովքեր անսպասելիորեն ստիպված են եղել լքել իրենց բնակարանները
Նյութեր	■ Դերախաղի քարտեր ■ Կավիճ և կահույք՝ սահմանային անցակետ ստեղծելու համար ■ Գրիչներ ■ Թուղթ
Նախապատրաստում	■ Բազմացրեք տեղեկատու թերթիկը, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկ: ■ Բազմացրեք դերաքարտերը, ներգաղթի հարցերով զբաղվող յուրաքանչյուր պաշտոնյայի, փախստականի և դիտորդի համար՝ մեկական: ■ Բեմը պատրաստեք դերախաղի համար. հատակին գիծ քաշեք, որը կներկայացնի սահմանը, կամ դասավորեք կահույքը՝ նմանակելով սահման՝ անցակետի համար նախատեսված միջանցքով: Որպես ներգաղթի գրասենյակ կարող է ծառայել սեղանը. պատրաստեք ցուցանակներ՝ ներգաղթի գրասենյակի մուտքի, մաքսային կանոնակարգի և այլնի համար:

Ցուցումներ

1. Բացատրեք, որ սա դերախաղ է իրենց հայրենիքը լքած փախստականների վերաբերյալ, ովքեր ապահովություն որոնելով ցանկանում են մուտք գործել մեկ այլ երկիր:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՄԱՃԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԽԱՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

3-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

6-ԻՑ 20

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

60 ԲՐՊԵ

2. Սկսեք մտքերի գրոհով՝ պարզելու, թե մարդիկ ինչ գիտեն փախստականների մասին: Կետերը գրի առեք մեծ թղթի վրա կամ գրատախտակին՝ հետագա քննարկման ընթացքում օգտվելու համար:
3. Մարդկանց ցույց տվեք սենյակի դասավորությունը և կարդացեք հետևյալ տեքստը. «Մի մութ, ցուրտ և խոնավ գիշեր Ա և Բ երկրների սահմանի մոտ մեծ թվով փախստականներ են հավաքվել՝ փախչելով Ա երկրում սկսված պատերազմի արհավիրքներից: Նրանք ցանկանում են անցնել Բ երկիր: Մարդիկ քաղցած են, հոգնած և մրսած: Նրանք քիչ դրամ ունեն, փաստաթղթեր չունեն՝ բացի իրենց անձնագրերից: Բ երկրի ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաները տարակարծիք են. ոմանք ցանկանում են թույլ տալ, որ փախստականները հատեն սահմանը, ոմանք չեն ցանկանում: Փախստականները հուսալքված են և տարբեր փաստարկներ են բերում՝ փորձելով համոզել պաշտոնյաներին»:
4. Մասնակիցներին բաժանեք հավասար խմբերի. մեկը ներկայացնելու է Ա երկրի փախստականներին, երկրորդը՝ Բ երկրի ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաներին, երրորդը՝ դիտորդներին:
5. Խնդրեք, որ «փախստականները» և «պաշտոնյաները» դերեր մշակեն յուրաքանչյուր անձի համար՝ պատրաստելով նրանց փաստարկները: Բաշխեք առձեռն նյութերը և նախապատրաստվելու համար 15 րոպե ժամանակ հատկացրեք:
6. Սկսեք դերախաղը: Ինքներդ դատեք, թե երբ է պետք ընդհատել, բայց տասը րոպեն պետք է որ բավարար լինի:
7. Դիտորդներին հինգ րոպե ժամանակ տվեք՝ իրենց արձագանքները պատրաստելու համար:

Վերլուծություն և գնահատում

Խնդրեք, որ դիտորդները ներկայացնեն իրենց ընդհանուր տպավորությունը դերախաղի վերաբերյալ: Այնուհետ մասնակիցները կներկայացնեն, թե ինչպես էին իրենց զգում փախստականի կամ ներգաղթի հարցերով պաշտոնյայի դերում, իսկ հետո ընդհանուր քննարկում ծավալեք ինչպես խնդիրների, այնպես էլ այն մասին, թե մարդիկ ինչ սովորեցին:

- Որքանով էր արդարացի փախստականների նկատմամբ վերաբերմունքը:
- Փախստականներն ունեն պաշտպանության իրավունք՝ համաձայն Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 14-րդ հոդվածի և 1951թ. Փախստականների կարգավիճակի մասին համաձայնագրի: Արդյո՞ք փախստականների այդ իրավունքը պաշտպանված է: Ինչո՞ւ ոչ:
- Պե՞տք է արդյոք երկիրն իրավունք ունենա չընդունելու փախստականներին:
- Դուք ինքներդ կվարվեի՞ք այդպես, եթե ներգաղթի ծառայության պաշտոնյա լինեիք: Իսկ եթե իմանայիք, որ նրանք իրենց սեփական երկրում ենթակա են եղել մահվան վտանգի՞:
- Ձեր երկրում հայտնվելուց հետո փախստականներն ի՞նչ խնդիրների են բախվում:
- Ի՞նչ է պետք անել՝ փախստականների ընդունման խնդիրների կարգավորման համար:
- Ձեր երկրում կա՞ն ներքին տեղահանված անձինք: Հարևան երկրո՞ւմ:
- Ի՞նչ է պետք անել առաջին հերթին, որ մարդիկ փախստական չդառնան:

Խորհուրդներ վարորդներին

Կիրառեք մտքերի գրոհի մեթոդը՝ պարզելու՝ մարդիկ ինչ գիտեն այն մասին, թե ինչո՞ւ կան փախստականներ, ի՞նչ պատճառով են մարդիկ փախչում իրենց երկրներից, որտեղի՞ց են նրանք գալիս, ո՞ր երկրներն են գնում: Սա կօգնի որոշել, թե ինչպես ուղղորդել վերլուծությունն ու քննարկումը, և թե այդ փուլում ինչ հավելյալ տեղեկություն տրամադրելու կարիք կլինի:

Ստաժեք՝ ինչպե՞ս վարվել, եթե խմբում փախստական կա: Հավանաբար նրանց պետք չէ ընդգրկել փախստականների դերը խաղացող խմբում, հատկապես եթե նրանք տխուր հիշողություններ ունեն:

Պարտադիր չէ, որ երեք խմբերը հավասար լինեն. դուք կարող եք ընտրել ընդամենը երեք-չորս դիտորդ ունենալու տարբերակը՝ հնարավորություն տալով խմբի մնացած մասին

ակտիվ դերակատարներ լինել:

Հնարավոր է՝ ցանկանաք դիտորդներին հավելյալ տեղեկության օրինակներ տալ, որ-
պեսզի մինչ մյուսները կպատրաստեն իրենց դերախաղը, նրանք ծանոթանան փախստա-
կանների իրավունքներին:

Դերախաղը տեղի է ունենում մութ, ցուրտ և խոնավ գիշերով: Ուրեմն ինչո՞ւ դերախաղի
ընթացքում չմարել լույսերը և չբացել պատուհանները: Փախստականներին ավելի շփոթեց-
նելու համար կարող եք սահմանին տեղադրված նշանները գրել օտար (կամ հնարավոր) լեզ-
վով: Չմոռանաք 2-րդ խմբի՝ ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաներին համառոտակի ներ-
կայացնել նշանների բովանդակությունը:

Ծանոթություն: Այս վարժությունը վերցված է «Առաջին քայլեր. Մարդու իրավունքների
կրթության ձեռնարկ»-ից, «Միջազգային համաձայնագրեր», Լոնդոն, 1997: «Փախստական,
զնա՝ տուն: Կզնար, եթե կարողանար» խոսքը ՄԱԿԳԶ-ի քարոզարշավներից մեկի նշանա-
բանն էր:

Տարբերակներ

Կրկնեք դերախաղը, սակայն այս անգամ ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաները և
փախստականները թող փոխեն դերերը: Այժմ դիտորդները պետք է առաջին և երկրորդ դե-
րախաղերի տարբերությունները գրանցելու լրացուցիչ առաջադրանք ունենան, հատկա-
պես այն տարբերությունների, որոնք հանգեցրին փախստականների իրավունքների ավելի
լավ պաշտպանության:

Կազմակերպեք դերախաղի շարունակությունը՝ ներգրավելով ՄԱԿԳԶ-ի կողմից ուղարկ-
ված պաշտոնական թիմի, որի նպատակն է՝ օգնել Ա երկրից եկած փախստականներին:

Գուցե դպրոցական մի դասարան կցանկանա հետամուտ լինել այս թեմային՝ հետազո-
տելով ՄԱԿԶ-ի դերի վերաբերյալ տեղեկատվությունը (www.unhcr.ch), ապա գրելով «պաշ-
տոնական զեկույց», որը կներառի հետևյալ կետերը.

- Այն փաստարկները, որոնք համոզեցին ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաներին՝ եր-
կիր թողնել փախստականներին
- Ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաների կողմից ցանկացած անթույլատրելի արարք
- Առաջարկներ, թե ինչ պետք է անի Բ երկիրը՝ պաշտպանելու փախստականների իրա-
վունքները:

Հեղադա քայլերի առաջարկներ

Հավելյալ մանրամասներ պարզեք ձեր երկրում ապրող փախստականների, հատկապես
նրանց առօրյայի մասին: Մասնակիցները կարող են դիմել փախստականների հարցերով
զբաղվող որևէ տեղական միություն և հարցազրույց անցկացնել աշխատակիցների և փախս-
տականների հետ:

Եթե ցանկանում եք փորձել մի վարժություն, որը վերաբերում է այն դեպքերին, թե ինչ-
պես են փախստականները հատում սահմանը և դիմում ապաստան ստանալու համար,
ապա կարող եք կատարել էջ 164-ի «Լեզվական խոչընդոտ» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Դիմեք ձեր երկրում ապաստանած փախստականների հարցերով զբաղվող տեղական կամ
համապետական որևէ կազմակերպություն և պարզեք, թե ինչ կարող եք անել նրանց աջակ-
ցելու համար: Օրինակ՝ հնարավոր է, որ նրանք կարիք ունենան օգնականների, ովքեր կիա-
վաքեն առաջին անհրաժեշտության պարագաներ և կբաշխեն փախստականներին:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Ամեն տարի հետապնդումների կամ պատերազմի պատճառով միլիոնավոր մարդիկ ստիպ-
ված են լինում լքել իրենց տները, հաճախ՝ իրենց երկրները: Այս մարդիկ փախստականներ

Հիշարժան ամսաթիվ

Հունիսի 20
Փախստականների
համաշխարհային օր

են դառնում: Նրանք գրեթե միշտ ստիպված են լինում հեռանալ հանկարծակի և թողնել իրենց ունեցվածքի մեծ մասը: Գաղթի ընթացքում ընտանիքները հաճախ բաժանվում են: Շատ փախստականներ այլևս երբեք ի վիճակի չեն լինում վերադառնալ իրենց տները:

Փախստականների մեծ մասն ապահովություն է փնտրում հարևան երկրներից որևէ մեկում՝ ժամանելով մեծ խմբերով (զանգվածային ներհոսք): Այլ փախստականներ ստիպված են լինում ապահովություն որոնելիս երկար ճանապարհ կտրել և ժամանում են իրենց հայրենի երկրից հեռու օդանավակայաններ ու նավահանգիստներ:

1951թ. Միավորված ազգերի կազմակերպությունն ընդունեց փախստականների կարգավիճակին վերաբերող համաձայնագիրը, որը ներկայումս ստորագրել են աշխարհի պետությունների կեսից ավելին: Գոյություն ունի Միավորված ազգերի կազմակերպության՝ Փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակ (ՄԱԿՓՀ), որը վերահսկում է համաձայնագրի իրականացումը և աջակցում փախստականներին, հիմնականում՝ մարդասիրական օգնությամբ:

Ըստ Համաձայնագրի՝ փախստականը նա է, ով լքել է իր երկիրը և չի կարող վերադառնալ այնտեղ՝ ռասայի, կրոնի, ազգության, որևէ սոցիալական խմբի պատկանելության կամ քաղաքական հայացքների համար հետապնդման ենթարկվելու իրական երկյուղի պատճառով: Փախստականի հիմնական պաշտպանությունն իր երկիր չվերադարձվելու իրավունքն է, որտեղ նա կարող է ենթարկվել հետապնդման կամ մահվան վտանգի (անդարձելիության իրավունք): Սա վերաբերում է նաև այն դեպքերին, երբ կառավարությունը ցանկանում է փախստականին ուղարկել մի երրորդ երկիր, որտեղից, հնարավոր է, նրան տուն ուղարկեն:

Կառավարությունները պարտավոր են անսալ իրենց երկրներում ապահովություն (ապաստան) փնտրող փախստականների պահանջներին: Այս սկզբունքը կիրառվում է բոլոր պետությունների նկատմամբ, անկախ այն բանից՝ նրանք 1951թ. համաձայնագրին միացել են, թե՞ ոչ: 1951թ. համաձայնագիրը նաև նշում է, որ փախստականները չպետք է խտրականության ենթարկվեն և պետք է հարգվեն նրանց բոլոր իրավունքներն այն երկրում, ուր նրանք եկել են՝ ապահով մնալու համար:

Այնուամենայնիվ, պետությունները տարակարծիք են այն հարցի շուրջ, թե ով է «իրական» փախստականը. հարուստ երկրները հաճախ պնդում են, որ փախստականները ծնունդների զոհեր չեն, այլ ընդամենը ծագում են ավելի լավ կենսապայմանների: Վերջիններս անվանվում են «տնտեսական վտարանդիներ»: Կառավարությունները հաճախ նաև պնդում են, որ փախստականների վախը չափազանցված է կամ կեղծ:

Աշխարհում փախստականների թիվը*

Տարածաշրջան (2005թ. հունվարի 1-ի դրությամբ)	Փախստականներ
Աֆրիկա	4 861 400
Ասիա	6 899 600
Եվրոպա	4 429 900
Լատինական Ամերիկա և Կարիբյան ավազան	2 070 800
Հյուսիսային Ամերիկա	82 400
Օվկիանիա	64 500
Ընդամենը	19 197 400

Աղբյուրը՝
Փախստականները՝ թվերով,
2005թ. հրատարակություն,
ՄԱԿՓՀ

Հիմնական փախստական բնակիչների ծագումը 2004թ. տվյալներով* (Տաս ամենամեծ խմբերը)

Ծագման երկիրը	Հիմնական ապաստան-երկրները	Փախստականների թիվը
Որտեղի՞ց են գալիս	Ո՞ր երկրում	
Աֆղանստան	Պակիստան/Պարսկաստան/Գերմանիա/Նիդեռլանդներ/Միացյալ Թագավորություն	2 084 900
Սուդան	Չադ/Ուգանդա/Եթովպիա/Քենիա/Կոնգո/Կենտրոնական Աֆրիկայի Հանրապետություն	730 600
Բուրունդի	Տանզանիա/Կոնգո/Ռուանդա/Հար. Աֆրիկա/Կանդա	485 800
Կոնգոյի Ժող. Հանր.	Տանզանիա/Չադ/Կոնգո/Բուրունդի/Ռուանդա	462 200
Սոմալի	Քենիա/Եմեն/Միացյալ Թագավորություն/ԱՄՆ/Չիլի/Եթովպիա	389 300
Պաղեստին	Սաուդյան Արաբիա/Եգիպտոս/Իրաք/Լիբիա/Ալժիր	350 600
Վիետնամ	Չինաստան/Գերմանիա/ԱՄՆ/Ֆրանսիա/Շվեյցարիա	349 800
Լիբերիա	Գվինեա/Կոտ դ'Իվուար/Սիերա Լեոնե/Գանա/ԱՄՆ	335 500
Իրաք	Պարսկաստան/Գերմանիա/Նիդեռլանդներ/Միացյալ Թագավորություն/Շվեդիա	311 800
Ադրբեջան	Հայաստան/Գերմանիա/ԱՄՆ/Նիդեռլանդներ	250 500

Աղբյուրը՝
Փախստականները՝ թվերով,
2000թ. հրատարակություն,
ՄԱԿՓՀ

*Փոփոխվել է հայերեն հրատարակությունում:

Մարդու իրավունքների կրթության երիտասարդական ծեռնարկ - Եվրոպայի խորհուրդ

Ներքին տեղահանված անձինք (ՆՏԱ)

Իր տունը հարկադրաբար լքող ամեն ոք չէ, որ տեղափոխվում է այլ երկիր. այդ մարդիկ կոչվում են ներքին տեղահանված անձինք (ՆՏԱ): ՆՏԱ-ները տեղահանված անձանց ամենաարագ մեծացող խումբն են աշխարհում: Եվրոպայում ՆՏԱ-ների թիվը (5 574 000) ավելի մեծ է, քան փախստականներինը (9,2 միլիոն): Որանք առավելապես կենտրոնացած են Բոսնիա-Յերզեգովինայում ու նախկին խորհրդային Միությունում: Ի տարբերություն փախստականների՝ ՆՏԱ-ները պաշտպանված չեն միջազգային իրավունքի առանձին նորմերով, ինչպես նաև զրկված են օգնության շատ տեսակների ստանալուց: Լայնածավալ միջազգային քննարկում է սկսվել այն հարցի շուրջ, թե ինչպես լավագույնս օգնել բոլոր ՆՏԱ-ներին, և ով պետք է պատասխանատու լինի նրանց բարօրության համար: Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի խնդրանքին համապատասխան՝ ՄԱԿՓԳ-ն օգնություն է ցուցաբերում ՆՏԱ որոշ խմբերի:

ԱՌՁԵՈՒՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Փախստականների դերաջարդ

Փախստականների փաստարկներն ու այլընտրանքները

Դուք պետք է նախապատրաստեք ձեր փաստարկներն ու մարտավարությունը. դուք պետք է որոշեք՝ ներկայացնում եք փաստարկը որպես խոհանրակցական, թե՛ յուրաքանչյուր անդամ անհատական պատասխանատվություն է ստանձնում՝ ներկայացնելու սեփական փաստարկները:

Դուք կարող եք կիրառել այս կամ ցանկացած այլ փաստարկներ, որ ձեր մտքով կանցնեն.

- Ապաստան ստանալը մեր իրավունքն է:
- Մեր երեխաները սոված են. դուք բարոյական պատասխանատվություն եք կրում մեզ օգնելու հարցում:
- Մենք կսպանվենք, եթե ետ գնանք:
- Մենք դրամ չունենք:
- Մենք չենք կարող որևէ այլ տեղ գնալ:
- Իմ հայրենի քաղաքում ես բժիշկ եմ:
- Մեզ ապաստան է պետք լոկ այնքան ժամանակ, մինչև վերադարձն անվտանգ կլինի:
- Այլ փախստականների մոտքը ձեր երկիր թույլատրվել է:

- Նախքան դերախաղը՝ մտածեք հետևյալ այլընտրանքների մասին.
- Դուք կբաժանվե՞ք միմյանցից, եթե ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաները խնդրեն ձեզ:
- Դուք տուն կգնա՞ք, եթե նրանք փորձեն ձեզ ետ ուղարկել:

Դուք պետք է խաղաք փախստականների խառը խմբի դերը, ուստի ձեր նախապատրաստական աշխատանքում յուրաքանչյուր անձ պետք է որոշի իր ինքնությունը. տարիքը, սեռը, ընտանեկան փոխհարաբերությունները, մասնագիտությունը, հարստությունը, կրոնը և իր հետ եղած այլ ունեցվածքը:

Ներգաղթի ծառայության պաշտոնյայի դերաջարդ

Ներգաղթի ծառայության պաշտոնյայի փաստարկներն ու այլընտրանքները

Դուք պետք է նախապատրաստեք ձեր փաստարկներն ու մարտավարությունը. դուք պետք է որոշեք՝ արտահայտում եք փաստարկը որպես խոհանրակցական, թե՛ յուրաքանչյուր անդամ անհատական պատասխանատվություն է ստանձնում՝ արտահայտելու սեփական փաստարկները:

Այս փաստարկները կարող եք կիրառել դուք կամ ձեր հայեցողությամբ՝ այլք.

- Նրանք անելանելի դրության մեջ են, մենք չենք կարող նրանց ետ ուղարկել:
- Ետ ուղարկելու դեպքում, եթե նրանք ձերբակալեն, տանջեն կամ սպանեն, մենք պատասխանատու կլինենք:
- Մենք փախստականներին ընդունելու իրավական պարտավորություն ունենք:
- Նրանք փող չունեն և պետական աջակցության կարիք կունենան: Մեր երկիրը չի կարող այդ անել:
- Կարող ենք նրանք ապացուցել, որ իրենք իրական փախստականներ են: Գուցե նրանք այստեղ են, որովհետև ավելի լավ կենսապայմաններ են որոնում:
- Մեր երկիրը նրանք երկրի ռազմական և տնտեսական դաշնակիցն է: Մենք չենք կարող մեզ թույլ տալ պաշտպանել նրանց:
- Գուցե նրանք այնպիսի հմտություններ ունեն, որ անհրաժեշտ են մեզ:
- Մեր երկրում բավարար թվով փախստականներ կան: Մենք պետք է հոգ տանենք մեր սեփական ժողովրդի համար: Նրանք պետք է գնան ավելի հարուստ երկրներ:
- Եթե մենք նրանք մոտեն արտոններ, ուրիշները մոլմոլապես մոտեն իրավունք կպահանջեն:
- Նրանք չեն տիրապետում մեր լեզվին, այլապես են և այլ կերպ են սնվում: Նրանք չեն իմտեգրվի:
- Նրանք քաղաքական անհանգստություն կպատճառեն:
- Չնաբավոր է՝ նրանք շարքերում ծալոված ահաբեկիչներ կամ պատերազմի հանցագործներ լինեն:

Նախքան դերախաղը մտածեք հետևյալ այլընտրանքների մասին.

- Դուք բոլոր փախստականներին թույլ կտաք հատել սահմանը:
- Դուք որոշ փախստականների՝ թույլ կտաք հատել սահմանը:
- Դուք նրանք կբաժանե՞ք ըստ իրենց տարիքի, մասնագիտության, հարստության....
- Դուք ինչ-որ ալլ բան կանեք:

Դիտորդի դերաջարդ

Ձեր գործն է՝ հետևել դերախաղին: Դերախաղի վերջում կխնդրեն ներկայացնել ձեր ընդհանուր տպավորությունը: Ընտրեք մի անդամի, որ լինի ձեր ներկայացուցիչը:

Դիտարկման ընթացքում, ի թիվս այլ բաների, դուք պետք է տեղյակ լինեք՝

- Այն տարբեր դերերին, որ խաղում են ինչպես փախստականները, այնպես էլ ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաները
- Նրանք բերած փաստարկներին և այն բանին, թե ինչպես են դրանք ներկայացնում
- Մարդու և փախստականների իրավունքների խախտումների դեպքերին:

Դուք պետք է որոշեք, թե ինչպես եք պատրաստվում հետևել այդ ամենին: Օրինակ՝ դուք կարող եք դիտարկել երկու խմբի բաժանվելու տարբերակը, երբ խմբերից մեկը հետևում է ներգաղթի ծառայության պաշտոնյաներին, մյուսը՝ փախստականներին:

Կյանքի ոստայնը

Մարդը շրջակա միջավայրի անբաժան մասն է:

Թեմաները	Շրջակա միջավայր, համընդհանրացում, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10 և ավելի
Ժամանակը	30 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության մեջ մասնակիցները մտքերի գրոհով պարզում են սնվելու համընդհանուր շղթայի օղակները: Նրանք դիտարկում են՝ ■ Կենդանի և անկենդան բնության փոխկախվածությունը ■ Մարդկային ողջ գործունեության անխուսափելի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա և դրա հետևանքները
Հարակից իրավունքներ	■ Սեփականության իրավունք ■ Առողջ շրջակա միջավայր ունենալու իրավունք ■ Ձարգացման իրավունք
Նպատակները	■ Ծանոթանալ կենդանի և անկենդան բնության փոխկախվածությանը ■ Գնահատել բնահամակարգերի վրա մարդկային գործունեության ազդեցությունը ■ Խրախուսել հարգանք կյանքին ներհատուկ արժեքների նկատմամբ
Նյութեր	■ Բարակ պարանի կծիկ կամ բրդե հաստ թել ■ Մկրատ

Ցուցումներ

Այս վարժությունը կազմված է երկու մասից. առաջին մասը կոչվում է «Կյանքի ոստայնի հյուսում», երկրորդ մասը՝ «Կյանքի ոստայնի կործանում»:

Մաս 1-ին

1. Խնդրեք մասնակիցներին՝ նստել շրջանաձև:
2. Բացատրեք, որ նրանք պետք է հյուսեն կյանքի ցանցոստայնի նմուշը:
3. Խաղը սկսեք դուք: Ձեռքում պահեք պարանի կծիկը և ասացեք որևէ բանջարեղենի անուն, օրինակ՝ կաղամբ:
4. Բռնեք կծիկի ծայրից և նետեք կծիկը շրջանում նստած որևէ մասնակցի: Երբ այդ մասնակիցը բռնում է կծիկը, ձեր երկուսի միջև ձգվում է մեկ ուղիղ պարան:
5. Կծիկը բռնած մասնակիցը պետք է ասի որևէ կենդանու անուն, որը սնվում է կաղամբով, օրինակ՝ թրթուր: Այնուհետև այդ մասնակիցը բռնում է կծիկի ծայրից և այն նետում շրջանում նստած երրորդ մասնակցին:
6. Երրորդ մասնակիցը պետք է մտածի որևէ կենդանու անուն, որը սնվում է թրթուրներից, օրինակ՝ ծիտ, կամ, եթե գիտի, որևէ թռչնատեսակի անուն, օրինակ՝ կեռ-նեխ: Այնուհետև նա կծիկը նետում է չորրորդ մասնակցին:
7. Շարունակեք խաղը՝ նետելով պարանի կծիկը ետ ու առաջ՝ այնքան, մինչև հյուսվեք մի խաչաձև ցանց, որն իրենից ներկայացնում է «Կյանքի ոստայն»:

Մաս 2-րդ

1. Վերցրեք մկրատը և խնդրեք մասնակիցներին՝ տալ որոշակի օրինակներ, թե ինչն է վնաս հասցնում կյանքի ոստայնին, օրինակ՝ ագարակների միջով անցնող ավտոճանապարհների կառուցումը կամ ձողածկան չափազանց մեծ քանակությամբ

որսը:

2. Մեկական կտրվածք արեք ուստայնում՝ բերված յուրաքանչյուր օրինակի համար:

Վերլուծություն և գնահատում

Նախ հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչ են նրանք զգում՝ տեսնելով ուստայնի կործանումը, իսկ այնուհետև խոսեք հարակից խնդիրների մասին, նաև՝ թե ինչ է անհրաժեշտ ձեռնարկել շրջակա միջավայրի պաշտպանության ուղղությամբ:

- Ի՞նչ զգացիք, երբ տեսաք, որ ուստայնն աստիճանաբար քանդվում է:
- Հե՞շտ էր արդյոք ասել կենդանիների և բույսերի անուններ: Մասնակիցները որքա՞ն լավ գիտեն բնագիտության պատմությունը:
- Ո՞վ է պատասխանատու շրջակա միջավայրի պաշտպանության համար:
- Բնության մեջ հավասարակշռությունն ապահովելը չափազանց բարդ է, և հեշտ չէ կանխատեսել, թե ինչ համընդհանուր հետևանքներ կունենա որևէ որոշակի գործողություն: Ուրեմն ինչպե՞ս կարելի է որոշումներ կայացնել այն մասին, թե մենք ինչպես պետք է օգտագործենք երկրագնդի բնապաշարները: Օրինակ՝ ինչպե՞ս կարող են մարդիկ որոշում կայացնել անտառը կտրելու վերաբերյալ, որպեսզի այդ հողատարածությունն օգտագործեն բերք աճեցնելու համար:
- Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի առաջին հոդվածի համաձայն՝ «բոլոր ժողովուրդները կարող են սեփական կարիքների համար ազատորեն տնօրինել իրենց բնական հարստությունն ու ռեսուրսները»: Արդյո՞ք սա նշանակում է, որ մարդիկ իրավունք ունեն շահագործել շրջակա միջավայրը:
- Մենք կախված ենք շրջակա միջավայրից, որից ստանում ենք սնունդ և մաքուր օդ: Մենք չենք կարող ապրել առանց առողջ շրջակա միջավայրի. սա մեր կենսապայմաններից մեկն է: Հետևաբար, արդյո՞ք շրջակա միջավայրը պահպանելը մեր առաջնային պարտավորությունն է, որով էլ սահմանափակվում են այն օգտագործելու մեր իրավունքները: (Այնպես, ինչպես մենք պարտավոր ենք հարգել այլոց իրավունքներն ու ազատությունները, ինչն էլ սահմանափակում է մեր՝ որպես անհատների իրավունքները):

Այս փուլն ավարտեք՝ կատարելով մտքերի հակիրճ գրոհ բնապահպանության վերաբերյալ: Ամեն ինչ դեռ կորած չէ: Ամբողջ աշխարհում կան բազմաթիվ ակտիվ մարդիկ, ովքեր ձգտում են ապահովել այնպիսի կայուն շրջակա միջավայր, որը կարելի է վստահել գալիք սերունդներին:

Խորհուրդներ վարողներին

Սնվելու յուրաքանչյուր շղթա պետք է արտացոլի իրական կամ հնարավոր հարաբերություններ: Օրինակ՝ խոտ, ոչխար, մարդիկ: Կամ՝ պլանկտոն, կետեր: Կամ ծովատառեխներ, խոզեր (խոզերին հաճախ կերակրում են ձկան այլուրով), մարդիկ, վագրեր: Հիշեք, որ երբ կենդանին սատկում է, մանրէները քայքայում են նրա մարմինը, իսկ նրանից անջատված անօրգանական տարրերից «սնվում են» կանաչ բույսերը: Այսպիսով՝ վերսկսվում է կյանքի շրջապտույտը: Միլիարդավոր այդպիսի շրջապտույտներ միահյուսվում են՝ ստեղծելով կյանքի ուստայնը:

Ստիպեք մասնակիցներին վերհիշել հնարավորինս շատ տարբեր սննդային շղթաներ: Բերեք օրինակներ անտառաշատ, լեռնային, հավամրգիներով բուսածածկ, ճահճային, լճային, գետային և ծովային միջավայրերից: Գուցե հարկ լինի, որ դուք միջամտեք և ասեք. «Այժմ օգտակար հանածոները լցվում են ծովը և կլանվում ծովային ֆիտոպլանկտոնի կողմից (բուսական պլանկտոն)»: Կամ ծովային բնահամակարգից ցամաքային տեղափոխվելու համար դուք կարող եք ասել. «Այժմ այն ճայր, որ կերավ ծովախեցգետին, թռավ ցամաք՝ գտնելու կերակուր ագարակում, որտեղ և սատկեց»: Եթե խաղացողը չի կարողանում մտածել հաջորդ օղակը, առաջարկեք, որ նա խմբին խնդրի՝ իրեն օգնել այդ հարցում:

Երկրորդ մասում՝ պարանջ կտրելիս, անկանոն կտրվածքներ արեք ուստայնի տարբեր մասերում: Առաջին մի քանի կտրվածքները շատ բան չեն փոխի, քանի որ խաչաձև թելերը հարաբերականորեն ամուր են պահում ուստայնը: Այնուամենայնիվ, կտրվածքների ավելանալու հետ ուստայնն աստիճանաբար կքանդվի, և ի վերջո հատակին կմնան մի կույտ թելեր՝ շրջապատված մարդկանցով, որոնց ձեռքին մնացել է փոքր, անպետք թելերի փունջ:

Վարժության երկրորդ մասում դուք պետք է պատրաստ լինեք «ի՞նչն է վնասում ուստայնը»

Չիշարժան ամսաթվեր

Մարտի 22

Ջրի համաշխարհային օր

Ապրիլի 22

Երկրի օր

նը» հարցի մի քանի հակասական պատասխաններին: Որոշ մարդիկ, օրինակ՝ բուսակերները, կարող են ասել, որ ուստայնին վնաս են հասցնում մսակեր մարդիկ: Դուք պետք է ընդունեք այդ տեսակետը և հարցնեք մյուս մասնակիցների կարծիքը: Այնուամենայնիվ, զգուշացեք այս փուլում մեծ բանավեճ ծավալելուց: Ուստայնը պարտադրյալ է, իսկ այդ հարցերը քննարկեք վերջում՝ վերլուծության և գնահատման փուլում:

Փորձեք մխրճվել քննարկման մեջ, սակայն հիշեք, որ վարժության նպատակն է՝ դիտարկել մարդկային գործունեության ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա:

Քանզված ուստայնը չափազանց ազդու պատկեր է: Հետևաբար, անհրաժեշտ է որոշ ժամանակ հատկացնել՝ որպես թեմայի շարունակություն անցկացնելու մտքերի գոնե մեկ կարճ գրոհ կամ քննարկում այն մասին, թե ներկայումս ինչ առաջընթաց է արձանագրվել շրջակա միջավայրի պաշտպանության գործում: Դուք պետք է նաև քննարկեք, թե ուրիշ ինչ կարելի է անել, ներառյալ այն, թե ինչ կարող են անել մասնակիցները: Ընդհանուր իրավիճակն, անշուշտ, մտահոգիչ է, սակայն կարևոր է, որ մարդիկ իրենց չզգան անօգնական՝ իրենց առաջադրված հիմնախնդրի առումով:

Նախքան մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի փոխառնչության մասին հարցեր տալը՝ գուցե ցանկանաք կարդալ էջ 390-ի նախնական տեղեկությունները:

Այս վարժությունը շատ հարմար է բնագիտական ուղղվածության խմբերում կատարելու համար:

Հերագա քայլերի առաջարկներ

Վարժությունը կարող է կիրառվել որպես մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի վերաբերյալ բանավեճի նախավարժանք: Օրինակ՝ մի՞թե չեք կարծում, որ շրջակա միջավայր ունենալու մարդու իրավունքը պետք է ներառվի մարդու իրավունքների շարքում: Շրջակա միջավայրն ունի՞՞ այլ արժեք, քան դրա շահագործման նշանակությունն է: Իմաստ ունի՞՞ արդյոք կենդանիներին իրավունքներ շնորհելը:

Բնապաշարների խելամիտ օգտագործման մշակույթի զարգացումը պահանջում է քաղաքական կամք, ժամանակ, ջանքեր և միջոցներ: Մտածեք, թե դեռ որքան բան կարող էին անել բոլոր երկրները բնապահպանական կրթության, գիտական հետազոտությունների և շրջակա միջավայրի պաշտպանության գործնական մեխանիզմների զարգացման ուղղությամբ, եթե նրանք չծախսեին այդքան մեծ գումարներ սպառազինության վրա: Եթե խումբը ցանկանում է առավել մանրամասն դիտարկել այդ հարցերը, ապա կարող է կատարել էջ 174-ի «Ծախսի փող» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Մասնակցեք տեղական բնապահպանական ծրագրերին: Կապ հաստատեք «Եվրոպայի երիտասարդություն և շրջակա միջավայր» կազմակերպության հետ: Այն հանդիսանում է հովանոց կազմակերպություն ավելի քան քառասուն տարածաշրջանային և ազգային ինքնավար երիտասարդական կազմակերպությունների համար, որոնք զբաղվում են ողջ Եվրոպայի բնության և շրջակա միջավայրի ուսումնասիրությամբ ու պահպանմամբ: Կայքէջ www.ecn.cz/veel/:

Կապ հաստատեք տեղական բնապահպանական որևէ կազմակերպության հետ և հայթայթեք տեղեկություններ, թե ինչպես կարելի է սպառող լինել՝ առանց շրջակա միջավայրին վնաս պատճառելու:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Բնության մեջ ամեն ինչ փոխկապակցված է: Բոլոր կենդանի և անկենդան տարրերը միմյանց հետ կապված են շրջապատության միջոցով, ինչպես, օրինակ, ածխածնային և ջրային շրջապատությունը: Սնվելու շղթաներն այս շրջապատության մի մասն են: Սնվելու շղթան սկիզբ է առնում, երբ կանաչ բույսը կլանում է արևի ճառագայթները և օգտվում հողում ու ջրում գտնվող օգտակար նյութերից, որպեսզի ապահովի իր սնունդն ու էներգիան՝ զոյատեսելու և աճելու համար: Երբ որևէ կանաչ բույս, ասենք՝ կաղամբը, օգտագործվում է սննդի մեջ, ապա դրա տերևներում պարունակվող օգտակար նյութերն ու էներգիան փոխանցվում են օգտագործողին և կլանվում ապրելու և աճելու համար, օրինակ՝ թրթուրի կողմից: Երբ կենդանիները «հերթակալում են» ուսումնառում են իրար, սննդի շղթայի միջոցով փոխանցվում են էներգիան ու կենսական նյութերը: Երբ սնվելու շղթայի ամենավերին օղակի կենդանին սատկում է, նրա մարմինը փտում է, քանի որ մանրէներն «ուսումնառում են» այն: Մարմնում պարունակվող կենսական նյութերը կլանվում են կանաչ բույսերի կողմից, և սկիզբ է առնում մի նոր սնվելու շղթա:

Կրթությունն բոլորի՞ համար

Դու լավ հիշողություն ունես: Այժմ այն ստուգելու ժամանակն է:

Թեմաները	Կրթություն, համընդհանրացում, քաղաքացիություն
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	6-ից 30
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության ժամանակ մասնակիցները պետք է գտնեն զույգ քարտերը՝ խորհելով ամբողջ աշխարհում կրթության մատչելիության անհավասարության մասին, ինչպես նաև այն մասին, թե ինչպես իրականություն դարձնել «Կրթություն բոլորի համար» նպատակը:
Հարակից իրավունքներ	- Կրթության իրավունք - Անհատականության լիարժեք զարգացման իրավունք - Հավասարության իրավունք՝ անկախ սեռից և սոցիալական կարգավիճակից
Նպատակները	- Կրթությունը դիտարկել որպես մարդու իրավունքների խնդիր - Քննադատաբար վերլուծել ամբողջ աշխարհում որակյալ կրթության մատչելիության մակարդակը - Խրախուսել «Կրթություն բոլորի համար» նպատակին հասնելու համընդհանրությունը
Նյութեր	- Մեկ կապույկ խաղաթուղթ՝ ամեն երեք կամ չորս մասնակցին - Երկու ստվարաթղթե թերթ կամ բարակ քարտ (A4 չափի)՝ ամեն երեք կամ չորս մասնակցին, սոսիմ (ցանկալի է) - Մկրատ - Թուղթ և գրիչներ՝ երկրորդ մասունք մշտնադարձ կատարելու համար
Նախապատրաստում	- Ծանոթացեք քարտերին - Պատրաստեք խաղաթղթի քարտերի կրկնօրինակները, ամրացրեք ստվարաթղթին՝ ավելի դիմացկուն դարձնելու համար: Կտրատեք 40 քարտերը: Հավաստիացեք, որ դրանք լավ են խառնված, որպեսզի համընկնող քարտերը միասին չլինեն:

Ցուցումներ

Այս վարժությունը կազմված է երկու մասից. առաջին մաս՝ հիշողության խաղ, երկրորդ մաս՝ զեկույց խնդիրների վերաբերյալ:

Առաջին մաս: Հիշողության խաղ (10 րոպե)

1. Բացատրեք, որ կան քսան զույգ քարտեր. յուրաքանչյուր զույգը կազմված է գրություն և նկար պարունակող քարտերից: Առաջադրանքն է՝ որոշել զույգերը և դրանք համադրել: Քարտերի վրայի տեքստերը վերաբերում են կամ Համաշխարհային կրթական համաժողովի նպատակներին՝ իրականացնել «Կրթություն բոլորի համար», կամ մարդու իրավունքների և կրթության ընդհանուր խնդիրներին:
2. Մասնակիցներին ծանոթացրեք խաղի կանոններին: Պետք է երեք կամ չորս հոգուց բաղկացած փոքր խմբեր կազմեն: Քարտերը պետք է երեսնիվայր շարեն հատակին: Մասնակիցները հերթով շրջում են երկուական քարտ: Եթե քարտերից

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱՆԿԱՐԱԿՈՒՄ

ՋԱՆԱԲԱՍԻՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԴՅՈՒՆԸ

2-րդ աստիճան

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

6-ից 30

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 րոպե

մեկը (կամ երկուսը) տեքստ պարունակող քարտ է, ապա խաղացողը կարդում է տեքստը խմբի մյուս անդամների համար: Եթե քարտերը համադրելի զույգ են, խաղացողը պահում է դրանք և կրկին փորձում: Եթե քարտերը չեն համադրվում, ապա շրջում է այնպես, որ դրանք կրկին հակառակ երեսով դրված են լինում հատակին, ճիշտ իրենց նախկին տեղերում: Այնուհետև հաջորդ խաղացողն է շրջում երկու քարտ: Սա հիշողության խաղ է, քանի որ մասնակիցները պետք է հիշեն, թե որտեղ են դրված տարբեր քարտերը, որպեսզի կարողանան վերցնել համընկնող զույգերը:

3. Կհաղթի այն խաղացողը, ով խաղավարտին առավել համադրելի զույգ քարտեր կունենա:

Երկրորդ մաս: Խնդիրների ներկայացում (60 րոպե)

1. Խնդիրներն ամփոփեք գրատախտակին: Խնդրեք, որ մարդիկ կարդան իրենց քարտերի գլխագրերը (ոչ ամբողջ գրությունը)։ ընթացքում գրառեք դրանք։
2. Խնդրեք, որ խումբն առանձնացնի իրենց առավել հետաքրքրող չորսից վեց խնդիր։
3. Խումբը բաժանեք 4 կամ 5 հոգուց բաղկացած ենթախմբերի: Խնդրեք, որ յուրաքանչյուր ենթախումբ ընտրի երկուսն այն խնդիրներից, որ իրենք առավել կցանկանային քննարկել: (Փորձեք այնպես կազմակերպել, որ երկու տարբեր խմբեր քննարկեն միևնույն խնդիրը, որպեսզի հնարավոր լինի ավելի շատ զաղափարներ հղանալ: Սա նշանակում է, որ ենթախմբերը պետք է որոշակիորեն բանակցեն քննարկվելիք խնդիրների շուրջ):
4. Երբ խնդիրները համաձայնեցված և դասակարգված լինեն, խմբերին 20 րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ քննարկելու իրենց ընտրած երկու խնդիրները: Կախված քարտի բովանդակությունից՝ քննարկումների շեշտադրումները փոքր-ինչ կտարբերվեն: Եթե քարտում հարց կա, պետք է պատասխանել: Եթե քարտում կա պնդում, մասնակիցները պետք է քննադատական մեկնաբանություն նախապատրաստեն:
5. 20 րոպե անց մասնակիցներին լիազումար միստի հրավիրեք՝ արդյունքները ներկայացնելու: Հերթականությամբ անդրադարձեք խնդիրներին: Յուրաքանչյուր խմբին 5 րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ արձագանքելու, և ոչ ավելի, քան 5 րոպե՝ հարց ու պատասխանի համար:
6. Երբ բոլոր խմբերը ներկայացնեն բոլոր խնդիրները, անցեք վերլուծության:

Վերլուծություն և գնահատում

Դուք պետք է արդեն իսկ լավ քննարկած լինեք խնդիրները, ուստի այժմ առաջ անցեք՝ գնահատելու խաղը և այն, թե մասնակիցները ինչ սովորեցին:

- Արդյո՞ք մասնակիցներին դուր եկավ հիշողության խաղը:
- Արդյո՞ք դա լավ ձև էր՝ կրթության թեմաներով քննարկում սկսելու համար:
- Ինչպե՞ս անցան քննարկումները խմբերում: Արդյո՞ք բոլորն զգուս էին, որ կարող են մասնակցել:
- Արդյո՞ք մարտահրավերները չափազանց շատ են: Հնարավո՞ր է ապահովել «կրթություն բոլորի համար»:
- Ինչպե՞ս կարող եք դուք, ձեր խումբը, համայնքը նպաստել ձեր երկրում կամ զարգացող երկրներում «կրթություն բոլորի համար» նպատակին հասնելուն:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս հնարքը կիրառելու նպատակը քննարկման համար անհրաժեշտ տեղեկության ստացումը փոքր-ինչ զվարճալի դարձնելն է:

Վարելու առումով սա բավական պարզ վարժություն է: Պարզապես հավաստիացեք, որ վարժությունն սկսելուց առաջ կարդացել եք բոլոր քարտերը: Հավաստիացեք, որ գիտեք, թե որ քարտը որին է համընկնում, որպեսզի խաղի ընթացքում կարողանաք ուղղորդել և համոզվել, որ զույգերը ճիշտ են: Խաղի կանոնները բացատրելիս հնարավոր է, որ ցանկանաք պատկերել առաջադրանքները՝ ցույց տալով զույգերից մեկը:

Որոշ քարտերում հապավումներ կան, օրինակ՝ ՀԿՀ (Համաշխարհային կրթական համաժողով): Խաղը ներկայացնելիս անպայման բացատրեք, թե այդ հապավումներն ինչ են նշանակում (տե՛ս ստորև «Լրացուցիչ տեղեկություններ»-ը):

Նկատի ունեցեք, որ քարտերի մեկ երրորդը պարունակում է դատողություններ՝ «կրթություն բոլորի համար»-ի նպատակների վերաբերյալ՝ հաստատված 2000թ. ապրիլին Սենե-

գալի մայրաքաղաք Դաքարում տեղի ունեցած Համաշխարհային կրթական համաժողովի կողմից: Մյուս քարտերը վերաբերում են մարդու իրավունքների և կրթության խնդիրներին կամ այն խնդիրներին, որոնք պետք է լուծվեն՝ բոլորի համար բարձրորակ կրթություն ապահովելու նպատակով:

Տարբերակներ

Եթե երկրորդ մասի համար բավարար ժամանակ չկա, դրա փոխարեն կարող եք օգտվել էջ 217-ի «Մեկ ռոպե» վարժության մեջ նկարագրված հնարքից: Խնդրեք, որ յուրաքանչյուր մասնակից ընտրի իր վերցրած քարտերում եղած խնդիրներից մեկը և խոսի դրա մասին մեկ ռոպե՝ առանց տատանվելու և կրկնվելու: Սա լավ տարբերակ է նաև այն դեպքի համար, եթե զգում եք, որ խմբի անդամներն իրենց բանավոր հաղորդակցման հմտությունները բարելավելու կարիք ունեն:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Հիշողության խաղի ընթացքում վեր հանված մի շարք խնդիրների կարող եք հետամուտ լինել այլ վարժությունների ընթացքում: Օրինակ, եթե ցանկանում եք ուսումնասիրել կրթության և այլ սոցիալական կարիքների բյուջեն և ռազմական ծախսերին հատկացվող բյուջեն, կարող եք կատարել էջ 174-ի «Ծախսի փող» վարժությունը: Երեխայի աշխատանքի և կրթության անհասանելիության խնդիրները կարող են ուսումնասիրվել էջ 83-ի «Աշիկի պատմությունը» վարժությամբ:

Ուղենիշ գաղափարներ

Հիշողության քարտերն ի հայտ են բերում բազմաթիվ խնդիրներ, որոնք խոչընդոտում են «Կրթություն բոլորի համար» ծրագրի իրականացմանը: Խուճաբ կարող է ընտրել խնդիրներից մեկը՝ հետազոտելու, լուծման տարբերակներ գտնելու և, վերջապես, գործելու համար: Սա իրականացնելու համար տե՛ս գործողություններ ծավալելուն նվիրված 3-րդ գլուխը:

Ինչո՞ւ նամակներ չգրել ԱԺ պատգամավորներին՝ հարցնելով, թե ինչ է անում երկիրը Համաշխարհային կրթական համաժողովի սահմանած նպատակներն իրականացնելու ուղղությամբ:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Կրթության իրավունքը սոցիալական և տնտեսական ամրագրված իրավունքներից է: Այնուամենայնիվ, թեև պետություններն ընդհանուր առմամբ ընդունում են հիմնական անվճար կրթություն ապահովելու անհրաժեշտությունը և պարտավորված են զգում այս հարցում, իրականությունն այն է, որ անվճար կրթությունը մատչելի է ոչ թե բոլորին, այլ բնակչության փոքր մասին: Այս մարտահրավերին դիմակայելու համար 2000թ. Սենեգալում անցկացվեց Համաշխարհային կրթական համաժողով (ՀԿՀ): Համաժողովի նպատակներն էին՝ քննարկել 1990-ականներին հիմնական կրթություն ապահովելու ուղղությամբ զրանցված առաջընթացը և վերահաստատել նվիրվածությունը «Կրթություն բոլորի համար» նպատակին: Շուրջ 1100 մասնակիցներ 164 երկրներից ընդունեցին Գործողությունների Դաքարյան շրջանակը՝ արտահայտելով իրենց նվիրվածությունը մինչև 2015թ. բոլորի համար որակյալ հիմնական կրթություն ապահովելու նպատակին: ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ին հանձնարարվեց հիմնական՝ միջազգային ներգրավված բոլոր կողմերին համակարգելու և աշխարհում առկա շարժումը պահպանելու պատասխանատվությունը:

Ընդունվեց, որ տարբեր երկրներ դիմակայում են տարբեր մարտահրավերների: Օրինակ՝ որոշ երկրներում ռեսուրսների սակավության խնդիր կա, այլուր՝ քաղաքական կամքի: Համաժողովի արդյունքներից մեկն այն իրողության ընդունումն էր, որ «Կրթություն բոլորի համար»-ի նպատակներին հասնելու և դրանք պահպանելու համար անհրաժեշտ է երկրների միջև հաստատել ծավալուն գործընկերություն՝ տարածաշրջանային և միջազգային գործակալությունների ու կառույցների աջակցությամբ և համագործակցությամբ:

Այս համաժողովի ընթացքում ընդգծվեց քսանմեկերորդ դարում կրթության կենսական կարևորությունը կայուն զարգացման, խաղաղության, հասարակության արդյունավետ մասնակցության և կայուն տնտեսության համար: ՀԿՀ-ի նշանակալի արդյունքը եղավ իրականացման որոշակի ժամկետներով ստույգ նպատակների սահմանումը, ինչպես նաև այն գործողությունների նկարագրությունը, որոնք պետք է ձեռնարկվեն բոլոր մակարդակներում՝ «Կրթություն բոլորի համար»-ն իրականացնելու նպատակով: Արդյո՞ք կիրականանան այս նպատակները, և քայլեր կձեռնարկվեն. սա հարց է, որի պատասխանը կարող է տրվել միայն այն դեպքում, երբ հասարակության տարբեր շերտերում իրազեկ լինեն և պայքարեն բոլորին կրթությամբ ապահովելու համար:

Աղբյուր՝ «ՅՈՒՆԵՍԿՕ. Կրթություն բոլորի համար: ՀԿՀ ընդհանուր փաստաթուղթ, 2000թ.»

Փողը և կրթությունը

Միջոցների սակավությունը բոլորի համար կրթության հասանելիության հիմնական խոչընդոտն է: Առանց ֆինանսական միջոցների կառավարությունները չեն կարող կատարել բոլորին կրթության հասանելիության ապահովման իրենց պարտավորությունները: Սա նաև չափանիշների հարց է: Վատ վարձատրվող ուսուցիչներն ու միջոցների սակավությունը վտանգում են կրթության որակը: Առանց միջոցների՝ կրթությունն անիմաստ է. չկա փող, չկա կրթություն: Համաձայն եք:

Համընդհանրացումը և կրթությունը

Սխալվում է նա, ով կարծում է, թե համընդհանրացումը միայն առավելություններ է ստեղծում կրթության համար, քանի որ նոր տեխնոլոգիաներ կիրառելու հնարավորություն է տալիս: Առևտրի սրընթաց ազատականացման հետևանքները և համընդհանրացմանը բնորոշ՝ կառուցվածքային փոփոխությունների անհրաժեշտությունը մի շարք երկրներում, հատկապես՝ զարգացող երկրներում, նկատելի են կառավարությունների եկամուտները: Այս հանգամանքներում կրթության համար ֆինանսներ հատկացնելը շատ բարդ խնդիր է:

Մուծողը և կրթությունը

Զարգացող երկրներում համոզվումք կա, որ սնունդն ու կրթությունն անբաժան են. սոված ուսանողը չի կարող կենտրոնանալ ինչպես հարկն է: Հաճախ երեխաներին դպրոց ուղարկելու հարցում ծնողների որոշման համար սնունդը խթանի դեր է կատարում. եթե երեխաները դպրոցում չսովելին, ապա ծնողները դպրոցի փոխարեն նրանց աշխատելու կոտլարկելին:

Կրթությունը և համացանցը

Շատ երկրներում տեղեկատվական տեխնոլոգիաները դարձել են կրթական գործընթացի առանցքային մասերից մեկը: Դրանք կարևոր են և հետազոտությունների, և տնային աշխատանքի համար: Շատերը կհամաձայնեն, որ համացանցը կրթության համար նոր «ուղիներ» է բացել, բայց նաև փակել է: Զարգացած և զարգացող երկրների միջև տարբերությունը մեծացել է: Շատ երկրներում ոչ միայն անհատական համակարգիչներ չկան, այլև նույնիսկ էլեկտրականություն:

Կրթությունը և ալկոհոլը

Շատ դպրոցներում/համալսարաններում ալկոհոլի չարաշահումը մեծ խնդիր է: Դա ուսանողներին խանգարում է սովորել և նպաստում է բռնությանը: Դպրոցների մեծ մասը որդեգրել է մի քաղաքականություն, համաձայն որի՝ արգելվում է ալկոհոլ բերել մասնաշենքերից ներս, բայց դա կարծես թե չի օգնում: Ի՞նչ եք կարծում, ի՞նչ կարելի է անել այս խնդիրը լուծելու համար:

Համալսարանական (բարձրագույն և հեղափոխական) կրթություն

Շատ մարդու իրավունքների վերաբերյալ օրենսդրությունների պետությունները պարտավոր են անվճար ապահովել միայն հիմնական (տարրական) կրթությունը: Նրանց պարտավորությունները չեն տարածվում բարձրագույն կամ հետազոտ կրթության վրա: Պե՞տք է արդյոք պետության պարտավորություն ընդլայնվի մինչև համալսարանական կրթության մակարդակ: Եթե այո, արդյո՞ք դա իրատեսական պահանջ է:

Ուսուցիչները և կրթությունը

Երբեմն խնդիր է ուսուցիչների/դասախոսների որակավորումը. բարձրակարգ մանկավարժներ լինելու համար նրանց երբեմն պակասում է փորձը կամ հատուկ ուսուցումը: Ուսուցիչների/դասախոսների համար նվազագույն պահանջներ սահմանելու կոչեր են հնչում, ինչպես, ասենք, մանկավարժի կոչում՝ ուսուցիչների, դոկտորի կոչում՝ համալսարանական դասախոսների համար: Արդյո՞ք այս պահանջներն իրատեսական են, թե՞ դրանք միայն կրթեն ուսուցիչների պակասի հիմնախնդիրը:

Կրթությունը և շրջակա միջավայրը

Եվրոպական երկրների բնակչության մեծամասնության կենսաոճը անկալի է: Եթե մարդիկ պետք է իրագրված որոշումներ ընդունեն, թե ինչպես փոխել իրենց կենսաոճը, ապա նրանք պետք է հասկանան բնապահպանական հարաբերությունները, տնտեսագիտությունը և քաղաքականությունը: Պետք է ունենան միջմշակութային հմտություններ, պատասխանատվության զգացում և մտահոգվածություն: Ինչպե՞ս կընդգրկելից կայունության վերաբերյալ կրթությունը կրթական ծրագրում:

Անվճար կրթություն

Կառավարությունները բոլորի համար անվճար տարրական կրթություն երաշխավորելու պարտավորությունն են: Իրականությունն այն է, որ շատ երկրներում, եթե որևէ ընտանիք միջոցներ չունի վարձ վճարելու կամ ուսումնական պարագաներ ձեռք բերելու համար, նրա երեխաները չեն կարող դպրոց գնալ:

Կարգապահությունը և կրթությունը

Կարգուկանոն պահպանելու համար տարբեր երկրների դպրոցներ ու համալսարաններ կիրառում են տարբեր միջոցներ: Մեթոդներն ընդգրկում են ֆիզիկական պատիժը, ժամանակավոր հեռացումը, հավելյալ աշխատանք, հեռացումը և մասնակցությունը դպրոցական կամ համալսարանական խորհրդի աշխատանքներին որպես խրախուսանք: Ի՞նչ եք կարծում, ո՞րն է կրթական հաստատությունում կարգուկանոն ապահովելու ամենալավ եղանակը:

Կանայք և կրթությունը
Զարգացող երկրներում աղջիկների 78 տոկոսն է դպրոց հաճախում, մինչդեռ տղաների՝ 86 տոկոսը:
Դպրոց չհաճախող երեխաների մոտ 60 տոկոսն աղջիկներ են:
ՀՀ-ի նպատակներից մեկն մինչև 2015թ. նախնական և հանրային կրթության ոլորտում սեռային հավասարության հասնելն է:

Խաղաղությունը և կրթությունը
«Խաղաղությունը սկսվում է տնից»:
Կրթական հաստատությունները հաճախ համարվում են սովորողների երկրորդ տունը: Այդ պարագայում խաղաղության կրթությունը պետք է լինի պետական կրթական ծրագրի մասը, ինչպես նաև խրախուսվի առօրյա կրթական գործընթացներում: Ինչպե՞ս կընդգրկվի խաղաղության կրթությունը պետական կրթական ծրագրում:

Կրթությունը և հավասարությունը
Նախադրյալային և ներգրավվածության ցուցանիշները տատանվում են՝ Բերմուդյան կղզիներում, Մալայզիայում, Բելգիայում և Շվեդիայում՝ զրանցված մոտ 100 տոկոսանոց արդյունքից մինչև 2 տոկոս, առավել ցածր պատերազմից ու տնտեսական մարտահրավերներից տուժող երկրներում: ՀՀ-ի նպատակներից մեկն է՝ ապահովել, որ բոլոր երիտասարդների ու չափահասների կրթական պահանջ-մունքները բավարարվեն՝ համապատասխան ուսուցողական և կյանքի հմտությունների ծրագրերի հավասար հասանելիության միջոցով:

Սպորտը և կրթությունը
Ա) Սպորտը չպետք է պարտադիր լինի ամբողջ ուսումնառության շրջանում: Եթե այլ առարկաների ժամանակը չի բավարարում, դրանց պետք է առաջնահերթություն տրվի:
Բ) Սպորտը պետք է միշտ առկա լինի ամբողջ ուսումնառության շրջանում: Այն ուսուցանում է շատ բաներ, որոնք հնարավոր չէ սովորել այլ առարկաներից, օրինակ՝ համագործակցություն և մարմնի ու մտքի լիարժեք զարգացում:
Դատողություններից որի՞ն են համաձայն:

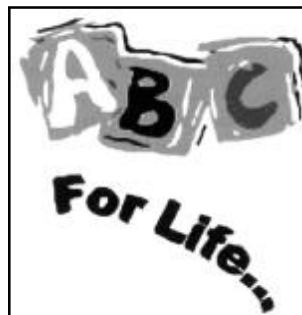
Կրթությունը և ռազմականացումը
Չնայած թվում է, թե կրթությունը և ռազմական գործը տարբեր բաներ են, իրականում դրանք սերտորեն առնչվում են: Բազմաթիվ խիստ ռազմականացված պետություններում բյուջեի մեծ բաժինը հատկացվում է ռազմական ծախսերին, և սոցիալական հատվածին, հատկապես կրթությանը, բավարար գումար չի մնում:

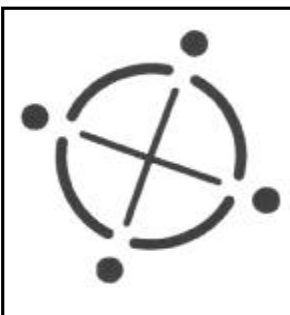
Սոցիալական մեկուսացումը և կրթությունը
Ամեն ոք չի կարող ներգրավվել պետական կրթական համակարգում: Անօթևան երեխաները, աղքատ երեխաները, լրիվ աշխատազանցակալ աշխատող երեխաները սովորաբար դուրս են մնում դպրոցական պետական համակարգից: Ռումինիայում «Վերադարձ դպրոց» հիմնադրամը հոգ է տանում պետական համակարգից դուրս մնացած երեխաների կարիքների համար՝ նրանց կրթության և հետագա կյանքում ավելի լավ աշխատանք գտնելու հնարավորություն տալով:

Կրթությունը և փոքրամասնությունները
Դպրոցներում/համալսարաններում փոքրամասնությունների ներգրավման խնդիրը հատուկ է բազմաշախույթային հասարակություններին: Անհատի հանդեպ խտրականության խնդիրը բացի՝ համակարգում մարտահրավեր են հանդիսանում նաև կրոնական և լեզվական տարբերությունները: Ինչպե՞ս կհամապատասխանեցնեք համակարգը և կրթական ծրագիրը՝ բավարարելու համար փոքրամասնությունների կարիքները:

Կենսաբան ուսում
Զափահասների անգրագիտությունը մեծ խնդիր է այն երկրներում, ուր չի ապահովվում նույնիսկ հիմնական կրթությունը: ՀՀ-ի նպատակներից մեկը մինչև 2015թ. չափահասների գրագիտության մակարդակը 50 տոկոսով բարելավելն է: Եվրոպական շատ երկրներ «կենսատես կրթություն» ապահովելու պարտավորություն են ստանձնել: Այնուամենայնիվ, նրանց չի հաջողվում չափահասներին հետագա համարժեք կրթությամբ ապահովել: Ի՞նչ են կարծում, որո՞նք պետք է լինեն կառավարության կրթական առաջնահերթությունները:

Մարդու իրավունքների կրթություն
Մարդու իրավունքների կրթությունը ֆորմալ և ոչ ֆորմալ կրթության մեջ համարվում է պետության պարտավորություն: Այդ դեպքում քաղաքացիական հասարակությունում ինչո՞ւ պետք է հասարակական կազմակերպությունները պատասխանատու լինեն մի բանի համար, որը կառավարության պարտավորությունն ու պատասխանատվությունն է:

ԶԻԱՀ/ՄԻԱԿ-ը և կրթությունը
«ԶԻԱՀ-ի դեմ պատերազմում հաղթելու առաջին մարտն այն շրջապատող լուծարումն ու խարանի պատը քանդելն է» (Քոֆի Անան): Անհրաժեշտ է խզել լուծարումը՝ վերջ տալու համար խտրականությանը և կանխելու հետագա վարակումները: ՄԻԱԿ/ԶԻԱՀ-ի ճգնաժամը պետք է լինի պետական կրթական օրակարգերի առանցքում: Ի՞նչ է հնարավոր անել՝ կրթական հաստատություններում ՄԻԱԿ/ԶԻԱՀ-ի դեմ պայքարելու համար:

Համացանցի ազդեցությունը

Ամեն առաջատար տեխնոլոգիա նաև բերում է քաղաքական կամ սոցիալական նախապաշարումներ:

Թեմաները	Լրատվամիջոցներ, համընդհանրացում, մարդու իրավունքներ
Բարոյությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	8-ից 50
Ժամանակը	180 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժությունը և՛ փոքրխմբային, և՛ լիակազմ քննարկումներ է ընդգրկում, որոնց ընթացքում անհրաժեշտ է վերլուծել հետևյալ խնդիրները. ■ Համացանցի ապագան ու թվայնացման ծավալում ■ Համացանցի օգտագործումը մարդու իրավունքների ապահովման նպատակով
Հարակից իրավունքներ	Մարդու յուրաքանչյուր իրավունք
Նպատակները	■ Իրազեկել մասնակիցներին համացանցի նշանակության և ամբողջ աշխարհում տեղեկատվության մատչելիության վերաբերյալ ■ Ձարգացնել երևակայությունն ու քննադատական մտածողության ունակությունները ■ Հաստատել արդարությունն ու համերաշխությունն այլ իրավապաշտպանների հետ
Նյութեր	■ Առձեռն նյութերի պատճեններ ■ Յուրաքանչյուր խմբին՝ մեկական մեծ թուղթ և նշագրիչ ■ Տարածք՝ լիակազմ ճիստերի և փոքր խմբերով աշխատանքի համար
Նախապատրաստում	■ Յուրաքանչյուր երկու մասնակցի համար պատճենահանեք «Համացանցի ազդեցության կանխատեսման 6 տարբերակներ» վերնագրով թիվ 1 փաթեթի մեկ օրինակ: ■ Պատճենահանեք թիվ 2, 3, 4, 5 և 6 փաթեթների օրինակներ՝ հինգ աշխատանքային խմբերի յուրաքանչյուր անդամի համար:

Ցուցումներ

Այս վարժությունը բաղկացած է 3 փուլից. առաջին փուլը կոչվում է «Ծանոթություն» (10 րոպե), երկրորդ փուլը վերնագրված է «Համացանցի ազդեցության կանխատեսում» (60 րոպե), երրորդ փուլը՝ «Ինչպես կարելի է համացանցը գործածել ի նպաստ մարդու իրավունքների» (90 րոպե):

1-ին փուլ. «Ծանոթություն» (10 րոպե)

1. Վարժությունը ներկայացնելիս՝ բացատրեք, որ այն բոլոր մասնակիցներից պահանջում է գործի դնել իրենց երևակայությունն ու քննադատական մտածողության կարողությունները: Նրանց խնդիրն է՝ գնահատել համացանցի և նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը մեր կյանքի և իրավապաշտպան գործունեության վրա:
2. Խաղի վերաբերյալ ընդհանուր պատկերացում ձևավորելու նպատակով ու որպես

կարճ նախաժամանակ՝ խմբին մի քանի հիմնական տեղեկություններ հաղորդեք համացանցի մասին, ապա առաջարկեք բաժանվել զույգերի և փոխանակել համացանցից օգտվելու յուրաքանչյուրի փորձը, ինչպես նաև դրա առավելություններն ու թերությունները: Դրա համար 10 րոպեն բավական է:

2-րդ փուլ. «Համացանցի ազդեցության կանխատեսում» (60 րոպե)

1. Մասնակիցներին բաժանեք «Համացանցի ազդեցության կանխատեսման 6 տարբերակներ» վերնագրով թիվ 1 փաթեթի օրինակները: Բացատրեք, որ դիքորոշումների բեռնացման նպատակով սցենարներում ներկայացված են բավական ծայրահեղ իրավիճակներ:
2. Յուրաքանչյուր զույգին 15 րոպե ժամանակ տվեք՝ քննարկելու և որոշելու, թե որ սցենարն է առավել հավանական, որը՝ քիչ հավանական:
3. Բոլոր մասնակիցներին հրավիրեք լիակազմ նիստի՝ իրենց որոշումները ներկայացնելու և քննարկելու համար: Փորձեք ամփոփել հետևյալ խնդիրների քննարկումները.
 - ամենահավանական սցենար(ներ)ը,
 - մարդու իրավունքների, օրինակ՝ ազատ արտահայտվելու իրավունքի, առնչությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հետ,
 - թվային տարբաժանումը:
4. Մեկ կամ երկու մասնակիցների խնդրեք հանգուցային կետերը գրառել գրատախտակին:

3-րդ փուլ. «Ինչպե՞ս կարելի է համացանցը գործածել ի նպաստ մարդու իրավունքների» (90 րոպե)

1. Մասնակիցներին բաժանեք 5 խմբի՝ Ա-ից Ե: Բաժանեք առձեռն նյութերը: Ա խմբի յուրաքանչյուր անդամ պետք է ունենա Ա խմբի համար նախատեսված «Ապագայի սցենարներ. հռետեսական մոտեցում» առձեռն նյութի մեկական օրինակ, Բ խմբի յուրաքանչյուր անդամ՝ «Ապագայի սցենարներ. լավատեսական մոտեցում» առձեռն նյութի մեկական օրինակ և այլն:
2. Խմբերին 20 րոպե ժամանակ տվեք՝ առձեռն նյութերը կարդալու և դրանք համառոտ քննարկելու համար:
3. Առաջարկեք խմբերին՝ նյութի տեղեկատվությունը համեմատել 1-ին մասում համացանցի ազդեցությանը վերաբերող քննարկման արդյունքների հետ: Հարկ է, որ մասնակիցներն այս հատվածին առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնեն, քանի որ այն վարժության հաջորդ մասի համար անհրաժեշտ ու կարևոր տեղեկություններ է պարունակում:
4. Մասնակիցներին բաժանեք մոր խմբերի՝ բաղկացած հինգական մարդուց, որոնցից յուրաքանչյուրը նախկինում եղել է Ա, Բ, Գ և մյուս խմբերից համապատասխանաբար:
5. Նոր խմբերի առաջադրանքն է՝ որոշել, թե որոնք են համացանցից օգտվելու երեք կարևորագույն ձևերը կամ առավելությունները՝ ի նպաստ մարդու իրավունքների:
6. Առաջարկեք մասնակիցներին՝ սկսել տեղեկությունների փոխանակմամբ. թող նախ խոսեն Գ, Դ, և Ե խմբերի անդամները (այսինքն՝ ԴԳ-ների աշխատանքին ծանոթ մարդիկ), ապա իրենց հաղորդումը ներկայացնեն Ա և Բ խմբերի անդամները: Դրանից հետո նրանք առավել լավ կկատարեն մարդու իրավունքների պաշտպանությանը նպաստելու համար համացանցից օգտվելու ձևերի բացահայտման և դրանց վերաբերյալ համաձայնության գալու առաջադրանքը:
7. Խմբերը պետք է նաև զեկուցող ընտրեն՝ արդյունքները գրատախտակին գրառելու և եզրափակիչ նիստին ներկայացնելու համար: Այս մասի համար նրանց 35 րոպե ժամանակ տվեք:
8. Մասնակիցներին հրավիրեք լիակազմ նիստի՝ իրենց աշխատանքի արդյունքները ներկայացնելու համար:

Վերլուծություն և գնահատում

Նախ քննարկեք վարժությունը և մարդկանց մասնակցության աստիճանը: Այնուհետև ամփոփեք, թե նրանք ինչ նոր բան են սովորել:

- Որքա՞ն բան գիտեն մասնակիցները համացանցի մասին: Որքա՞ն են նրանք օգտվում համացանցից: Ի՞նչ նպատակներով:
- Կա՞ր թվային տարբաժանում մասնակիցների միջև: Այն ի՞նչ ներգործություն ունեցավ վարժությանը մարդկանց մասնակցության վրա: Որևէ մեկն իրեն օտարված զգա՞ց՝ բավարար չլինելու պատճառով խաղին ներդրումներ չկատարելու համար: (Թվերով արտահայտված տարբերություն այն մարդկանց միջև, ովքեր ունեն համակարգիչներ՝ համացանցի մուտքով, և նրանց, ովքեր չունեն: Թվային տարբաժանումը ենթադրում է նաև համակարգչային գրագիտություն և հմտություններ ունեցող և չունեցող մարդկանց տարբերություններ՝ արտահայտված թվերով)*:

*Հավելվել է հայերեն հրատարակությունում:

▪ Համացանցը փոխկապակցված համակարգիչների համաշխարհային ցանց է:

▪ Համացանցը մատչելի է միլիոնավոր մարդկանց ամբողջ աշխարհում:

▪ Համացանցից օգտվողների 90 տոկոսն ապրում է Հյուսիսային Ամերիկայում, Եվրոպայում, Ճապոնիայում և Ավստրալիայում:

▪ Մարդիկ թվայնացումը համարում են նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաների մատչելիության խիստ անհավասար հնարավորություն:

▪ Համացանցը հնարավորություն է տալիս օգտվողներին առցանց տեղեկատվություն տեղադրել ու օգտագործել այն, ուղղակիորեն հաղորդակցվել էլեկտրոնային փոստի (e-mail), էլեկտրոնային փոստի հասցեալսմբերի (mailing lists), հեռախոհրդածողովների (news-groups) և համացանցի զրուցասենյակների (chat rooms) միջոցով:

▪ Արդյո՞ք մյուսները փորձառության պակասը դիտարկեցին իբրև խոչընդոտ խմբի աշխատանքի համար:

▪ Որո՞նք են խիստ տարբեր փորձառություններ և խնդրին տարբեր մոտեցումներ ունեցող մարդկանցից կազմված խմբում աշխատելու առավելությունները:

▪ Որո՞նք էին իրավապաշտպան կազմակերպությունների աշխատանքին առնչվող այն առավել հետաքրքիր փաստերը, որոնց տեղեկացան մասնակիցները: Եղա՞ն ինչ-որ անակնկալներ:

▪ Մարդու իրավունքների պաշտպանությանն ի նպաստ համացանցի կիրառման առավելություններն են գերակշռում, թե՞ թերությունները:

▪ Ի՞նչ քայլեր պետք է ձեռնարկվեն այդ թերությունները վերացնելու ուղղությամբ:

Խորհուրդներ վարողներին

Նախքան վարժությունը սկսելը՝ պարզեք, թե ինչ գիտեն մասնակիցները համացանցի մասին, որպեսզի որոշեք մասնակիցների իրազեկվածության մակարդակը և ընդհանուր մոտեցումը:

Վերլուծության փուլում նպատակահարմար է ուշադրությունը կենտրոնացնել նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաների մատչելիությանն առնչվող համընդհանուր և մասնավոր խնդիրների վրա: Դա թույլ կտա համացանցից օգտվելու դժվարություններ ունեցող մարդկանց՝ կարծիքներ արտահայտել ու լսելի դարձնել իրենց ձայնը: Խմբում թվայնացման վերաբերյալ բարձրացվող հարցերի նպատակը, ինչպես նաև խիստ տարբեր փորձառություններով մարդկանց հետ աշխատելու առավելությունն այն է, որ դրանք մարդկանց մղում են քննարկելու որոշումների ընդունմանն առնչվող զանազան հարցեր:

Տարբերակներ

Դուք կարող եք խաղն ընդլայնել՝ ներառելով փոխզիջման հասնելու հետևյալ վարժությունը:

1. Առաջին մասում՝ 4-րդ քայլից հետո (երբ զույգերն են որոշում ընդունում), խնդրեք զույգերից յուրաքանչյուրին՝ միանալ մեկ այլ զույգի, որպեսզի չորսով համադրեն իրենց որոշումներն ու փոխզիջման հասնեն այն հարցի շուրջ, թե որ սցենարն է առավել և որը՝ քիչ հավանական: Յուրաքանչյուր քառյակին խնդրեք, որ առավել հավանական սցենարին հավելեն մի քանի նախադասություն այն մասին, թե դրա իրականացումը մարդու իրավունքներին (օրինակ՝ ազատ արտահայտվելու իրավունքին) առնչվող ինչ հնարավոր հիմնախնդիրներ կառաջացնի: Լրացուցիչ նախադասությունների նպատակն է, որ նախքան հաջորդ քայլին անցնելը՝ ավելի շուտ համաձայնության եկած խումբը (խմբերը) շարունակեն ընտրված սցենարի համատեղ քննարկումը և էլ ավելի ամրապնդվի այդ սցենարի նկատմամբ համահեղինակության զգացումը (15 րոպե):
2. Խնդրեք քառյակներից յուրաքանչյուրին՝ միանալ մեկ այլ քառյակի, որպեսզի ութ մասնակիցներով համեմատեն իրենց ընտրանքները և համաձայնության գան առավել հավանական և քիչ հավանական սցենարների շուրջ: Խնդրեք, որ յուրաքանչյուր խումբ ընտրի զեկուցող (15 րոպե): Այնուհետև վերադարձեք վարժության 5-րդ քայլին, այսինքն՝ լիակազմ միատուն խմբերի արդյունքների ներկայացմանը:
3. Լիակազմ միատուն ընթացքում մասնակիցներին խնդրեք ներկայացնել մարդու իրավունքներին առնչվող լրացուցիչ առանցքային նախադասությունները և հիմնավորել իրենց ընտրությունները: Խրախուսեք մասնակիցներին (ոչ միայն զեկուցողներին) քննարկելու՝
 - տարբեր խմբերի որոշումների միջև առկա տարբերություններն ու նմանությունները,
 - այդ որոշումների հիմնավորումները,
 - համացանցին առնչվող մարդու իրավունքների խնդիրները,
 - ընտրված սցենար(ների) իրական հետևանքները:
4. Առաջարկեք մասնակիցներին՝ քննարկել իրենց խմբային աշխատանքը:
 - Փոխեցի՞ն նրանք իրենց տեսակետը զանազան բանակցությունների ընթացքում:
 - Դժվա՞ր էր ավելի մեծ խմբերով աշխատելը:
 - Ո՞վ վերցրեց նախաձեռնությունն իր ձեռքը (օրինակ՝ նրանք, ովքեր համացանցից օգտվելու փորձ ունեին/չունեին):
 - Կարողացա՞ն մասնակիցներն անկաշկանդ արտահայտվել՝ անկախ նրանից, թե համացանցից օգտվելու ինչպիսի հմտություններ ունեին:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Խրախուսել մասնակիցներին՝ այցելել համացանցի կայքէջեր, որոնք նշված են «ՀԿ տեղեկատու» առձեռն նյութում:

Այնուհետև նրանք կարող են խորհել այն ծրագրերի շուրջ, որոնք՝

- ա) կօգտագործեն համացանցի առկա հնարավորությունները՝ իրենց շրջապատում մարդկանց իրազեկելու մարդու իրավունքների խնդիրներին:
- բ) կբացահայտեն մոր ձևեր՝ համացանցն ի նպաստ մարդու իրավունքների կիրառելու համար:
- գ) կստեղծեն իրենց սեփական համացանցային կայքը և կապ կհաստատեն այլ երիտասարդական խմբերի հետ:

Եթե մասնակիցներին հետաքրքրում է համացանցն ի նպաստ մարդու իրավունքների կիրառելու որոշակի օրինակ, նրանք կարող են կատարել էջ 120-ի «Երբ գալիս է վաղը» վարժությունը: Կյանքի իրավունքին առնչվող այս վարժության մեջ օգտագործվում են նյութեր՝ վերցված մահապատժի դատապարտված մի բանտարկյալի ստեղծած համացանցային կայքէջից:

Ուղենիշ գաղափարներ

Օգտագործեք «Հետագա քայլերի առաջարկներ» բաժնում և վարժության մեջ տրված գաղափարները կամ գործելու այն բազմաթիվ տարբերակները, որոնք նշված են «ՀԿ գործունեություն» առձեռն նյութում:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի 2001թ. «Մարդկային զարգացման զեկույց»-ը անդրադառնում է թվային տարբաժանմանը: Զեկույցին կարող եք ծանոթանալ www.undp.org համացանցային կայքէջում:

ԱՌՁԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Համացանցի ազդեցության կանխատեսման վեց տարբերակներ

1. ԱՇԽԱՐՀՆ ԱՎԵԼԻ ԼԱՎԸ ԿՂԱՌՆԱ: Մինչև 2010 թվականն աշխարհում ամեն ոք կաշխատի առցանց: Համացանցի առկայությամբ այլևս խանութների, գրասենյակների և գործարար ճանապարհորդությունների կարիք չի լինի: Դրա հետևանքով այնքան գումարներ կտնտեսվեն, որ ամեն ինչ կդառնա անվճար: Պատերազմները կբացառվեն: Բոլորը կլինեն երջանիկ:
2. ԱՇԽԱՐՀՆ ԱՎԵԼԻ ՎԱՍԸ ԿՂԱՌՆԱ: Մինչև 2010 թվականն Արևմուտքում բոլորը կաշխատեն առցանց, սակայն զարգացած կապիտալիստական հասարակությունից դուրս գտնվող միլիարդավոր մարդիկ դեռևս կապրեն աղքատության մեջ: Վերջինիս հետևանքով առաջացած անկայունությունը կիրառի համաշխարհային պատերազմ, կամ ինչ-որ մեկն ի վերջո կիրառության մեջ կդնի համացանցում տեղադրված միջուկային ականի ծածկանիշը: Բոլորը կմահանան:
3. ՄԱՐԴԻԿ ԿՏԻՐԵՆ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ: Մինչև 2010 թվականը համացանցային հոսքի բացարձակ ծավալները կհանգեցնեն նրան, որ կառավարությունն այլևս չի կարողանա վերահսկել հասարակությանը: Ի հայտ կգան փոքր ինքնակառավարվող հասարակություններ, որոնց բնակիչները կապրեն «տեսլական գյուղերում»: Բոլորն ազատ կլինեն:
4. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՏԻՐԻ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ: Մինչև 2010 թվականը, ինչպես իր «1984» վեպում կանխատեսել է Օրուելը, Մեծ եղբայրն իսկապես կհետևի յուրաքանչյուր մարդու: Ամեն ինչ՝ ձեր բոլոր էլեկտրոնային նամակները, բանկային տվյալները, անձնական պլաններն ու գնումները, կգրանցվի ու մանրակրկիտ կուսումնասիրվի: Համացանցային համակարգիչներին տեսախցիկներ կամրացվեն, որոնք շուրջօրյա կվերահսկեն ձեզ: Ամենուրեք կտիրեն ամբողջատիրական ռեժիմները: Բոլորը կենթարկվեն ճնշումների:
5. ՀԱՄԱՑԱՆՑԸ ՎԱՐՆԱՑՈՒԿ ԶՐԱՊՈՒՐԱՆԷ Է: Մինչև 2010 թվականը «կիրեռ տարածություն» նորույթը հետզհետե կմոռացվի: Ամեն մարդ, ինչպես միշտ, կգրավի իր գործով: Այլևս կարիք չի լինի քննարկել մոր տեխնոլոգիաները՝ որպես մեկ այլ մարտադաշտ խոսքի ազատության համար: Մեծ գումարներ կտնտեսվեն կիրեռ տարածության անտեսման հետևանքով, և այդպիսով այն կանհետանա:
6. ՀԱՄԱՑԱՆՑԸ ՄԻՇՏ ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ԿՈՒՆԵՆԱ: Մինչև 2010 թվականն աշխարհի բոլոր մարդիկ կապված կլինեն միմյանց՝ համակարգչային ցանցի միջոցով: Նրանք կշփվեն իրար հետ համակարգչային էկրանի միջոցով, արձակուրդ կգնան առանց սեփական հյուրասենյակից՝ դուրս գալու և կբանավիճեն հազարավոր անծանոթ մարդկանց հետ: Համացանցն այնքան մեծ տարածում կունենա, որ տնտեսական գոյատևման ձեր միակ հնարավորությունը՝ համացանցում խոշոր ներդրումներ կատարելն ու դրա ուղղությամբ ընդհանուր ռազմավարության վերակողմնորոշումը կլինի:

Աղբյուրը՝ հատված «Մարդու իրավունքներն ու համացանցը» գրքից, Ս. Հիքս, Ե.Ֆ. Հալփին և Ե. Հոսքինս (խմբագիր), Մաքմիլան մամուլ, ՄՊԸ, Լոնդոն 2000:

Խումբ Ա: Ապագա սցենարներ. հոռետեսական մոտեցում Նիլ Փոսթման, «Հինգ գաղափար փոխոլոգիական մասին»

Առաջին. մենք միշտ վճարում ենք տեխնոլոգիայի համար. որքան առաջատար է տեխնոլոգիան, այնքան բարձր է վճարը:

Երկրորդ. ոմանք միշտ հաղթում են, ոմանք՝ պարտվում, իսկ հաղթողները փորձում են համոզել պարտվողներին, որ հաղթել են հենց վերջինները:

Երրորդ. ցանկացած առաջատար տեխնոլոգիայում արմատավորված են իմացաբանական, քաղաքական կամ սոցիալական նախապաշարմունքներ: Երբեմն այդ կանխակալությունը մեր օգտին է, երբեմն՝ ոչ: Տպագիր մամուլը ոչնչացրեց բանավոր խոսքի ավանդույթը, հեռագիրը վերացրեց տարածությունը, հեռուստատեսությունը ստորացրեց բառը, գուցե համակարգիչը քայքայի հասարակական կյանքը և այլն:

Չորրորդ. տեխնոլոգիական փոփոխությունը ոչ թե հավելյալ, այլ բնապահպանական բնույթ ունի: Դա նշանակում է, որ այն փոխում է ամեն ինչ, հետևաբար չափազանց կարևոր է, որ ամբողջովին հանձնվի միայն Բիլ Գեյթսի տնօրինությանը:

Եվ **հինգերորդ.** տեխնոլոգիան առասպել դառնալու միտում ունի, այսինքն՝ ընկալվում է որպես իրերի բնականոն ընթացքի մի մասը: Այդ պատճառով այն միտված է հարկ եղածից առավել վերահսկելու մեր կյանքը:

(Հատված 1998թ. մարտի 27-ին Դենվերում (Կոլորադո) տեղի ունեցած «Նոր տեխնոլոգիաներն ու մարդը. դավաճանքի հաղորդակցությունը նոր հազարամյակում» համաժողովում ներկայացված ելույթից:

Դենվեր, Կոլորադո, 1998թ. մարտ: Համացանցի կայքէջի հասցեն է www.newtech.org/address10_en.htm

Խումբ Բ: Ապագա սցենարներ. լավատեսական մոտեցում Շոն Զիդլի, «Համացանցը որպես քաղաքացիական ակտիվության խթան»

Համացանցով հետաքրքրվող մարդկանց համար այս սցենարը ես համարում եմ լավատեսական: Ցանկացած խոշոր տեղաշարժի կամ փոփոխության նման համացանցն ստեղծում է հնարավորություններ և առաջ երբում կորուստներ: Մենք կտեսնենք, թե դրա հետևանքով ինչ կորուստներ կկրեն տպագիր լրատվամիջոցները: Իմ կարծիքով՝ սա մի հեղափոխություն է, որի ելքի վրա անհատները ներազդելու հսկայական հնարավորություններ ունեն, քանի որ մարդիկ իսկապես կարող են արտահայտել իրենց կարծիքն ու տեղեկությունները ստանալ: Սովորաբար լուրերը հեղափոխության ժամանակ անհետանում են, սակայն ոչ այս դեպքում:

Համացանցի հետ կապված իմ հույսերից մեկն այն է, որ այն դառնա քաղաքացիական ակտիվության խթան և մեկ այլ տեսակի ժողովրդավարություն առաջացնի: Կարծում եմ՝ սա բավական կարևոր է մեզ համար, մենք ուզում ենք վստահ լինել, որ հատկապես առաջիկա 10 և ավելի տարիների ընթացքում, մինչև հեղափոխությունը աստիճանաբար գրավում է ամբողջ աշխարհը, չենք խորացնի սոցիալական անհավասարությունը: Մենք պետք է աշխատենք միասին՝ ոչ միայն պետությունների, այլև համընդհանուր մակարդակով, որպեսզի օգնենք՝ կերտելու այս յուրահատուկ հեղափոխության ապագան:

Եթե կարողալ գիտեք, ապա գիտելիքի ձեռք բերման ճանապարհին հաջորդ խոչընդոտը տեղեկատվության մատչելիության և ընթերցանության նյութերի, օրինակ՝ գրադարանների, բացակայությունն է: Խորհեք, թե ինչպիսի հեղաշրջում են կատարել հասարակական գրադարանները մեր մշակույթում: Անկասկած, համացանցը նույնպես մեզ խոստանում է համընդհանուր գրադարան դառնալ:

(Հատված 1999թ. ապրիլի 6-ին ՆԱԿ Խմբագիրների Ընկերության հետ հանդիպման ժամանակ ներկայացված ելույթից: Համացանցի կայքէջի հասցեն է <http://online.socialchange.net.au>)

Խումբ Գ: ՀԿ գործունեություն. Միջազգային համաձայնություն (www.a2nesty.org)

1961 թվականին հիմնադրված Միջազգային համաձայնություն կազմակերպությունը պայքարում է հանուն բոլոր խղճի կալանավորների ազատ արձակման, քաղաքական բանտարկյալների համար արդար ու անհետաձգելի դատավարությունների ապահովման, մահապատժի, կալանավորների խոշտանգումների ու նրանց նկատմամբ այլ դաժան վերաբերմունքի վերացման, քաղաքական սպանություններին ու «անհետացումներին» վերջ տալու և հանդես է գալիս ընդդեմ կառավարության ու ընդդիմադիր խմբավորումների կողմից կատարվող մարդու իրավունքների չարաշահումների դեմ:

Միջազգային համաձայնությունը մոտ մեկ միլիոն անդամ ու աջակից ունի 162 երկրներում ու տարածքներում: Կազմակերպության գործունեության շրջանակը ներառում է իրապարակային ցույցեր և ճամակագրություն, մարդու իրավունքների կրթություն և բարեգործական համերգներ, առանձին դեպքերի վերաբերող անհատական դիմումներ ու որևէ հատուկ խնդրի առնչվող համընդհանուր քարոզարշավներ: Միջազգային համաձայնությունը անկողմնակալ է, անկախ՝ ցանկացած կառավարությունից, քաղաքական համոզմունքներից կամ կրոնից: Այն հիմնականում ֆինանսավորվում է ամբողջ աշխարհում սփռված անդամների բաժանորդավճարների և նվիրատվությունների հաշվին: Այս կազմակերպության համացանցի կայքէջում առաջարկվում են քարոզարշավների կազմակերպման, արդար դատավարության ձեռնարկներ և հնարավորություններ՝ մասնակցելու արշավներին, գրանցվելու բջջային հեռախոսով իրատապ դիմում բողոքներ (հաղորդագրություն) ստանալու համար և ուղարկելու բացիկներ՝ խոշտանգումների վերացման պահանջով:

Միջազգային համաձայնություն կազմակերպության աշխատանքի օրինակներ

1960-ականների վերջին գործված որոշ սխալներից հետո, որոնք կազմակերպության հեղինակության վրա բացասական ազդեցություն ունեցան, Միջազգային համաձայնությունը ընդունեց կանոն, ըստ որի՝ կազմակերպության աշխատակիցները պետք է աշխատեն միայն օտար երկրներին վերաբերող դեպքերի հետ: Կազմակերպության աշխատանքների մեծ մասը դեռևս կատարում են կանավորները: Նրանք նամակներ են գրում այն կառավարություններին, որոնք չարաշահում են այլախոհ մարդկանց իրավունքները ազատագրված, բռնության, սպառնալիքների, վատ վերաբերմունքի, «անհետացման» կամ քաղաքական շարժառիթներով սպանության միջոցով: Մասնակցում են իրապարակային միջոցառումներին՝ հանրությանը տրամադրելով տեղեկություններ խղճի կալանավորների ու մարդու իրավունքների խնդիրների վերաբերյալ: Կազմակերպում են ցույցեր, պատրաստում մամուլ հաղորդագրություններ, հիմնում ճամակագիր խմբեր իրենց եկեղեցիներում, սինագոգներում կամ մզկիթներում, բազում միջոցներով գործի դնում իրենց խելքն ու երևակայությունը:

Միջազգային համաձայնությունը երբեք չի վերագրել կալանավորների ազատումները: Այդ ազատումներն արդյունք են մի շարք գործունեությունների, որոնց թվում քիչ դեր չեն խաղացել ընտանիքների ու ընկերների գործողությունները (որոնք հաճախ զգալիորեն վտանգել են իրենց): Այդուհանդերձ, ազատ արձակված բազմաթիվ կալանավորներ ասել են, որ Միջազգային համաձայնության լուսաբանումն ու նամակները շատ կարևոր դեր են խաղացել իրենց ազատման գործում:

1977 թվականին Միջազգային համաձայնությունը իր աշխատանքի համար խաղաղության Նոբելյան մրցանակ ստացավ: Այս կազմակերպության նախաձեռնած «Վեր կաց, ստորագրիր» արշավը, նվիրված ՄԱԿ ՄԻՅ՝ 50-րդ տարեդարձին, ի սատարումն էր Հռեյալիտյան հավաքեց 13 միլիոն ստորագրություն: 2001 թվականին «ՄԴ. ոչ խոշտանգումներին» համացանցի կայքէջը ստացավ Հեղափոխության մրցանակ՝ «Է. փոստի լավագույն օգտագործման» համար (Համացանցի կայքէջի հասցեն է՝ www.stoptorture.org):

Խումբ Դ: ՀԿ գործունեություն. Դերեջոս մարդու իրավունքներ (www.dereghos.org)

Դերեջոս մարդու իրավունքները՝ համացանցում գործող հավանաբար առաջին իրավապաշտպան կազմակերպությունը, հիմնադրվել է 1995 թվականին: Իսպանիայում գործող իր քույր կազմակերպության՝ Էկվիպո Նիգլորիի հետ, Դերեջոսը սկսեց իր գործունեությունը՝ հստակ գիտակցելով, որ համացանցն ի գործում է լինել ամբողջ աշխարհում մարդու իրավունքների խախտումների դեմ պայքարող ամենարդյունավետ գործիքը և թույլ տալ իրավապաշտպան կազմակերպություններին՝ իրենց խոսքն ասել աշխարհին: Դերեջոսն աշխատում է Լատինական Ամերիկայում և ամբողջ աշխարհում գործող իրավապաշտպան կազմակերպությունների հետ՝ նրանց երկրներում մարդու իրավունքների վիճակի վերաբերյալ ճշգրիտ և պատեհաժամ տեղեկություններ տարածելով, ինչպես նաև աջակցության հնարավորություններ է ընձեռում նրանց: Կազմակերպությունը նաև վարում է մի քանի իրավապաշտպան հասցեախմբեր, հրատարակում է համացանցային իրավապաշտպան ամսագիր և աշխատում է անհայտ կորածների հիշատակն ու արդարությունը պահպանելու ուղղությամբ: Համացանցի կայքէջն այլ իրավապաշտպան կազմակերպությունների առաջարկում է հղումների մի համընդգրկուն ցանկ:

Դերեջոսի գործունեության մեկ օրինակ

1998 թվականին Խավիեր Վիլդոգան (21 տարեկան) Դերեջոսի համացանցի կայքէջում կարդաց հետևյալը. «Վիլդոգա Խորխե, նույն ինքը՝ «Փաստոն», լեյտենանտ, 332 զորամասի հրամանատարի տեղակալ (...) ներկայումս՝ փախստական, ապրում է Անգլիայում: Նա կասկածվում է Սեսիլիա Վինասի՝ 1977թ. սեպտեմբերի կեսերին ծնված որդուն առևանգելու մեջ»: Խավիերը պարզեց, որ այն մարդը, ում ինքն իր հայրն էր համարում, ճանաչված է մարդու իրավունքների ոտնահարումներով, և որ այդ մարդն առևանգել էր մի երեխայի՝ ծնված այն նույն ժամանակ, երբ ինքը ծնվել է Նավալի Սեխանիկական դպրոցում, որն արգենտինական բռնապետության օրոք ծառայում էր որպես համակենտրոնացման տիրահռչակ ճամբար: Նա Սեսիլիա Վինասի և Յուլզո Ռեյնալդո Պենինյոյի որդին էր, սակայն առևանգվել էր Խորխե Վիլդոգայի կողմից, ում հետագայում 60-ից ավելի խոշտանգումների ու սպանությունների մեղադրանք էր ներկայացվել: Վիլդոգան տղային գրանցել էր Խավիեր Գոնզալս Վիլդոգա Գրիմալդո անվամբ և իր կնոջ հետ միասին հարազատ երեխայի պես մեծացրել՝ տղային երբեք չպատմելով ճշմարտությունը նրա ծագման մասին:

Ձննելով Դերեջոսի և «Անհայտ կորածների ծրագիր» համացանցի կայքէջերը՝ Խավիերը հայտնաբերեց, որ իր իսկական ծնողները դեռևս անհայտ կորածների ցուցակում են, իսկ իր իսկական տատն ու պապն արդեն քսան տարուց ավելի փնտրում են իրեն: 1998 թվականին նրանք գտան իրար: Փաստի գիտակցումը, թե ով է ինքն իրականում, և թե ինչ է արել հայրը, մղեց նրան՝ գրավոր դիմել Արգենտինայի հետաքննիչ դատարան և հանձնել ԴՆԹ թեստ՝ լաբորատոր հետազոտման: Արդյունքները միանշանակ էին. նա Սեսիլիա Վինասի և Յուլզո Ռեյնալդո Պենինյոյի որդին էր: Այդ օրվանից ի վեր նա իր իսկական տատի ու պապի հետ է: Խավիերի պատմությունը ցույց է տալիս, որ համացանցային գործունեությունը կարող է անկանխատեսելի արդյունքներ ունենալ և մեծապես զերազանցել սպասելիքները: Երբ հղացվեց «Անհայտ կորածների ծրագիր», այն նպատակ ուներ հավերժացնել անհայտ կորածների՝ որպես մարդկային եակների հիշատակը, դատապարտել նրանց անհետացման համար մեղավորներին Լատինական Ամերիկայում և ամբողջ աշխարհում: Ոչ ոք չէր ակնկալում, որ համացանցի կայքէջն անհայտ կորածի երեխային կօգներ իմանալ ճշմարտությունը իր մասին:

(Վերցված է «Մարդու իրավունքներն ու համացանցը» գրքի, (Ս. Հիբս, Ե.Ֆ. Հալփին և Ե. Հոսքինս (խմբագիր), Սաբիլյան մամուլ, ՄՊԸ, Լոնդոն 2000), «Մարդու իրավունքների առցանց իրացումը. Դերեջոսի կիբեր ծնունդը» հատվածից, հեղինակներ՝ Սայել Զաթա-Լաբաբե և Մարգարիտա Լաբաբե)

Խումբ Ե: ՀԿ գործունեություն. Մարդու իրավունքների դիպակ (www.hrw.org)

Մարդու իրավունքների դիտակը անկախ, հասարակական կազմակերպություն է, որը ֆինանսավորվում է առանձին անհատների և ամբողջ աշխարհի հիմնադրամների ներդրումների հաշվին: Կազմակերպությունը հիմնադրվել է 1978 թվականին՝ որպես Հելսինկյան դիտակ (այժմ՝ Մարդու իրավունքների դիտակ, Հելսինկի), ի պատասխան Վարշավայում, Մոսկվայում և Պրահայում ձևավորված տեղական խմբերի օգնության կոչի, որոնք ստեղծվել էին՝ վերահսկելու մարդու իրավունքների իրավիճակի համապատասխանությունը Հելսինկյան եզրափակիչ ակտի դրույթներին: Այն չի ընդունում ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն տրամադրված որևէ պետական գույք: Մարդու իրավունքների դիտակն աշխատում է վերջ դնել իրավախախտումներին, ներառյալ առանց դատի մահապատիժները, խոշտանգումները, կամայական կալանքները, խոսքի ազատության, միությունների ստեղծման, ժողովների ու դավանանքի սահմանափակումները, պատշաճ դատավարական մորմերի խախտումներն ու խտրականությունը ռասայական, սեռային, ազգային և կրոնական հիմքերով:

Մարդու իրավունքների դիտակը հրապարակում է տեղեկատվություն իրավախախտումների մասին, որպեսզի կառավարությանը հաշվետու դարձնի իր քաղաքացիների և միջազգային հանրության առջև: Նաև պահանջում է միջազգային հանրությունից՝ ձեռնպահ մնալ մարդու իրավունքները պարբերաբար խախտող կառավարություններին ռազմական, տնտեսական և դիվանագիտական օգնություն հատկացնելուց:

Մարդու իրավունքների դիպակի գործունեության երեք օրինակ

Միջազգային քրեական դատարան. Մարդու իրավունքների դիտակը եղել է միջազգային քրեական դատարանի ստեղծման ջատագովներից. այն մշտական գործող դատարան է, որը քննում է մարդու իրավունքները ոտնահարող առավել ծանր հանցանքները՝ անկախ նրանից, թե որտեղ են դրանք կատարվել: Դատարանի ստեղծումը հասարակական ճնշման և ամբողջ աշխարհի կառավարությունների ու քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ տարված քարոզչության արդյունք է:

Չեչնիա. Մարդու իրավունքների դիտակը միակ իրավապաշտպան միջազգային խումբն է, որը շարունակաբար կայանել է Չեչնիայի սահմանին՝ ռուսական հարձակումների ամբողջ ժամանակահատվածում և հայթայթել տեղեկություններ, որոնց հիման վրա ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների նախկին հանձնաժողովն ընդունեց Չեչնիայում Ռուսաստանի գործողությունները դատապարտող բանաձև: Դա առաջին դեպքն էր, երբ հանձնաժողովն առանձին բանաձևով պարսավում է ՄԱԿ-ի Անվտանգության Խորհրդի հիմնական անդամներից մեկին:

Կոսովո. ՆԱՏՕ-ի կողմից իրականացվող ռմբակոծություններից դեռ շատ առաջ Մարդու իրավունքների դիտակը մի կարևոր հետազոտություն սկսեց Կոսովոյում: Նրա առաջին ծավալում հաշվետվությունը Կոսովոյի մասին հրատարակվեց 1990 թվականին, և 1990-ականների ամբողջ ժամանակաընթացքում կազմակերպությունը ուշադրությամբ հետևում էր դեպքերի զարգացումներին: 1998 թվականի վերջին և 1999-ի սկզբին մի քանի կոտորածների տեղում իրականացված հետազոտությունների արդյունքում ամբողջ աշխարհի թերթերի առաջին էջերում պատմություններ տպագրվեցին այդ մասին:

Համընդհանրացման բառարան

Ի՞նչ են պատկերացնում մարդիկ, երբ օգտագործում են համընդհանրացում բառը. փոքր աշխարհ, համացանց, ԱՄՆ, առևտուր, բուռն ցույցեր....

Թեմաները	Համընդհանրացում, սոցիալական իրավունքներ, կրթություն
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա տեղեկատվական բնույթի վարժություն է, որը քննադատական մտածողություն է ձևավորում ցույցերի, համընդհանրացման պատճառների ու հետևանքների վերաբերյալ
Հարակից իրավունքներ	- Աշխատանքի իրավունք - Առողջության և բարեկեցության չափանիշներին համապատասխան պայմանների իրավունք - Կրթության իրավունք
Նպատակը	Ցույցերի, համընդհանրացման պատճառների ու հետևանքների մասին գիտելիքների ձեռք բերում
Նյութեր	- Բառարաններ (առնվազն 4 օրինակ) - Թղթեր՝ Ա3 և Ա4 չափի - Ժապավեն և մկրատ - Գրիչներ և գունավոր նշագրիչներ - Ձանազան տպագիր նյութեր, ամսագրեր, թռուցիկներ՝ համապատկերի (կոլաժի) համար - Տեղեկատվական միջոցներ (գրադարան, համացանց) - Պատճենահանող սարք (ըստ հայեցողության) - Դակիչ, թել և արագակար
Նախապատրաստում	- Որքան հնարավոր է՝ շատ տեղեկություններ կուտակեք համընդհանրացման մասին: Անհրաժեշտության դեպքում՝ օգտագործեք էջ 389-ում նշված կայքէջերը և հղումները: - Ցուցադրական նպատակներով հավաքեք թերթեր, ամսագրեր, թռուցիկներ, գրքույկներ, օրացույցներ և բացիկներ:
Ցուցումներ	- Բացատրեք, որ այս վարժության նպատակը համընդհանրացմանն առնչվող բառերի, փաստերի և անձանց անունների բացատրական բառարանի կազմումն է: - Որպես նախավարժանք՝ անցկացրեք խաղ՝ «բառերի միավորում»: Խնդրեք մարդկանց՝ ասել առաջին բառը, որ ծագում է իրենց գլխում, երբ մտածում են «համընդհանրացում» բառի մասին: - Այնուհետև անցկացրեք մտքերի մեկ այլ գրոհ՝ բառարանում հնարավոր հասկացություններ ընդգրկելու համար: Օրինակ՝ - բառերի և տերմինների որոշարկում, ինչպես նաև ընդհանուր տարածում գտած այնպիսի հապավումների վերծանում, ինչպիսիք են ԱՄՆ, ՄՀԱ, ՖՀՔՕՄ հապավումները - համընդհանրացմանն առնչվող հիմնախնդիրները - համընդհանրացման կամ հակահամընդհանրացման շարժումներին մասնակից

գործիչների անունները

- միջոցառումների, ցույցերի, հավաքների և համաժողովների անվանումները, անցկացման վայրերը և ամիս-ամսաթվերը
- շահագրգիռ միջազգային կազմակերպությունները
- նկարագրողումները (նկարներ և ծաղրանկարներ)
- մեջբերումները:

4. Մարդկանց ցույց տվեք առձեռն նյութերը: Ընդգծեք, որ նրանք կարող են օգտագործել գրականությունը և ստեղծագործաբար մոտենալ իրենց աշխատանքին. բացատրեք, որ ազատ են առաջադրանքի կատարման ձևի ընտրության մեջ: Վարժության վերջնական արդյունք կարող է լինել պատրաստված ցուցապաստառը կամ գրքույկը: Ամեն ինչ ընդունելի է:
5. Բառարանի վրա աշխատելու նպատակով՝ մասնակիցներին բաժանեք երեք-չորս հոգուց բաղկացած խմբերի:
6. Աշխատանքն ավարտելուց հետո խնդրեք խմբերից յուրաքանչյուրին՝ ամբողջությամբ ներկայացնել կատարած աշխատանքը:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք տպավորությունների ամփոփումից: Արդյո՞ք վարժությունը դուր եկավ մարդկանց: Ի՞նչ սովորեցին նրանք:

- Հատկապես ո՞ր տեղեկատվությունը զարմացրեց մարդկանց: Ինչու՞:
- Արդյո՞ք բոլոր տեղեկությունները համատեղելի էին, թե՞ կային հակասություններ կամ սխալներ:
- Որո՞նք են համընդհանրացման առավելությունները և թերությունները:
- Արդյո՞ք անհրաժեշտ կամ հնարավոր է խուսափել համընդհանրացումից:
- Որո՞նք են համընդհանրացման հետևանքները:
- Արդյո՞ք զգում եք համընդհանրացման ազդեցությունները ձեր առօրյա կյանքում:
- Դրանք դրական են, թե՞ բացասական: Ինչպե՞ս կարող է համընդհանրացումը նպաստել մարդու իրավունքների պաշտպանությանը:
- Ի՞նչ դեր կարող են խաղալ երիտասարդական կազմակերպությունները համընդհանրացված աշխարհում:

Հանդիպումը եզրափակեք սկզբնական քննարկման արդյունքներին անդրադարձով և խնդրեք խմբին՝ բառարանում ավելացնել քննարկման ընթացքում սովորած նոր բառերն ու հասկացությունները:

Խորհուրդներ վարողներին

Կարևոր նշանակություն ունի տարատեսակ նյութերի տրամադրումը մասնակիցներին. դա նրանց կօգնի հավաքել հնարավորինս շատ տեղեկություններ: Տեղեկությունները կարող են ստացվել ամսագրերից, թերթերից, համացանցից, ռադիոյից, տեսանյութերից, ցուցապաստառներից, թուղթիկներից, գրքույկներից, երաժշտական ստեղծագործություններից:

Պետք է չափից ավելի մտահոգվել վերջնական փաստաթղթի որակի համար, քանզի վարժության նպատակը մասնակիցների փոխգործակցությունն է, ինչպես նաև տեղեկությունների հայթայթման ու վերլուծության կարևոր գործընթացի յուրացումը: Վարժությունը բացատրելիս ընդգծեք, որ մասնակիցները պետք է հնարավորինս հստակ և հակիրճ բացատրեն հայեցակետերը:

Հերագա քայլերի առաջարկներ

Եթե մարդիկ ցանկանում են շարունակել տեղեկություններ հավաքել համընդհանրացման և մարդու իրավունքների պաշտպանության նպատակով համացանցի օգտագործման մասին, ապա կարող են կատարել էջ 196-ում նկարագրված «Համացանցի ազդեցությունը» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Դպրոցներում յուրաքանչյուր դասարան կարող է կազմել բառարան, որը կդրվի դպրոցի գրադարանում և մատչելի կլինի բոլորին: Օգտագործելով տեղեկությունները՝ պատանեկան խումբը կարող է ցուցապաստառ պատրաստել:

Հիշարժան ամսաթիվ

Սեպտեմբերի 8 Գրագիտության միջազգային օր

ՖՅԲՕՄ՝ «Ֆինանսական գործառնությունների հարկման գծով քաղաքացիական օգնության միության» հապավումն է.
ԱՄՂ՝ «Արժույթի միջազգային հիմնադրամի» հապավումն է.
ՄՀԱ՝ «Մաքուր հագուստի համար արշավի» հապավումն է:

Հերոսուհիներ եվ հերոսներ

Եթե առյուծները խոսել իմանային, որսորդները երբեք հերոսներ չէին լինի:

Թեմաները

Սեռային հավասարություն, խտրականություն և այլատյացություն, քաղաքացիություն

Բարդությունը

2-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

Ըստ հայեցողության

Ժամանակը

60 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Այս վարժությունը ներառում է անհատական, փոքր և ամբողջ խմբերով աշխատանք, մտքերի գրոհ և քննարկում հետևյալի մասին.

- Հերոսուհիները և հերոսները՝ որպես սոցիալացման և մշակույթի խորհրդանիշներ
- Հերոսների ու հերոսուհիների կարծրատիպային կերպարներ

Հարակից իրավունքներ

- Հավասարություն արժանապատվության և իրավունքների հարցերում
- Ազատություններ՝ առանց սեռային խտրականության

Նպատակները

- Մտորել պատմության ուսուցման մասին և գնահատել ընդհանուր պատմական իրադարձությունների ու դրանց առնչվող հերոսների և հերոսուհիների վերաբերյալ տարբեր տեսակետներ:
- Քննադատաբար վերլուծել հերոսների ու հերոսուհիների կարևորությունը՝ որպես ընդօրինակելի կերպարներ, նաև՝ թե ինչպես են սեռային կարծրատիպերն արմատավորվում մեր պատմության, մշակույթի մեջ և առօրյա կյանքում:

Նյութեր

- Թուղթ և գրիչներ (մեկ կապույտ և մեկ կարմիր գրիչ՝ յուրաքանչյուր մասնակցին. պարտադիր չէ, բայց ցանկալի է)
- Գրատախտակ և նշագրիչներ

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին հինգ րոպե ժամանակ տվեք՝ մտածելու, թե մասնավորապես ինչ ազգային (պատմական կամ ժամանակակից) հերոսներով ու հերոսուհիներով են իրենք հիանում:
2. Փոխանցեք թուղթ ու գրիչները և յուրաքանչյուրին խնդրեք երկու սյունակ գծել: Առաջին սյունակում, օգտագործելով կարմիր գրիչը, պետք է գրեն երեք կամ չորս հերոսուհի ու անուն՝ ավելացնելով, թե ովքեր են նրանք և ինչ են արել իրենց երկրի համար: Թղթի ստորին մասում պետք է գրեն հերոսուհիներին անհատապես բնութագրող բառ-բանալիներ:
3. Նույնը կրկնեք երեք կամ չորս հերոսների համար՝ օգտագործելով կապույտ գրիչը: Այդ տեղեկությունները գրեք երկրորդ սյունակում:
4. Այժմ մասնակիցներին խնդրեք բաժանվել հինգից յոթ հոգուց բաղկացած փոքր խմբերի՝ համեմատելու հերոսների ու հերոսուհիների իրենց ընտրությունը: Խնդրեք, որ խմբերը միասնաբար որոշեն արժանավոր չորս հերոսներին և չորս հերոսուհիներին:
5. Ապա լիակազմ միստ իրավիճակ և գրատախտակին երկու սյունակով գրեք յուրաքանչյուր խմբի հերոսուհիների ու հերոսների անունները: Ավելացրեք նրանց անհատապես բնութագրող բառ-բանալիները:

6. Զննարկեք բնութագրերի ցանկը և հերոսուհիների ու հերոսների դերը՝ որպես ընդօրինակելի կերպարներ. որքանով են նրանք սեռային կարծրատիպեր: Այնուհետև անցեք վերլուծության:

Ստորև օրինակ է ներկայացվում, թե ուկրաինական մի խումբ ինչ արդյունք ստացավ երկրորդ քայլի ընթացքում:

Հերոսուհիներ	Հերոսներ
Արքայադուստր Օլգա՝ Կիևյան Ռուսիայի առաջին քրիստոնյան	Կիևյան Ռուսիայի (Ուկրաինայի հին անվանումը) արքայազն Վլադիմիրը մկրտվեց
Երիտասարդ կին՝ Ռոքսալանա, թուրքերի կողմից գերեվարված: Ապրում էր խանի հարեմում: Նա իր դիրքն օգտագործեց քաղաքականության վրա ազդելու համար:	Հետման Մագեպա՝ անկախության մարտիկ
Բանաստեղծուհի Լեսյա Ուկրաինկա. գրել է ուկրաինական ժողովրդի ինքնության և կանանց ազատագրման մասին:	Պոետ Շևչենկո. փառաբանել է ազատությունը
ուժեղ խորամանկ մեղմ կանացի հզոր գեղեցիկ	ուժեղ հզոր քաջ համարձակ աննկուն համառ

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք՝ քննարկելով վարժությունը և այն, թե ինչ սովորեցին մասնակիցները հերոսների ու հերոսուհիների մասին, այնուհետև շարունակեք խոսել կարծրատիպերի մասին ընդհանրապես և այն մասին, թե ինչպես են դրանք ազդում մարդկանց ընկալումների ու գործողությունների վրա:

- Ինչպիսի՞մարդիկ են հերոսներն ու հերոսուհիները: (Սովորական տղամարդիկ ու կանայք: Թագավորներ: Ի՞նչ են նրանք արել: (Կռվել են: Բանաստեղծություններ գրել): Մասնակիցներն ինչպե՞ս իմացան նրանց մասին:
- Որո՞նք էին հատկանիշների երկու ցուցակների նմանություններն ու տարբերությունները:
- Ի՞նչ արժեքների կրողներ են հերոսներն ու հերոսուհիները: Այդ արժեքները նույնն են երկուսի համար էլ, թե՞ տարբերություններ կան:
- Ի՞նչ են հասկանում մարդիկ «կարծրատիպ» ասելով: Որքանով են կարծրատիպերը ճշմարիտ: Արդյո՞ք կարծրատիպերը միշտ բացասական են:
- Արդյո՞ք անհատապես դուք և ընդհանրապես մարդիկ ձեր հասարակությունում ունեք տղամարդու և կնոջ վերաբերյալ ընդհանուր կարծրատիպեր ու նախապաշարումներ:
- Արդյո՞ք այդ նախապաշարումները սահմանափակում են մասնակիցներին: Ինչպե՞ս:
- Արդյո՞ք այս վարժության ընթացքում ստեղծված հատկանիշների ցանկն արտացոլում է այն բնորոշիչները, որոնք համարվում են ազգային հատկանիշներ:
- Որքանով են սոցիալական և մշակութային խոչընդոտները կարծրատիպային մտածողության արդյունք:
- Ինչպե՞ս է սեռային կարծրատիպացումը մարդկանց գրկում իրենց իրավունքներից:
- Կարծրատիպային նախապաշարումները կյանքում հաճախ ընտրությունները և տարբերակները սահմանափակող խոչընդոտներ են հանդիսանում թե՛ կանանց, թե՛ տղամարդկանց համար: Ինչպիսի՞ սեռային խոչընդոտների են հանդիպել մասնակիցներն իրենց կյանքի ընթացքում: Տա՞նը, դպրոցո՞ւմ, ակումբում կամ աշխատավայրո՞ւմ:
- Ի՞նչ կարող են անել մասնակիցներն այդ խոչընդոտները հաղթահարելու համար: Կարո՞ղ են արդյոք նրանք արականությանը և իգականությանն առնչվող մշակութային նորմերն ու արժեքները ոչնչացնելու ռազմավարություններ մշակել:

Խորհուրդներ վարողներին

Հիաշարժան ամսաթվեր

Մարտի 8

Կանանց միջազգային օր

Նոյեմբերի 3

Տղամարդկանց
համաշխարհային օր

Բազմամշակութային միջավայրում կատարելու համար՝ սա շատ օգտակար վարժություն է, քանի որ կատարման ընթացքում մշակութային տարրն ավելի ակնհայտ կարող է դառնալ:

Առաջադրանքների 5-րդ կետում դուք պետք է հավաքեք փոքր խմբերի բոլոր պատասխանները և ամեն ինչ գրի առնեք գրատախտակին: Եթե ինչ-որ մեկն առաջարկում է այնպիսի բառեր, ինչպիսիք են «արականը» կամ «իգականը», ապա այս փուլում պետք է ընդունել դրանք և այդ հասկացություններին անդրադառնալ վերլուծության փուլում, երբ պետք է քննարկեք այդ բառերի իմաստը:

Տարբերակներ

Երիտասարդական խմբերի հետ աշխատելիս՝ հավանական է, որ դուք ցանկանաք աշխատել այլ տիպի հերոսների ու հերոսուհիների հետ, օրինակ՝ երգիծական գրքերի ու ֆիլմերի կերպարների, փոփ երաժշտության, կինոյի և սպորտի աստղերի: Կարող եք նիստը սկսել զավեշտներ ընթերցելով և այնուհետև մտքեր փոխանակել կերպարների հատկանիշների շուրջ: Որպես այլընտրանք՝ կարող եք փակցնել փոփ կամ սպորտային աստղերի պլակատներ և մասնակիցներին խնդրել նրանց վերագրվող խոսքի պոպուլյար գրել կամ նկարներ ավելացնել: Եթե դուք «Ուլքե՞ր են ձեր հերոսներն ու հերոսուհիները» հարցը ամբողջությամբ թողնեք բաց, հնարավոր է, որ ձեզ մատուցվեն որոշ հետաքրքիր անակնկալ պատասխաններ, որոնք կնպաստեն արգասաբեր քննարկում ծավալելուն:

Հեփազա քայլերի առաջարկներ

Եթե խումբը կցանկանա դիտարկել մարդու իրավունքների հերոսներին ու հերոսուհիներին, ապա կատարեք էջ 156-ի «Իրավապաշտպանները» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Անհատական նախաձեռնություն հանդես բերեք՝ ավելի իրազեկ լինելու առօրյա կյանքում հանդիպող կարծրատիպերին, հատկապես այնպիսիներին, որոնք հանգեցնում են նախապաշարման թե՛ այլոց, թե՛ (ակամա) ձեր կողմից:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Կարծրատիպն ընդհանրացում է, որի դեպքում խմբի մի հատվածի հատկանիշները վերագրվում են ամբողջ խմբին: Օրինակ՝ իտալացիներն օպերա են սիրում, ռուսները սիրում են բալետ, երիտասարդները, ովքեր սև կաշվե հագուստ են կրում և մոտոցիկլ վարում, վտանգավոր են, սևամորթներն աֆրիկացի են:

Հնարավոր է, որ սեռ և գենդեր բառերը շփոթության տեղիք տան: Սեռը վերաբերում է տղամարդու և կնոջ կենսաբանական տարբերություններին, որոնք համընդհանուր են և չեն փոխվում: Գենդերը վերաբերում է սոցիալական հատկանիշներին, որոնք սոցիալացման ընթացքում սովորում կամ ձեռք են բերում որպես տվյալ համայնքի անդամ:

Հետևաբար, գենդերը վերաբերում է սոցիալապես ձեռք բերվող հատկանիշներին, դերերին, գործողություններին, պարտավորություններին և կարիքներին՝ պայմանավորված տվյալ հասարակությունում ու ժամանակաշրջանում տղամարդ (արական սեռ), կին (իգական սեռ) և տվյալ հասարակության ներսում որոշակի համայնքի անդամ լինելով:

Միջուրը՝ Միավորված ազգերի զարգացման ծրագիր (ՄԱԶԾ), Գենդերը զարգացման ծրագրում, ուսուցողական և տեղեկատու փաթեթ, գենդերային ուղղորդման ծրագիր և գործողությունների հնարավորություններ: 2001թ. հունվար:

Ճանապարհի դեպի Հավասարության երկիր

«Խոչընդոտող ճանապարհին է»:

Ձեռն-բուրդայական ասացվածք

Թեմաները	Սեռային հավասարություն, խտրականություն և այլատյացություն, կրթություն
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	4 և ավելի
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժությունն ընդգրկում է փոքր խմբերով աշխատանք, երևակայություն և նկարչություն՝ սեռային հավասարության և կանանց նկատմամբ խտրականության հարցերն ուսումնասիրելու համար
Հարակից իրավունքներ	- Սեռական և գենդերային խտրականության չենթարկվելու իրավունք - Ամուսնանալու նպատակ ունեցող զույգի՝ ազատ և լիակատար համաձայնությամբ ամուսնանալու իրավունք - Մայրերի հատուկ պաշտպանության իրավունք՝ երեխայի ծնունդից առաջ և հետո
Նպատակները	- Ձարգացնել ըմբռնում և գնահատում հավասարության և սեռերի հավասարակշռության նպատակների նկատմամբ - Ձարգացնել երևակայություն և ստեղծագործական ձիրք՝ ապագան պատկերելու համար - Խրախուսել արդարությունը և հարգանքը
Նյութեր	- Յուրաքանչյուր փոքր խմբին՝ Ա4 չափի մեկ թերթ թուղթ և մեկ մատիտ՝ մտքերի գրոհի համար - Մեկ թերթ մեծ (Ա3 չափի) թուղթ կամ գրատախտակ յուրաքանչյուր փոքր խմբին - Տարբեր գույների նշագրիչներ՝ բոլոր փոքր խմբերի համար - Քարտեզ, գերադասելի է ճամփորդական կամ այնպիսի, որը ցույց է տալիս տեղանքի ֆիզիկական առանձնահատկությունները, օրինակ՝ լեռները, հովիտները, գետերը, անտառները, գյուղերը, կամուրջները և այլն
Նախապատրաստում	Ծանոթացեք քարտեզին և օգտագործված պայմանական նշաններին:

Ցուցումներ

- Բացատրեք, որ այս վարժության ընթացքում մասնակիցները գծելու են երևակայական քարտեզ, որը ցույց է տալիս Հավասարության երկիր տանող ճանապարհը, մի երկիր, որտեղ գոյություն ունի սեռերի իրական հավասարություն: Դա ապագայի երկիր է, որը ներկայումս գոյություն ունի միայն մարդկանց երևակայության մեջ:
- Մասնակիցներին հարցրեք՝ հայտնի՞ են նրանց ժողովրդական հեքիաթներ կամ այլ պատմություններ, որոնցում օգտագործվում է բարոյական գաղափարներ քարոզող հերոսի ճամփորդության փոխաբերությունը: Խոսեք այն մասին, թե ինչպես, օրինակ, մութ անտառը կարող է օգտագործվել որպես չար ուժերի փոխաբերություն, իսկ կարմիր, վարդագույն խնձորը՝ ներկայացնելու գայթակղություն:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՍԵՌԱՅԻՆ ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

3-րդ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

4 և ավելի

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 րոպե

- նր: Ճամփորդը կարող է ցուցաբերել բարոյական ուժ՝ լողալ-անցնելով արագահոս գետը, կամ էլ կարելիցանք՝ օգնելով տանջվող կենդանու:
3. Աչքի անցկացրեք քարտեզը: Ուշադրություն դարձրեք ուրվագծերին, լեռների, գետերի երանգավորմանը և անտառների, ճահճուտների, շենքերի, էլեկտրական հաղորդագծերի և այլնի պայմանական նշաններին:
 4. Խնդրեք մասնակիցներին՝ երեքից հինգ հոգուց բաղկացած փոքր խմբերի բաժանվել: Բաժանեք փոքր չափի թղթերն ու գրիչները և մոտավորապես 15 րոպե ժամանակ հատկացրեք նրանց՝ հետևյալ երեք հարցերի շուրջ մտքերի կարճատև գրոհներ կազմակերպելու համար.
 - Ինչպիսի՞ն են նրանք պատկերացնում Հավասարության երկիրը:
 - Ի՞նչ խոչընդոտների կարող են հանդիպել Հավասարության երկրի ճանապարհին:
 - Ինչպե՞ս կհաղթահարեին այդ խոչընդոտները:
 5. Հիմա բաժանեք թղթի մեծ թերթերը և նշագրիչները: Խնդրեք խմբերին՝ գծել իրենց երևակայական քարտեզները, որոնց վրա նշված կլինեն ներկայի և ապագայի երկրատարածքներն (լանդշաֆտ) ու այդ երկուսի միջև ընկած ճանապարհը: Նրանք պետք է հորինեն աշխարհագրական առանձնահատկությունների, ինչպես նաև ճանապարհի վրա գտնվող խոչընդոտների և հարմարությունների իրենց սեփական պայմանական նշանները:
 6. Խմբերին 40 րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ իրենց քարտեզները գծելու համար: Հիշեցրեք, որ պետք է կազմեն օգտագործված պայմանական նշանների բացատրությունները:
 7. Հրավիրեք լիակազմ միստ և խնդրեք մասնակիցներին՝ ներկայացնել իրենց քարտեզները:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկզբում քննարկեք, թե ինչպե՞ս էին տարբեր խմբերը միասին աշխատում, որոշում, թե ինչ ներկայացնել, ինչպես էին կազմում քարտեզը: Այնուհետև խոսեք այն մասին, թե իրականում ինչպիսի՞ն կարող է լինել լինել Հավասարության երկիրը, և որո՞նք են խոչընդոտները:

- Մասնակիցներին դուր եկա՞վ վարժությունը: Ինչու՞:
- Երեք հարցերից ո՞րն էր ամենահեշտը՝ մտքերի գրոհ անցկացնելու առումով: Ո՞րն էր ամենաբարդը. ինչու՞:
- Որո՞նք էին Հավասարության երկրի հիմնական առանձնահատկությունները:
- Որո՞նք են այն հիմնական խոչընդոտները, որ թույլ չեն տալիս իրենց հասարակությանը՝ լինել կատարյալ Հավասարության երկիր:
- Ի՞նչ է անհրաժեշտ փոխել, որպեսզի հնարավոր լինի կառուցել այնպիսի հասարակություն, ուր առկա է սեռերի հավասարություն:
- Արդարացվա՞ծ է դրական խտրականության քաղաքականությունը՝ որպես սեռային հավասարությանը նպաստելու կարճաժամկետ միջոց:
- Եթե որոշելու լինեիք ձեր երկրի տեղը աշխարհի մյուս երկրների համեմատ՝ կանանց և տղամարդկանց տրվող հնարավորությունների հավասարության ցուցանիշի առումով, ինչպե՞ս կգնահատեիք ձեր երկիրը 1-ից 10 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1-ը շատ անհավասարն է, իսկ 10-ը՝ գրեթե կատարյալ հավասարությունը:
- Ձեր հասարակությունում ուրիշ ի՞նչ խմբեր են խտրականության ենթարկվում: Ինչպե՞ս է դա արտահայտվում: Մարդու ո՞ր իրավունքներն են խախտվում:
- Ինչպե՞ս կարող են խոցելի խմբերն իրենց իրավունքները պահանջելու իրավագործություն ձեռք բերել:
- Նրանց իրավագործման գործում ի՞նչ դեր է խաղում կրթությունը:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե մասնակիցների միտքն արգելակվում է՝ իրենց գաղափարները պատկերելու ձևերի մասին մտածելիս, ապա կարող եք նրանց խթանել՝ օրինակ, առաջարկելով, որ պատկերեն մի կնոջ, որն օգտագործում է կրթության կամուրջը՝ անցնելու համար իրավաբան դառնալ ցանկացող կանանց նկատմամբ գործող նախապաշարմունքների գետը: Մեկ այլ տարբերակ կարող է լինել այն, որ որևէ տղամարդ գտնի գոհունակության թանկարժեք քարը՝ ստանձնելով շատ փոքր երեխաների խնամող՝ մսուրի դաստիարակի պարտականությունները: Անշուշտ, դուք պետք է մտածեք ձեր հասարակության իրականությունն արտացոլող գեղերային կարծրատիպերի օրինակներ:

Տարբերակներ

Խմբերը կարող են պատրաստել երկրատարածքի (լանդշաֆտ) մոդելներ՝ օգտագործելով «թափոններ»: Այս դեպքում հարկ է ունենալ փոքրիկ արկղիկների, տակառիկների, խողովակների, թղթի, քարերի, ընկույզների, պարանի ու բրդի կտորների, թղթի ամրակների և այլնի լավ «զինանոց», ինչպես նաև սոսինձ և ստվարաթուղթ՝ մոդելների հիմքերի համար:

Ներկայից ապագա տանող քարտեզի գծագրման եղանակը կարող է կիրառվել նաև այն թեմաների մեծամասնության դեպքում, երբ ցանկանում եք, որ խնդիրները լուծելիս մասնակիցները ցուցաբերեն ազատ և ստեղծագործական մոտեցումներ:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Շարունակեք գեոդերային հարցի կամ բարձրացված այլ խնդիրներից որևէ մեկի ուսումնասիրությունը: Օրինակ՝ կարող եք հետազոտություններ կատարել տեղի գրադարանում կամ համացանցի միջոցով: Կարող եք նաև հրավիրել հասարակության որոշակի խմբի՝ անհավասար հնարավորությունների խնդրով զբաղվող որևէ կազմակերպության ներկայացուցչի՝ խմբի հետ զրուցելու նպատակով:

Որպես այլընտրանք՝ կարող եք հետազոտել կայուն զարգացման համատեքստում խտրականության և մշակութային ինքնության իրավունքին վերաբերող հարցեր՝ կատարելով էջ 210-ի «Մականների կետորսությունը» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Դիտարկեք ձեր դպրոցի, ակումբի կամ աշխատավայրի՝ սեռերին առնչվող հավասար հնարավորությունների վերաբերյալ կանոնակարգերը: Քննարկեք, թե ինչպե՞ս են այդ կանոնակարգերն իրականացվում, կամ արդյո՞ք կարիք կա փոփոխությունների և լրացուցիչ ջանքերի, որ ձեր հաստատությունը մոտեցվի Հավասարության երկրի կարգավիճակին:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Այս վարժության հիմքում ընկած է «իրավագործում» (empowerment) հասկացությունը: Այս բառը դժվար է թարգմանել, երբեմն նաև դժվար է բացատրել դրա իմաստը նույնիսկ անգլերենով: Դա մանկավարժության և՛ միջոց է, և՛ արդյունք, իսկ որոշ մարդիկ այն անվանում են նաև «ազատարար» կրթություն:

«Իրավագործում» բառի համար Օքսֆամի տված բացատրությունը հետևյալն է.

«Իրավագործումն ընդգրկում է պայքարն այն ճնշումների դեմ, որոնց հետևանքով միլիոնավոր մարդիկ իրենց հասարակությունում հայտնվում են անհավասար կամ իրենց մարդկային իրավունքները ժխտող պայմաններում»:

Հիշարժան ամսաթիվ

Նոյեմբերի 25

Կանանց դեմ բռնությունների վերացման միջազգային օր

Մականների կետորսությունը

«Ինչ էլ որ ասեք, կետորսությունը սպանություն է, իսկ սպանությունը՝ սխալ է»:
«Կանաչների միություն»

Թեմաները	Շրջակա միջավայր, համընդհանրացում, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	14 և ավելի
Ժամանակը	150 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության ընթացքում մասնակիցները կատարում են փոքր խմբային աշխատանք, դերախաղ և քննարկում, կայացնում միասնական որոշում հետևյալ խնդիրների շուրջ. - Օժովային հարստությունների կայուն գործածումը - Բնիկ ժողովուրդների մշակութային և զարգացման իրավունքները
Հարակից իրավունքներ	- Մշակութային կյանքին մասնակցության իրավունք - Ազգային հարստության ազատ տնօրինման իրավունք - Զարգացման և բնական հարստությունների օգտագործման իրավունք
Նպատակները	- Դիտարկել զարգացման և մշակութային կյանքի իրավունքի և շրջակա միջավայրի պաշտպանության միջև հակադրությունը: - Զարգացնել միջմշակութային հմտություններ և խորհրդածել նախապաշարմունքների շուրջ - Զարգացնել անկանխակալ վերաբերմունք մշակութային տարբերությունների նկատմամբ
Նյութեր	- Առձեռն նյութեր - Գրիչներ ու թղթեր, որ խմբերն իրենք կատարեն գրառումներ
Նախապատրաստում	- Ընթերցեք բոլոր առձեռն նյութերը՝ քննարկվող խնդիրների մասին տրված տեղեկություններին ծանոթանալու նպատակով: Անհրաժեշտության դեպքում դուք կարող եք լինել տեղեկություն տրամադրող պատասխանատու անձ: - Յուրաքանչյուր խմբի համար պատճենեք դերաքարտեր: Յուրաքանչյուր մասնակից պետք է ունենա իր սեփականը:

Ցուցումներ

Վարժությունը բաժանված է երկու մասի. առաջին մասը (30 րոպե) նախաբանն է, նրանում քննարկվող բնապահպանական և մշակութային խնդիրները. երկրորդ մասը (90 րոպե) հանդիպում-նմանակում է, որտեղ քննարկվում է մականների ցեղի դիմումը Կետորսության միջազգային հանձնաժողովին (ԿՄՀ)՝ կետորսությունը վերսկսելու թույլտվության խնդրանքով: Հիշեք, որ վարժության ավարտից հետո անհրաժեշտ է որոշ ժամանակ ունենալ քննարկման, վերլուծության ու գնահատման համար:

Առաջին մաս. բնապահպանական և մշակութային խնդիրներ (30 րոպե)

- Պարզաբանեք, որ այս վարժությունը բնապահպանական և մշակութային իրավունքների մասին է: Քննարկման առարկան մականների ցեղի դիմումն է՝ ուղղված ԿՄՀ-ին՝ կետորսությունը վերսկսելու թույլտվության խնդրանքով, և պահպանողականների ու այլոց բողոքն այդ դիմումի կապակցությամբ:

2. Խմբին պատմեք մականների մասին (տե՛ս առձեռն նյութերը):
3. Այժմ ներկայացրեք վարժության մեջ արժարժված խնդիրները: Մասնակիցներին խնդրեք արձագանքել դրանց՝ կանգնելով «բարձր» կամ «ցածր» տեղում: (Այս մեթոդի կիրառման ձևերը տրված են էջ 69-ում): Մեկ-մեկ ընթերցեք հետևյալ դատողությունները.
 - «Ազգային ավանդույթներն անհրաժեշտ է հարգել այնքան ժամանակ, քանի դեռ դրանք չեն ոտնահարում մարդու իրավունքները»:
 - «Մենք պետք է հարգենք ժողովրդի՝ իր սնունդը ազատ կերպով ընտրելու, մսակեր կամ բուսական լինելու իրավունքը»:
 - «Սնունդը, որ մենք օգտագործում ենք, պետք է արտադրվի այնպիսի մեթոդներով, որոնք համապատասխանում են բնապահպանական նորմերին»:
 - «Ամասնաբուծության մեջ չպետք է կիրառվեն այնպիսի մեթոդներ, ինչպիսին է, ասենք, մորթի դաժան եղանակը»:
 - «Մշակութային ավանդույթները խիստ կարևոր են մարդկանց համար. դրանք պետք է հարգել»:
 - «Չի կարելի որսալ կետերին, նույնիսկ մշակութային նպատակներով»:

Երկրորդ մաս. Ժողովի նմանակում, որտեղ քննարկվելու է մականների ցեղի դիմումը՝ ուղղված ԿՄԴ-ին՝ կետորսությունը վերսկսելու թույլտվության խնդրանքով: (90 րոպե)

1. Հիշեցրեք խմբին, որ մականների ցեղը դիմել է ԿՄԴ-ին՝ կետորսությունը վերսկսելու թույլտվության խնդրանքով, և մի քանի բնապահպանական կազմակերպություններ դեմ են դրան: Այս վարժությունը «Կրեսթ» կոչվող մի երևակայական կազմակերպության ժողովի նմանակում է: «Կրեսթ»-ն անկախ կազմակերպություն է, որը ձգտում է բնապահպանական խնդիրները դիտարկել մարդու իրավունքների տեսանկյունից: Այն ջանում է փոխըմբռնում ապահովել երկխոսության միջոցով: Այս նմանակումը պատկերում է «Կրեսթ»-ի կողմից կազմակերպված ժողով՝ չորս խմբերի մասնակցությամբ.
 - ա. մականների ցեղը, որ ցանկանում է ներկայացնել կետորսությունը վերսկսելու մասին իր հարցը:
 - բ. Հեռավոր Հյուսիսի Դաշնությունը (ՀՀԴ) կետորսների և փոկերի որսորդների հովանոց-կազմակերպություն է: ՀՀԴ-ն ձգտում է ապահովել առափնյա մշակույթների ապագան և կայուն կերպով օգտագործել ծովային կաթնասունների ռեսուրսները: ՀՀԴ-ն աջակցում է մականներին:
 - գ. «Ծովային հովիվ»-ը կազմակերպություն է, որը հետաքննում է գրանցում է ծովերի ու օվկիանոսների կենդանական աշխարհի տեսակները պաշտպանող միջազգային իրավանորմների, կանոնակարգերի և պայմանագրերի խախտումները: Այն դեմ է մականների խնդրանքին:
 - դ. Կանաչների միությունը, որում ներգրավված են կետորսության դեմ պայքարող բնապահպանական գործիչներ:
2. «Կրեսթ»-ի դերն է՝ միջնորդ լինել խմբերի համար: Քննարկումներն ընթանալու են չորս հարցերի շուրջ.
 - Պե՞տք է արդյոք թույլատրել կետորսությունը:
 - Կա՞ր արդյոք կետորսությունն արդարացնող առանձնահատուկ դեպք, որ մշակութային ավանդույթի մաս է կազմում:
 - Եթե կետորսությունը թույլատրվի, այն ի՞նչ ծավալներ պետք է ունենա:
 - Կառավարման ինչպիսի՞ ռեժիմներ են անհրաժեշտ:
3. Երկու կամավորների խնդրեք լինել «Կրեսթ»-ի ներկայացուցիչները, իսկ մնացած մասնակիցներին բաժանեք չորս փոքր հավասար խմբերի: Բաշխեք դերաբարտերը: Խմբերն ունեն 30 րոպե ժամանակ՝ տեղեկությունները քննարկելու և մականների խնդրանքի վերաբերյալ իրենց դիրքորոշումները ձևակերպելու համար:
4. Երբ խմբերն արդեն պատրաստ լինեն, հրավիրեք նրանց լիակազմ քննարկման: «Կրեսթ»-ի ներկայացուցիչներին խնդրեք կազմակերպել ժողով-նմանակումը, որը պետք է տևի մոտ 60 րոպե: Ժողովի նպատակն է փոխանակել տեղեկություններ, քննարկել հարցեր և համաձայնության գալ չորս հարցերի շուրջ:
5. «Կրեսթ»-ի ներկայացուցիչները քննարկումը սկսում են մարդկային իրավունքներին և բնապահպանական խնդիրներին վերաբերող կարճ դատողությամբ: Այնուհետև ելույթ է ունենում մականների ցեղի ներկայացուցիչը՝ ներկայացնելով իրենց դիրքորոշումը, որին հաջորդում է քննարկումը:
6. Քննարկումից հետո անցեք վերլուծությանն ու գնահատմանը:

Վերլուծություն և գնահատում

Խնդրեք խմբերին վերլուծել քննարկման ընթացքը և մտածել՝ արդյոք հնարավո՞ր էր համաձայնության գալ: Առաջարկեք պատասխանել հետևյալ հարցերին.

- Դժվա՞ր էր արդյոք տարբեր դերեր խաղալը:
 - Ո՞րն էր ամենահետաքրքիր փաստը, որ մասնակիցներն իմացան:
 - Ո՞ր փաստարկներն էին առավել համոզիչ՝ զգայական, թե՞ տրամաբանական:
 - Որքա՞ն դժվար էր ըմբռնել հակընդդեմ փաստարկը: Որքա՞ն դժվար էր այն ընդունել:
 - Որքա՞ն դժվար է իրական կյանքում ընդունել այլ մարդկանց այն մշակութային ավանդույթները, որոնք մասնակիցները համարում են կոպիտ, անհասկանալի կամ անկիրթ:
 - Ե՞րբ է մշակութային հակադրությունը վերածվում խտրականության:
 - Որքա՞ն դժվար է ունենալ անկանխակալ վերաբերմունք մշակութային տարբերությունների նկատմամբ:
 - Արդյո՞ք համընդհանրացումն անխուսափելիորեն հանգեցնում է մշակույթի կորստի: Մի՞թե փոխված մշակույթը կորսված մշակույթ է:
 - Անհրաժեշտ է արդյոք մշակութային փոփոխությունը համարել փոփոխվող աշխարհի դրական գործընթաց:
 - Հակադիր իրավական պահանջները սովորաբար քննարկվում են դատարաններում: Արդյո՞ք դա իրավական խնդիրների լուծման արդարացի ճանապարհ է:
 - Սննդի և կյանքի, թե՞ շրջակա միջավայրի պաշտպանության ու տեսակների պահպանման մարդկային պահանջները պետք է համարել առաջնային:
- Դասն ավարտե՞ք՝ ևս մեկ անգամ կիրառելով «բարձր կամ ցածր» մեթոդը, որպեսզի տեսնե՞ք՝ արդյո՞ք մարդիկ փոխել են իրենց վերաբերմունքը կետորսության նկատմամբ: Կրկնե՞ք նույն հարցերը, որ տվել էք առաջին մասում:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության մեջ քննարկվող հարցերի բարդությունը ցույց է տալիս, որ այն լիովին հարմար է քննարկման լավ հմտություններ ունեցող չափահաս խմբի համար: Անհրաժեշտ է յուրացնել մեծ քանակությամբ տեղեկատվություն, իսկ դերաբարտերի տեքստերը ենթադրում են մարդու իրավունքների ու բնապահպանական գիտելիքների որոշակի մակարդակ: Գուցե դուք ցանկանաք կատարել վարժությունը երկու դասի ընթացքում և դրանց ընդմիջումներում ժամանակ տալ խմբերին՝ կարդալու դերաբարտերն ու մտածելու հարցերի շուրջ:

Վարժության կարևոր նպատակներից մեկն է՝ բախում հրահրել երիտասարդների և նրանց սեփական սահմանափակ մշակութային տեսակետների միջև, նրանց հնարավորություն տալ վերանայելու իրենց վերաբերմունքը կենդանական աշխարհի խելամիտ օգտագործման խնդրին: Կետորսությունը չափազանց զգայուն հարց է ժողովուրդների համար. հարց, որի վերաբերյալ նրանք հաճախ չափազանց անդդովելի տեսակետներ ունեն: Դա հարցը դարձնում է վիճարկելի, բայց նաև դժվարին թեմա: Երկրորդ նպատակն է՝ զարգացնել համաձայնության հասնելու հմտություններ. այդ պատճառով էլ վարժությունն իրենից ներկայացնում է ժողով, որտեղ երևակայական կազմակերպությունը՝ «Կրեսթ»-ը, միջնորդի դեր է խաղում: Նախքան վարժությունը կատարելը՝ գուցե ցանկանաք օգտվել միասնական (խմբային) որոշում կայացնելու հմտություններ զարգացնելու վերաբերյալ էջ 65-ի խորհրդատվությունից:

Գուցե անհրաժեշտ լինի ստուգել՝ արդյոք մասնակիցները լիովին ըմբռնե՞լ են դերաբարտերում տրված որոշ հասկացություններն ու մոտեցումներ: Օրինակ՝

Բնիկ ժողովուրդներ

Չկան այնպիսի հստակ ու մշտական տարբերակումներ, որոնք մեզ հնարավորություն կտային՝ միանշանակ կերպով սահմանել, թե ովքեր են բնիկ ժողովուրդներ: Ընդհանրապես կարելի է ասել, որ նրանք այն ժողովուրդների հետնորդներն են, որոնք ի սկզբանե զբաղեցրել են տարածքը մինչ գաղութարարների գալն ու պետությունների սահմաններ գծելը: Հաճախ նրանք ծայրահեղ դիրք են գրավում իրենց պետություններում և ներփակ կյանք վարում:

Կանխարգելման սկզբունքը

Համաձայն կանխարգելման սկզբունքի՝ «երբ որևէ գործունեություն սպառնում է վնասել մարդկանց առողջությանը կամ շրջակա միջավայրին, անհրաժեշտ է ձեռնարկել նախագուշակական միջոցներ, նույնիսկ եթե որոշ պատճառահետևանքային կապեր լիարժեք կերպով գիտականորեն հիմնավորված չեն»: Այն ներառում է գործողության ձեռնարկում անորոշության պայմաններում, ապացուցման պարտավորության պարտադրում ահազանգողների, հնարավոր վնասակար գործողությունների վերաբերյալ այլընտրանքների վերլուծություն և որոշումների ընդունման մասնակցային մեթոդներ:

Կայունություն

1989 թվականին ՄԱԿ-ի Բնապահպանության և զարգացման համաշխարհային հանձնաժողովն ընդունեց մի փաստաթուղթ (ԲՁՀՀ), որը նաև կոչվում է Բրունդլանդի զեկույց և որը

սահմանեց կայուն զարգացումը որպես «ներկայի պահանջներին համապատասխանող զարգացում՝ առանց վտանգելու ապագա սերունդների կարողությունը՝ բավարարել իրենց սեփական պահանջները»:

«Կայուն օգտագործում» հասկացությունը կիրառվում է միայն վերականգնվող բնապաշարների համար. դա նշանակում է՝ օգտագործել բնապաշարն այն չափերով, որոնք չեն խաթարում նրա վերականգնելիության ունակությունը: Գոյություն ունի համաշխարհային բնական հարստությունների կայուն օգտագործման համընդհանրորեն ընդունելի սկզբունք, որը հիմնված է գիտական ապացույցների և ամաչառ տվյալների վրա:

Տարբերակներ

Եթե խումբը փոքր է, դուք կարող եք աշխատել երկու խմբով՝ մականների ցեղը և Զեռավոր Զյուսիսի Դաշնությունը՝ մի խմբում, իսկ Կանաչների միությունը և «Ծովային հովիվ» կազմակերպությունը՝ մյուս խմբում:

Այս վարժությունը ներկայացնելու մեկ այլ տարբերակ է լիակազմ բանավեճ անցկացնելը: Յուրաքանչյուր խմբից (մականներ, Զեռավոր Զյուսիսի Դաշնություն, «Ծովային հովիվ» և Կանաչների միություն) մեկական ներկայացուցչի խնդրեք ներկայացնել իր խումբը: Թող նրանք ներկայացնեն իրենց դիրքորոշումները, այնուհետև լսարանին թույլ տվեք հարցեր ուղղել նրանց: Վերջում անցկացրեք քվեարկություն չորս հարցերից՝ յուրաքանչյուրի վերաբերյալ: Այս կերպ դուք մարդկանց կօգնեք քննարկել հարցի իրավական, մշակութային և բնապահպանական տեսանկյունները, սակայն այստեղ կբացակայի միասնական որոշման հանգեցում տարրը:

Զեռագա քայլերի առաջարկներ

Այս վարժության ընթացքում շոշափված թեմաներից մեկը համընդհանրացումն է: Եթե խմբերին հետաքրքրում է համընդհանրացման այլ կողմերի ուսումնասիրությունը, կարող են կատարել էջ 202-ի «Համընդհանրացման բառարան» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Աջակցեք բնիկ ժողովուրդներին՝ գնելով նրանց ապրանքները: «Արդար առևտրի» խանութներում վաճառվող շատ ձեռագործ իրեր պատրաստվում են բնիկ ժողովուրդների կողմից: Հաջորդ անգամ, երբ դուք որևէ մեկի համար նվեր գնելու լինեք, աչքի անցկացրեք դրանք:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Զեռավոր Զյուսիսի Դաշնության համացանցի կայքէջ՝ www.highnorth.no, «Ծովային հովիվ» կազմակերպության համացանցի կայքէջ՝ www.seashepherd.com, Կետորսության միջազգային հանձնաժողովի համացանցի կայքէջ՝ www.iwcoffice.org, մականների ցեղի պահպանմանը նվիրված համացանցի կայքէջ՝ <http://content.lib.washington.edu/aipnw/renker/contemporary.html>, և Կանաչների միության համացանցի կայքէջ՝ www.greenpeace.org:

ԱՌՁԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Մականների ժողովուրդը (նրանց նաև անվանում են մականներ կամ մականների ցեղ) ապրում է արգելաբնակավայրում, որը գտնվում է Վաշինգտոն նահանգի (ԱՄՆ) Օլիմպյան թերակղզու արևմուտքում: Ներկայիս արգելաբնակավայրը զբաղեցնում է մոտ 27,000 ակր (6,5 հեկտար): Ըստ 1999թ. հունիսին ցեղի ներսում անցկացված մարդահամարի տվյալների՝ մականների թիվը 1214 է, չնայած ներկայումս ընդամենը 1079 անդամներ են բնակվում արգելաբնակավայրում: Արգելաբնակավայրի գործադրության միջին աստիճանը կազմում է մոտ 51%: Արգելավայրի տնային տնտեսությունների գրեթե 49%-ի եկամուտները աղքատության պետական մակարդակից ցածր են, իսկ տների 59%-ը չի համապատասխանում բնակության չափանիշներին:

Չնայած այս մռայլ նկարագրությանը՝ ավանդույթները խիստ խոր են, և վարժարանն ավարտելուց հետո շատ մականներ վերադառնում են արգելավայր՝ աշխատելու տեղական հիվանդանոցում և հանրային դպրոցում՝ ի սատարումն իրենց ժողովրդի:

Աղբյուրը՝ <http://content.lib.washington.edu/aipnw/renker/contemporary.html>

ԱՌՁԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դերաքարտեր

«Կրեսթ»-ի դերաքարտ

Ձեր դիրքորոշումը կետորսության վերաբերյալ չեզոք է: Ձեր դերը՝ մարդու իրավունքների ու բնապահպանական օրենսդրության վերաբերյալ նախնական տեղեկություններ տրամադրելն ու խմբերի համար միջնորդ լինելն է: Որպես միջնորդներ՝ դուք պետք է ապահովեք, որ քննարկումն անցնի տրված առաջադրանքի շուրջ, պարզաբանեք սխալ պատկերացումները և թուրմբեղումները: Դուք պետք է օգնեք խմբերին՝ վերանալ տարածայնություններից և փոխարենն ուսումնասիրել իրենց ընդհանրությունները, որ համաձայնության գան հետևյալ հարցերի վերաբերյալ.

- Պե՞տք է արդյոք թույլատրել կետորսությունը:
- Կա արդյո՞ք կետորսության մեջ ազգային ավանդույթի որևէ յուրահատկություն:
- Եթե կետորսությունը թույլատրվի, այն ի՞նչ ծավալներ պետք է ունենա:
- Կառավարման ինչպիսի՞ ռեժիմներ են անհրաժեշտ:

Նախ ողջունեք բոլորին: Որոշեք քննարկումների շրջանակը: Հատկացրեք 2 րոպե՝ ներկաներին թեմայի մասին իրազեկելու՝ ամփոփ ներկայացնելով խնդրի հիմնական իրավապաշտպան և բնապահպանական կողմերը, ցանկության դեպքում մեջբերելով ներքոբերյալ հատվածները: Դուք նաև պետք է մատնանշեք, որ որոշ մարդիկ բարոյական առարկություններ ունեն կետորսության դեմ:

Այնուհետև՝ նախքան ընդհանուր քննարկումն սկսելը, մակաների ցեղի ներկայացուցիչներին խնդրեք պարզաբանել կետորսությունը վերսկսելու ցանկության պատճառները: 40 րոպե քննարկելուց հետո սկսեք ամփոփել:

Որոշ տեղեկատվություն մարդու իրավունքների, մշակույթի և շրջակա միջավայրի մասին

Համաձայն Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի առաջին հոդվածի՝

1. Բոլոր ժողովուրդներն ունեն ինքնորոշման իրավունք: Այդ իրավունքի ուժով նրանք ազատորեն սահմանում են իրենց քաղաքական կարգավիճակը և ազատ կերպով ապահովում իրենց տնտեսական, սոցիալական և մշակութային զարգացումը:
2. Բոլոր ժողովուրդներն իրենց նպատակներին հասնելու համար կարող են ազատ կերպով տնօրինել իրենց բնական հարստությունները և բնապաշարները՝ առանց խոչընդոտելու որևէ պարտավորության, որը բխում է փոխշահավետության սկզբունքի վրա հիմնված միջազգային տնտեսական համագործակցությունից և միջազգային իրավունքից: Ոչ մի ժողովուրդ ոչ մի դեպքում չի կարող զրկվել գոյության՝ իրեն պատկանող միջոցներից:

Հոդված 15.

1. Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները ճանաչում են յուրաքանչյուրի իրավունքը՝

- ա) մասնակցելու մշակութային կյանքին,
- բ) օգտվելու գիտական առաջնության և դրա կիրառման բարիքներից:

1993 թվականի Վիեննայի հռչակագրի նախաբանում ասվում է. «Մարդկային բոլոր իրավունքները համընդհանուր են, անբաժանելի և փոխկապակցված: Միջազգային հանրությունը պետք է մարդու իրավունքներին վերաբերվի համընդհանուր կերպով, արդարության և հավասարության սկզբունքների պահպանմամբ, նույն իմունքներով ու մոտեցումներով ... պետք է նկատի առնի ազգային ու տարածաշրջանային տարբերությունների կարևորությունը և զանազան պատմական, մշակութային ու կրոնական առանձնահատկությունները»:

1981 թվականին ԿՄԴ-ն որոշում կայացրեց՝ գոյության միջոցներ ապահովելու համար բնիկներին թույլատրել կետորսությամբ զբաղվել: Սա սահմանվում է որպես «կետորսություն տեղական բնիկների կողմից սպառման նպատակներով, որն իրականացվում է բնիկ կամ տեղացի ժողովուրդների կողմից կամ անունից, որոնք ունեն միասնական համայնք, ընտանեկան, սոցիալական ու մշակութային ընդհանրություններ, որոնք առնչվում են կետորսությանը և կետորսությունից նրանց շարունակական ավանդական կախվածությանը»:

Ծովային իրավունքի ՄԱԿ-ի Համաձայնագրում ասվում է, որ «ընդհանուր սկզբունքներից մեկը ծովային վերականգնվող բնապաշարների արդյունավետ կայուն օգտագործումն է»:

1982 թվականին անհետացման վտանգի առջև կանգնած մոխրագույն կետի որսը ժամանակավորապես արգելվեց: 1994 թվականին նրանց քանակը համարվեց և, ըստ հաշվարկների, դարձավ 21000. մոխրագույն կետը հանվեց անհետացման վտանգի առջև կանգնած տեսակների՝ ԱՄՆ-ում սահմանված ցուցակից:

Մակաների ցեղի դերաջարկ

Ձեր դերն է՝ ներկայացնել մակա հնդկացիների գործը, ովքեր ապրում են Հյուսիսային Ամերիկայի հյուսիս արևմտյան ափին: Այս վարժության ընթացքում դուք պետք է օգտագործեք մարդու իրավունքների և բնապահպանական խնդիրների վերաբերյալ ձեր ունեցած գիտելիքները՝ համացանցի կայքէջից մակաների մասին վերցված հետևյալ մեջբերումների և տեղեկությունների հետ միասին. «Չնայած 70 տարի է անցել վերջին կետորսությունից, արարողությունները, ծեսերը, երգերն ու պատմությունները պահպանվել են՝ փոխանցվելով սերնդեսերունդ»:

Որսի շուրջ մի ամբողջ սոցիալական կառուցվածք է ձևավորվել: Ներկայումս որոշ մականեր իրենց ապրուստը վաստակում են՝ որսալով սաղմոն և խաղաղօվկիանոսյան թրածուկ, որ վաճառում են տեղական ձկնագործարանին, սակայն ընտանիքի և ընկերների հետ դրանք կիսելու ավանդույթը դեռևս պահպանվում է»:

«Կետերի քանակը խիստ նվազեց արդյունաբերական նպատակներով եվրոպացիների ու ամերիկացիների իրականացրած կետորսության հետևանքով: Երբ ԱՄՆ կառավարությունը վերջապես որոշեց միջոցներ ձեռնարկել կետերի պահպանման ուղղությամբ, մականերին նույնպես պարտադրեցին դադարեցնել որսը: Այժմ պաշարները կրկին համալրվել են՝ հասնելով 21000-ի, որը համարվում է կետերի քանակի՝ պատմության մեջ երբևէ արձանագրված ամենամեծ թիվը, ուստի անցած տարի կետերը հանվեցին անհետացման վտանգի առջև կանգնած տեսակների ցուցակից»:

«Երիտասարդներն ավելի ու ավելի են գնահատում սեփական մշակույթի և պատմության վրա հիմնված ինքնություն ունենալու արժեքը: Երկարամյա ավանդույթներ ունեցող մշակույթի մաս լինելը մի առավելություն է, որ տրված է սակավաթիվ երիտասարդ ամերիկացիներին»:

«Մենք չենք պատրաստվում մոխրագույն կետեր որսալ առևտրային նպատակներով ... չնայած մեզ հասել են շուկաներ, թե իբր մենք մտադիր ենք վաճառել դրանք ճապոնացիներին: Մեր կետորսության նպատակն է՝ կատարել արարողություններ ու ապահովել մեր սնունդը: Մենք դիմել ենք հինգ կետի համար, բայց դա չի ճշմանակում, թե վերցնելու ենք բոլորը: Մենք գործում դեր կխաղանք՝ ապահովելու, որ մոխրագույն կետի տեսակն այլևս երբեք չհայտնվի անհետացման վտանգի առջև կանգնած տեսակների ցուցակում... Մեր ցեղն առաջինն է ընդունում որսի սահմանափակման անհրաժեշտությունը... Դա մեր համոզմունքների ամբաժանելի մասն է կազմում»:

«Մակաները ձկնորսությունն իրականացնում են փոքր ձկնորսական նավակներով: Դեռևս չի կայացվել որևէ որոշում այն մասին, թե ինչ տեխնոլոգիա կկիրառվի: Տարբերակներից են՝ որսի համար ավանդաբար կիրառվող ձեռքի հին հարպունը կամ դրա փոփոխված տարբերակը՝ նիզակի ծայրով, որ օգտագործում են Ալյասկայում գրենլանդական կետերի որսի համար»:

Հեռավոր Հյուսիսի Դաշնության (ՀՀԴ) դերաջարկ

Հեռավոր Հյուսիսի Դաշնությունը Կանադայի, Գրենլանդիայի, Ֆարոյի կղզիների, Իսլանդիայի և Նորվեգիայի, ինչպես նաև մի շարք տեղական համայնքների կետորսներին ու փոկերի որսորդներին ներկայացնող հովանի կազմակերպություն է: ՀՀԴ-ն ստանձնել է առափնյա մշակույթների և ծովային կաթնասունների բնապաշարների պահպանությունը: Այս վարժության ընթացքում դուք պետք է օգտագործեք մարդու իրավունքների և բնապահպանական խնդիրների վերաբերյալ ձեր ունեցած գիտելիքները՝ համացանցի Հեռավոր Հյուսիսի Դաշնության կայքէջից վերցված հետևյալ մեջբերումների և տեղեկությունների հետ միասին:

«Մակաները զբաղվել են կետորսությամբ 2000 տարի, մինչև այս սպիտակամորթ իմպերիալիստների ժամանումը, որոնք փափագում էին կետեր որսալ, որովհետև կետերի ճարպը և այլն խիստ կարևոր էին նրանց համար: Իսկ այնուհետև նրանք մականերից խլեցին այդ բնապաշարը, և վերջիններս չկարողացան շարունակել իրենց ավանդույթը: Մակաները խիստ համբերատար սպասում էին, որ կրկին ետ կստանան այն: Եվ դա այժմ տեղի է ունեցել: Սակայն հիմա սպիտակամորթները փոխել են իրենց միտքը: Հանկարծ նրանք ցանկություն ունեցան՝ արգելել այս բնապաշարի օգտագործումը»:

«Տարբեր մշակույթներ երբեք չեն կարող գալ համաձայնության, թե որ կենդանիներն են առանձնահատուկ, իսկ որոնք՝ առավել հարմար ճաշի համար: Հյուսիսային Նորվեգիայում մարդիկ վերապահ վերաբերմունք ունեն փափկափետուր բադի նկատմամբ, չնայած Դանիայում որսի բոլոր հեղինակավոր առևտրականները վաճառում են այն որպես նուրբ խորտիկ: Այդ պատճառով «կետերը տարբեր են» դատողությունը հարց է առաջացնում «ու՞մ համար»:

«Կետորսությունն ու փոկերի որսը թույլատրվում է, եթե այն կատարվում է բնիկ ժողովուրդների կողմից, ոչ առևտրային նպատակներով: Թույլատրվում է միայն դրանց «ավանդական» օգտագործումը, և օտարներն են սովորաբար սահմանում՝ որն է «ավանդականը»: Թույլատրել կետորսությունն ու փոկերի որսը միայն ոչ առևտրային արտադրական եղանակով՝ նշանակում է զրկել մարդկանց իրենց ապագան որոշելու անկապտելի իրավունքից: Ոչ մի մշակույթ անշարժ չէ, սակայն կետորսության հակառակորդների քաղաքականությունը փաստացի փորձ է՝ «սառեցնել» իրավիճակը, փոփոխվող մշակույթը վերածել թանգարանային անկենդան ցուցամուշի: ԿՄՀ համաձայնագիրը վավերացրած անդամ կառավարությունների մեծ մասը վատ է վերաբերվում առևտրայնությանը: Ջավեշտական է, որ այսպիսի կարծիք են արտահայտում այն կառավարությունները, որոնք սովորաբար պաշտպանում են ազատ առևտուրը: Սակայն ակնհայտորեն որոշ ժողովուրդներ կզրկվեն համաշխարհային շուկա մուտքի հնավորությունից: Իսկ եթե նրանք ցանկանում են միանալ համաշխարհային տնտեսությանը, ապա դա կկատարվի ոչ թե նրանց, այլ օտարների սահմանած պայմաններով»:

«Դժվար է հօգուտ ներկա ժամանակավոր արգելքի կամ «ձեռքերից հեռու կետերից» քաղաքականության տրամաբանական փաստարկներ գտնել: Կան գյուղատնտեսության բազմաթիվ ոլորտներ, օրինակ՝ ձկնորսություն և անտառային տնտեսություն, որոնք ակնհայտորեն խելամիտ չեն օգտագործվում, սակայն լիովին արգելված չեն»:

«Եվրոպայի խորհրդի գեկույցը ծովային կաթնասունների վերաբերյալ, 1993թ. հուլիսի 12, «Ծովային կաթնասունները օվկիանոսային բնահամակարգի կենդանի բնապաշարների մաս են կազմում: Վտանգվելու դեպքում՝ դրանք պետք է պաշտպանվեն, իսկ որսը թույլատրելի է միայն այն ժամանակ, երբ վստահ եք, որ պաշարները բավարար են: Որսը կարող է նաև անհրաժեշտ լինել գերաճը կանխելու և ծովային բնահամակարգերի անհավասարակշռությունը վերացնելու նպատակով»:

«Կետորսությունը լավ օրինակ է՝ ցույց տալու, թե ինչպես կարող է միջազգային համագործակցությունը գերշահագործումը փոխարինել խելամիտ օգտագործմամբ: Միջազգային համագործակցությունը կատարյալ չէ, սակայն այն կարող է տալ և իսկապես տալիս է արդյունքներ»:

«Ծովային հովիվ» կազմակերպության և «Կետերի և դելֆինների պահպանության ընկերության» դերաջարդ

«Ծովային հովիվ» միջազգային կազմակերպությունը ոչ առևտրային, հասարակական կազմակերպություն է (ՀԿ), որը հետաքննում և գրանցում է ծովերի ու օվկիանոսների կենդանական աշխարհի տեսակները պաշտպանող միջազգային իրավական նորմերի, կանոնակարգերի և պայմանագրերի խախտումները: Կետերի և դելֆինների պահպանության ընկերությունը (ԿԴՊԸ) աշխարհում ամենագործուն բարեգործական կազմակերպությունն է, որ զբաղվում է բոլոր կետերի, դելֆինների և ծովային խոզերի համար բարենպաստ պայմանների ստեղծմամբ ու նրանց պահպանությամբ:

Չէր դերն է՝ ներկայացնել այն մարդկանց կարծիքները, ովքեր մտահոգված են բնության և կենդանական աշխարհի պահպանությամբ: Դուք պետք է օգտագործեք մարդու իրավունքների և բնապահպանական խնդիրների վերաբերյալ ունեցած ձեր գիտելիքները «Ծովային հովիվ» կազմակերպության և ԿԴՊԸ համացանցի կայքէջերից օգտված հետևյալ մեջբերումների և տեղեկությունների հետ միասին:

«Մակաների այս նախաձեռնության իրական պատճառն այն է, որ նրանք շատ լավ գիտեն, որ կետի միայն ճապոնիայում վաճառվում է մեկ կիլոգրամը 80 դոլարով: Այդ կետերից յուրաքանչյուրն արժե մոտ մեկ միլիոն դոլար: Դա չի վերաբերում միայն այն հինգ կետերին, որ, ինչպես նրանք են ասում, իրենք ցանկանում են սպանել: Դա կարող է վերաբերել բառացիորեն հազարավոր կետերի, որովհետև կետորսությամբ զբաղվել ցանկացող Նորվեգիան, ճապոնիան և մյուս պետությունները, ինչպես Ռուսաստանն ու Իսլանդիան, ուշադիր հետևում են այս ընթացքին: Պատճառն այն է, որ եթե մականերին թույլատրվի զբաղվել կետորսությամբ, ապա դա կարող է խաթարել այն հավատը, որ ունի ծովերի պահպանության միջազգային շարժումը ԱՄՆ-ի նկատմամբ»:

«Մենք ենթարկվում ենք մեծ փորձության՝ փորձելով հարգել մարդկանց պատմական իրավունքը՝ շարունակելու անհրաժեշտ սնունդ կուտակելու երկարամյա ավանդույթները և դա հավասարակշռել կետերի պահպանման ու պաշտպանության շահերին... ջանքով հասկանալ բնիկ ժողովուրդների փոխվող ներաշխարհը: Օրինակ՝ 1995 թվականին քննադատվեց ռուսների կողմից կատարվող մոխրագույն կետի որսը, երբ հայտարարվեց, որ բնիկ ժողովուրդները չեն ուտում կետի միսը, այլ իրականում դրանով կերակրում են աղվեսներին աղվեսի մորթու ազարակներում»:

«Ալյասկայի հյուսիսային մասում բնակվող եսկիմոսներն այժմ տնտեսապես խիստ տարբերվում են այն ժողովուրդներից, որոնք մեկ դար առաջ զբաղվում էին որսով: Նավթարդյունաբերությունը Ալյասկա բերեց նորաբնակներ, շրջակա միջավայրի աղտոտում ու քայքայում: Այն նաև հսկայական գումարներ է բերել տեղացիներին: Սովորական դիտորդի տեսանկյունից՝ ժամանակակից շարժանավակներով և ուղղաթիռներով որսը չի համապատասխանում որսի մասին բնիկների պատկերացմանը»:

«Մինչ Կետորսության միջազգային հանձնաժողովը շարունակում է առևտրային նպատակով կետորսության վերսկսման նուրբ հարցի շուրջ բանավեճը, հարյուրավոր կետեր և նրանց ցեղակիցները՝ փոքր դելֆինները և ծովային խոզերը, ամեն տարի գրեթե անկատ կերպով ոչնչանում են բնիկների որսի հետևանքով»:

«Կենդանական աշխարհի վերաբերյալ՝ կանխարգելման սկզբունքը պահանջում է, որ երբ առաջարկվող գործողության ազդեցությունը տվյալ տեսակների վրա պարզ չէ, ապա կասկածները պետք է հիմք լինեն հօգուտ այդ տեսակների որոշման համար, և գործողությունը պետք է կասեցվի, մինչև կհստակեցվի, որ տվյալ գործողության համար չի պահանջվի անընդունելի զինվճարել, կամ այն չի հանգեցնի տեսակների անհետացմանը»:

Կանաչների միության դերաջարդ

Կանաչների միության կողմնակիցներն ամբողջ աշխարհում քարոզում են իրենց պատկերացումներն այն մասին, թե ինչպես պետք է կառուցել առավել կայուն աշխարհ:

Այս վարժության ընթացքում դուք պետք է օգտագործեք մարդու իրավունքների և բնապահպանական խնդիրների վերաբերյալ ձեր ունեցած գիտելիքները՝ համացանցից վերցված հետևյալ մեջբերումների տեղեկությունների հետ միասին:

«Ինչ էլ որ ասեք, միևնույնն է. կետորսությունը սպառնություն է, իսկ սպառնությունը՝ սխալ է: Անշուշտ, կետերը մարդիկ չեն, սակայն մի՞թե մարդկանցից ինչ-որ բանով պակաս են: Կետերի սպառնությունից հրճվող մարդու մտածելակերպը համընկնում է այն մարդու մտածելակերպին, ով ընդունում է «ոչ լիարժեք» մարդկանց ցեղասպանությունը: Մենք կարծում ենք, որ «մարդու իրավունքներ» արտահայտությունը սոսկ մակերեսային է և չուփնիստական՝ այլ տեսակների նկատմամբ: Խորապես ճշմարիտ է, որ կետերը և որոշ այլ դյուրագագ կաթնասուններ արժանի են ունենալու մարդու իրավունքներ կամ առնվազն «մարդասիրական իրավունքներ», ամենահիմնարար իրավունքները, որոնք մենք համարում ենք մարդասիրական ավանդույթների մի մասը»:

«Կանաչների ընկերությունը կողմ չէ որևէ կետորսական ծրագրի, սակայն մենք դեմ չենք գոյության միջոցներ ապահովող իսկական կետորսությանը: Բայց եթե երբևէ դրանում առևտրային տարր նկատենք, ապա առաջինը հանդես կգանք ընդդեմ նրանց ծրագրի»:

«Ներքոստորագրյալ խմբերը հարգանքով կոչ են անում մակաների ցեղին՝ ետ կանգնել կետորսությունը վերսկսելուց: Բազմաթիվ մշակույթների ներկայացուցիչներ ամբողջ աշխարհում կետերին համարում են սուրբ կենդանիներ, իսկ յուրաքանչյուր տեսակ՝ ինքնին ինքնիշխան ազգ՝ արժանի հարգանքի ու պաշտպանության: Ամեն տարի մոխրագույն կետերն ահռելի տարածություններ են կորցնում-անցնում և ուրախություն պատճառում հազարավոր դիտորդների: Կետերը միայն կարճ ժամանակով են անցնում մակաների ջրերով: Մենք կարծում ենք, որ կարևոր հոգևոր ավանդույթները պետք է պահպանել այն համատեքստում, որ մենք ապրում ենք մի երկրագնդում, որի կենդանական աշխարհը ոչնչացվում է»:

«Գործողություններ հանուն կենդանիների» ցանց և ուրիշներ:

«Ես խորապես ցնցվեցի, երբ լսեցի, որ մենք մտադիր ենք սպանել մոխրագույն կամ ցանկացած այլ տեսակի կետերի ... Մենք անցանք առաջ, կատարեցինք տնային աշխատանքը և պարզեցինք, որ կա առաջարկ՝ մի ցեղի թույլատրելի հինգ մոխրագույն կետ որսալ, և եթե դա նրանց հաջողվի, ապա Կանադայի և Ալյասկայի մի բանի ուրիշ ցեղեր կհայտարարեն. «Եթե նրանք կարող են որսալ, ուրեմն մենք նույնպես կարող ենք»: Եվ ես պարզապես կարծում եմ, որ ամերիկյան ժողովուրդը, որ կետերի նկատմամբ առանձնահատուկ վերաբերմունք ունի ... դժվար թե պատրաստ լինի այս անգամ զբաղվել կետորսությամբ»:

ԱՄՆ ներկայացուցիչ Ջեք Մեթքաֆ:

«2011-2012 թվականին միջազգային հանրությունը ժամանակավորապես կասեցրեց կետորսությունը, կետերը դեռևս վտանգված են: Կետերին լրացուցիչ օգնություն տրամադրելու արդյունավետ մեթոդներից է ապաստարաններ ստեղծելը. դրանք վայրեր են, որտեղ կետորսությունն արգելված է ոչ թե ժամանակավորապես, այլ անժամկետ»:

«20-րդ դարի վերջերս միջազգային միջոցառումները կետերի փաստացի քանակը կետերի տարբեր խմբերում: Խմբերի մեծ մասի չափը հայտնի է մոտավոր՝ 50 տոկոս ճշգրտությամբ: Քանի որ փոփոխությունները դանդաղ են տեղի ունենում, ապա անհնար է մի քանի տարվա ուսումնասիրություններով որոշել՝ խումբը մեծանում է, թե՞ փոքրանում: Այդուհանդերձ, կասկած չկա, որ առևտրային կետորսության հետևանքով կետերի քանակը նվազում է»:

Մեկ րոպե

Խոսքը ընդամենը մեկ րոպե. ո՛չ մի վարանում, ո՛չ մի կրկնություն:

Թեմաները	Սպորտ, համընդհանրացում, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	40 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության ընթացքում մասնակիցները պետք է մեկ րոպեի ընթացքում արագ և ստեղծագործաբար խոսեն սպորտի և մարդու իրավունքների առնչության մասին
Հարակից իրավունքներ	Բոլորը
Նպատակները	- Փոխանակել սպորտին և մարդու իրավունքների խնդիրներին առնչվող գիտելիքներ - Հասկանալ՝ թե որքան փոխկապակցված և անբաժանելի են մարդու իրավունքների խնդիրները - Զարգացնել սեփական կարծիքն արտահայտելու ինքնավստահություն
Նյութեր	- Յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկ դատողություն-թերթիկ - Մեկ գլխարկ - Վայրկյանաչափ կամ վայրկյանների սլաքով ժամացույց
Նախապատրաստում	- Պատճեններ ստորև տրված թերթը և կտրտել դատողություն-թերթիկները: - Ծալեք այդ կտորները և դրեք գլխարկի մեջ:

Ցուցումներ

1. Խնդրեք մարդկանց՝ նստել շրջանաձև:
2. Շրջանով փոխանցեք գլխարկը: Խնդրեք, որ յուրաքանչյուր մասնակից առանց նայելու ձեռքը մտցնի գլխարկի մեջ ու մեկ թերթիկ վերցնի:
3. Այնուհետև մասնակիցներն ունեն հինգ րոպե՝ առանց դադարի մեկ րոպե իրենց թերթիկի դատողության մասին խոսելու համար: Համաձայն կանոնների՝ չի կարելի կմկմալ կամ կրկնվել:
4. Շարժվեք շրջանով և հերթով խնդրեք յուրաքանչյուր մասնակցի՝ «ելույթ» ունենալ:
5. Յուրաքանչյուր ելույթից հետո 2-3 րոպե ժամանակ տվեք կարճ մեկնաբանությունների համար: Եթե մասնակիցները քննարկելու շատ հարցեր ունեն, գրի առեք թեման և պայմանավորվեք անդրադառնալ դրան վերջում:
6. Երբ բոլորն ավարտեն իրենց խոսքը, անդրադարձեք կիսատ մնացած քննարկումներին ու ավարտեք դրանք:
7. Այնուհետև անցեք վերլուծության և գնահատման:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք գործնական աշխատանքի ընթացքի վերլուծությամբ, այնուհետև շարունակեք խոսել բարձրացված հարցերի մասին:

- Դժվա՞ր էր մեկ րոպե առանց դադարի խոսել տրված թեմաների մասին:
- Որո՞նք էին ամենաբարդ թեմաները. ինչու:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՍՊՈՐՏ

ՀԱՄԱՆԿԱՐԱՐՈՒՄ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐԸ

ԲԱՐԴԱԴՈՒՄԸ

2-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԳԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

ՈՍԿ ՀԱՅԵՇԽՈՒՐԹՈՒՄ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

40 ԲՐՊԵ

Հիշարժան ամսաթիվ

Ապրիլի 7

Առողջապահության
համաշխարհային օր

- Ո՞ր դատողություններն էին ամենավիճելիք. ինչու՞:
- Ո՞ր տեղեկություններն ամենից շատ զարմացրին մասնակիցներին:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժությունը մի քանի աստիճաններ ունի, և հարցերը կարող են մեկնաբանվել տարբեր կերպ: Կարևոր է, որ աշխատեք երիտասարդներին համապատասխանող մակարդակում: Գուցե դուք ցանկանում եք ինչ-որ բան ասել՝ առավել մանրամասն քննարկում խթանելու նպատակով, սակայն զգույշ եղեք՝ չստեղծելու այնպիսի տպավորություն, թե դուք ակնկալում եք «որոշակի պատասխան»:

Եթե կարծում եք, որ ներքոբերյալ դատողությունները ձեր խմբին չեն հետաքրքրում, պատրաստեք ուրիշ դատողություններ:

Խրախուսեք անհամարձակ մասնակիցներին՝ փորձել իրենց ուժերը: Առաջարկեք նրանց՝ փորձել խոսել կես րոպե կամ նույնիսկ ընդամենը քսան վայրկյան, ելույթից առաջ թույլ տվեք նրանց համառոտ զրուցել ընկերոջ հետ կամ ավելի ուշ ելույթ ունենալ:

Տարբերակներ

Կարող եք փոքր խմբում կատարել երկու կամ ավելի պտույտներ: Յուրաքանչյուր պտույտի ընթացքում ամեն մի մասնակից վերցնում է մեկ թերթիկ: Եթե խմբում ընդգրկված են տասնհինգից ավելի մասնակիցներ, բաժանեք այն երկու ենթախմբերի:

Գլխարկից դատողությունների թերթիկներ վերցնելու այս մեթոդը կարելի է հարմարեցնել ցանկացած թեմայի:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Եթե մասնակիցներն ուզում են շարունակել սպորտի թեման և բարձր տրամադրություն ունեն, փորձեք կատարել էջ 251-ի «Սպորտ բոլորի համար» վարժությունը:

Եթե մյուս թեմաներն առանձնահատուկ հետաքրքրություն են հարուցում, ապա էջ 74-ի վարժությունների ցանկում փնտրեք այդ թեմային համապատասխան վարժություն:

Ուղենիշ գաղափարներ

Ընտրեք մեկ խնդիր, որը ցանկանում եք լուծել, և որոշեք ձեր հաջորդ քայլը: Մշակեք ծրագիր, որպեսզի շարունակեք աշխատել ընտրված խնդրի շուրջ: Կապ հաստատեք տվյալ բնագավառում գործող որևէ տեղական կազմակերպության հետ: Ծրագիրն օգտագործեք որպես ուսուցողական հնարք և օգնեք մասնակիցներին՝ վերլուծել, թե խմբային աշխատանքի ինչ հմտություններ և գործնական կարողություններ են նրանք ձեռք բերել:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

«Ինչպես եք խաղում խաղը. սպորտի ներդրումը մարդու իրավունքների պաշտպանության գործում», Համաժողով Սիդնեյում, 1999 թվականի սեպտեմբերի 1-3-ը:

www.hrca.org.au/#sport_and_human_rights:

ԱՈՋԵՌՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դատողությունների թերթիկներ

Սպորտ և մարդու իրավունքներ

Ձեր կարծիքով՝ Ռոմալդոն կարո՞ղ է լինել «Փոփոխության ուժ»։ ԶԻԱԶ-ի համաշխարհային երիտասարդական քարոզարշավի» արժանի հատուկ ներկայացուցիչ։

Սպորտ և մարդու իրավունքներ

Միջազգային կարգի ըմբիշները պետք է հետևեն որոշակի վարքագծի կանոնների։ Նրանք, ովքեր հետագայում խախտում են այս կանոնները, տուգանվում են, օրինակ՝ երբ մարզական որևէ միջոցառում օգտագործում են քաղաքական հայտարարություն անելու նպատակով։ Արդյո՞ք սա մարդու ազատ արտահայտվելու իրավունքի սահմանափակում է։

Սպորտ և մարդու իրավունքներ

Ոստիկանությունն իրավասու է արգելել ֆուտբոլասերներին՝ մեկնել այլ երկրներ ֆուտբոլային խաղեր դիտելու համար, եթե նրանք կասկածում է խաղի ժամանակ անկարգություններ կատարելու մտադրության մեջ։ Արդյո՞ք սա նրանք տեղաշարժման և միավորումների ազատության իրավունքի օրինական սահմանափակում է։

Սպորտ և երեխաներ

Ի՞նչ կասե՞ք այն փառասեր ծնողներին և մարզիչներին, ովքեր ստիպում են երեխաներին՝ մարզվել ժամեր շարունակ։ Ո՞վ պետք է իրավունք ունենա որոշելու երիտասարդի առողջության հետ կապված խնդիրները, և ինչպե՞ս պետք է նրանք անցկացնեն իրենց ազատ ժամանակը։

Սպորտ և քաղաքացիություն

Շատերը ծնվում են մի երկրում, այնուհետև իրենց հայրենիքը համարում են իրենց ուրիշը և դառնում այդ երկրի քաղաքացի։ Այնուամենայնիվ, նրանք շարունակում են աջակցել իրենց ծննդավայրի և ոչ թե այդ երկրի ազգային թիմին։ Ո՞ր երկրի ազգային թիմին պետք է նրանք աջակցեն։

Սպորտ և խտրականություն

Որքանո՞վ են հաշմանդամների Օլիմպիական խաղերը օգնում հաղթահարելու հաշմանդամներին առնչվող նախապաշարմունքները։

Սպորտ և խտրականություն

Անհրաժեշտ է մարզիկների սեռի ստուգումը արդար մրցակցություն ապահովելու համար, թե՞ դա մարդու արժանապատվության և անձնական կյանքի զաղտնիության իրավունքի խախտում է։

Սպորտ և կրթություն

Ձեր կարծիքով՝ պե՞տք է մարզական պարապմունքները լինեն պարտադիր ուղղափառ դպրոցական ուսումնառության ընթացքում։

Սպորտ և սոցիալական իրավունքներ

Կարծու՞մ եք, որ արհեստավարժ մարզիկները պետք է ունենան մուլցիպի իրավունքներ, ինչպիսիք ունեն այլ աշխատողները, օրինակ՝ արհեստակցական միություններ ստեղծելու իրավունքը և աշխատանքից անարդարացի կերպով չհեռացվելու իրավունքը։

Սպորտ և միջավայր

Գոլֆի դասընթացները հաճախ են քննադատվում՝ մարդկանց և շրջակա միջավայրի համար անբարենպաստ լինելու պատճառով, որովհետև դրանք հաճախ անցկացվում են այնպիսի տարածքում, որը տեղաբնակներն օգտագործել են հողագործության և անտառաբուծության համար։ Դրանց խնամքի համար անհրաժեշտ են մեծ քանակությամբ ջուր և թունաքիմիկատներ։ Արդյո՞ք սա գոլֆ դարձնում է մարդու իրավունքների խնդիր։

Սպորտ և սեռային հավասարություն

Որոշ մարդիկ ասում են, որ սեռային խտրականության պատճառով սպորտի առաջատար մարզիչների, ինչպես նաև սպորտի ղեկավարների շրջանում կանայք սակավաթիվ են։ Համաձայ՞ն եք այս դատողության հետ։ Եթե այո, ապա այդ դեպքում ի՞նչ միջոցներ կարելի է ձեռնարկել։

Սպորտ և համընդհանրացում

Մարզական կոշիկներն ու այլ մարզական պարագաներն արտադրվում են Արևելյան Եվրոպայում և Հեռավոր Արևելքում էժան աշխատուժի շահագործմամբ։ Աշխատավորները ցանկանում են շարունակել աշխատանքը, և բոլորտի կոշ չեն անում։ Ի՞նչ կարող ենք մենք որպես սպառողներ անել, որպեսզի խուսափենք այդ աշխատուժի շահագործմանը մասնակից դառնալուց։

Սպորտ և անձի անվտանգություն

Չինաստանում հաճախ են խախտվում մարդու իրավունքները։ Պե՞տք է արդյոք այս երկիրն ընտրվեր 2008 թվականի Օլիմպիական խաղերի անցկացման վայր։

Սպորտ և առողջություն

Ի՞նչ կարելի է անել տեղական մակարդակում՝ թմրամիջոցների օգտագործումը մարզական ասպարեզում կանխելու համար։

Սպորտ և լրատվություն

Ձեր կարծիքով՝ որևէ հեռուստաընկերություն իրավունք ունի՞ զննելու որևէ մարզական միջոցառման թողարկման բացառիկ իրավունքը։

Սպորտ և խաղաղություն

Որքանո՞վ են մրցակցային մարզաձևերը խթանում համագործակցությունն ու փոխըմբռնումը մարդկանց միջև։

Սպորտ և աղքատություն

Ձեր կարծիքով՝ քաղաքական գործիչները ձեր երկրում օգտագործո՞ւմ են սպորտը կամ մարզական միջոցառումները՝ քաղաքական և տնտեսական խնդիրներից մարդկանց ուշադրությունը շեղելու նպատակով։

Սպորտ և աղքատություն

Շատ երկրներում սպորտը, և մասնավորապես ֆուտբոլը, անհատներին աղքատության հաղթահարման ամենագիր է առաջարկում։ Հետևաբար պե՞տք է արդյոք, որ աղքատ երկրները առավել մեծ ուշադրություն դարձնեն ֆուտբոլին։

Մեկ քայլ առաջ

Ամեն ինչ բխում է ուրիշների իրավունքներից ու դրանք հարգելու իմ մշտական պարտականությունից:

Էմանուել Լեվինա

Թեմաները	Խտրականություն և այլատյացություն, աղքատություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	10-ից 30
Ժամանակը	60 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Մենք բոլորս հավասար ենք, սակայն ոմանք մյուսներից ավելի հավասար են: Այս վարժությունը մասնակիցներին հասարակության մեջ իրենց ուրիշների դերում զգալու հնարավորություն է տալիս: Քննարկվող խնդիրներից են. ■ Հաճախ խտրականության և օտարման պատճառ հանդիսացող սոցիալական անհավասարությունը ■ Կարեկցանքն ու դրա սահմանները
Նպատակները	■ Խրախուսել կարեկցանքն այլոց նկատմամբ, ովքեր տարբեր են ■ Իրազեկել մասնակիցներին հասարակության մեջ առկա անհավասար հնարավորությունների մասին ■ Նպաստել այն հնարավոր հետևանքների գիտակցմանը, որոնք կարող են ի հայտ գալ որոշակի սոցիալական փոքրամասնությունների կամ մշակութային խմբերի պատկանելու պատճառով
Նյութեր	■ Դերաքարտեր ■ Ազատ տարածություն (միջանցք, մեծ սենյակ կամ բակ) ■ Չայներիզով կամ լազերային սկավառակով նվագարկիչ և մեղմ երաժշտություն
Նախապատրաստում	■ Ուշադրությամբ ընթերցեք վարժությունը: Աչքի անցկացրեք «Իրավիճակների և դեպքերի» ցանկը, հարմարեցրեք դրանք այն խմբի կարիքներին, որի հետ դուք աշխատում եք: ■ Յուրաքանչյուր մասնակցի համար մեկ դերաքարտ պատրաստեք: Արտագրեք կամ պատճենահանեք «Իրավիճակների և դեպքերի» (հարմարեցված) ցանկը, կտրատեք այն ու ծալեք:

Ցուցումներ

1. Միացրեք մեղմ երաժշտություն, հանգստացնող միջավայր ստեղծեք: Որպես այլ-ընտրանք՝ մասնակիցներին խնդրեք լռություն պահպանել:
2. Պատահականորեն ընտրված մեկական դերաքարտ բաժանեք մասնակիցներին և խնդրեք ոչ ոքի ցույց չտալ:
3. Առաջարկեք նրանց՝ մտնել (ցանկալի է՝ հատակին) և կարդալ քարտերը:
4. Այժմ նրանք պետք է փորձեն դերի մեջ մտնել: Նրանց օգնելու համար ընթերցեք ներքոնշյալ հարցերից մի քանիսը՝ յուրաքանչյուրից հետո ընդմիջելով, որ մասնակիցները խորհեն և ընդհանուր պատկերացում կազմեն իրենց ամձի ու կյանքի վերաբերյալ.
 - Ինչպիսի՞ մանկություն եք ունեցել: Ինչպիսի՞ տան մեջ եք ապրել: Ի՞նչ խաղեր եք խաղացել: Ի՞նչ աշխատանք եք կատարել ձեր ծնողները:
 - Ինչպիսի՞ն է ձեր առօրյան այժմ: Որտե՞ղ եք դուք շփվում մարդկանց հետ: Ի՞նչ եք անում առավոտյան, կեսօրին և երեկոյան:

- Ինչպիսի՞ն է ձեր կենսակերպը: Որտե՞ղ եք բնակվում: Որքա՞ն գումար եք վատակում ամեն ամիս: Ինչո՞վ եք զբաղվում ազատ ժամանակ: Ի՞նչ եք անում արձակուրդներին:
 - Ի՞նչն է անհանգստացնում և վախեցնում ձեզ:
5. Այժմ մասնակիցներին խնդրե՛ք՝ լուռ կանգնել կողք կողքի (մեկնարկային շարք կազմել):
 6. Հայտնե՛ք մասնակիցներին, որ պատրաստվում եք իրավիճակների կամ դեպքերի մի ցանկ ընթերցել: Յուրաքանչյուր «այո» պատասխանի դեպքում նրանք պետք է մեկ քայլ առաջ գան: Այլ դեպքերում՝ պետք է կանգնած մնան իրենց տեղերում:
 7. Մեկ-մեկ ընթերցե՛ք իրավիճակները: Յուրաքանչյուր ընթերցումից հետո ընդմիջե՛ք, որ մասնակիցները հնարավորություն ունենան մեկ քայլ առաջ գալ և համեմատել իրենց՝ մյուսների նկատմամբ զրաված դիրքը:
 8. Խաղի վերջում խնդրե՛ք մասնակիցներին՝ ամրագրել իրենց վերջնական դիրքը: Այնուհետև նրանց մի քանի թույլ տվե՛ք դերից դուրս գալու համար՝ նախքան քննարկումը լիակազմ միատուն:

Վերլուծություն և գնահատում

Այս փուլը սկսե՛ք այն հարցի քննարկումից, թե ինչ տեղի ունեցավ, և պարզե՛ք մասնակիցների վերաբերմունքը խաղին: Այնուհետև քննարկե՛ք բարձրացված խնդիրները և այն, ինչ սովորել են խաղի ընթացքում:

1. Ինչպիսի՞ զգացողություններ ունեին մասնակիցներն իրենց տեղերում կանգնած կամ քայլ կատարելիս:
2. Հաճախ առաջ զնացող մասնակիցները ո՞ր պահին տեսան, որ մյուսները նկատելիորեն հետ են մնում իրենցից:
3. Որևէ մեկը զգա՞ց, որ եղան պահեր, երբ իր հիմնական մարդկային իրավունքներն անտեսվում են:
4. Կարո՞ղ են մասնակիցները կռահել միմյանց դերերը: (Մասնակիցներին թույլ տվե՛ք բացահայտել իրենց դերերը քննարկման այս փուլում):
5. Դյուրի՞ն, թե՞ դժվար էր տարբեր դերեր կատարելը: Մասնակիցներն ինչպե՞ս են պատկերացնում այն մարդուն, որի դերը ստանձնել են:
6. Այս վարժությունը որևէ կերպ արտացոլո՞ւմ է հասարակության վիճակը: Ինչպե՞ս:
7. Յուրաքանչյուր դերակատարի ո՞ր իրավունքներն էին վտանգված: Որևէ մեկը կարո՞ղ է փաստել, որ իր իրավունքները չէին հարգվում, կամ որ իրենք չէին կարողանում կիրարկել դրանք:
8. Ինչպիսի՞ առաջնահերթ քայլեր պետք է ձեռնարկվեն՝ հասարակության մեջ առկա անհավասարություններին դիմակայելու համար:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե այս վարժությունը դրսում եք կատարում, համոզվե՛ք, որ մասնակիցները լսում են ձեզ, հատկապես եթե աշխատում եք մեծ խմբի հետ: Ձեր խոսքը մասնակիցներին փոխանցելու համար կարող եք դիմել Ձեր օգնականներին:

Խաղի սկզբում՝ դերին նախապատրաստվելու փուլում, մասնակիցներից ոմանք կարող են ասել, որ շատ քիչ բան գիտեն այն մարդու մասին, որի դերը պետք է կատարեն: Բացատրե՛ք նրանց, որ դա կարևոր չէ, և որ նրանք պետք է «օգտվեն» իրենց երևակայությունից ու լավագույնս կատարեն առաջադրանքը:

Այս վարժությունը կարևորվում է նրանով, որ ակնհայտ է դարձնում հեռավորությունը մասնակիցների միջև, հատկապես՝ խաղի վերջում, երբ առաջ զնացողների և տեղում կանգնածների միջև տարածությունն աստիճանաբար մեծանում է: Խաղի ազդեցությունը մեծացնելու համար անհրաժեշտ է դերերը հարմարեցնել մասնակիցների իրական կյանքին: Այդ փոփոխությունները կատարելիս՝ հետևե՛ք, որ դերերը բաշխվեն այնպես, որ հնարավորինս քիչ թվով մասնակիցներ կարողանան առաջ քայլել (այսինքն՝ տալ «այո» պատասխան): Նույն մոտեցումը կարող եք կիրառել նաև այն դեպքում, երբ մեծ խմբի հետ եք աշխատում, և անհրաժեշտ է լրացուցիչ դերեր հորինել:

Վերլուծության և գնահատման ընթացքում հարկ է քննարկել, թե ինչպես մասնակիցները տեղեկություններ ստացան այն կերպարի մասին, որի դերը ստանձնել են. անձնական փորձի՞ց, թե՞ տեղեկության այլ աղբյուրներից (լուրեր, գրքեր, երգիծապատումներ): Նրանք համոզվա՞ծ են, որ կերպարների վերաբերյալ տեղեկությունները և պատկերացումները հավաստի են: Ահա այս կերպ դուք կարող եք ցույց տալ, թե ինչպիսի ազդեցություն ունեն կարծրատիպերն ու նախապաշարմունքները:

Հիշարժան ամսաթիվ

Ղեկավարների 18
Վտարանդիների
միջազգային օր

Այս վարժությունը հատկապես կարևոր է իրավունքների տարբեր սերունդների միջև (քաղաքացիական, քաղաքական և սոցիալական, տնտեսական, մշակութային) զուգահեռներ անցկացնելու ու դրանց մատչելիությունն ապահովելու առումով: Աղքատության և սոցիալական մեկուսացման հիմնահարցերը ոչ միայն պաշտոնապես ամրագրված իրավունքների խնդիրն է, թեև վերջինս նաև գոյություն ունի, օրինակ, փախստականների և քաղաքական ապաստան փնտրողների դեպքում: շատ հաճախ խնդիրն այն է, որ այդ իրավունքները պատշաճ կերպով մատչելի չեն մարդկանց:

Տարբերակներ

Որպեսզի իրականացնելու շատ գաղափարներ ունենաք, և մասնակիցները խորապես ըմբռնեն քննարկվող խնդիրը, նախ աշխատեք փոքր խմբերով, ապա խնդրեք նրանց՝ ներկայացնել իրենց գաղափարները լիակազմ նիստի ընթացքում: Այս դեպքում գուցե օգնականների կարիք չգաք: Նշված մեթոդը կարող էք փորձարկել նաև փոքր խմբերում վերլուծության երկրորդ հատվածի ժամանակ, երբ դերերն արդեն հայտնի են դարձել: Խնդրեք մասնակիցներին՝ քննարկել, թե հասարակության մեջ ո՞վ ավելի քիչ կամ շատ հնարավորություններ ունի, և ի՞նչ առաջնահերթ քայլեր են անհրաժեշտ ու հնարավոր ձեռնարկել անհավասար հնարավորությունների խնդրի լուծման ուղղությամբ: Մեկ այլ տարբերակ՝ մասնակիցներին խնդրեք, որ կերպարներից մեկի օրինակով քննարկեն հնարավոր քայլերը, այսինքն՝ ի՞նչ պարտականություններ ու պատասխանատվություն ունեն իրենք, համայնքն ու կառավարությունն այդ անհատի նկատմամբ:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Ձեր աշխատանքի սոցիալական միջավայրին համապատասխան՝ դուք կարող եք խմբի հետ հանդիպման հրավիրել մշակութային կամ սոցիալական փոքրամասնություններին աջակցող կազմակերպությունների ներկայացուցիչների: Պարզեք, թե տվյալ պահին նրանք ինչ խնդիրների լուծման ուղղությամբ են աշխատում, և ինչպես կարող եք դուք և երիտասարդներն օգնել նրանց: Նման դեմ առ դեմ հանդիպումը ձեզ նաև հնարավորություն կտա վերհանել ու վերլուծել այն նախապաշարմունքներն ու կարծրատիպերը, որոնց հետ բախվել եք քննարկման ընթացքում:

Եթե խումբը ցանկանում է առավել մանրամասնորեն իմանալ ամբողջ աշխարհում կրթության ոլորտում առկա անհավասար հնարավորությունների և դրանց լուծմանն ուղղված միջոցների մասին, ապա կարող եք դիտարկել էջ 191-ի «Կրթություն բոլորի» համար» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Օգտագործեք «Հետագա քայլերի առաջարկներ» բաժնում տրված գաղափարները: Քննարկեք այն միջոցներն ու ուղիները, որոնցով դուք և երիտասարդները կարող եք աջակցել մշակութային կամ սոցիալական փոքրամասնությունների հետ աշխատող կազմակերպություններին ու խմբերին, ինչպես նաև կյանքի կոչեք այդ գաղափարները:

ԱՌՋԵՆՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դերաջարկեր

Դուք գործազուրկ միայնակ մայր եք:	Դուք քաղաքական կուսակցության երիտասարդական թևի ղեկավարն եք (այդ կուսակցությունը ներկայումս իշխանության գլուխ է):
Դուք տեղական դրամատան կառավարչի դուստրն եք: Համալսարանում տնտեսագիտություն եք սովորում:	Դուք մի չին վտարանդու որդին եք, որը սննդի արագ սպասարկման կետի հաջողակ սեփականատերն է:
Դուք ազգությամբ արաբ՝ մահմեդական աղջիկ եք, որն ապրում է իր ջերմեռանդ հավատացյալ ծնողների հետ:	Դուք դուստրն եք այն երկրում հավատարմագրված ԱՄՆ դեսպանի, որտեղ այժմ ապրում եք:
Դուք զինվոր եք, որը պարտադիր զինվորական ծառայության մեջ է:	Դուք ներմուծմամբ և արտահանմամբ զբաղվող մի հաջողակ ընկերության սեփականատերն եք:
Դուք հաշմանդամ երիտասարդ եք, որը միայն անվասայլակով է տեղաշարժվում:	Դուք կենսաթոշակառու եք, որը նախկինում աշխատել է կոշիկի գործարանում:
Դուք 17-ամյա ռոմա կին եք, որը դպրոցի նույնիսկ տարրական դասարանները չի ավարտել:	Դուք մի երիտասարդ թմրամոլ նկարչի ընկերուհին եք:
Դուք ՄԻԱՎ-ի վարակակիր, միջին տարիքի մարմնավաճառ եք:	Դուք 22-ամյա լեսբուհի եք:
Դուք գործազուրկ ուսուցիչ եք, որը լավ չի տիրապետում այն երկրի նոր պետական լեզուն, ուր բնակվում է:	Դուք մորաձևության մոդել եք՝ աֆրիկյան ծագմամբ:
Դուք 24-ամյա փախստական եք Աֆղանստանից:	Դուք 27-ամյա անօթևան երիտասարդ եք:
Դուք անօրինական վերաբնակիչ եք Մալիից:	Դուք հեռավոր լեռնային գյուղում ապրող ագարակատիրոջ 19-ամյա որդին եք:

Իրավիճակներ և դեպքեր

Բարձրաձայն, ներկայացրեք ներքոնշյալ իրավիճակները: Յուրաքանչյուր իրավիճակը ներկայացնելուց հետո ժամանակ տվեք մասնակիցներին՝ առաջ քայլելու և տեսնելու, թե որքան են իրենք հեռացել իրարից:

- Դուք երբևէ լուրջ ֆինանսական դժվարություններ չեք ունեցել:
- Դուք ունեք հարմարավետ բնակարան՝ հեռախոսով և հեռուստացույցով:
- Դուք համոզված եք, որ ձեր լեզուն, կրոնը և մշակույթը հարգված են այն հասարակությունում, որտեղ ապրում եք:
- Դուք համոզված եք, որ հասարակությունը հաշվի է առնում ու հարգում ձեր տեսակետները սոցիալ-քաղաքական հարցերի վերաբերյալ:
- Մարդիկ տարբեր հարցերի շուրջ խորհրդակցում են ձեզ հետ:
- Դուք չեք վախենում, որ ոստիկանները կկանգնեցնեն ձեզ:
- Դուք գիտեք՝ կարիքի դեպքում ուր դիմել խորհրդի և օգնության համար:
- Դուք երբևէ խտրականության չեք ենթարկվել ձեր ծագման պատճառով:
- Դուք ունեք համապատասխան սոցիալական և առողջական պաշտպանվածություն:
- Դուք կարող եք տարին մեկ անգամ արձակուրդ գնալ:
- Դուք կարող եք ձեր ընկերներին հրավիրել տուն:
- Դուք ունեք հետաքրքիր կենցաղ, դրական սպասումներ ապագայից:
- Դուք վստահ եք, որ կարող եք սովորել և աշխատել ձեր ընտրած մասնագիտությամբ:
- Դուք չեք վախենում ենթարկվել ճնշումների, հարձակումների՝ փողոցում կամ լրատվամիջոցների կողմից:
- Դուք կարող եք մասնակցել ազգային կամ տեղական ընտրություններին:
- Դուք կրոնական տոները կարող եք նշել ձեր բարեկամների և մտերիմների հետ:
- Դուք կարող եք մասնակցել արտերկրում կազմակերպվող միջազգային սեմինարներին:
- Դուք կարող եք կինո կամ թատրոն հաճախել առնվազն շաբաթը մեկ անգամ:
- Դուք չեք մտահոգվում ձեր երեխաների ապագայի համար:
- Դուք կարող եք նոր հագուստ գնել առնվազն երեք ամիսը մեկ անգամ:
- Դուք կարող եք սիրել՝ ում ուզեք:
- Դուք զգում եք, որ ձեր արհեստավարժությունը գնահատվում և հարգվում է այն հասարակությունում, որտեղ ապրում եք:
- Դուք կարող եք օգտվել համացանցից:

Մեր ապագաները

Մեր առաջընթացի փորձաքարն այն չէ, թե արդյո՞ք ավելացրել ենք նրանց հարստությունը, ովքեր շատ ունեն, այլ այն, թե արդյո՞ք ապահովում ենք բավարար միջոցներ նրանց համար, ովքեր քիչ ունեն:

Ֆրանկլին Դ. Ռուզվելտ

Թեմաները	Երեխաներ, շրջակա միջավայր, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	15-ից 20
Ժամանակը	60 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության ժամանակ մասնակիցները նկարում, մտորում և քննարկում են սերնդի ապագային առնչվող իրենց հույսերն ու մտահոգությունները: Շոշափվող հարցերը ներառում են՝ ■ Ապագա սերունդների վրա ազդող բնապահպանական խնդիրներ ■ Երիտասարդներ ու ընտանիք ■ Համայնքային կյանք
Հարակից իրավունքներ	■ Կարծիք ունենալու և տեղեկատվության մատչելիության իրավունք ■ Երեխայի կենսական շահերին առնչվող հարցերում լսելի լինելու իրավունք ■ Պատշաճ կենսապայմանների իրավունք
Նպատակները	■ Խորացնել գիտելիքներ համայնքային կյանքի, իրավունքների և պարտականությունների մասին ■ Խթանել ազատորեն քննարկելու, թիմում աշխատելու և հեռանկար ձևակերպելու հմտություններ ■ Աշխարհը դիտել որպես զարգացող և անսահմանափակ հնարավորություն, որում յուրաքանչյուր երիտասարդ կարող է իր դրական կամ բացասական ներդրումն ունենալ
Նյութեր	■ Թուղթ՝ սևագրության համար ■ Թղթի մեծ թերթեր՝ վերջնական ուրվագծի համար ■ Ներկեր, գրիչներ և նշագրիչներ ■ Նյութեր կոլաժի համար, գունավոր թուղթ, ամսագրեր, ոստեր, բրինձ, լոբի, չոր տերևներ, խեցիկներ և այլն ■ Սոսիսներ ■ Թաղամասի/քաղաքի քսան տարվա վաղեմության նկարներ կամ լուսանկարներ (ըստ ցանկության)

Ցուցումներ

1. Ներկայացրեք ժամանակի ընթացքում փոփոխվելու հասկացությունը: Խնդրեք մասնակիցներին՝ հետադարձ հայացք նետել այն տարիներին, երբ իրենք ավելի երիտասարդ էին և հիշել, թե ինչպիսին էին իրենց տներն ու փողոցները, և թե ինչպես են դրանք փոխվել: Արդյո՞ք ուսումնական կենտրոնի սենյակներից որևէ մեկը վերածնավվել է, կամ արդյո՞ք նոր կահույք կա: Արդյո՞ք թաղամասում նոր կառույցներ կան: Մարդկանց խնդրեք մտածել, թե ինչու են այս փոփոխությունները տեղի ունեցել, և ով է որոշել, թե ինչ և ինչպես պետք է նորացվի:
2. Մասնակիցներին խնդրեք մտքերի գրոհ կազմակերպել այն մասին, թե ինչպիսի փոփոխություններ կլինեին, եթե մարդիկ իրենց հետ խորհրդակցած լինեին:
3. Այժմ զուգահեռներ տարեք այլոց վրա ազդող որոշումների կայացման և մարդու իրավունքների միջև: Արդյո՞ք մարդիկ կարծում են, որ մարդու իրավունքները որոշումների ընդունման օգտակար բնագավառ է: Արդյո՞ք ապագա որոշում ըն-

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԵՐԱՅԱՆ ՄԻՋՈՒՄԵՐ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

2-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

15-ԻՑ 20

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

60 ԲՐՊԵ

- դուռնոցների համար մարդու իրավունքներն ավելի կամ պակաս չափով կարևոր կլինեն: Ինչու՞:
4. Խմբին ասացեք, որ տվյալ պահը լավագույն հնարավորությունն է: Ժամն է՝ հնարավորությունն օգտագործելու և մտածելու ապագայի մասին, ուր նրանք ապրելու են, և այդ ապագայի վրա ազդելու մասին:
 5. Մասնակիցներին խնդրեք՝ երեքից չորս հոգուց բաղկացած խմբեր կազմել:
 6. Բաժանեք թուղթը, գրիչները և մասնակիցներին խնդրեք իրենց ապագա իդեալական թաղամասը/քաղաքը նախագծել կամ ուրվագծել: Նրանք ազատ են ստեղծագործելու և սահմանափակված են միայն սեփական երևակայությամբ:
 7. Յուրաքանչյուր խումբ, նախագիծ-պլանի շուրջ համաձայնության գալուց հետո, պետք է այն անցկացնի թղթի մեծ թերթի վրա և նախագիծը լրացնի նկարներով ու կոլաժներով:
 8. Աշխատանքի ավարտից հետո յուրաքանչյուր խմբի խնդրեք հերթականությամբ ներկայացնել իրենց պլանները և այն, թե որտեղից են ծագել նման գաղափարներն ու ինչպես են մշակվել խմբի կողմից: Յուրաքանչյուր ներկայացումից հետո ժամանակ հատկացրեք կարճ հարց ու պատասխանի համար, բայց ընդհանուր քննարկումը թողեք վերլուծության փուլին:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկզբում վերլուծեք, թե մարդիկ խմբերում ինչպես են համատեղ աշխատել, որոշումներ կայացրել ու կատարել հանձնարարությունը:

- Արդյո՞ք յուրաքանչյուրն զգացել է, որ ինքը կարող է մասնակցել և նպաստել աշխատանքին: Արդյո՞ք տարբեր փոքր խմբերը լավագույն ձևով են օգտվել իրենց անդամների անհատական տաղանդներից:
- Ի՞նչ զգացումներ էին ունենում իրենց պլանների վերաբերյալ արձագանքներ ստանալիս:
- Ի՞նչ զգացումներ էին ունենում իրենց պլանների վերաբերյալ արձագանքներ տալիս:
- Արդյո՞ք պատրաստ կլինեին զիջել սեփական գաղափարների որոշ մասը, եթե հարկ լիներ ուրվագծել մեկ դասի կամ խմբի համար նախատեսված ընդհանուր պլան, որը կարտահայտեր այդ դասում կամ խմբում ներգրավված յուրաքանչյուրի կարիքներն ու ձգտումները:
- Արդյո՞ք մարդիկ բավականություն ստացան «սեփական ապագայի կերտողը» լինելու գիտակցումից:
- Արդյո՞ք նրանք հավատում են, որ իրենց գաղափարները երբևէ կիրականանան: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ:
- Արդյո՞ք կարծում են, թե չափահասները պատրաստ կլինեն քննարկելու իրենց պլանները: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ:
- Պլաններում ո՞րն էր ամենամեծ անակնկալը:
- Ի՞նչ իրավունքներ կունենան նրանք՝ որպես քաղաքացիներ ապագայում:
- Ի՞նչ պարտականություններ կունենան նրանք՝ որպես ապագա քաղաքացիներ:
- Ի՞նչ քայլեր կարող են ձեռնարկել երիտասարդներն այժմ, որպեսզի ազդեցություն ունենան այն ժողովրդավարական գործընթացներում, որոնք ձևավորում են նրանց կյանքն ու ապագան:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության անվանումն է՝ «Մեր ապագաները»: Հոգնակի թիվ օգտագործելու նպատակը ընդգծումն է այն իրողության, որ ապագան կանխորոշված չէ. այն այնպիսին է, ինչպիսին մենք ենք դարձնում: Հետևաբար, կան շատ «հնարավոր» ապագաներ, և երիտասարդների դեմ ծառացած մարտահրավերն այնպիսի ապագայի կառուցումն է, որը կարտացոլի նրանց գաղափարները և ձգտումները:

Փոփոխության հայեցակարգը շեշտադրելու նպատակով գուցե ցանկանաք ցուցադրել տեղանքի՝ տասը կամ քսան տարի առաջվա պատկերը ներկայացնող նկարներ: Կարող եք նաև առաջարկել, որ մասնակիցները մտածեն համաշխարհային փոփոխությունների մասին: Օրինակ՝ նրանք պետք է մտածեն այն մասին, որ երեսուն տարի առաջ համացանցն ընդամենը գիտական ֆանտաստիկայի թեմա էր, մինչդեռ մի քանի տարի հետո աշխարհի բոլոր դպրոցները և գրադարանները միացած կլինեն համացանցին:

Եթե դժվարանում են պատկերացնել, թե ինչպիսին պետք է լինի ապագա քաղաքը, դուք կարող եք հուշել նրանց՝ հետևյալ հարցերի միջոցով.

- Ո՞վ է ապրելու այստեղ: Այստեղ ծնված մարդի՞կ, թե՞ մորեկներ: Ի՞նչ տարիքի կլինեն

նրանք: Նրանք ընտանիքներով կապրեն:

- Ինչպիսի՞ն կլինի նրանց առօրյան: Որտեղի՞ց կգնեն օրվա սննդամթերքը: Ինչպե՞ս կտեղաշարժվեն տարածքում:
- Ի՞նչ սոցիալական ծառայությունների կարիք կունենան նրանք (հիվանդանոցներ, ատամնաբուժարաններ և այլն):
- Ինչպիսի՞ն կլինեն նրանց դպրոցները:
- Ինչպիսի՞ն կլինի նրանց սոցիալական կյանքը: Ինչպե՞ս կանցկացնեն ազատ ժամանակը:
- Արդյո՞ք կունենան ընտանի կենդանիներ:
- Ինչպիսի՞ աշխատանքով կգրավվեն:
- Ինչպիսի՞ մոր տեխնոլոգիական զարգացումներ են հնարավոր:
- Իսկ շրջակա միջավայրը: Բնական միջավայրը:

Ֆիշարժան ամսաթիվ

Օգոստոսի 12

Երիտասարդության
միջազգային օր

Տարբերակներ

Այլընտրանքային մեթոդ կարող է լինել «ապագայի անիվների» օգտագործման գաղափարը: Խնդրեք մասնակիցներին՝ աշխատել փոքր խմբերով: Յուրաքանչյուր խումբ ընտրում է մեկ թեմա (օրինակ՝ կրթություն, ընտանիք, համայնք, զբաղվածություն կամ առողջություն) և այդ թեմայով նկարում ապագայի անիվ: Օրինակ՝ շրջակա միջավայրի անիվի անվակումնող կկազմեն ամենակարևոր խնդիրները, իսկ դրանց շուրջ կլինեն այլ համակենտրոն շրջագծերը: «Անվաճաղերը» անիվը կբաժանեն հատվածների, որոնցում մասնակիցները կարող են գրառումներ կատարել, ինչպես, ասենք, չծխել, էլեկտրական մարտկոցներով ավտոմեքենաներ, շատ ծառեր, մաքուր գետեր և այլն:

Ֆերագա քայլերի առաջարկներ

Ավելի շատ բան պարզեք տեղական զարգացման ուղղված պլանավորման ընթացքի և դրա վրա ազդելու հնարավորությունների մասին: Ներգրավվեք դպրոցների, ակումբների կամ միավորումների որոշումների կայացման գործընթացներում՝ խորհրդի հավաքներին մասնակցելու կամ նույնիսկ ընտրություններին ձեր թեկնածությունն առաջադրելու միջոցով: Այլ վարժություններ ևս կան, որ կարող են օգտակար լինել ապագաների տարբերակներն ուսումնասիրելու գործում: Օրինակ՝ «Ճանապարհ դեպի Հավասարության երկիր»-ը դիտարկում է, թե ինչպես հասնել սեռային հավասարության, իսկ «Համացանցի ազդեցությունը»՝ մոր տեխնոլոգիաների ապագայի սցենարները:

Մինչ մենք երազում ենք մեր ապագաների մասին, կարող ենք սկսել ավելի արդար հասարակարգ կառուցելուց: Եթե խումբը կցանկանա դիտարկել կռվազանության թեման և ուսումնասիրել վճռակաճություն ու բոլորի նկատմամբ հարգանք զարգացնելու ձևերը, ապա կարող է կատարել էջ 96-ի «Արդյո՞ք այլընտրանքներ ունենք» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Պլանը տարեք տեղական խորհուրդ և տեսեք, թե արդյո՞ք կարող եք նրանց ներգրավել: Ձեր պլանը կարող է դառնալ քաղաքի/գյուղի պլանի բաղկացուցիչը:

«Նկարի՛ր բառը» խաղ

Ո՛չ միայն նկարիչներն ունեն իրավունքներ:

Թեմաները	Մարդու իրավունքներ, լրատվամիջոցներ, քաղաքացիություն
Բարդությունը	1-ին աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	8 և ավելի
Ժամանակը	45 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա թիմային խաղ է, որի ընթացքում մասնակիցները պետք է նկարեն ստեղծագործաբար՝ պատկերելով մարդու իրավունք-ներին առնչվող մի բառ
Հարակից իրավունքներ	- Կարծիքի և արտահայտվելու ազատության իրավունք - Մտքի ազատության իրավունք - Հավասարություն արժանապատվության և իրավունքների հարցերում
Նպատակները	- Ձարգացնել ՄԻՀՀ իմացությունը - Ձարգացնել թիմային աշխատանքի և ստեղծագործական մտածողության ունակություններն ու այն բանի իմացությունը, թե ինչպես ենք օգտագործում պատկերները - Խթանել համերաշխությունը և հարգանքը բազմակարծու-թյան նկատմամբ
Նյութեր	- Պատի թերթ, որում թվարկված են ՄԻՀՀ հոդվածները - Թղթի մեծ թերթ կամ գրատախտակ ու նշագրիչ՝ հաշիվն ար-ծանագրելու համար - Թղթի թերթեր (Ա4 չափի) և գրիչներ՝ խմբային նկարների հա-մար, յուրաքանչյուր փուլի համար՝ մեկ թերթ ամեն թիմին - Կպչուն ժապավեն կամ կոճգամներ՝ նկարները ցուցադրելու համար
Նախապատրաստում	- Էջ 420-ից՝ ՄԻՀՀ ամփոփ տարբերակն արտագրեք թղթի մեծ թերթի վրա: - Ընտրեք այն իրավունքները, որոնց թեմայով կցանկանայիք, որ խումբն աշխատեր, ցուցակ կազմեք՝ խաղի ընթացքում կի-րառելու համար:

Ցուցումներ

- Խնդրեք, որ մասնակիցները բաժանվեն չորս կամ հինգ հոգուց բաղկացած փոքր խմբերի և իրենց թիմի համար անուն ընտրեն:
- Բացատրեք, որ վարժության ընթացքում նրանք պետք է աշխատեն թիմերով: Դուք պետք է յուրաքանչյուր թիմից մեկական մասնակցի ՄԻՀՀ-ից մի-մի հոդված տաք, որպեսզի նկարի այն: Թիմի մյուս անդամները պետք է կռահեն, թե ինչ իրա-վունք է դա: Առաջինը կռահող թիմը միավոր է վաստակում: Խաղավարտին ամե-նաշատ միավորներ վաստակած թիմը հաղթում է:
- Խնդրեք, որ թիմերը թղթի մի քանի թերթ ու գրիչ վերցնեն և սենյակում նստելու տեղ գտնեն: Թիմերը պետք է այնպես դասավորվեն, որ միմյանց ականջ դնել չկա-րողանան:
- Կանչեք յուրաքանչյուր թիմից մեկ անդամի: Տվեք նրանց ձեր ցուցակում նշված իրավունքներից մեկը, օրինակ՝ «տանջանքների չենթարկվելու իրավունքը» կամ՝ «կյանքի իրավունքը»:

5. Ասացեք, որ նրանք վերադառնան իրենց խմբերը և ստեղծեն այդ իրավունքը պատկերող նկար, իսկ թիմակիցները փորձեն կռահել, թե ո՞ր իրավունքն է դա: Նրանք միայն պատկերներ կարող են նկարել. թվեր կամ բառեր օգտագործել չի կարելի: Խոսել չի թույլատրվում, բացի այն դեպքերից, երբ պետք է հաստատել ճիշտ պատասխանը:
6. Թիմի մյուս անդամները կարող են միայն արտահայտել իրենց կռահումները. նրանք չեն կարող հարցեր տալ:
7. Ամեն փուլից հետո խնդրեք բոլոր նկարիչներին, որ իրենց նկարի վրա գրեն, թե դա ո՞ր իրավունքն էր, անկախ այն բանից՝ նկարն ավարտել են, թե ոչ, և մի կողմ դնեն:
8. Անցկացրեք երկրորդ փուլը. նոր մարդկանց կանչեք, որպեսզի նկարեն, և նրանց հանձնարարեք այլ իրավունք: Իրականացրեք 7 կամ 8 փուլ: Յուրաքանչյուր փուլում տարբեր մասնակիցներ պետք է նկարեն: Փորձեք այնպես անել, որ յուրաքանչյուրը գոնե մեկ անգամ նկարելու հնարավորություն ունենա:
9. Վերջում խմբերին խնդրեք, որ կոճկամներով ամրացնեն իրենց նկարները, որպեսզի հնարավոր լինի համեմատել ու քննարկել տարբեր իրավունքների տարբեր մեկնաբանություններն ու պատկերացումները:

Վերլուծություն և գնահատում

Նախ վերանայեք վարժությունը և ապա առաջ անցեք՝ զրուցելու այն մասին, թե մասնակիցներն ինչ գիտեն մարդու իրավունքների վերաբերյալ:

- Արդյոք դժվա՞ր, թե՞ հեշտ էր մարդու իրավունքները պատկերելը, քան իրենց կարծում էին:
- Ինչպե՞ս մասնակիցներն ընտրեցին որոշակի իրավունքը պատկերելու ձևը: Որտեղի՞ց վերցրին պատկերները:
- Համեմատության ի՞նչ եզրեր կան յուրաքանչյուր իրավունքի տարբեր պատկերումների միջև: Միևնույն հասկացությունը պատկերելու և մեկնաբանելու քանի՞ տարբեր ձևեր կային:
- Երբ բոլոր նկարները դիտարկվեցին, հարցրեք, թե ի՞նչ պարզեցին մասնակիցները. որքա՞ն շատ կամ որքա՞ն քիչ էին իրենց գիտելիքները մարդու իրավունքների մասին:
- Նրանց կարծիքով՝ արդյո՞ք մարդու իրավունքներն էական նշանակություն ունեն իրենց կյանքում: Որոշակիորեն՝ որո՞նք:

Խորհուրդներ վարողներին

Նախքան այս վարժությունը կատարելը՝ դուք պետք է աչքի անցկացնեք ՄԻՀԳ-ը (էջ 421) և պատկերացում ունենաք՝ ինչ ասել է մարդու իրավունքներ. օրինակ, որ դրանք միջազգայնորեն երաշխավորված են, օրենքով պաշտպանված, խարսխված են մարդ էակի արժանապատվության վրա, պաշտպանում են ինչպես անհատներին, այնպես էլ խմբերին, չեն կարող ետ վերցվել, հավասար են, փոխկապակցված և համընդհանուր:

Հարկ կլինի, որ դուք որոշեք, թե ինչպես օգտագործել պատի թերթը: Եթե մասնակիցները շատ քիչ բան գիտեն մարդու իրավունքների մասին, հնարավոր է, որ ցանկանաք պատի թերթն օգտագործել՝ նախքան վարժությունը սկսելը, որպեսզի մասնակիցները որոշ պատկերացում կազմեն, թե ինչ պետք է կռահեն: Եթե մասնակիցներն ավելի շատ գիտելիքներ ունեն, ապա պատի թերթն օգտագործեք վերջում՝ խրախուսելով քննարկման ծավալումն այն իրավունքների մասին, որոնք չեն նկարվել:

Նկատի ունեցեք, որ իրենց վատ նկարիչներ համարող մարդիկ կարող են մտածել, թե նկարելն իրենց համար չափազանց դժվար կլինի: Հավատացրեք նրանց, որ ձեզ պետք չեն արվեստի գործեր, և խրախուսեք, որ բոլորը կփորձեն: Նրանք կարող են զարմանալ:

Նկարելու համար իրավունքներ գտնելու նպատակով օգտագործեք ՄԻՀԳ համառոտ տարբերակը: Առաջարկվող տարբերակներ են՝ կյանքի իրավունք, խոշտանգումներից ազատ լինելու իրավունք, արդար դատավարության իրավունք, խտրականությունից զերծ լինելու իրավունք, անձնական կյանքի գաղտնիության իրավունք, կրթության իրավունք, ստրկությունից ազատության իրավունք, միություններ կազմելու իրավունք, խոսքի իրավունք, ազգության իրավունք, մտքի և խղճի իրավունք, ընտրելու իրավունք, աշխատանքի իրավունք, առողջության իրավունք, սեփականության իրավունք, ամուսնության և ընտանիքի իրավունք, ամուսնության համար կյանքի ընկեր ընտրելու իրավունք:

Տարբերակներ

Եթե ձեր խումբը փոքր է՝ ութ անդամից պակաս, կարող եք խաղալ որպես մեկ խումբ. խնդրեք որևէ մասնակցի՝ նկարել առաջին փուլում, իսկ կռահողը նկարում է հաջորդ փուլում, և այսպես շարունակ:

Հիշարժան ամսաթիվ

Դեկտեմբերի 10

Մարդու իրավունքների օր

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Հնարավոր է, որ խումբը ցանկանա հետազոտել հաշմանդամների իրավունքներին վերաբերող որոշ խնդիրներ՝ օգտագործելով էջ 258-ի «Տեսնել կարողությունը» վարժությունը:

Նկարներով խաղեր

Նկարը հազար բառ է ասում, և լուսանկարչական սարքը չի ստում... բայց գուցե ստու՞մ է:

Թեմաները

Մարդու իրավունքներ, լրատվամիջոցներ, խտրականություն և այլատյացություն

Բարդությունը

1-ին աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

Ըստ հայեցողության

Ժամանակը

30 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Նկարներով աշխատանքը ստեղծագործական է և զվարճալի. ինքնին արժեքավոր լինելով՝ այս վարժությունները միջանձնային հարաբերություններում «սառույցը կոտրելու» հնարավորություն են տալիս: Դրանք կենտրոնացնում են հետևյալ հարցերի վրա.

- կարծրատիպեր
- յուրաքանչյուր անձի յուրովի աշխարհընկալումը
- նկարների օգտագործումը տեղեկատվության և ապատեղեկատվության նպատակներով

Հարակից իրավունքներ

Ցանկացած. պայմանավորված են ցուցադրվող նկարներով և քննարկման դրված հարցերով

Նպատակները

- Բարձրացնել առօրյա կյանքում մարդու իրավունքների կարևորության գիտակցումը
- Ձարգացնել «տեսողական գրագիտության», լսելու և հաղորդակցվելու հմտություններ
- Խրախուսել համակրանք և հարգանք մարդկային արժանապատվության նկատմամբ

1. Ի՞նչ եք տեսնում

Նյութեր

- Նկարներ
- Ստվարաթուղթ, սոսինձ, կաշուն-թափանցիկ ժապավեն (ըստ ցանկության)
- Գրատախտակ, մեծ չափի թղթեր և նշագրիչներ
- Պատի թերթ, որում նշված կլինի ՄԻՂՀ հողվածների ցանկը (արտագրված էջ 420-ի ամփոփ տարբերակից):

Նախապատրաստում

- Պատրաստեք հավաքածու՝ բաղկացած 25 նկարներից, որոնք պատկերում են մարդկանց՝ տարբեր երկրներում և տարբեր իրավիճակներում:
- Նկարները փակցրեք ստվարաթղթի վրա և դիմացկունության համար դրանք ծածկեք կաշուն-թափանցիկ ժապավենով (ըստ ցանկության):
- Համարակալեք նկարները:

Ցուցումներ

1. Նկարները շարք սեղանների վրա:
2. Խնդրեք մասնակիցներին՝ աշխատել անհատապես:
3. Կարդացեք ՄԻՂՀ-ի հողվածներից մեկը և գրեք գրատախտակին:
4. Խնդրեք մասնակիցներին՝ նայել նկարները և ընտրել այն նկարը, որն իրենց կարծիքով լավագույնս է արտացոլում հողվածը:
5. Այնուհետև խնդրեք յուրաքանչյուրին հերթով ասել՝ ո՞ր նկարն են իրենք ընտրել և

ինչու՝:

6. Գրառեք, թե ո՞ր նկարներն են ընտրվել. համարները գրեք գրատախտակին:
7. Կազմակերպեք ևս չորս-հինգ փուլ՝ հիշատակելով ՄԻՉԳ-ի տարբեր հոդվածներ: (Ընտրեք քաղաքացիական ու քաղաքական և սոցիալական ու տնտեսական հարցերին վերաբերող տարբեր հոդվածների համադրություն):

Վերլուծություն և գնահատում

Սկզբում վերլուծեք բուն վարժությունը, այնուհետև քննարկեք, թե ինչ սովորեցին մասնակիցները:

- Դժվա՞ր էր ընտրել տարբեր իրավունքներ ներկայացնող նկարներ: Տարբեր փուլերում մասնակիցները տարբե՞ր նկարներ ընտրեցին, թե՞ նրանց կարծիքով մեկերկու նկարներն ամեն բան ասում էին:
- Արդյո՞ք տարբեր փուլերի ընթացքում տարբեր մասնակիցներ ընտրեցին միևնույն նկարները, թե՞ նրանք միմյանցից շատ տարբեր պատկերացումներ ունեին այն մասին, թե ինչ են արտացոլում տարբեր իրավունքները: Դա ի՞նչ է ասում մեզինքն յուրաքանչյուրի աշխարհընկալման մասին:
- Դիտարկեք գրատախտակի վրայի ցանկը: Ո՞ր նկարներն են առավել հաճախ ընտրվել: Ինչո՞վ էին առանձնահատուկ այդ նկարները: Ինչո՞ւ են դրանք առավել հաճախ ընտրվել: Արդյո՞ք չափը կամ գույնն են դեր խաղացել, թե՞ էականը նկարի բովանդակությունն էր:
- Արդյո՞ք կար որևէ նկար, որն ընտրվեց մի քանի տարբեր իրավունքներ ներկայացնելու համար:
- Կա՞ր մեկը, որ համաձայն չէր մեկ այլ մասնակցի՝ որոշակի նկարի մեկնաբանությանը:
- Կայի՞ն նկարներ, որոնք չընտրվեցին: Կարո՞ղ են դրանք, այնուամենայնիվ, մեկնաբանվել որպես մարդու իրավունք ներկայացնող նկարներ: Ո՞ր իրավունքները: Մասնակիցները պետք է բացատրեն իրենց ընտրության պատճառը:
- Մասնակիցներին հայտնի՞ էր, որ իրենք ունեն այն բոլոր իրավունքները, որոնք շոշափվեցին վարժության ընթացքում: Եթե ոչ, ապա որո՞նց մասին նրանք չգիտեին:
- Ինչպե՞ս են լրատվամիջոցներն օգտագործում և չարաշահում նկարները: Ընտրեք ընթացիկ իրադարձության որևէ օրինակ և վերլուծեք, թե ինչպես է այն ներկայացվում մամուլում ու հեռուստատեսությամբ: Ինչպե՞ս են ներկայացված հարակից իրավունքներին առնչվող հարցերը:

Խորհուրդներ վարողներին

Սահմանափակում չկա այն հարցում, թե որևէ նկար քանի անգամ կարող է ընտրվել: Որևէ որոշակի նկար կարող է ընտրվել մեկ փուլի ընթացքում՝ մի քանի անգամ, կամ էլ՝ ընտրվել տարբեր փուլերի ժամանակ: Այլ կերպ ասած՝ այն կարող է ներկայացնել միևնույն հոդվածը՝ մի քանի հոգու համար, կամ էլ՝ տարբեր հոդվածներ՝ տարբեր մասնակիցների համար:

Նկարների ձեր սեփական հավաքածուն կազմելու վերաբերյալ ավելի շատ տեղեկությունների համար տես՝ էջ 41-ի «Ինչպես օգտվել «ԿՈՂՄՆԱՅՈՒՅՅ»-ից» բաժինը: Կարող եք նկարներ գտնել գունավոր ամսագրերում, ճամփորդական գրքույկներում, հին օրացույցներում, օգտագործել բացիկներ: Հավաստիացեք, որ նկարներից ոչ մեկի վրա՝ նշում չկա, սակայն գրառեք յուրաքանչյուրի սկզբնական բացատրությունը կամ այլ տեղեկություն՝ նկարներին վերաբերող հարցերին պատասխանել կարողանալու համար: Նկարները պետք է պատկերեն «երկրային կյանքի» բազմազան կողմերը: Դրանք պետք է լինեն՝ անհատների և խմբերի, տարբեր տարիքի, տարբեր մշակույթների կրողների և տարբեր կարողությունների տեր մարդկանց պատկերներ: Պետք է լինեն գյուղատնտեսական և արդյունաբերական տարբեր աշխատանքներ կատարող, ակտիվ հանգիստ անցկացնող մարդկանց նկարներ: Համարակալելիս մի՛ փորձեք նկարները կամայականորեն դասակարգել, քանի որ համարակալման նպատակն ընդամենը նկարները հեշտ գտնելն է:

Խմբից և մասնակիցների «տեսողական գրագիտության» ընդհանուր հմտություններից է կախված, թե որքան կարիք կլինի մասնակիցներին ուղղորդել՝ նկարները վերլուծելիս: Վարժության սկզբում կարող եք խմբի հետ համատեղ վերլուծել նկարներից մեկ-երկուսը: Որպես ուղեցույց կարող են օգտագործվել «Լրացուցիչ տեղեկություններ» բաժնում ներկայացված հարցերը:

Տարբերակներ

Կարող եք նաև խնդրել մասնակիցներին՝ ընտրել նկարներից մեկը, որը նրանց կարծիքով առավել լավ է ներկայացնում մարդու իրավունքների գաղափարը: Երբ բոլորը կատարեն իրենց ընտրությունը, խնդրեք նրանց հիմնավորել ընտրությունը:

Հեթազա քայլերի առաջարկներ

Վարձեք կամ գնեք մատչելի լուսանկարչական սարքեր և ձեր համայնքում իրականացրեք «Հայացք մարդու իրավունքներին» վերնագրով լուսանկարելու ծրագիր:

Պատկերները միայն լուսանկարներից չեն ծագում, այլ նաև՝ իրավիճակներից և իրադարձություններից: Հնարավորություն տվեք խմբին «տեսնել» խտրականությունը էջ 220-ի «Մեկ քայլ առաջ» վարժության միջոցով:

Ուղենիշ գաղափարներ

Կազմակերպեք «Հայացք մարդու իրավունքներին» ծրագրով ստեղծված լուսանկարների ցուցադրություն: Որպես այլընտրանք՝ զարգացրեք ստորև նկարագրված «Այլ նկարներով խաղեր» վարժության որոշ գաղափարներ՝ ցուցապաստառներ պատրաստելու և ցուցահանդես կազմակերպելու համար:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Նկարներ «կարդալը» հմտություն է, որը պետք է սովորել և զարգացնել: Մարդիկ գրագիտությունը հասկանում են որպես այբուբենի տառերը ճանաչելու և տպագիր բառերը կարդալու հմտություններ: Սակայն «գրագիտություն» բառն ավելին է ենթադրում: Այն նաև ընդգրկում է տեքստը որպես ամբողջություն հասկանալու, վերլուծելու, և մեկնաբանելու հմտություններ: Ճիշտ նույն կերպ՝ որոշ մարդիկ «տեսողական գրագիտություն» ասելով հասկանում են նկարը «կարդալու» հմտությունը: Նկարը «կարդալու» համար պետք է հարցնել, թե ո՞վ է նկարել այն, ինչու՞ է հենց այդպես նկարել. որո՞նք են շարժառիթները: Դուք պետք է իմանաք նաև, որ նկարն ունի զգայական ազդեցություն և ներգործում է օբյեկտի նկատմամբ ձեր վերաբերմունքի վրա: Նայելով էջ 156-ի «Իրավապաշտպանների» նկարներին, դուք կարող եք ինքներդ ձեզ առաջադրել հետևյալ հարցերը.

Նկարում պատկերվածը. ո՞վ , ի՞նչ , որտե՞ղ, ե՞րբ:

- Ովքե՞ր են պատկերված. ի՞նչ տարիքի և սեռի են, առողջական ի՞նչ վիճակում են, ի՞նչ հարստություն կամ կարգավիճակ ունեն:
- Իրենց մասին ի՞նչ է ասում ինձ նրանց կեցվածքը կամ դեմքի արտահայտությունը:
- Լուսանկարվողը գիտե՞ր, որ իրեն լուսանկարում են: Լուսանկարը «բեմադրված», թե՞ բնական է:
- Ինչպիսի՞ն է շրջապատը: Արդյո՞ք այն ներդաշնակ է տվյալ անձին, թե՞ հակադրության մեջ է:
- Ի՞նչ են նրանք անում: Դա սովորական գործողություն է, թե՞ ինչ-որ առանձնահատուկ բան:
- Ո՞րն է ձեր ընդհանուր տպավորությունն այդ անձից: Այն դրական է, թե՞ բացասական

Ենթատեքստը

- Որտե՞ղ է առաջին անգամ հրապարակվել նկարը: Թերթու՞մ, ամսագրո՞ւմ, թե՞ ճամփորդական գրքույկում: Այլ կերպ ասած՝ այն օգտագործվել է տեղեկատվությա՞մ, վաճառքի՞, թե՞ քարոզչության համար: Ել ինչի՞ համար:
- Նկարի հետ կա՞ արդյոք գլխագիր կամ որևէ այլ տեղեկություն, որն ամրագրում է այն ուղերձը, որը լուսանկարիչը ցանկանում է հասցնել դիտողին:

Տեխնիկական մանրամասներ

- Նկարը սև-սպիտակ է, թե՞ գունավոր: Դա որևէ ձևով ազդե՞ց նկարի՞ ձեզ վրա թողած տպավորության վրա: Արդյո՞ք ավելի մեծ չափի լինելու դեպքում նկարն ավելի մեծ ազդեցություն կունենար:
- Տպավորի՞չ է արդյոք նկարահանման անկյունը:

- Ինչպիսի՞ հատուկ հնարքներ են օգտագործվել, օրինակ՝ մեղմ լուսավորություն կամ աղոտ ֆոնոսավորում: Ինչու՞:
- Արդյո՞ք նկարը միտումնավոր կերպով փոփոխված է: Արդյո՞ք նկարը ստում է: Արդյո՞ք նկարն իրոք այն է, ինչը լուսանկարելու պահին նկարչի առջև էր, թե՞ նկարը շտկելու համար օգտագործվել է համակարգիչ (օրինակ՝ մարդուն ավելի հմայիչ դարձնելու նպատակով):

Ո՞վ է լուսանկարիչը

- Ինչպիսի՞ն են լուսանկարչի և օբյեկտի հարաբերությունները:
- Լուսանկարիչը համակրու՞մ է օբյեկտին:
- Լուսանկարիչը վարձատրվե՞լ է, թե՞ դա սիրողական նկար է:
- Ինչու՞ է լուսանկարիչը ցանկացել նկարել այդ նկարը: Ո՞րն է եղել շարժառիթը: Նկարի միջոցով ի՞նչ է նա մեզ փորձում «պատմել»:

Որպես ամփոփում. Ի՞նչ տեսողական նշաններ կամ կարծրատիպեր ճանաչեցիք: Օրինակ՝ Մարտին Լյութեր Քինգը՝ որպես իր ժողովրդի գլուխ կանգնած քաղաքական առաջնորդ, կամ Նգավանգ Սանդրուլը՝ որպես տիբեթցի գյուղացի: Ինչու՞ են ձեռնարկի խմբագիրները վարժության համար ընտրել հենց այս լուսանկարները: Ի՞նչ ազդեցություն ունեցան լուսանկարները պատկերված անձնավորության նկատմամբ ձեր ունեցած վերաբերմունքի վրա: Դրանք ինչ-որ բան ավելացնու՞մ են այն մարդու մասին ձեր գնահատանքին, ում մասին ընթերցում ու վերընթերցում եք տեքստերում: Ինչպե՞ս: Ինչո՞ւ:

Աղբյուրը: Տեղեկությունը քաղված է «Համախմբում հանուն փոփոխության»-ից (Դասային, սեռային և ռասայական խտրականությունը և լրատվամիջոցները միջազգային համատեքստում), 1992: (103 Լոնդոնի փողոց, Ռեդինգ, RG14QA, Բերքշիր, Անգլիա)

2. Ի՞նչ եք տեսնում Պանչոյի նկարներում

Նյութեր/նախապատրաստում

- Ձեռնարկից լուսապատճենեք Պանչոյի պատկերազարդումները (տե՛ս 5-րդ գլուխը): Եթե հնարավոր է, մեծացրեք դրանց չափը:
- Յուրաքանչյուր փոքր խմբի համար պատրաստեք նկարների պատճենների հավաքածուի մեկ օրինակ:

Ցուցումներ

1. Խնդրեք մասնակիցներին՝ բաժանվել փոքր խմբերի:
2. Ամեն խմբին տվեք Պանչոյի պատկերազարդումների մեկ հավաքածու: Խնդրեք մասնակիցներին՝ նայել բոլոր նկարները և ապա անհատապես ընտրել այն նկարը, որն ամենից առավել են հավանել՝ անկախ պատճառից:
3. Երբ բոլորն ընտրեն, մասնակիցները հերթով պետք է ներկայացնեն իրենց ընտրությունը՝ ասելով, թե՛
 - Ծաղրանկարն ի՞նչ է ասում իրենց:
 - Ինչու՞ են նրանք ընտրել այդ նկարը:
 - Ի՞նչ առնչություններ կան նկարի և իրենց մտահոգությունների ու իրականության միջև:
 - Ինչպե՞ս են նրանք տեսնում նկարի և մարդու իրավունքների միջև եղած կապը:
4. Ամեն ելույթից հետո խմբի մնացած անդամները պետք է կիսեն իրենց տպավորությունները:
5. Երբ բոլորն ավարտեն, հրավիրեք նրանց լիազումար նիստի:

Վերլուծություն և գնահատում

Յուրաքանչյուր խմբին խնդրեք ամփոփ ներկայացնել իրենց տպավորությունները և շարունակեք քննարկումը էջ 230-ի՝ «Ի՞նչ եք տեսնում» առաջին նկարազարդ խաղի հարցերով:

Խորհուրդներ վարողներին

Պանչոյի նկարազարդումները դուք կարող եք օգտագործել այլ ձևերով: Օրինակ՝ խնդրեք մասնակիցներին վերտառություններ պատրաստել, կամ՝ ջնջեք «խոսքի պղպջակների» տեքստերը և առաջարկեք նրանց գրել իրենց սեփականը: Խնդրվում է՝ մասնակիցներին տեղեկացնել նկարիչների հեղինակային իրավունքները հարգելու կարևորության մասին:

3. Նկարի մասը

Նյութեր/մախապատրաստում

- Գտեք նկարներ, որոնք պարզ պատմություն են հաղորդում: Դրանք երկու կեսի բաժանեք այնպես, որ առանձին կտորները դիտողին մղեն՝ նկարը մեկնաբանել բոլորովին այլ կերպ, քան կմեկնաբանեին նկարն իր ամբողջության մեջ դիտելիս:
- Նկարները տեղավորեք տարբեր ծրարների մեջ: Յուրաքանչյուր մասնակցի համար պատրաստեք մեկ փաթեթ՝ երկու ծրարով:

Ցուցումներ

1. Խնդրեք մասնակիցներին՝ զույգերի բաժանվել:
2. Յուրաքանչյուր զույգի տվեք երկու ծրար:
3. Խնդրեք մասնակիցներին՝ հերթով բացել ծրարները և ներսում գտնվող նկարի մի կտորը տալ զուգընկերոջը: Զուգընկերը պետք է ասի, թե իր կարծիքով ինչ և ովքեր են պատկերված նկարում, ինչ են նրանք անում:
4. Այնուհետև առաջին մասնակիցը պետք է զուգընկերոջը փոխանցի նկարի երկրորդ կեսը և հարցնի, թե նրա կարծիքով՝ ինչ է պատկերված արդեն ամբողջական նկարում:
5. Անցեք համառոտ վերլուծության փուլին:
 - Ինչպիսի՞ անակնկալներ եղան:
 - Որքա՞ն հաճախ են մարդիկ ընդունում այն, ինչ տեսնում են՝ մոռանալով, որ գուցե դա «ամբողջ պատմությունը» չէ:

Խորհուրդներ վարողներին

Դուք կարող եք օգտագործել այս վարժությունը որպես «սառուցկոտրուկ»-մախաբան կամ էլ կարող եք զարգացնել այն՝ խնդրելով զույգերին փոխանակել իրենց նկարները մեկ այլ զույգի հետ և կրկնել վարժությունը: Արդյո՞ք մասնակիցների համար երկրորդ փորձն ավելի հեշտ է, թե՞ ավելի փորձության ենթարկող: Ինչու՞:

4. Նկարների վերտառությունները

Նյութեր/մախապատրաստում

- Համարակալված նկարներ
- Թուղթ և գրիչներ, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկական
- Մկրատ և ժապավեն
- Մեծ չափի (Ա3) թղթեր կամ գրատախտակ: Ձեզ անհրաժեշտ է այնքան թերթ թուղթ, որքան նկար կա:

Ցուցումներ

1. Նկարները շարեք սեղանին և խնդրեք մասնակիցներին՝ անհատապես կամ զույգերով վերտառություններ գրել յուրաքանչյուր նկարի համար: Նրանք պետք է կրկիկ գրեն, քանի որ ավելի ուշ կտրատելու են վերտառությունները:
2. Երբ բոլորն ավարտեն, մեկ առ մեկ ցուցադրեք նկարները և ցանկացողներին առաջարկեք կարդալ իրենց վերտառությունները:
3. Նկարը սոսնձեք թղթի մեծ թերթի կենտրոնում և մասնակիցներին խնդրեք սոսնձել իրենց վերտառությունները նկարի շուրջը՝ պատրաստելով «ցուցապաստառ»:
4. Ցուցապաստառները ժապավենով փակցրեք պատին:
5. Անցեք տարբեր նկարների և դրանց վերտառությունների համառոտ վերլուծությանը:
 - Որքանո՞վ էր դժվար վերտառություններ գրելը:
 - Ինչպիսի՞ն պետք է լինի լավ վերտառությունը:
 - Ինչի՞ համար է պետք վերտառությունը, եթե նկարը կարող է հազար բառ ասել:

Խորհուրդներ վարողներին

Վերտառությունների համար գումավոր թուղթ և գրիչներ օգտագործելը ցուցապաստառներն ավելի հրապուրիչ է դարձնում: Յուրաքանչյուր նկարի համար մի քանի վերտառություն պատրաստելու այս եղանակը սովորաբար և՛ զվարճալի է, և՛ սադրիչ: Այսպիսով մասնակիցները ներգրավվում են գործընթացին և նախապատրաստվում աշխույժ քննարկումների: Վերտառությունները հրաշալի միջոց են ցույց տալու, որ յուրաքանչյուր ոք աշխարհն ընկալում է յուրովի, ինչը պետք է հարգել:

5. Խոսքի պղպջակներ

Նյութեր/նախապատրաստում

- Նկարներ՝ ամեն զույգին մեկ, ընդ որում՝ երկու և ավելի զույգ պետք է ստանա միևնույն նկարը
- Թուղթ և գրիչ, մեկական՝ յուրաքանչյուր զույգին
- Սոսիս

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին խնդրեք՝ զույգերի բաժանվել: Բաժանեք նկարները, թղթերը և գրիչները:
2. Առաջարկեք նրանց վերլուծել նկարը՝ պատասխանելով ո՞վ, ի՞նչ, ե՞րբ, որտե՞ղ և ինչպե՞ս հարցերին:
3. Խնդրեք նրանց՝ նկարը սոսնձել թղթի վրա և «խոսքի պղպջակներ» գրել նկարի հերոսների համար:
4. Խնդրեք զույգերին՝ ներկայացնել աշխատանքը, այնուհետև անցեք համառոտ վերլուծության փուլին.
 - Որքանո՞վ էր դժվար վերլուծել նկարները և լրացնել «խոսքի պղպջակները»:
 - Այն զույգերի համար, որոնց մոտ մույն նկարն էր, ինչպե՞ս են համադրվում նկարների վերլուծությունները:
 - Ինչպիսի՞ կարծրատիպերի հանդիպեցին մասնակիցները նկարներում և «խոսքի պղպջակներում»:

Խորհուրդներ վարողներին

Դուք չպետք է խմբին սահմանափակեք միայն մարդկանց նկարներով: Ինչու՞ չընդգրկել նաև կենդանիների նկարներ: Սա կարող է հատկապես արդյունավետ լինել, եթե ցանկանում եք, որ մասնակիցները խոսեն կարծրատիպերի մասին: Դուք կարող եք սկզբում ուշադրություն հրավիրել այն հանգամանքի վրա, թե կենդանիները որքան հաճախ են ծաղրանկարներում հանդիպում որպես կարծրատիպեր, այնուհետև խնդրել խմբին՝ կարծրատիպերի օրինակներ գտնել իրենց նկարներում և «խոսքի պղպջակներում»:

Ֆիշարժան ամսաթիվ

Մարտի 21

Պոեզիայի
համաշխարհային օր

Ովքե՞ր եմ ես

Ես այն եմ, ինչ եմ. դու այն ես, ինչ ես. նա այն է, ինչ է... Բայց բոլորս շատ ընդհանրություններ ունենք:

Թեմաները

Սեռային հավասարություն, խտրականություն և այլատյացություն, քաղաքացիություն

Բարդությունը

2-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

8 և ավելի

Ժամանակը

25 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Այս վարժությունը ներառում է աշխտանքային խմբեր, մտքերի փոխանակություն, նկարչություն և խմբային քննարկում՝ ուսումնասիրելու ինքնության խնդիրները

Հարակից իրավունքներ

- Վրժանապատվության և հարգանքի հավասարություն
- Խտրականության չենթարկվելու իրավունք
- Անձի կյանքի, ազատության և անվտանգության իրավունք

Նպատակները

- Ճանաչել սեփական և այլոց անհատականությունը
- Պարզել, թե ինչ ընդհանրություններ ունենք ուրիշների հետ
- Խթանել համերաշխությունը և հարգանքը

Նյութեր

- Գունավոր գրիչներ և նշագրիչներ, հնարավորության դեպքում՝ յուրաքանչյուր մասնակցին՝ տարբեր գույնի
- Բավարար քանակությամբ թուղթ, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկ թերթ
- Գրատախտակ և նշագրիչներ

Ցուցումներ

1. Որպես նախավարժանք՝ մասնակիցներին խնդրեք զույգերի բաժանվել՝ «բզազ-ցող խմբեր» կազմելու համար: Խնդրեք, որ նրանք ձևացնեն, թե իրենք օտարականներ են, և ներկայանան միմյանց:
2. Այժմ խնդրեք, որ մասնակիցները մտածեն, թե ինչու է հետաքրքիր կամ կարևոր իմանալ այնպիսի մեկի մասին, ում առաջին անգամ ես հանդիպում: Մտքեր փոխանակեք հիմնական տեղեկությունների մասին (օրինակ՝ անունը, տարիքը, սեռը, ազգությունը, ընտանեկան պայմանները, կրոնը, էթնիկ ծագումը, աշխատանքը, կրթությունը, երաժշտական ճաշակը, մարզական և այլ նախասիրությունները, սիրած և չսիրած բաները և այլն):
3. Այժմ բացատրեք, որ մասնակիցները պետք է պարզեն, թե իրենցից յուրաքանչյուրը որքա՞ն ընդհանրություններ ունի խմբի այլ անդամների հետ: Փոխանցեք թուղթ ու գրիչները և բացատրեք, որ նրանցից յուրաքանչյուրն առաջին քայլով պետք է պատկերի իր անհատականությունը: Նրանք իրենց մասին պետք է մտածեն որպես աստղերի: Նրանք ինքնության տարբեր բնութագրիչները ճառագում են դեպի հասարակություն: Խնդրեք, որ մասնակիցները դիտարկեն իրենց ինքնության ութից տասը ամենակարևոր բնութագրիչները և նկարեն իրենց սեփական աստղը:
4. Խնդրեք, որ մասնակիցները շրջեն սենյակով և համեմատեն իրենց աստղերը: Եթե նրանք գտնեն որևէ մեկին, ում հետ ընդհանուր ճառագայթ կամ ճառագայթների խուրձ ունեն, պետք է այդ մասնակցի անունը գրեն տվյալ ճառագայթի մոտ: (Օրինակ՝ Եթե Նարեկը և Գոռը երկուսն էլ «ազգագրական երգի ճառագայթ» ունեն, միմյանց անունները պետք է գրեն այդ ճառագայթի երկայնքով): Այս գործողության համար 15 րոպե ժամանակ հատկացրեք:

5. Այժմ վերադարձեք լիակազմ նիստի և խնդրեք, որ մասնակիցները խոսեն այն մասին, թե որքանով էր յուրահատուկ նրանցից յուրաքանչյուրը: Դուք կարող եք հարցնել.
 - Մասնակիցներն անհատականության ի՞նչ ընդհանուր կողմեր ունեին, ինչպիսի՞նք բացառիկ:
 - Խմբի անդամները որքանով են նման, որքանով՝ տարբեր: Արդյո՞ք մասնակիցներն ավելի շատ նմանություններ, քան տարբերություններ ունեն:
6. Վերջում մտքերի գրոհ անցկացրեք անհատականության այն հատկանիշների վերաբերյալ, որոնք մարդիկ ձեռք են բերում, և այն, որոնցով նրանք ծնվում են: Դրանք գրեք երկու սյունակներում՝ գրատախտակի վրա:

Վերլուծություն և գնահատում

Այժմ սկսեք քննարկել, թե մասնակիցներն ինչ բացահայտեցին իրենց և միմյանց մասին:

- Մասնակիցներն ի՞նչ սովորեցին իրենց մասին: Արդյո՞ք դժվար էր որոշել, թե որոնք էին նրանց անհատականության ամենակարևոր կողմերը:
- Մասնակիցները զարմացած էին աստղերի համեմատության արդյունքներից: Արդյոք նրանք իրենց սպասածից ավելի, թե՞ պակաս ընդհանրություններ ունեին:
- Ի՞նչ զգացողություն ունեցան մասնակիցները խմբի բազմազանության վերաբերյալ: Նրանց կարծիքով՝ իրենց խմբի անդամ լինելը խումբն ավելի հետաքրքիր է դարձնում, թե՞ ավելի է բարդացնում համատեղ աշխատանքը:
- Կայի՞ն անդամների անհատական ինչ-ինչ հատկանիշներ, որոնց ընդգծված վերաբերմունք էին ձգտում ցույց տալ մասնակիցները ասելով՝ ես այդպիսին չեմ: Օրինակ՝ ես ֆուտբոլի, ազգագրական երաժշտության սիրահար չեմ, կենդանիներ չեմ սիրում, քրիստոնյա չեմ:
- Ինչպե՞ս է զարգանում անհատականությունը:
- Մասնավորապես սեռային հարցերի առնչությամբ՝ ո՞ր հատկանիշներն են միջավայրի ստեղծածը, և որոնք՝ ներհատուկ ու անփոփոխելի: Մասնակիցները գրե՞լ էին «աղջիկ» կամ «տղա»: Մարդկանց մտքում սովորաբար ինչի՞ հետ են կապվում «աղջիկ» կամ «տղա» բառերը: Արդյո՞ք այդ զուգորդումները նույնն են երկու սեռերի և բոլոր աղջիկների ու տղաների համար:
- Մարդկանց մասին որքանով են դատում՝ ելնելով նրանց անհատականությունից, և որքանով՝ ելնելով այն խմբից, որին նրանք պատկանում են:
- Մասնակիցների մեջ ի՞նչ զգացողություն է արթնացնում իրենց անհատականությունն ընտրելու ազատություն ունենալը: Ի՞նչ եզրահանգումներ արվեցին իրենց և իրենց հասարակության համար, հատկապես մարդու՝ հավասարության և հարգանքի իրավունքների առումով:

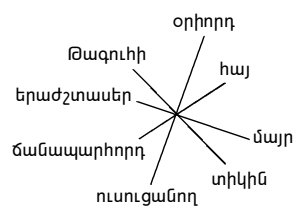
Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության անվանումը սխալ չէ: Դրա նպատակը մասնակիցներին շփոթեցնելն է: Նախավարժանքի ընթացքում կարող եք որոշ մասնակիցների ցուցում տալ, որ նրանք ճիշտ ուղղությամբ մտածեն: Կարող եք որպես օրինակ առաջարկել ձեզ կամ որևէ հորինովի կերպար, ինչպես, ասենք, Թագուհի, օրիորդ, հայ, մայր, ամուսին, ճանապարհորդ, երաժշտասեր:

Յուրաքանչյուր մասնակցի տարբեր գույն շնորհելու նպատակն է՝ մարդկանց հաղորդել այն գաղափարը, որ յուրաքանչյուր ոք յուրահատուկ է, և խումբը կազմված է անհատականությունների ծխածանից: (Համանմանությունը վերաբերում է Հարավային Աֆրիկային, որն իրեն անվանում է «ծխածան ազգ», այսինքն՝ մի ժողովուրդ, որը կազմված է բոլոր «գույների» մարդկանցից): Եթե խումբը մեծ է, և երկու կամ ավելի մասնակիցներ ստիպված են օգտվել միևնույն գույնի գրչից, խնդրեք, որ նրանք տարբեր գրելաոճեր օգտագործեն:

Ցանկության դեպքում՝ կարող եք վարժությունը մի փոքր ավելի բարդացնել՝ առաջարկելով, որ մասնակիցներն իրենց աստղերը նկարեն ավելի կամ պակաս երկար ճառագայթներով կամ ճառագայթների խրճերով՝ ելնելով նրանից, թե որքանով է իրենց անհատականության տվյալ կողմն ընդհանուր կամ մասնավոր: Ավելի երկար ճառագայթները հասնում են հասարակության ավելի խոր շերտերին և, հետևաբար, ավելի ընդհանրական են:

Հետևյալ հարցերից մի քանիսը կարող են արծարծվել մտքերի եզրափակիչ գրոհի

Հիշարժան ամսաթիվ

Օգոստոսի 7

Անդրսեռային
իրավունքների և կրթության
միջազգային օր

ընթացքում (6-րդ քայլում)

▪ Անհատականության տարրերը, որոնք ես կարող եմ ընտրել. անուն, ընկեր, աշխատանք, քաղաքական կուսակցության անդամություն, սիրած երաժշտություն, հագնվելու ոճ, ֆուտբոլային թիմ, որին աջակցում ես, բնակավայրը:

▪ Անհատականության տարրերը, որոնք մեզ տրվում են ի ծնե. սեռ, տարիք, հասակ, աչքերի գույն:

▪ Հնարավոր է, որ անհատականության որոշ տարրեր հակասությունների տեղիք տան, օրինակ՝ ազգությունը, սեռային կողմնորոշումը, կրոնը, որևէ փոքրամասնության անդամ լինելը:

Հակասական կլինի նաև քննարկումն այն մասին, թե ինչպես է զարգանում անհատականությունը, և թե անհատականության ո՞ր տարրերը սոցիալական ծագում ունեն, և որոնք են ներհատուկ ու անփոփոխելի, հատկապես գենդերին և կրոնին վերաբերողները:

Արժի մասնակիցներին խնդրել՝ դիտարկել իրենց սեփական հասունացման ընթացքը և այն, թե անհատականության տարրեր, թերևս նույնիսկ իրենց կարծիքով անփոփոխելի տարրերն ինչպես են փոփոխվել տարիների ընթացքում:

Գուցե ցանկանաք քննարկումներից որոշ եզրակացություններ կատարել, օրինակ՝ մենք բոլորս մարդկային էակներ ենք և ունենք անկապտելի իրավունքներ, որոնք չեն կարող տրվել որպես պարգև և ետ վերցվել՝ անկախ մեր ռասայից, մաշկի գույնից, ունեցվածքից, ծագումից կամ այլ կարգավիճակից:

Հեփազա քայլերի առաջարկներ

Այս վարժությունը կարող է սկիզբ դնել շատ այլ քննարկումների, օրինակ՝ մարդու իրավունքների համընդհանրության, խտրականության և այլատյացության, երեխաների իրավունքների և քաղաքացիության խնդիրների վերաբերյալ:

Եթե խումբը ցանկություն ունի շարունակել անհատականության և սեռային խնդիրների քննարկումը, ապա կարող է կատարել էջ 204-ի «Հերոսուհիներ և հերոսներ» վարժությունը:

Որտե՞ղ ես կանգնած

Արդյո՞ք սոցիալական և տնտեսական իրավունքները միայն հարուստ երկրների քաղաքացիների համար նախատեսված շքեղություններ են:

Թեմաները	Մարդու իրավունքներ, քաղաքացիություն, աղքատություն
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	50 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա քննարկում-վարժություն է, որն անդրադառնում է հետևյալ խնդիրներին. ■ Մարդկային արժանապատվության համար անհրաժեշտ հիմնական տարրերը ■ Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների ու սոցիալական և տնտեսական իրավունքների կարևորությունը փոխադարձ համեմատության մեջ ■ Պետության պարտավորությունները սոցիալական և տնտեսական իրավունքների ոլորտում
Հարակից իրավունքներ	Բոլորը
Նպատակները	■ Հասկանալ քաղաքացիական և քաղաքական, սոցիալական և տնտեսական իրավունքների տարբերությունները ■ Մտածել իրավունքների պաշտպանությանն առնչվող որոշ բարդ խնդիրների մասին ■ Կիրառել ու զարգացնել քննարկելու և փաստարկելու հմտություններ
Նյութեր	■ Դատողությունների թերթիկի մեկ օրինակ ■ Թղթի մեծ թերթեր կամ գրատախտակ, գրիչներ ■ Պարան կամ կավիճ (ըստ ցանկության) ■ Մի՜՜՜ պարզեցված տարբերակի օրինակներ (ըստ հայեցողության)
Նախապատրաստում	Պատրաստեք երկու ցուցապաստառներ, որոնցից մեկի վրա գրված լինի՝ «Համաձայն եմ», մյուսի վրա՝ «Համաձայն չեմ», և դրանք ամրացրեք սենյակի հակադիր ծայրերում՝ այնպես, որ մասնակիցները կարողանան ուղիղ գծով տեղավորվել դրանց միջև: (Գուցե ցանկանաք կավիճով կամ պարանով սահմանազատել դրանք):

Ցուցումներ

1. Սկսեք քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների ու սոցիալական և տնտեսական իրավունքների տարբերություններին առնչվող շատ համառոտ ներածականով:
2. Հինգ րոպե ժամանակ հատկացրեք՝ յուրաքանչյուր խմբի իրավունքների վերաբերյալ մտքերի գրոհ կազմակերպելու համար: Իրավունքները շարադրեք գրատախտակին՝ «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքներ» ու «Սոցիալական և տնտեսական իրավունքներ» վերնագրերի տակ:
3. Բացատրեք, որ պատրաստվում եք կարդալ մի շարք դատողություններ. մասնակիցները դրանց կարող են ավելի կամ պակաս չափով համաձայնել:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐՆԵՐ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

2-րդ աստիճան

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

ՈՍ ԴԱՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

50 րոպե

Հիշարժան ամսաթիվ

Դեկտեմբերի 5

Տնտեսական և սոցիալական
զարգացման համար
կամավորների միջազգային օր

4. Ցույց տվեք երկու հակադիր դիրքերը՝ «Համաձայն եմ» և «Համաձայն չեմ» ցուցապատառները: Բացատրեք, որ մասնակիցները կարող են իրական կամ երևակայական գծի երկայնքով ցանկացած տեղ զբաղեցնել, սակայն պետք է ձգտեն, որքան հնարավոր է, տեղավորվել այն մարդկանց կողքին, որոնց հայացքներն առավել են համընկնում իրենց հայացքներին: Մինչ մասնակիցները կգտնեն իրենց տեղերը, թույլատրվում է համառոտ քննարկում ծավալել:
5. Հերթականությամբ կարդացեք դատողությունները: Տարբերակեք ռիթմը. որոշ դատողություններ պետք է կարդացվեն արագ հերթագայությամբ, մինչդեռ ուրիշների դեպքում գուցե ցանկանաք փոքրիկ դադարներ առնել՝ քննարկման համար:
6. Խթանեք արտահայտվելն ու քննարկումը: Խնդրեք, որ ծայրերին կանգնածները բացատրեն, թե ինչու են զբաղեցրել այդ դիրքերը: Հարցրեք կենտրոնական դիրքում գտնվող որևէ մեկի՝ նրա դիրքը ցույց է տալիս կողմնորոշվածությամբ, թե՞ գիտելիքի պակաս:
7. Թույլ տվեք, որ մասնակիցները, լսելով միմյանց մեկնաբանությունները, փոխեն դիրքերը:
8. Երբ ավարտեք բոլոր դատողությունները, խմբին հրավիրեք՝ վերլուծության փուլին անցնելու համար:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկզբում անդրադարձեք բուն վարժությանը, այնուհետև առաջ անցեք՝ քննարկելու, թե մասնակիցներն ինչ սովորեցին:

- Կայի՞ն հարցեր, որոնց, մասնակիցների կարծիքով, անհմար էր պատասխանել կամ այն պատճառով, որ դժվար էր սեփական կարծիք ձևավորել, կամ այն, որ հարցը վատ էր ձևակերպված:
- Ինչու՞ մասնակիցները քննարկման ընթացքում փոխեցին դիրքը:
- Մասնակիցները զարմացա՞ծ էին խնդրի վերաբերյալ առկա տարածայնության աստիճանից:
- Նշանակություն ունի՞ արդյոք, որ մենք համաձայնության չենք գալիս մարդու իրավունքների հարցում:
- Ի՞նչ եք կարծում, կա՞ն արդյոք «ճիշտ» և «սխալ» պատասխաններ, թե՞ դա պարզապես անձնական ընկալման խնդիր է:
- Հնարավո՞ր է արդյոք, որ երբևէ բոլորը համաձայնության հասնեն մարդու իրավունքների կապակցությամբ:
- Արդյո՞ք էական տարբերություն կա մարդու իրավունքների առաջին երկու «սերունդների» միջև՝ քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքներ ու սոցիալական և տնտեսական իրավունքներ: Հնարավո՞ր է ասել, թե սրանցից ո՞րն է առավել կարևոր:
- Կարի՞ք կա՞, արդյոք, ավելի շատ իրավունքների: Կարո՞ղ է լինել իրավունքների երրորդ սերունդ:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժությունն ընդգրկում է մարդու բոլոր իրավունքները, մասնավորապես՝ սոցիալական և տնտեսական իրավունքները, օրինակ՝ աշխատանքի և ազատ ժամանցի, առողջության և պատշաճ կենսամակարդակի իրավունքներ (ՄԻՀՀ 16, 22-29 հոդվածներ):

Ստորև ներկայացվող դատողությունները նախատեսված են՝ անդրադառնալու համար այն որոշ բանավեճերին, որոնք վերաբերում են մի կողմից՝ քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների, մյուս կողմից՝ սոցիալական և տնտեսական իրավունքների միջև առկա տարբերություններին: Վարժության սկզբում կարիք չկա խորանալու շատ մանրամասների մեջ, քանի որ շատ հարցեր ի հայտ կգան քննարկման ընթացքում:

Այդուհանդերձ, հարցերից երկուսն արժի վեր հանել ներածականի տեսքով: Նախ՝ պարզ տարբերակումը, որ քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքներն այն բարոյական պահանջներն են, որ մենք ներկայացնում ենք կառավարություններին՝ կապված քաղաքացիական և քաղաքական խնդիրների հետ, ինչպես, ասենք, արդար դատավարության, ընտրելու, կարծիք արտահայտելու և այլ իրավունքներ: Իսկ սոցիալական և տնտեսական իրավունքներն այն պահանջներն են, որ կապված են սոցիալական և տնտեսական խնդիրների հետ, ինչպիսիք են անօթևանությունը, անբավարար առողջությունը, աղքատությունը և այլն: Իրավունքների առաջին խումբը կոչում են նաև *առաջին սերունդի* իրավունքներ, երկրորդ խումբը՝ *երկրորդ սերունդի* իրավունքներ՝ ելնելով պատմական այն հերթագայությունից, որով դրանք մարդկանց կողմից ճանաչվել են որպես մարդկային անկապտելի իրավունքներ:

Երկրորդ հարցն այն է, որ որոշ մարդիկ տարբերակում են իրավունքների տարբեր խմբեր:

րը: Պնդում են, որ սոցիալական և տնտեսական իրավունքները կամ պակաս կարևոր, կամ ավելի դժվար երաշխավորելի իրավունքներ են: Ուրիշները համաձայն չեն սրան: Այս բանավեճի մասին ավելի շատ տեղեկություններ կարող եք գտնել գլուխ 4-րդում:

Ստբերի փոխանակման ընթացքում գուցե ցանկանաք մասնակիցներին ՄԻՀ պարզեցված օրինակները բաժանել՝ նրանց հիշողությունները թարմացնելու համար: Կամ էլ ինքներդ կարող եք ընթերցել որոշ հոդվածներ՝ մասնակիցներին խնդրելով որոշել դրանց տարատեսակը: 16 և 22-29 հոդվածներն ընդհանրապես առնչվում են սոցիալ-տնտեսական իրավունքներին:

Կարող եք վարժության նախավարժանքային մասը համեմատաբար արագ անցկացնել՝ շատ ժամանակ չտրամադրելով տարբեր կետերի համեմատական քննարկման ծավալմանը, իսկ այնուհետև ընտրել դատողություններից մեկը կամ երկուսը և դրանք ամբողջ խմբով ավելի մանրամասնորեն քննարկել: Բայց արժի որոշ կետերում քննարկումը դադարեցնել՝ մարդկանց հնարավորություն տալու համար՝ խորհելու ինչպես որոշ կետերի, այնպես էլ այլ դիրքորոշումների վերաբերյալ իրենց կարծիքի մասին:

Տարբերակներ

Այլ դատողություններ կազմեք կամ խմբի անդամներին խնդրեք, որ իրենք կազմեն:

Չեղբայր քայլերի առաջարկներ

Թեմաներից որևէ մեկի վերաբերյալ պաշտոնական բանավեճ կազմակերպեք՝ մասնակիցներին խնդրելով նախապես պատրաստել իրենց փաստարկները, այնուհետև՝ բանավեճի ավարտին, քվեարկություն կազմակերպեք: Կարող եք բանավեճին հրավիրել այլ երիտասարդների կամ հասարակության անդամների:

Մարդու իրավունքների մասին իմանալը կարևոր է, բայց ակտիվ քաղաքացի լինելը ևս էական է, եթե ձգտում ենք, որ պահպանվեն այդ իրավունքները: Կարող եք փորձել էջ 153-ի «Ընտրապայքար» վարժությունը: Այն անդրադառնում է ուրիշներին համոզելու և ձեր տեսակետին բերելու խնդրին:

Ուղենիշ գաղափարներ

Կապ հաստատեք մարդու իրավունքներով կամ սոցիալական ապահովությամբ զբաղվող տեղական որևէ կազմակերպության հետ և պարզեք, թե ինչպես կարող եք ձեր նպաստը բերել:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Ձեռնարկի 4-րդ գլուխն օժանդակ տեղեկություններ է պարունակում իրավունքների տարբեր, ներառյալ «երրորդ սերնդի» իրավունքների մասին:

ԱՌՁԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դատողությունների թերթիկ

- Ավելի կարևոր է գլխավերևում տանիք ունենալ, քան կարողանալ ասել այն, ինչ ցանկանում ես:
- Մարդիկ աշխատելու պարտականություն ունեն, բայց ոչ՝ իրավունք:
- Ցանկացած կառավարության հիմնական պարտականությունն է՝ ապահովել, որ բոլոր քաղաքացիները բավարար ունեն իրենց:
- «Հանգստի և ազատ ժամանցի» իրավունքը շքեղություն է, որ միայն հարուստ երկրները կարող են իրենց թույլ տալ:
- Կառավարության գործը չէ ապահովել, որ մարդիկ չքաղցեն, այլ իրենց՝ մարդկանց:
- Մեր քաղաքացիներին վերաբերվելու մեր ընտրած ձևը միջազգային հանրության գործը չէ:
- Նախքան քաղաքացիների քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին մտախոհվելը՝ աղքատ երկրները պետք է ուշադրությունը սևեռեն բոլորի համար նվազագույն կենսամակարդակ ապահովելուն:
- Տնտեսական ծայրահեղ անհավասարությունը հիմնական իրավունքների խախտում է:
- Սոցիալական և տնտեսական իրավունքներն արտահայտում են ապագայի գաղափարը, սակայն աշխարհն այսօր պատրաստ չէ դրանք երաշխավորել:
- Եթե իրավունքները չեն կարող երաշխավորվել, անիմաստ է դրանց ունենալը:

Պայքար հարստության եվ իշխանության համար

Կյանքում ոմանք մաքառում են իրենց երազանքների, ոմանք՝ հարստության և
իշխանության համար:

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ՄԱՋԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԼՁԻ ՄԼՎԱՏՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱՆՈՒՄՆԱԿՈՒՄ

ԲԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

3-ՐԿ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆՎԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

8-ԻՑ 25

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

90 ԲՈՂԵ

Հարստության աղյուսակ

Անձ հարստություն և իշխանություն (6 և ավելի մետաղադրամ)	Որոշ հարստություն և իշխանություն (3-ից 5 մետաղադրամ)	Քիչ հարստություն և իշխանություն (2 և պակաս մետաղադրամ)

Թեմաները	Աղքատություն, անձի անվտանգություն, համընդհանրացում
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	8-ից 25
Ժամանակը	90 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժությունը նմանակում է հարստության և իշխանության համար պայքարը և աշխարհում առկա անհավասարությունը: Շոշափվող հիմնական հարցերն են՝ ■ Հարստության անհավասար բաշխումը ■ Իշխանության անհավասարակշռությունը և դրա հետևանքները ■ Աղքատության անարդարացիությունը
Հարակից իրավունքներ	■ Արժանապատվության և իրավունքների հավասարության իրավունք ■ Կրթության իրավունք ■ Առողջության, սննդի և կացարանի իրավունք
Նպատակները	■ Ըմբռնել իշխանության և հարստության անհավասար բաշխումից բխող անարդարությունները ■ Քննադատաբար մտածել աղքատության պատճառների ու հետևանքների մասին ■ Ամրապնդել մարդու արժանապատվությունն ու արդարությունը
Նյութեր	■ Մետաղադրամ՝ 120 հատ ■ Գուլպա՝ 3-4 գույգ ■ Մեծ չափի թուղթ և նշագրիչներ՝ 2 թերթ ■ Թուղթ և գրիչներ ■ Ազատ տարածք
Նախապատրաստում	■ Վարժության մասին ամբողջական պատկերացում կազմելու նպատակով՝ աչքի անցկացրեք ցուցումները: Նկատի ունեցեք, որ նմանակումը բաղկացած է երեք մասից. առաջին մաս՝ գոտեմարտ (10 րոպե), երկրորդ մաս՝ նվիրատվություն (10 րոպե), երրորդ մաս՝ տնտեսական արդարության հաստատում (40 րոպե): Վերջում տեղի է ունենում քննարկում: ■ Վերցրեք 20 մետաղադրամ և մի կողմ դրեք: ■ Վտարանդիների դերը խաղալու համար ընտրեք երեք հոգու: ■ Պատրաստեք ցուցապաստառ՝ խաղացողների հարստությունը գրանցելու համար (տե՛ս պատկերազարդումը): ■ Պատրաստեք «Պատվարժան նվիրատուները» խորագրով ցուցապաստառ:

Ցուցումներ

Բացատրեք, որ սա խաղ-նմանակում է: Մասնակիցները միմյանց միջև բաժանելու են աշխարհի հարստությունը և իշխանությունը:

Առաջին մաս: Գոտեմարտ (10 րոպե)

1. Բացատրեք, որ խաղի նպատակն է «ձեռք գցել» որքան հնարավոր է շատ մետաղադրամներ: Կա միայն մեկ կանոն՝ խաղացողները որևէ պահի իրար դիպչելու

- իրավունք չունեն: (Կանոնը խախտելու համար կարող եք նախատեսել տուգանք, օրինակ՝ վճարել մեկ մետաղադրամ):
2. Խնդրեք բոլորին (բացի «վտարանդիների» դերակատարներից)՝ լայն շրջան կազմելով նստել հատակին՝ այնպես, որ խաղի համար բավականաչափ տարածք մնա:
 3. Վերցրեք պահած 20 մետաղադրամները և բաժանեք ցանկացած չորս մասնակցի միջև:
 4. Չորս այլ մասնակիցների տվեք մեկական գույզ գուլպա: Խնդրեք նրանց, որ գուլպաները հագցնեն ձեռքերին և ամբողջ խաղի ընթացքում չհանեն: Մինչև վերլուծության փուլը հետաձգեք ցանկացած քննարկում՝ մետաղադրամները և գուլպաները բաժանելու պատճառների վերաբերյալ:
 5. Շրջանի մեջտեղում շարեք 100 մետաղադրամները:
 6. «Մեկնալի» իրահանգից հետո մասնակիցները պետք է ձգտեն վերցնել այնքան մետաղադրամ, որքան կարող են: Ամենայն հավանականությամբ՝ դա 2 ռուպեից ավելի չի տևի:
 7. Երբ մետաղադրամները կսպառվեն, խնդրեք մասնակիցներին՝ իրենց հարստության մասին զեկուցել խմբի մյուս անդամներին: Հարստության աղյուսակում գրանցեք յուրաքանչյուր մասնակցի անունը և նրա ունեցած մետաղադրամների քանակը:
 8. Խմբին հիշեցրեք, որ այդ մետաղադրամները արտացոլում են աշխարհում նրանց ունեցած հարստության և իշխանության չափը: Նրանց ունեցած գումարն ազդում է իրենց կարիքները (հիմնական կրթություն, որակյալ սնունդ, բարձրակարգ բուժօգնություն, բնակության համապատասխան պայմաններ) և ցանկությունները (բարձրագույն կրթություն, մեքենաներ, համակարգիչներ, խաղալիքներ, հեռուստացույց, պերճանքի առարկաներ) բավարարելու հնարավորությունների վրա: Ենթադրությունները հետևյալն են.
 - վեց և ավելի մետաղադրամ՝ մարդիկ ի վիճակի կլինեն բավարարել իրենց բոլոր հիմնական «կարիքները» և իրենց «ցանկությունները» մեծ մասը
 - երեքից հինգ մետաղադրամ՝ մարդիկ ի վիճակի կլինեն բավարարել իրենց հիմնական կարիքները
 - երկու և պակաս մետաղադրամ՝ մարդիկ գոյատևելու դժվարություններ կունենան՝ հիվանդության, կրթության պակասի, թերսնվածության և կարիքները չբավարարող կացարանի պատճառով:

Երկրորդ մաս: Նվիրատվություններ (10 ռուպե)

1. Ասացեք, որ մասնակիցները ցանկության դեպքում իրենց մետաղադրամները կարող են տալ ուրիշներին: Այնուամենայնիվ, նրանք պարտավոր չեն այդպես վարվել: Տեղեկացրեք, որ նրանք, ովքեր կկիսեն իրենց մետաղադրամներն այլոց հետ, մեծարվելու են որպես նվիրատուների, և նրանց անունները ներառվելու են «Պատվարժան նվիրատուների» ցուցակ:
2. 3-4 ռուպե ժամանակ հատկացրեք մասնակիցներին՝ ցանկության դեպքում մետաղադրամները վերաբաշխելու համար:
3. Այնուհետև հարցրեք նվիրատուների անունները, ինչպես նաև նվիրաբերած գումարների չափը: Այդ անունները ներառեք «Պատվարժան նվիրատուների» ցուցակ:
4. Հարցրեք՝ մետաղադրամների փոխանակության արդյունքում արդյո՞ք փոխվել է որևէ մեկի «դասակարգը». աղյուսակի վրա սլաքով նշեք այդ փոփոխությունները:

Երրորդ մաս: Տնտեսական արդարության հաստատում (40 ռուպե)

1. Մասնակիցներին բաժանեք երեք խմբի՝ ըստ նրանց ունեցած մետաղադրամների քանակի (մեծ հարստություն, միջին հարստություն, փոքր հարստություն):
2. Ամեն խմբում ընդգրկեք մեկ «վտարանդի»: Ուշադրություն դարձրեք՝ ինչպե՞ս են վտարանդիներն արձագանքում այս և ոչ թե մյուս խմբում ընդգրկվելու հանգամանքին. նրանց տեղավորմանն առնչվող յուրաքանչյուր քննարկում թողեք վերջին՝ վերլուծության փուլին:
3. Փոխանցեք գրիչները և թուղթը: Յուրաքանչյուր խմբին հանձնարարեք ստեղծել մետաղադրամների (աշխարհի հարստության) արդար բաշխման ծրագիր՝ տարբեր դասակարգերի միջև հարստության և իշխանության ճեղքվածքը կրճատելու նպատակով: Յուրաքանչյուր խմբի գործողությունների ծրագիրը պետք է՝
 - բացատրի՝ ի՞նչ է անհրաժեշտ անել (եթե ինչ-որ բան պետք է անել),
 - նկարագրի՝ ի՞նչ է ծրագրում անել խումբը և ինչու՞
 - հիմնավորի՝ ինչու՞ է նրա ծրագիրն արդար:
4. Ծրագրերը կազմելու համար խմբերին տասը ռուպե ժամանակ հատկացրեք: Բացատրեք, որ ծրագրի մանրամասների մեջ չափազանց շատ խորանալու հարկ

Համաշխարհային վերաբաժանում

Ձարգացող երկրներում տասը երեխայից մեկը մահանում է նախքան հինգ տարին լրանալը:

Համեմատության համար. Միացյալ Նահանգներում 165 երեխայից մեկն է մահանում նախքան հինգ տարեկան դառնալը:

2005թ. զարգացող երկրներում ընդհանուր 625 միլիոն դպրոցահասակ երեխաներից 104 միլիոնը տարրական դպրոց չի հաճախել: Այդ երեխաներից 60 միլիոնն աղքատներ են (ՄԱԿԳՄԳ):

Աշխարհի բնակչության մեկ հինգերորդը կազմող ամենահարուստ մարդիկ սպառում են բոլոր ապրանքների և ծառայությունների 86 տոկոսը, ինչն ապշեցուցիչ է, այն առումով, որ ամենաաղքատ մեկ հինգերորդը սպառում է ընդամենը 1 տոկոսը:

Կյանքի միջին ակնկալվող տևողությունը ծնվելու պահին, 1995-2000թթ.

Նոր ծնված երեխայի կյանքի ակնկալվող տևողությունը, եթե մահացության տարիքային ցուցանիշները երեխայի ողջ կյանքի ընթացքում մնան նույնը, ինչ նրա ծնվելու պահին են:

ՄԱԿ-ի Ձարգացման ծրագրի 2001թ. հաշվետվությունը

Ճապոնիա	80.5
Նորվեգիա	78.1
Իռլանդիա	76.1
Հունաստան	78.0
Չեխիայի Հանրապետություն	74.3
Ռուսաստանի Դաշնություն	66.1
Սալվադոր	65.4
Հարավային Աֆրիկա	56.7
Հասարակածային Գվինեա	50.0
Ջիմբաբվե	42.9
Ջամբիա	40.5
Սիրիա Լեոնե	37.3

Ծնվելու պահին կյանքի ակնկալվող ամենամեծ և ամենափոքր տևողությունների միջև տարբերությունը 43.2 տարի է:

- չկա. փոխարենը՝ պետք է առանձնացնել մի քանի այնպիսի հնարավոր գործողություններ, որ պետք է կատարվեն աղքատության հաղթահարման համար:
5. Խնդրեք, որ յուրաքանչյուր խումբ նշանակի իր խոսնակին, ով խմբի ծրագիրը կբացատրի մյուսներին և կպատասխանի հարցերին: Առաջարկվող ծրագրերը գրառեք թղթի մեծ թերթի վրա:
 6. Հիմա հայտարարեք, որ տեղի է ունենալու քվեարկություն՝ որոշելու՝ ո՞ր ծրագիրն ընդունել: Քվեների բաշխումը տեղի է ունենաճալու հետևյալ կերպ.
 - «մեծ հարստություն և իշխանություն» ունեցող խմբի յուրաքանչյուր մասնակից՝ հինգ քվե
 - «միջին հարստություն և իշխանություն» ունեցող խմբի յուրաքանչյուր մասնակից՝ երկու քվե
 - «փոքր հարստություն և իշխանություն» ունեցող խմբի յուրաքանչյուր մասնակից՝ կես քվե:
 7. Անցկացրեք քվեարկությունը: Յուրաքանչյուր ծրագրին տրված քվեները գրառեք թղթի մեծ թերթի վրա: Հայտարարեք, թե որ ծրագիրն է իրականացվելու:
 8. Իրականացրեք այդ ծրագիրը՝ անհրաժեշտության դեպքում վերաբաշխելով հարստությունը:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկզբում համառոտ քննարկեք բուն վարժությունը և հարցրեք, թե որքանով այն դուր եկավ մասնակիցներին: Այնուհետև քննարկեք, թե ինչ տեղի ունեցավ, և թե նրանք ինչ սովորեցին: Քննարկումն աշխուժացնելու համար կիրառեք հետևյալ հարցերը.

- Ի՞նչ կարծիքի են մասնակիցները մետաղադրամները ձեռք բերելու և բաշխելու ձևերի մասին: Նրանց նկատմամբ վերաբերմունքն արդա՞ր էր:
- Իրենց մետաղադրամները նվիրած մասնակիցներն ինչու՞ այդպես վարվեցին: Որպեսզի պատվի՞ արժանանան: Որովհետև մեղավոր էին զգում իրենց: Ա՞յլ պատճառով:
- Ինչպե՞ս էին զգում իրենց այն մասնակիցները, ովքեր խաղի երկրորդ մասում մետաղադրամներ ստացան: Շնորհակա՞լ էին: Հո՞վանավորվա՞ծ էին զգում:
- Ի՞նչ կասեիք գուլպաներով մասնակիցների մասին: Ո՞ր խումբն էին նրանք ներկայացնում: Ո՞ր խմբում էին նրանք վարժության ավարտին:
- Ի՞նչ կասեք խմբերին կցված երեք «վտարանդիների» մասին: Նրանց կարծիքով՝ իրենց նկատմամբ վերաբերմունքն արդա՞ր էր: Արդյո՞ք նրանց հետ կատարվածը նմա՞ն է այն բանին, ինչ տեղի է ունենում մարդկանց հետ ամբողջ աշխարհում: Ո՞ր մարդկանց: Արդյո՞ք սոսկ պատահականություն է այն, թե որտեղ ենք մենք հայտնվում վերջում:
- Ի՞նչ տարբերություններ կային հարստության արդարացի բաշխման վերաբերյալ առաջարկված ծրագրերում: Արդյո՞ք ծրագրերն արտացոլում էին առաջարկները կատարած խմբերի հարստության չափը:
- Ինչու՞ որոշ մարդիկ ավելի շատ քվեների իրավունք ունեին, քան մյուսները: Արդյո՞ք սա ճշգրիտ էր ներկայացնում աշխարհում շատ կամ քիչ իշխանություն ունեցողներին:
- Երբ հարստության և իշխանության հարցերում առկա են այսպիսի տարբերություններ, արդյո՞ք ուսնահարվում են մարդու իրավունքները: Եթե այո, ապա՝ ո՞ր իրավունքները:
- Ովքե՞ր են աշխարհի, ձեր երկրի, ձեր համայնքի «ուճկոները» և «չուճկոները»: Ինչպե՞ս են նրանք հայտնվել այդ դիրքում:
- Արդյո՞ք ուճկոները պետք է մտահոգվեն չուճկոների վիճակով: Ինչու՞: Անվտանգության, տնտեսական, բարոյական, կրոնական կամ քաղաքական պատճառներով: Արդյո՞ք սա աղքատության հաղթահարման ճանապարհ է:
- Ի՞նչ կարող են անել չուճկոներն իրենց վիճակը բարելավելու համար: Ինչպիսի՞ քայլեր են ձեռնարկել չուճկոները՝ աշխարհում և ձեր երկրում, հարստության և իշխանության անհավասար բաշխման խնդիրը լուծելու նպատակով:
- Արդյո՞ք կարծում եք, որ ամբողջ աշխարհում պետք է տեղի ունենա հարստության և իշխանության վերաբաշխում: Ինչու՞ այո, ինչու՞ ոչ: Եթե այո, ապա ինչպե՞ս կառաջարկեիք իրագործել դա: Ո՞ր սկզբունքով են հիմնավորվելու փոփոխության վերաբերյալ ձեր առաջարկները:
- Կարո՞ղ են մարդու իրավունքների շուրջ քննարկումներն օգտագործվել՝ օժանդակելու հարստության նոր վերաբաշխմանը:

Խորհուրդներ վարողներին

Վարժության նպատակն է՝ մասնակիցներին իրազեկել աշխարհում իշխանության և հարստության անհավասար բաշխման մասին: Ընդամին, կա վտանգ, որ այն կարող է հաստատել գոյություն ունեցող անհավասարությունները: Այդ պատճառով հարկ է իմանալ խմբի սոցիալ-տնտեսական կառուցվածքը և քննարկումը վարել ըստ այդմ:

Աշխատեք մասնակիցներին հրապուրել խաղով, որպեսզի նրանք ներգրավվեն և իսկապես «գործեն» այնպես, ասես մետաղադրամներն իրենց հարստությունն են: Ասացեք, որ կարող են պահել մետաղադրամները և վարժությունից հետո կամ ընդմիջման ժամանակ այդ փողով ըմպելիք կամ թխվածք գնել:

Ընդգծեք, որ, ինչպես իրական կյանքում, մետաղադրամների մի մասը տալու դեպքում նրանք կորցնում են իրենց հարստության ինչ-որ մասը և դրա ընձեռած առավելությունները:

Եթե չափազանց շոգ է՝ գուլպաներ օգտագործելու համար, ապա օգտագործեք այլ միջոցներ՝ ցույց տալու, որ որոշ խաղացողներ ավելի շատ հարստություն և իշխանություն ունեն, քան մյուսները: Օրինակ՝ որոշ մասնակիցների կարող էք միտումնավոր կերպով պահել և խաղին միանալու հնարավորություն տալ մեկնարկից 15-ից 30 վայրկյան հետո միայն: Որպես այլընտրանք՝ կարելի է խաղացողների մի ձեռքը կապել թիկունքին, կամ եթե նրանք աջիկ են, սահմանել, որ պետք է օգտագործեն ձախ ձեռքը, և հակառակը:

Վերլուծության ու գնահատման հարցերը բարդ են և կարող են պահանջել խոր ու երկարատև քննարկումներ: Եթե ժամանակը կարճ է, կամ խումբը՝ մեծ, ապա կարող էք հարցերը բաժանել փոքր խմբերի միջև: Այդ փոքր խմբերը պետք է ունենան խառը կազմ, այսինքն՝ ընդգրկեն բոլոր շերտերը՝ ներկայացնող մասնակիցների: Ապահովեք, որ տարբեր խմբերը զեկուցեն միստում, որպեսզի յուրաքանչյուրը բոլոր հարցերը լսելու և դրանց շուրջ մտածելու հնարավորություն ունենա:

Ծանոթություն: Այս վարժությունը մեկ այլ վարժության հարմարեցված տարբերակն է՝ վերցված «Տնտեսական և սոցիալական արդարություն. մարդու իրավունքների հեռանկար»-ից (Մարդու իրավունքների ռեսուրս-կենտրոն, Միներսոտայի համալսարան, 1999թ.)

Քեդազա քայլերի առաջարկներ

Կարող էք շարունակել հարցերի քննարկումները կամ մասնակիցներին խնդրել՝ զեկույց պատրաստել: Առաջարկվող թեմաներն են՝

- Ինչպե՞ս են հարստությունն ու իշխանությունն ազդում յուրաքանչյուրի՝ մարդկային իրավունքները և մարդկային արժանապատվությունը պահպանելու կարողության վրա:
- Կա՞ն այնպիսի պարտավորություններ, որոնք առնչվում են հարստության և իշխանության ունենալու հետ:

Խումբը կարող է շարունակել աղքատության թեման և ուսումնասիրել դրա որոշ հետևանքները՝ կատարելով էջ 75-ի «Աղքատության աստղագուշակ» վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Համայնքային կարիքներին ծանոթանալու նպատակով՝ կապեր հաստատեք ձեր համայնքի խոցելի խմբերի հարցերով զբաղվող որևէ կազմակերպության հետ: Այնուհետև մախազիծ կազմեք՝ փորձելով ձեր նպաստը բերել:

Երբեմն խնդրո առարկայի վերաբերյալ պարզապես «խոսք գցելը» լավ քայլ է ինչ-որ բան փոփոխելու առումով: Այդ ձևով դուք կարող էք առաջարկել մարդկանց՝ քննարկել հարստության բաշխման հարցերն իրենց ծնողների և ընկերների հետ:

Պատասխան ռասիզմին

Դպրոցական համայնքի ամեն մի անդամ պատասխանատվություն է կրում ռասիզմի յուրաքանչյուր դրսևորման, ռասիստական բնույթի միջադեպերի հայտնաբերման և դրանց դեմ պայքարելու համար:

Թեմաները	Կրթություն, խտրականություն և այլատյացություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	4-ից 50
Ժամանակը	120 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության մեջ կիրառվում է դերախաղ և արտակարգ միջադեպի վերլուծություն, որոնք մղում են մասնակիցներին՝ վերլուծելու մշակութային տարբերությունների սեփական ընկալումները: Կատարվում է նաև քննարկում, գրվում են խմբային շարադրություններ հետևյալ հարցերի մասին. ■ Սեփական մշակույթի ծիրից դուրս լինելու դժվարությունները ■ Ռասիզմ, կարծրատիպեր և մշակութային տարբերություններ ■ Ինչպես պայքարել ռասիզմի դեմ դպրոցում կամ այլ կրթական հաստատությունում
Հարակից իրավունքներ	■ Իրավունքների և արժանապատվության հավասարություն ■ Խտրականության չենթարկվելու իրավունք ■ Մտքի, խղճի և դավանանքի ազատության իրավունք
Նպատակները	■ Հարուցել հետաքրքրություն մարդու իրավունքների և ռասիզմի նկատմամբ ■ Ձախցից մտադրվող մասնակցության, հաղորդակցության և համագործակցության հմտություններ ■ Խթանել պատասխանատվության, համերաշխության զգացումներ և արդարություն
Նյութեր	■ Մեծ թղթեր կամ գրատախտակ և նշագրիչներ ■ Դերախաղը բեմադրող չորս կամավորներ ■ Արտակարգ միջադեպի դերախաղ և ցուցումներ՝ վարողներին, (առաջին առձեռն նյութ) ■ Դպրոցի (կազմակերպության) ռազմավարություն և ռասիստական բնույթի միջադեպերին վերաբերվող ցուցումներ ■ 2-րդ առձեռն նյութի օրինակներ՝ գործնական առաջարկներ քննարկման համար կամ արտագրեք առաջարկները մեծ թղթի վրա կամ ցուցադրեք դրանք լուսապատկերիչով (ըստ հայեցողության)
Նախապատրաստում	■ Վերլուծեք առաջին առձեռն նյութում տրված արտակարգ միջադեպը և անհրաժեշտության դեպքում հարմարեցրեք ձեր իրավիճակին: ■ Ընտրեք չորս կամավորներ և խնդրեք պատրաստել բեմադրության մեկ շատ կարճ դերախաղ՝ տրված արտակարգ միջադեպի հիման վրա:

Ցուցումներ

Այս վարժությունը կազմված է երկու մասից. առաջին մաս՝ քննարկել, թե ի՞նչ ենք հասկանում «ռասիզմ» ասելով, երկրորդ մաս՝ դպրոցում (կազմակերպությունում) տեղի ունեցած ռասիստական միջադեպերի դեմ պայքարելու քաղաքականության մշակում:

Առաջին մաս: Քննարկում՝ ի՞նչ ենք հասկանում «ռասիզմ» ասելով:

1. Վարժությունն սկսեք ռասիզմի վերաբերյալ մտքերի գրոհով: Ռասիստական բնույթի մի անեկզոտով դուք կարող եք մասնակիցներին մղել արձագանքելու և հարցնել, թե նրանք ինչ են մտածում ռասիզմի մասին: Պատասխանները գրեք մեծ թղթի կամ գրատախտակի վրա:
2. Ռասիստական բնույթի միջադեպերն ու հնարավոր միջնակության թյուրըմբռնումները հաճախադեպ են: Շարունակեք մտքերի գրոհն այն հարցի շուրջ, թե ռասիստներն ամենօրյա ինչպիսի՞ վարքագիծ են դրսևորում:
3. Այժմ աշխատեք տրված միջադեպի շուրջ: Թղթեր և գրիչներ բաժանեք: Խնդրեք մասնակիցներին՝ դիտել դերախաղն ու ներկայացումների յուրաքանչյուր ընդմիջման ժամանակ գրի առնել իրենց կարծիքները հակիրճ ներկայացնող մի քանի հիմնական բառեր:
4. Կամավորներ ընտրեք դերախաղը բեմադրելու համար: Ամփոփ կերպով ներկայացրեք մասնակիցների մեկնաբանությունները.
 - Ի՞նչ են մարդիկ գրի առել առաջին ընդմիջման ժամանակ: Ինչի՞ հիման վրա են մասնակիցները եզրակացություններ արել:
 - Ի՞նչ են մարդիկ գրի առել երկրորդ ընդմիջման ժամանակ: Ի՞նչ հիմքեր ունեն նրանց եզրակացությունները:
 - Ի՞նչ են մարդիկ հասկացել այդ ամենից հետո: Ի՞նչ ենթադրություններ ունեն նրանք:

Երկրորդ մաս: Դպրոցում (կազմակերպությունում) տեղի ունեցող ռասիստական միջադեպերի հետ աշխատելու ռազմավարության մշակում:

1. Ներկայացրեք հաջորդ առաջադրանքը, այն է՝ ռազմավարություն մշակել դպրոցի, ակումբի կամ կազմակերպության համար:
2. Մասնակիցների հաճախած դպրոցի կամ ակումբի զանազան դերակատարների վերաբերյալ հակիրճ մտքերի գրոհ անցկացրեք: Օրինակ՝ դպրոցում կան աշակերտներ կամ ուսանողներ, ուսուցիչներ, ուսմասվար, հավաքարարներ, գրադարանավարներ, դպրոցական ավտոբուսների վարորդներ և վերահսկիչ աշխատակազմ (ինչպես, օրինակ, մարզահրապարակի հսկիչները):
3. Խնդրեք մասնակիցներին՝ բաժանվել չորս կամ հինգ հոգուց բաղկացած փոքր խմբերի՝ քննարկելու դպրոցական համայնքի տարբեր անդամների պարտականությունների և պատասխանատվության շրջանակը՝ կապված ռասիստական բնույթի միջադեպերի հետ: Քննարկման նպատակն է՝ ուղենիշներ մշակել, թե ինչպե՞ս պիտի վերոնշյալ մարդիկ վարվեն այդպիսի միջադեպերի առնչվելիս: Քննարկումների համար խմբերին 30 րոպե ժամանակ տվեք և հանձնարարեք, որ գրատախտակի վրա կարևոր կետերն ընդգրկող հաշվետվություն կազմեն:
4. Հրավիրեք մասնակիցներին լիակազմ միստի՝ իրենց կատարած աշխատանքը ներկայացնելու համար: Խորհուրդ է տրվում, որ վարորդները ներկայացված կետերն ամփոփեն և քաջալերեն մասնակիցներին՝ համեմատելու դրանք իրենց դպրոցում արդեն գործող ռազմավարական ծրագրերի կամ ուղենիշների հետ:
5. Այժմ քաջալերեք յուրաքանչյուր խմբին՝ շարունակելու աշխատանքը խնդրի որևէ մասը (քայլ կամ միջոց) կատարելագործելու ուղղությամբ: Օրինակ. եթե պահանջվում է ռասիզմին և խտրականությանն առնչվող դպրոցական ընդհանուր հայտարարություն գրել, դա պետք է մեկ խմբի հանձնարարել: Խմբերը պիտի նաև քննարկեն, թե ստացված արդյունքներն ինչ ձևերով ներկայացնեն միստում, օրինակ՝ իրենց զգացումները լավագույնս արտահայտելու համար գործածել ոչ միայն գրավոր խոսքը, այլև պատկերներ, կոլաժներ, մարմնի շարժումներ:
6. Նիստի ընթացքում խմբերին խնդրեք՝ ներկայացնել ստացված արդյունքներն ու քննարկել իրենց գաղափարների իրագործման ուղիները:

Վերլուծություն և գնահատում

Սկսեք հենց խաղ-միջոցառման ամփոփումից, իսկ հետո խոսեք այն մասին, թե ինչ են մարդիկ սովորել, և որոնք են նրանց հաջորդ քայլերը:

- Ի՞նչ տարածում ունի ռասիզմը դպրոցում կամ ակումբում, լայն հասարակության շրջանում:
- Որո՞նք են ամենախոցելի խմբերը: Ինչու՞: Արդյո՞ք քսան կամ հիսուն տարի առաջ նույն խմբերն էին ռասիզմի թիրախ հանդիսանում:
- Արդյո՞ք այս միջոցառման արդյունքում փոխվել են մարդկանց պատկերացումները ռասիստական բնույթի միջադեպերի ելթյան վերաբերյալ: Անհրաժեշտ է օրինակներ բերել:
- Ո՞վ է պատասխանատվություն կրում ձեր դպրոցում (կազմակերպությունում) ռասիստական բնույթի միջադեպերը բացառելու համար:

Հիշարժան ամսաթիվ

Մարտի 21

Ռասայական խտրականության
վերացման միջազգային օր

- Կրկին անդրադարձեք քննարկվող միջադեպին: Ինչպե՞ս պիտի վարվեին ուսուցիչները, Աբդալահիի հայրն ու ուսմասվարը՝ արդարացի հանգուցալուծման համար:
- Ռասիստական բնույթի միջադեպերը կանխելու ռազմավարություն ունենալը կարևոր է, սակայն մի՞թե շատ ավելի լավ չէր լինի անհրաժեշտության դեպքում առաջինը դա չկիրառել: Ի՞նչ է կարելի և անհրաժեշտ անել՝ պարզաբանելու ռասիստական վարքագծի պատճառները թե՛ դպրոցում, թե՛ լայն հասարակության շրջանում:

Խորհուրդներ վարողներին

Ծանոթացեք խմբի անդամների կենսագրական տվյալներին և ձեր խաղ-միջոցառումը կազմեք դրանց համապատասխան: Մարդիկ ավելի ակտիվ մասնակցություն կցուցաբերեն խաղ-միջոցառմանը, եթե խմբի համար հրատապ խնդիրներ քննարկվեն: Մյուս կողմից՝ դուք պետք է պատրաստ լինեք այդ քննարկման արդյունքում ի հայտ գալիք հույզերին: Հիշեք, որ անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել դպրոցում խտրականության ենթարկված մասնակիցների հնարավոր հուզական պոռթկումներին: Որևէ քննարկվող միջադեպի կամ իրավիճակի վրա կենտրոնանալու փոխարեն՝ օգտակար կլինի մի շարք օրինակների և զանազան տեսակետների հիման վրա մեկ ընդհանուր պատկեր ձևավորել: Այսպիսի մոտեցումը ձեզ հնարավորություն կընձեռի տարբեր ուժային հարաբերություններ հաշվի առնել. օրինակ, ռասիզմի դրսևորումները նույն տարիքային խմբում՝ հասակակիցների միջև, և ուսուցչի կամ ուսմասվարի կողմից դրսևորվող ռասիզմը:

Եթե ցանկանում եք սկզբում սադրել նրանց և ռասիզմի թեմայով կատակել, ապա կարող եք այնպիսի փոքրամասնության ուղղված կատակ ընտրել, որի ներկայացուցիչներից ձեր դասարանում կամ երիտասարդական խմբում չկան: Յուրաքանչյուր երկրում այլ ազգությունների վերաբերյալ կատակելու ավանդույթներ կան: Կարող եք քննարկումն սկսել՝ խնդրելով խմբին մեկ կամ երկու նման կատակներ անել: Ապա կարող եք շարունակել զրույցը՝ ռասիստական և ոչ ռասիստական կատակների միջև տարբերակումներ մտցնելու ուղղությամբ: Օրինակ՝ պակիստանցիները կամ թուրքերը մացիոնալի՞ստ են, թե՞ ռասիստ: Այս հարցի քննարկումից կարող եք անցում կատարել դեպի ռասիստական կատակի և ռասիստական միջադեպի սահմանումը (տե՛ս ստորև՝ «Լրացուցիչ տեղեկություններ» վերնագրի տակ):

Հնարավոր է նաև, որ երկրորդ մասի վերջում՝ 4-րդ քայլի ընթացքում, եզրակացությունները դեռևս բավարար չլինեն՝ մասնակիցների կողմից հաջորդ քայլում օգտագործվելու համար: Այս դեպքում ցանկալի է օգտագործել «Մի քանի գործնական առաջարկներ քննարկման համար» վերնագրված 2-րդ հուշաթերթիկը և խրախուսել խմբերին՝ զարգացնելու առաջին 4 կետերը:

Տարբերակներ

Խաղ-միջոցառումը կարելի է հարմարեցնել այնպիսի խնդրի վերհանման համար, ինչպիսին է, օրինակ, կռվազանությունը: Եթե մտահոգիչ խնդիրը դա է, ապա, նախքան կռվազանության դեմ ռազմավարական ծրագիր մշակելը, կարող եք դիտարկել էջ 96-ի «Արդյո՞ք այլ ընտրանքներ ունենք» խաղ-միջոցառումը:

Հեթազա քայլերի առաջարկներ

Խնդիրը պարբերաբար վերանայեք, ասենք՝ տարին մեկ կամ երկու անգամ: Անհրաժեշտ է վերանայել առկա ռազմավարությունները՝ համոզվելու, որ դրանք իսկապես ծառայում են իրենց նպատակին: Հասարակության շրջանում կատարվող փոփոխությունների հետ համընթաց՝ անհրաժեշտ է փոփոխել նաև ռազմավարությունները՝ վստահ լինելու, որ դրանք դեռևս բավարարում են փոփոխվող պայմանների պահանջներին:

Խումբը կարող է ցանկություն հայտնել տեսնելու, թե ինչպես է ռասիզմն իր դրսևորումներով մուտք գործում առևտրային ոլորտի որոշումների կայացման գործընթաց: Էջ 110-ի «Դեղամիջոցների մատչելիություն» կոչվող խաղ-միջոցառումը քննարկում է զանազան, այդ թվում ռասիզմին վերաբերող խնդիրներ, որոնք առաջ քաշվեցին 1990 թվականին Հարավ Աֆրիկյան Հանրապետության կառավարության և ՉԻԱՀ-ի բուժման համար դեղամիջոցներ արտադրող ընկերությունների միջև տեղի ունեցած դատական գործի քննության ժամանակ:

Ուղենիշ գաղափարներ

Ձեր դպրոցում կամ կազմակերպությունում շարունակեք ռազմավարություններ մշակել և ապահովեք դրանց իրագործումը: Խումբը կարող է նաև կապ հաստատել այլ երկրներում գործող հակառասիստական ուղղվածության ծրագրերի հետ: Օրինակ՝ այդպիսին է Բելգիայում իրականացվող «Դպրոցներ առանց ռասիզմի» ծրագիրը, ըստ որի՝ դպրոցի աշակերտության առնվազն 60 տոկոսը պետք է մեկ ընդհանուր հակառասիստական հայտարարություն կազմի և ստորագրի այն (www.schoolwithoutracism-europe.org):

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Ռասիզմի սահմանումները

Ընդհանուր առմամբ՝ ռասիզմի բաղկացուցիչ մաս են կազմում այն բարյացակամ կամ անբարյացակամ վարքագիծը, բառերը կամ գործողությունները, որոնց հիման վրա մարդիկ՝ կախված մաշկի գույնից, մշակութային կամ ազգային ծագումից, բարենպաստ կամ անբարենպաստ վիճակում են հայտնվում: Ռասիզմի թե՛ առավել աննկատ և թե՛ բացահայտ դրսևորումները հավասարապես վնասակար են:

Ռասիզմի դրսևորումը ինստիտուցիոնալ մակարդակում՝ կազմակերպության աշխատակազմի կոլեկտիվ մերժումն է՝ պատշաճ և պրոֆեսիոնալ ծառայություններ մատուցել մարդկանց՝ նրանց մաշկի գույնի, մշակութային կամ ազգային ծագման պատճառով: Ռասիզմի վերոնշյալ դրսևորումը երևում կամ ի հայտ է գալիս այն գործընթացների, վերաբերմունքի կամ վարքագծի արդյունքում, որոնք խտրականության են վերածվում չգիտակցված նախապաշարմունքների, տգիտության, անփութության և ռասիստական կարծրատիպերի հետևանքով: Այս ամենն անբարենպաստ իրավիճակ է ստեղծում էթնիկ փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների համար: Ռասիստական բնույթի միջադեպերն ու բռնությունը կարող են տեղ գտնել յուրաքանչյուր հաստատությունում՝ անկախ այնտեղ ուսանող տարբեր ազգային ծագում ունեցող աշակերտների թվից:

Ռասիստական է այն միջադեպը, որը տուժողը կամ որևէ այլ անհատ հենց այդպիսին է ընկալում:

Ո՞ր միջադեպերը կարելի է համարել ռասիստական

Ռասիստական բնույթի միջադեպերի շարքին կարելի է դասել գործողությունների հետևյալ ցանկը.

Ֆիզիկական բռնություն. ներառում է փոքրամասնությունների թե՛ երեխաների, թե՛ չափահասների վրա բռնի հարձակումների ու ֆիզիկական հախքվման առավել ցայտուն օրինակները, ինչպես նաև «թեթևակի» հախքվման դեպքերը, որոնք, սակայն, շարունակվելով՝ կարող են ավելի մեծ վնաս հասցնել:

Խոսքով արտահայտված բռնություն. ակնհայտ օրինակներից են փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներին ուղղված վիրավորանքը և տվյալ անձի կենսագրությունը, ծագումն ու մշակույթով պայմանավորված առանձնահատկությունները (օրինակ՝ երաժշտությունը, հագուստն ու սնունդը) ծաղրելը: Խոսքով արտահայտված բռնության այլ առավել աննկատ դրսևորումներ կարող են հանդիպել ուսուցիչների, աշակերտների կամ այլ մեծահասակների շրջանում: Ասվածի օրինակ կարող են հանդիսանալ ռասիստական բնույթի չմտածված դիտողությունները:

Զիսմագործակցելն ու անհարգալից վերաբերմունքը. դպրոցական կամ կրթական համայնքի անդամների չհամագործակցելը փոքրամասնությունների պատկանող աշակերտների, ուսանողների, ուսուցիչների, ուսուցանողների, երիտասարդական խմբերի առաջնորդների և այլոց հետ, ինչպես նաև նրանց չհարգելը կարող է ռասիստական բնույթի միջադեպի վերածվել, եթե առկա են ռասիստական ուղղվածության դրդապատճառներ, կամ «զոհը» դրանցում ռասիստական ենթատեքստ է տեսնում: Անհարգալից վերաբերմունքը կարող է նաև միտումնավոր չլինել. օրինակ՝ երբ ուսուցիչը կամ մարզիչը աշակերտի մշակութային սովորույթների վերաբերյալ այնպիսի տգիտություն է ցուցաբերում, որ զոհը ստորացված և անհարմար վիճակում է հայտնվում:

Այլ դեպքեր. ռասիստական բնույթի կատակներն ու ռասիստական բառապաշարի գործածումը, ռասիստական թեմատիկայով տարբերանշանների, վերնաշապիկների կրումը, ռասիստական գրառումները շենքերի պատերին, ռասիստական թեմայով գրականության, պաստառների տարածումը, դպրոցական համայնքի ներսում կամ հարևանությամբ գործող ռասիստական կամ ֆաշիստական կազմակերպությունները, մեծահասակների կողմից կարծրատիպերի ստեղծումը, որն էլ կարող է խտրականության հանգեցնել:

Ռասիստական բնույթի բազմաթիվ դեպքեր կարող են առավել աննկատ տեղի ունենալ: Դժբախտ ամենից դժվար խնդիրը նմանատիպ աննկատ կատարվող գործողություններն ի հայտ բերելն ու քննելն է: Աշակերտների կամ ուսանողների հետ կատարվող ռասիստական բնույթի շատ դեպքեր ուսուցիչների կամ մեծահասակների ներկայությամբ չեն կատարվում: Այդ պատճառով կարևորում ենք դպրոցներում ռազմավարական ծրագրերի ստեղծումը. դրանք կօգնեն դպրոցական համայնքի բոլոր անդամներին՝ ուշադիր և պատասխանատու վերաբերմունք ցուցաբերել նման միջադեպերի առնչվելիս և դրանց մասին տեղեկացնել համապատասխան անձանց:

Ուշագրավ գործնական առաջարկներ հակառասիստական ռազմավարական ծրագրի կազմելու համար

Ռասայական բռնությանը և միջադեպերին դիմակայելու համար անհրաժեշտ է դպրոցի (հաստատության) մակարդակով ռազմավարություն մշակել: Կարևոր է հիշել, որ ռասիզմի դեմ պայքարի համար մշակված մոտեցումները պետք է համապատասխանեն դպրոցի կամ տվյալ հաստատության ընդհանուր ռազմավարությանն ու գործունեությանը: Այսօրինակ խնդիրները պետք է համարել «առանձնահատուկ, բայց ոչ առանձնացված»:

Զեզ են ներկայացվում հետևյալ մի քանի գործնական առաջարկները.

- Անհրաժեշտ է ծրագրել համայնքի բոլոր անդամներին՝ ռեկվալարներին, դասավանդող և տեխնիկական աշխատակազմին, ծնողներին, աշակերտներին, ուսանողներին և հյուրերին:
- Անհրաժեշտ է խորապես գիտակցել, որ դպրոցական համայնքի յուրաքանչյուր անդամ պատասխանատվություն է կրում ռասիզմի ցանկացած դրսևորման և ռասիստական բնույթի միջադեպերի հայտնաբերման ու դրանց դեմ պայքարելու համար:
- Անհրաժեշտ է հետևողական մոտեցումներ կիրառել, որպեսզի այդ գործում ներգրավված յուրաքանչյուր ոք իմանա իր պարտականություններն իր շրջանակը:
- Անհրաժեշտ է գիտակցել, որ միջադեպին պիտի արձագանքել անմիջապես՝ այն պահին, երբ կատարվել է կամ նրա մասին տեղեկացվել է:
- Միջադեպին արձագանքող լրացուցիչ գործողությունները պետք է ձեռնարկել նախօրոք համաձայնեցված ժամկետներում:

(Աղբյուրը՝ Նորթենմիթոնշիրի խորհուրդ)

ԱՌՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դերաջարկ «Արտակարգ միջադեպ» խաղի համար

Չեստկալ միջադեպի հիման վրա փոքրիկ դերախաղ հորինեք: Այն պետք է ներկայացվի ներքոնշյալ 3 կարճ գործողություններով: Ընդմիջումների ընթացքում վարողը (ները) խնդրում է (են) դիտորդ-մասնակիցներին՝ գրի առնել իրենց կարծիքը կատարվածի վերաբերյալ:

Գործողություն 1. Երկու ուսուցիչներ գրուցում են ուսուցչանոցում:

Անցած ամսվա ընթացքում դպրոցում գրպանահատության մի քանի դեպքեր են գրանցվել: Կրկին գումար է անհետացել: Ուսմասվարը վճռել է հարցին վերջնական լուծում տալ և գողին գտնելու գործում ներգրավել է ուսուցիչներին: Գողության մեջ կասկածում են աշակերտ Աբդալահին, որի ընտանիքը ծագումով Չյուսիսային Աֆրիկայից է:

Գործողություն 2. Աբդալահի հոր և ուսմասվարի միջև խոսակցությունը:

Ուսմասվարը Աբդալահի հորը հրավիրում է հանդիպման: Արդյունքում՝ Աբդալահի հայրը գողացված լրիվ գումարը փոխհատուցում է:

Գործողություն 3. Երկու ուսուցիչները կրկին գրուցում են ուսուցչանոցում:

Այն փաստը, որ Աբդալահի հայրը վճարել է գումարը, դիտարկվում է որպես Աբդալահի մեղքի ընդունում: Այնուամենայնիվ, հետագայում պարզվում է, որ Աբդալահը գողության հետ ոչ մի առնչություն չունի:

«Արտակարգ միջադեպ». ցուցումներ վարողին

Կամավորներ ընտրեք դերախաղը բեմադրելու համար: Գործողությունների ընդմիջումների ժամանակ դուք պետք է դիտորդ մասնակիցներին հարցեր տաք և խնդրեք նրանց մի քանի բառերով գրի առնել իրենց կարծիքը ներկայացվող գործողության վերաբերյալ:

Գործողություն 1. Անցած ամսվա ընթացքում դպրոցում գրպանահատության մի քանի դեպքեր են գրանցվել: Կրկին գումար է անհետացել: Ուսմասվարը վճռել է հարցին վերջնական լուծում տալ և գողին գտնելու գործում ներգրավել է ուսուցիչներին: Գողության մեջ կասկածում են աշակերտ Աբդալահին, որի ընտանիքը ծագումով Չյուսիսային Աֆրիկայից է:

Առաջին ընդմիջում: Առաջին հարցը դիտորդ մասնակիցներին՝ ի՞նչ կանեիք դուք ուսմասվարի փոխարեն:

Գործողություն 2. Ուսմասվարը Աբդալահի հորը հրավիրում է հանդիպման: Արդյունքում՝ Աբդալահի հայրը գողացված լրիվ գումարը փոխհատուցում է:

Երկրորդ ընդմիջում: Երկրորդ հարցը դիտորդ մասնակիցներին՝ բավարարվա՞ծ եք խնդրի նման լուծմամբ:

Գործողություն 3. Ուսուցիչները սա դիտարկում են որպես հաստատում, որ գողությունն իսկապես կատարել է Աբդալահը: Այնուամենայնիվ, հետագայում պարզվում է, որ Աբդալահը գողության հետ ոչ մի առնչություն չունի:

Երրորդ ընդմիջում: Երրորդ հարցը դիտորդ մասնակիցներին՝ ո՞րն է ձեր տեսակետն այժմ:

Սպորտ՝ բոլորի համար

Վատն է այն խաղը, ուր ոչ ոք չի հաղթում:

Իտալական ասացվածք

Թեմաները	Սպորտ, խտրականություն և այլատյացություն, առողջություն
Բարդությունը	2-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	8 և ավելի
Ժամանակը	120 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Այս խաղը շատ եռանդ է պահանջում: Մասնակիցներն օգտագործում են իրենց երևակայությունն ու ստեղծագործական ներուժը՝ նոր խաղեր կազմելու համար: Քննարկվող խնդիրներն են՝ • Խաղի կանոններ, դրանց հիմնավորումն ու պահպանման վերահսկողությունը • Մարդու իրավունքների գաղափարը՝ որպես կյանքի ուղեցույց • Խտրականությունը սպորտում
Հարակից իրավունքներ	• Առողջության իրավունք • Իրավունքների և արժանապատվության հավասարություն
Նպատակները	• Բարձրացնել իրազեկությունը՝ քաղաքական և սոցիալական պատճառներով մարզական միջոցառումներին մասնակցության արգելքների մասին • Ձարգացնել խմբային աշխատանքը, համագործակցային և ստեղծագործական հմտությունները • Խրախուսել մարդու իրավունքների՝ որպես կյանքում արդարացի խաղի կանոնների մասին դատողությունները
Նյութեր	4 հոգուց բաղկացած յուրաքանչյուր խմբի համար պետք է պատրաստել հետևյալ պարագաների մեկական փաթեթ. • 4 մեծ դույլեր կամ զամբյուղներ • Մեկ կծիկ հաստ լար • Ֆուտբոլի 2 գնդակ • 2 օրաթերթ • Մեկ կտոր կավիճ • Սկրատ

Յուզումներ

1. Մասնակիցներին պատմեք «Սպորտը՝ բոլորի համար» շարժման մասին: Նշեք, որ հազարամյակի կապակցությամբ սպորտի Ազգային խորհուրդը որոշել է նոր խաղի ստեղծման մրցույթ անցկացնել, որին կարող են մասնակցել բոլոր մարդիկ:
2. Մասնակիցներին խնդրեք բաժանվել չորս հոգուց բաղկացած խմբերի:
3. Յուրաքանչյուր խմբին տրվում է քսան րոպե ժամանակ՝ տրված նյութերի օգնությամբ խաղ հորինելու համար: Յուրաքանչյուր խումբ ինքն է որոշում նոր խաղի նպատակներն ու կանոնները:
4. Խնդրեք խմբերին՝ խաղալ միմյանց հորինած խաղերը:

Վերլուծություն և գնահատում

Նախ քննարկեք, թե ինչպես էին տարբեր խմբերի անդամներ հաղորդակցվում միմյանց հետ, արդյո՞ք նրանց դուր է եկել այս խաղը: Այնուհետև քննարկեք բուն խաղերն ու մասնակիցների հորինած կանոնները, իսկ ավարտին խոսեք իրական կյանքում սպորտի ու խաղերի նշանակության մասին:

Թեմաները

ՍՊՈՐՏ

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴԱԴՅՈՒՆ

2-րդ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԳԱՄԱՆԻ ԹԻՎ

8 ԵՎ ԱՎԵՆԻ

ԺԱՄԱՆԱԿ

120 ԲՐՈՔ

- Դժվա՞ր էր արդյոք խաղ հորինելը:
- Խմբերի աշխատանքի ընթացքում ժողովրդավարակա՞ն, թե՞ որոշումների մի-անձնյա ընդունման սկզբունքներն էին գործում:
- Աշխատանքի բաժանում կատարվա՞ծ էր (օրինակ՝ մեկն աշխատում էր գաղափարների ստեղծման, մյուսը՝ դրանց իրագործման ուղղությամբ, իսկ երրորդը վարում էր խաղը և այլն):
- Ո՞ր խաղերն առավել դուր եկան մասնակիցներին: Ի՞նչն էր նպաստում խաղի հաջողությանը:
- Ո՞ր խմբերն անհրաժեշտ համարեցին փոխել խաղի կանոնները՝ մյուս խմբերի հետ մեկ անգամ փորձելուց հետո: Ի՞նչո՞ւ անհրաժեշտ համարեցին փոխել խաղի կանոնները և ինչպե՞ս փոխեցին: (Դրանք փոխվեցին ամբողջ խմբի՞, խմբի մի քանի անդամների՞, թե՞ միայն մեկ անձի կողմից):
- Որքանո՞վ է կարևոր խաղի հստակ ձևակերպված նպատակն ու արդարացի կանոններ ունենալը՝ խաղին բոլորի մասնակցությունն ապահովելու գործում:
- Արդյոք բոլո՞րը խաղին լիարժեքորեն մասնակցելու հնարավորություն ունեցան, թե՞ ոմանք առավել բարենպաստ կամ անբարենպաստ վիճակում հայտնվեցին:
- Ինչպե՞ս են իրական կյանքում որոշ խմբեր հեռացվում սպորտից: Հեռացման ո՞ր մեթոդներն են մարդու իրավունքների խախտումներ համարվում:
- ՄԻՀՀ-ի հոդվածները կարելի է դիտարկել որպես բազմակարծիք աշխարհում ապրելու կանոններ: Արդյո՞ք լավն են այդ կանոնները: Օրինակ՝ ընդունելի՞ են դրանք «խաղի բոլոր մասնակիցների»՝ ամբողջ աշխարհի մարդկանց կողմից: Բավարա՞ր, թե՞ չափազանց շատ են այդ կանոնները: Արդյո՞ք արդարացի են դրանք: Բոլոր մասնակիցները (բոլոր երկրները) պահպանու՞մ են արդյոք խաղի կանոնները:

Խորհուրդներ վարողներին

Հետևեք, որ խմբերը «խառը» կազմ ունենան. դրանցում ընդգրկված լինեն բարձրահասակ ու ցածրահասակ, ակնոցով ու առանց ակնոցի, տարբեր սեռի, տարիքի, կազմվածքի և այլն մարդիկ:

Հնարավոր է, որ դասընթացի սկզբում հարկ լինի մտքերի գրոհ անցկացնել այն մասին, թե ինչ է խաղն ընդհանրապես (օրինակ՝ խաղերը պետք է ունենան հստակ ձևակերպված խնդիրներ, նպատակներ ու կանոններ):

Հնարավոր է՝ դուք խաղի համար որոշ սահմանափակումներ մտցնելու կարիք ունենաք. օրինակ՝ խաղը պետք է որոշակի տարածքում անցկացնել, կամ դրա ընդհանուր տևողությունը պետք է լինի 20 րոպե: Եթե խաղի փորձարկման ընթացքում որոշակի թերություններ բացահայտվեն, խաղի հեղինակներին հնարավորություն տվեք՝ փոխելու կանոնները:

Խաղի քննարկումը կարելի է տարբեր ձևերով առնչել մարդու իրավունքներին: Դուք կարող եք քննարկել մարդու իրավունքների և խաղի կանոնների միջև առկա մասնություններն ու տարբերությունները: Մարդու իրավունքների հանգույն՝ լավ կանոնները կոչված են ապահովելու խաղի արդարությունը՝ սահմանափակելով որոշ մասնակիցների կողմից իշխանության կիրառումը մյուսների նկատմամբ: Խաղի կանոնները պետք է վերաբերեն բոլոր մասնակիցներին, այն է՝ պետք է համընդհանուր բնույթ կրեն, ինչպես մարդու իրավունքները: Շատ կանոններ իրավունքները նախատեսում են պարտականությունների հետ միասին: Օրինակ՝ ֆուտբոլիստը իրավունք ունի ոտքով հարվածել զնդակին, բայց ոչ՝ մրցակցին: Կանոնների խախտման դեպքում տույժեր են կիրառվում:

Կանոնների փոփոխությանը վերաբերող որոշումների ընդունման գործընթացը կարելի է համեմատել «իրական կյանքում» ժողովների փոփոխության հետ: Դրանք փոխվում են օրենսդիր մարմնի որոշումով, համաժողովրդական հանրաքվեով, թե՞ ՀԿ-ների և այլ շահագրգիռ խմբերի հետ խորհրդատվության արդյունքում:

Քննարկման ընթացքում մասնակիցները կարող են ասել, որ խտրականությունն ու մեկուսացումը սպորտից այդքան էլ կարևոր խնդիրներ չեն, քանի որ մարդիկ, որպես կանոն, ընտրում են այն մարզաձևերը, որոնք բնությունից նրանց հեշտ են տրվում: Օրինակ՝ բարձրահասակ մարդիկ բասկետբոլն են նախընտրում, իսկ նվազ եռանդուն խառնվածքի տեր մարդիկ սիրում են բիլիարդ կամ շախմատ խաղալ: Այնուամենայնիվ, խնդիրներ ծագում են այն ժամանակ, երբ ուշադրության կենտրոնում խոստումնալից և տաղանդաշատ երիտասարդներն են հայտնվում, և մրցույթներին մասնակցելու հնարավորությունները նրանց են ընձեռվում, իսկ զուտ սիրողական մակարդակով սպորտով զբաղվող մարդիկ անտեսվում են: Որոշ մարզիկներ սպորտից հեռանում են ֆինանսական անապահովության պատճառով, օրինակ՝ եթե նրանք թանկարժեք սարքավորումների կամ մարզվելու կարիք ունեն:

Դուք կարող եք մասնակիցներին պատմել «Փողոցային սպորտ» ծրագրի մասին: Բալ-

կանյան երկրներում երիտասարդների համար նախաձեռնված այս ծրագիրը խրախուսում է հանդուրժողականությունն ու ապահովում մարդու իրավունքները (տե՛ս Լրացուցիչ տեղեկություններ սպորտի և մարդու իրավունքների վերաբերյալ էջ 406-ում):

Տարբերակներ

Եթե դուք ցանկանում եք այս վարժությունն օգտագործել առավելապես խմբային աշխատանքի հմտություններ զարգացնելու նպատակով, ապա կարող եք հանձնարարել մի խմբին՝ համագործակցային, մյուս խմբին՝ մրցակցային հմտություններ զարգացնող խաղ հորինել: Վերլուծության ընթացքում համեմատեք, թե մասնակիցները ո՞ր խաղից են առավել բավականություն ստացել:

Չեղացա քայլերի առաջարկներ

Եթե խմբի անդամներին հավասարության այլ դրսևորումներ են հետաքրքրում, ապա կարող եք կատարել էջ 207-ի «Ճանապարհ դեպի հավասարության երկիր» վարժությունը, որում սեռային հավասարության խնդիրներ են քննարկվում:

Ուղենիշ գաղափարներ

Կազմակերպեք միասնական «Սպորտի օր»: Այլ կազմակերպություններից երիտասարդներ հրավիրեք ձեր խաղերին մասնակցելու նպատակով: Խումբը պետք է որոշի՝ ինչպես միջոցառումն առավել ընդգրկուն դարձնել:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

«Սպորտ՝ բոլորի համար»-ը շարժում է, որը քարոզում է օլիմպիական այն գաղափարը, ըստ որի՝ սպորտով զբաղվելու իրավունք ունեն բոլոր մարդիկ՝ անկախ ռասայական, սոցիալական կամ սեռային պատկանելությունից: Այս շարժումը խրախուսում է այն մարզական միջոցառումները, որոնց կարող են մասնակցել բոլոր տարիքային խմբերի, տարբեր սոցիալ-տնտեսական պայմաններում ապրող երկու սեռերի ներկայացուցիչները:

Համացանցային կայքէջ՝ www.olympic.org/ioc/e/org/sportall

Ֆիշարժան ամսաթիվ

Ֆուտբոլի 10

Հոգեկան առողջության
համաշխարհային օր

Տարբեր աշխատավարձեր

Հավասար աշխատավարձ՝ հավասար աշխատանքի դիմաց:

Թեմաները

Սոցիալական իրավունքներ, սեռային հավասարություն, խտրականություն և այլատյացություն

Բարդությունը

2-րդ աստիճան

Խմբի անդամների թիվը

4 և ավելի

Ժամանակը

90 րոպե

Համառոտ նկարագիրը

Սա խաղ-նմանակում է, որը մարդկանց հակադրում է աշխատանքի շուկայում տիրող իրավիճակին: Այն շոշափում է հետևյալ հարցերը.

- Տարբեր վարձատրություններ միևնույն աշխատանքի դիմաց
- Աշխատատեղում խտրականության դրսևորումներ
- Երիտասարդ աշխատողներին ավելի քիչ վարձատրելու քաղաքականություն

Հարակից իրավունքներ

- Արդար վարձատրության իրավունք
- Հավասար աշխատանքի և հավասար վարձատրության իրավունք
- Ըստ տարիքի և սեռի խտրականության չենթարկվելու իրավունք

Նպատակները

- Մասնակիցներին մղել հակադրվելու աշխատավայրում առկա խտրականության դրսևորումներին
- Վերլուծել՝ արդյո՞ք պետք է թույլատրել ըստ տարիքի կամ սեռի խտրականությունը
- Խրախուսել համերաշխությունը, հավասարությունը և արդարությունը:

Նյութեր

- Աշխատողների ռոճկացուցակ
- Պիտակներ՝ յուրաքանչյուր աշխատողի համար
- Գրիչներ
- Դրամ: Կարող եք օգտագործել էջ 271-ում տպագրված թղթադրամները

Նախապատրաստում

- Պատրաստեք պիտակներ, որոնց վրա պետք է նշված լինեն աշխատողների սեռը և տարիքը: Տեղեկությունների համար օգտագործեք աշխատողների ռոճկացուցակը:
- Որոշեք, թե ի՞նչ աշխատանք պետք է կատարեն մասնակիցները: Միասին հավաքեք այն սարքավորումները, որոնք կարող են նրանց պետք գալ:

Ցուցումներ

1. Բացատրեք մասնակիցներին, որ նրանք պետք է որոշ աշխատանք կատարեն իրենց գործատուի (ծեզ) համար: Ամհանգստանալու կարիք չկա: Ոչ ոք վարձատրությունից անմասն չի մնա:
2. Պիտակներն անկանոն բաշխեք, յուրաքանչյուր մասնակցին՝ մեկը:
3. Բացատրեք առաջադրանքը և հավաստիացեք, որ բոլորը հասկացել են, թե ինչ են անելու:

4. Թույլ տվեք մասնակիցներին՝ սկսել աշխատանքը:
5. Երբ աշխատանքն ավարտվի, խնդրեք մարդկանց՝ հերթ կանգնել աշխատավարձ ստանալու համար: Յուրաքանչյուրին վճարեք համաձայն ռոճկացուցակի՝ ըստ տարիքի և սեռի: Դրամահաշվարկը կատարեք բարձրաձայն, որ բոլորը լսեն և իմանան, թե ով ինչքան փող է ստանում:
6. Եթե մասնակիցները սկսեն հարցեր տալ կամ բողոքել, հակիրճ պատճառներ բերեք, սակայն խուսափեք վեճի մեջ մտնելուց:
7. Դուք ինքներդ պետք է որոշեք՝ որքան «խորացնել» խաղը, սակայն դադարեցրեք, երբ զգաք, որ մթնոլորտը շիկանում է: Յուրաքանչյուրին «հանդարտվելու» և դերից դուրս գալու ժամանակ տվեք, այնուհետև շրջանաձև մստեք և անցեք վերլուծության:

Վերլուծություն և գնահատում

Քննարկումները վարեք փուլերով: Սկսեք խաղի վերանայումից:

- Ինչպե՞ս էին զգում մասնակիցները՝ միևնույն առաջադրանքը կատարելու համար մյուսներից ավելի կամ պակաս գումար ստանալով:
- Ինչու՞ էին որոշ մարդիկ ստանում ավելի բարձր կամ ավելի ցածր աշխատավարձ:
- Ինչպիսի՞ զգացողություն էր առաջացնում մյուսներից ավելի բարձր աշխատավարձ ստանալը: Ինչպիսի՞ զգացողություն էր առաջացնում մյուսներից ավելի ցածր աշխատավարձ ստանալը:
- Ձեր երկրում համանման խտրականություն կա՞:

Հաջորդ փուլում խոսեք ըստ սեռի վարձատրության կարգի մասին:

- Միևնույն աշխատանքի դիմաց կնոջը և տղամարդուն վճարվող տարբեր աշխատավարձերն արդյո՞ք արդարացված են: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ: Ե՞րբ:
- Իսկ եթե տղամարդը կնոջից ավելի լավ է աշխատում: Արդյո՞ք դա բավարար պատճառ է կնոջն ավելի ցածր վարձատրելու համար:
- Եթե տղամարդն ավելի բարձր որակավորում ունի, հետևո՞ւմ է արդյոք, որ նա ավելի բարձր պետք է վարձատրվի:
- Ի՞նչ եք կարծում, կա՞ն աշխատանքներ, որոնք միայն տղամարդիկ պետք է կատարեն: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ: Եթե այո, ապա ո՞ր աշխատանքները:
- Ի՞նչ եք կարծում, կա՞ն աշխատանքներ, որոնք միայն կանայք պետք է կատարեն: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ: Եթե այո, ապա ո՞ր աշխատանքները:
- Կարծո՞ւմ եք արդյոք, որ սոցիալական մոտեցումները փոխելու նպատակով հաստատական գործողությունները կամ դրական խտրականությունը արդարացված են:

Վերջում խոսեք ըստ տարիքի վարձատրության չափի մասին:

- Ձեր երկրում գործո՞ւմ է ըստ տարիքի վարձատրության քաղաքականություն: Եթե ոչ, ապա հա՞րկ է ունենալ նման քաղաքականություն:
- Ո՞րն է այդպիսի քաղաքականության իմաստը, հատկապես՝ երիտասարդների դեպքում:
- Ի՞նչ եք մտածում այս կարգի քաղաքականության մասին: Դա լավ է: Վատ է: Անհրաժեշտ է: Անհարկի՞ է: Հիմնավորե՛ք:

Խորհուրդներ վարողներին

Ամենայն հավանականությամբ՝ հարկ կլինի ձևափոխել այս վարժությունը: Եթե կարիք կա ցուցակին ավելացնել կամ ցուցակից հանել որոշ աշխատողների անուններ, ապա պահպանեք սեռերի և տարիքային խմբերի համամասնությունը: Եթե խումբը մեծ է, կամ եթե ցանկանում եք խտրականության երկու տարբեր դրսևորումների շուրջ ավելի խորացված քննարկում սկսել, նպատակահարմար է խումբը բաժանել երկու ենթախմբերի: Այնուհետև մի խումբը կարող է քննարկել ըստ սեռի, մյուսն՝ ըստ տարիքի խտրականության դրսևորումները:

Որո՞նք են այս վարժությամբ համապատասխանող առաջադրանքները: Բոլոր մասնակիցներին պետք է տրվի բացարձակապես նույն հանձնարարությունը: Ընդսմին՝ հանձնարարությունը պետք է լինի այնպիսին, որ միաժամանակ մի քանի հոգի զբաղված լինեն, որպեսզի սպասելը և դիտելը ձանձրալի չլինի: Մտածեք հետևյալի մասին.

Հիշարժան ամսաթիվ

Մայիսի 1
Աշխատավորների
միջազգային օր

- Եթե մտադիր եք խաղը կազմակերպել բացօթյա, արդյո՞ք հնարավոր է դա անել տարվա այդ եղանակին:
- Տարածք ունե՞ք:
- Կարո՞ղ եմ տարբեր տարիքի մարդիկ, ինչպես տղամարդիկ, այնպես էլ կանայք նույն դյուրությանը կատարել հանձնարարությունը:
- Դա անվտանգ է:
- Արդյո՞ք մարդիկ շփոթմունքի մեջ չեն ընկնի կամ էլ բարոյական պատճառներով չեն հրաժարվի:
- Որքա՞ն կտևի դա:
- Արդյո՞ք դա շատ հմտություններ է պահանջում:
- Ինչպե՞ս կարելի է մի քանի անգամ կրկնել նույնը:

Առաջադրանքների օրինակներ.

- Մաքրեք գրատախտակը և ընթեռնելի ձեռագրով գրեք տրված արտահայտությունը:
- Վերցրեք գրադարակի վրայի գրքերը և դրեք արկղի մեջ: Արկղը տարեք սենյակի մյուս ծայրը և տեղադրեք երկրորդ գրադարակի վրա:
- Պատրաստեք թղթե ինքնաթիռ կամ հասարակ գլխարկ:
- Հավաքեք տարբեր տեսակի երեք տերև և փակցրեք թղթի վրա:
- Ստուգեք բառի բացատրությունը և գրեք թղթի վրա: (Եթե ընտրում եք մարդու իրավունքներին վերաբերող տարբեր բառեր, ապա վերջում կարող եք կազմել փոքրիկ բացատրական բառարան):

Երբ վճարելու ընթացքում դուք հարկադրված եք բացատրել, թե ինչու՞ եմ աշխատավարձերը տարբեր, ստիպված կլինեք «պատճառներ» մտածել: Դրանք կարող են հիմնված լինել իրական պատճառների վրա կամ նույնիսկ լինել ծիծաղաշարժ: Օրինակ՝

- Նա, ով սայթաքում է, ավելի քիչ փող է ստանում
- Նա, ով ժպտում է և երջանիկ տեսք ունի, ավելի շատ փող է ստանում
- Այսօր երեքշաբթի է:

Ստորև, ինչպես նաև գլուխ 5-ում շարադրված հիմնարար տեղեկությունները կօգնեն ձեզ՝ քննարկումների ընթացքում լինել իրազեկված:

Տարբերակներ

Եթե նպատակահարմար չեք համարում այս վարժությունը կազմակերպել որպես խաղ- նմանակում, տեղեկությունները ձևափոխեք՝ քննարկումների ընթացքում դրանք որպես հիմք օգտագործելու նպատակով: Դուք կարող եք ստեղծել «տեղեկաթերթիկ» յուրաքանչյուր աշխատողի համար՝ ընդգրկելով այն աշխատանքի նկարագրությունը, որը նրանք պետք է կատարեն, ինչպես նաև տվյալներ տարիքի, սեռի և վարձատրության չափի մասին: Կարող եք ընդգրկել նաև այլ մանրամասներ, ինչպես, օրինակ, կրթությունը և մասնագիտական փորձը: Որպես այլընտրանք՝ տարբեր աշխատողների համար կարող եք պատրաստել մի քանի իրական դեպքերի մանրակրկիտ ուսումնասիրություններ: Բոլոր դեպքերում՝ հարկ է իմանալ, որ միայն քննարկումները չեն առաջացնի այն ուժեղ զգայական արձագանքը, որ առաջ է բերում նմանակումը:

Հեղափառ քայլերի առաջարկներ

Եթե խմբին դուր է գալիս դերախաղը, և անդամները ցանկանում են ուսումնասիրել արհմիությունների դերը աշխատավորների արդար վարձատրության և արդար պայմանների իրավունքների պաշտպանության գործում, ապա կարող է օգտակար լինել էջ 99-ի «Արհմիութենական ժողով» վարժությունը:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Աշխատողների անհավասար վարձատրության խնդիրները տարբեր երկրներում տարբեր են: Դրանք տարբեր են՝ պայմանավորված նաև սեռային կամ տարիքային խտրականությամբ: Սեռային խտրականությունը ոչ այլ ինչ է, քան խտրականություն կանանց նկատմամբ: Սոցիալական, քաղաքական և տնտեսական ոլորտներում կանայք պատմականորեն եղել են անբարենպաստ պայմաններում: Աշխատատեղում կանանց դեմ խտրականության

Արդար վարձատրության իրավունք

Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր, հոդված 7

«Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները ճանաչում են յուրաքանչյուրի աշխատանքի արդարացի և բարենպաստ պայմաններից օգտվելու իրավունքը, մասնավորապես, ա) վարձատրություն, որը բոլոր աշխատավորների համար նվազագույնն ապահովում է. 1. արդար աշխատավարձ և հավասարժեք աշխատանքի դիմաց հավասար վարձատրություն առանց որևէ տարբերակման, մասնավորապես, կանանց համար պետք է երաշխավորվեն աշխատանքի այնպիսի պայմաններ, որոնցից օգտվում են տղամարդիկ՝ հավասար աշխատանքի դիմաց հավասար վճարում»:

Եվրոպայի սոցիալական հրովարտակ

Հոդված 7(5)

Դեռահաս բանվորների և արհեստագործների աշխատեցնելի արդար վարձատրության իրավունքը երեխաների և դեռահասների համար:

Հոդված 8 (3)

Տղամարդ և կին աշխատողների նկատմամբ խտրական վարձատրությունից աշխատավոր կանանց պաշտպանության իրավունքը:

օրինակներ են՝ աշխատանքի ընդունման և հարցազրույցների ընթացքում, պաշտոնի բարձրացման դեպքերում խտրական մոտեցումները և այն փաստը, որ կանայք տղամարդկանցից միջին հաշվով ցածր են վարձատրվում: Մինևույն աշխատանքի դիմաց կանանց՝ տղամարդկանցից ավելի քիչ վարձատրելը հանդիսանում է արդար վարձատրության իրավունքի խախտում:

Աշխատող դեռահասները նույնպես պետք է վարձատրվեն արդարացի: Այնուամենայնիվ, նրանց դեպքում իրադրությունը բարդ է և տարբեր երկրներում՝ տարբեր: Ընդհանուր առմամբ՝ դեռահասների գործազրկության մակարդակն ավելի բարձր է, քան չափահասներինը:

Զնայած հավասար աշխատանքի դիմաց հավասար վարձատրության սկզբունքն ընդհանուր առմամբ պահպանվում է, դեռահասների վարձատրության հարցը հաճախ համարվում է առանձնահատուկ: Շատ երկրներ թույլատրում են, որ մինևույն աշխատանքի դիմաց դեռահասներն ավելի ցածր վարձատրվեն, քան չափահասները: Այդ քաղաքականությունն արդարացված է երկու պատճառով: Մի կողմից՝ այն նպատակ ունի ետ պահելու երիտասարդներին աշխատանքի շուկա մուտք գործելուց և խրախուսելու նրանց՝ մնալ դպրոցում և լավ կրթություն ստանալ: Մյուս կողմից՝ գործատուների համար պետք է որ հրապուրիչ լինի՝ վարձել անփորձ և ցածր որակավորում ունեցող երիտասարդ աշխատողների, հատկապես՝ դպրոցը լքողների հարաճուն թվից, ովքեր հակառակ դեպքում կհամալրեն թմրամուլների բանակը՝ կանգնելով անախորժությունների առջև և բեռ դառնալով պետության համար: Այսպիսի քաղաքականության կիրառումը և դեռահասների գործազրկությունը նվազեցնելու ուղղությամբ հաջողությունները տարբեր երկրներում տարբեր են:

Եվրոպայի սոցիալական իրավունքների կոմիտեն (Եվրոպայի սոցիալական հրովարտակն իրագործող մարմինը) դեռահասների ցածր վարձատրությունը չի համարում անհամատեղելի արդար վարձատրության երաշխիքների հետ, եթե վարձատրությունների միջև առկա տարբերությունը ողջամիտ է և արագ վերացվում է: Օրինակ՝ 15-16 տարեկանների համար չափահասների աշխատավարձից 30%-ով պակաս աշխատավարձը համարվում է ընդունելի: Այնուամենայնիվ, 16-18 տարեկանների համար տարբերությունը չի կարող 20%-ից ավելի լինել:

Դեռահասների աշխատավարձերը միշտ չէ, որ ցածր են: Իրականում մեծ է լավ կրթություն ունեցող երիտասարդների թիվը, ովքեր բավականին շատ փող են վաստակում, իսկ որոշ մարդկանց կարծիքով՝ չափից ավելի շատ: Օրինակ՝ երիտասարդները բարձր են վարձատրվում տնտեսության այն ճյուղերում, որոնք հիմնված են բարձր տեխնոլոգիաների վրա: Այս ճյուղերում նրանց աշխատավարձերը շատ ավելի բարձր են, քան կենսաթոշակային տարիքին մոտ փորձառու աշխատողներինը:

ԱՌՁԵՆՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Աշխատողների աշխատավարձերի դրույքաչափեր՝ ըստ սեռի և տարիքի

	Սեռը	Տարիքը	Վճարումը դրամով
1.	Տղամարդ	35	100
2.	Կին	16	30
3.	Տղամարդ	22	70
4.	Կին	32	90
5.	Տղամարդ	16	50
6.	Կին	19	60
7.	Տղամարդ	26	100
8.	Տղամարդ	20	70
9.	Կին	24	80
10.	Տղամարդ	37	100
11.	Կին	17	30
12.	Կին	23	80

Տեսնել կարողությունը

Տեսնել կարողությունը, ո՛չ թե անկարողությունը:

Թեմաները	Խտրականություն և այլատյացություն, սոցիալական իրավունքներ, սպորտ
Բարդությունը	3-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	6-ից 36
Ժամանակը	120 րոպե
Համառոտ նկարագիրը	Սա գործնական վարժություն է՝ ուղղված հաշմանդամների նկատմամբ կարեկցանքի խրախուսմանը քննարկվող խնդիրներից են՝ ■ Խոչընդոտներ, որոնց բախվում են հաշմանդամները հասարակությանն ինտեգրվելիս ■ Հաշմանդամների իրավունքների՝ որպես մարդու հիմնական իրավունքներ ընկալումը:
Հարակից իրավունքներ	■ Խտրականության չենթարկվելու իրավունք ■ Իրավունքների և արժանապատվության հավասարություն ■ Սոցիալական ապահովության իրավունք
Նպատակները	■ Հասարակությանն իրազեկել այն խնդիրների մասին, որոնց բախվում են հաշմանդամներն առօրյա կյանքում ■ Ձարգացնել հաշմանդամների կարիքների մեջ խորամուխ լինելու և դրանք հոգալու հմտություններ ■ Ապահովել կարեկցանքն ու համերաշխությունը
Նյութեր	Ծանոթության համար. ■ Մեկ թերթ թուղթ և մեկ գրիչ՝ յուրաքանչյուր մասնակցին 2-րդ փուլում՝ յուրաքանչյուր զույգի համար. ■ Կաղամբի կամ հագրիկի տերև պարունակող պոլիէթիլենային տոպրակ, մեկ գրիչ, մի կտոր կավիճ, մեկ տերև (ցանկացած ծառից), մեկ թերթ գունավոր թուղթ և որևէ զովացուցիչ ըմպելիքի տուփ կամ շիշ ■ Ժապավեն՝ աչքերը կապելու համար ■ Մեկ թերթ թուղթ և գրիչ 3-րդ փուլում՝ յուրաքանչյուր զույգի համար. ■ Մեկ դերաքարտ ■ Մեկ թերթ թուղթ և գրիչ 4-րդ փուլում. ■ Յուրաքանչյուր 8 հոգուն՝ մեկ անվասայլակ ■ Տարածք՝ խոչընդոտներով անցուղի ստեղծելու համար (2-րդ սենյակ գործածելը ցանկալի է, բայց ոչ պարտադիր): Այլընտրանքային տարբերակ կարող է լինել միջոցառումը դրսում անցկացնելը ■ Արհեստական խոչընդոտներ, ինչպիսիք են, օրինակ, սեղանները, աթոռները, տախտակները, հին թերթերի փաթեթները և այլն ■ Մեկ թերթ մեծ թուղթ կամ գրատախտակ և նշագրիչներ ■ Մեկ ձեռքի ժամացույց կամ վայրկենացույց
Նախապատրաստում	■ Պատրաստեք դերաքարտեր: Ընտրեք առաջարկվող իրավիճակներից որևէ մեկը կամ հորինեք նորը: ■ Հնարավորության դեպքում՝ նախապատրաստեք երկրորդ սենյակ՝ անվասայլակներով մարաթոն կազմակերպելու հա-

մար. ցանկալի կլինի, եթե կարողանաք այն դրսում՝ անհարթ տարածքի վրա անցկացնել: Եթե մարաթոնն անցկացվելու է ներսում, ապա սեղանների ու աթոռների միջոցով նեղ անցուղիներ ստեղծեք, իսկ ճանապարհը խորհուրդով դարձնելու համար՝ տախտակներ և հին թերթերի փաթեթներ փռեք հատակին:

Ցուցումներ

Այս գործնական աշխատանքը 4 փուլից է բաղկացած. 1-ին փուլ՝ ծանոթություն, 2-րդ փուլ՝ զբոսանք՝ փակ աչքերով, 3-րդ փուլ՝ նշանների լեզու և 4-րդ փուլ՝ անվասայլակներով մարաթոն:

1-ին փուլ: Ծանոթություն (10 րոպե)

1. Մասնակիցներին բացատրեք, որ խաղը վերաբերում է հաշմանդամության երեք տեսակների՝ կուրություն, խուլություն, անդամալուծություն:
2. Խնդրեք մասնակիցներին՝ մի քանի րոպե խորհել, թե ինչպիսի վերաբերմունքի կցանկանային և ինչպիսի վերաբերմունքի չէին ցանկանա արժանանալ, եթե իրենք հաշմանդամ լինեին: Առաջարկեք նրանց՝ գրառել մի քանի հանգուցային բառեր:
3. Այժմ մասնակիցներին խնդրեք գրառել, թե առավելապես ինչից կվախենային, եթե հաշմանդամ լինեին:
4. Այնուհետև խնդրեք նրանց՝ շրջել թղթերն ու պատրաստվել «մուտք գործելու իրականություն»:

2-րդ փուլ: Զբոսանք՝ փակ աչքերով

1. Առաջարկեք մասնակիցներին՝ զուգընկերներ ընտրել, ապա բաժանեք աչքերը կապելու համար նախատեսված ժապավենները: Յուրաքանչյուր զույգից մեկը հաշմանդամի, մյուսը՝ նրան ուղեկցողի դեր պետք է խաղա: «Ուղեկցողների» պարտականությունն իրենց զուգընկերների մշտական անվտանգությունն ապահովելն է: Անվտանգությանը վերաբերող պարզ հարցերին նրանք կարող են միայն «այո» կամ «ոչ» պատասխանել:
2. «Ուղեկցողներին» խնդրեք՝ «կույր» զուգընկերներին 5 րոպեանոց զբոսանքի տանել շրջակայքում, աստիճաններով բարձրանալ-իջնել և, հնարավորության դեպքում, բակ դուրս գալ:
3. Վերադառնալով սենյակ՝ «ուղեկցողներն» իրենց զուգընկերներին պետք է ուղեկցեն մինչև աթոռ: Աթոռի վրա նրանց անակնկալ է սպասվում՝ պայուսակ: Ի՞նչ կա պայուսակում:
4. «Կույրերը» պետք է փորձեն գուշակել պայուսակի պարունակությունը: «Ուղեկցողների» գործը՝ նրանց ենթադրությունները գրի առնելն է:
5. Այնուհետև «կույրերին» խնդրեք՝ արձակել ժապավեններն ու տեսնել պայուսակում գտնվող առարկաները: Զույգերին առաջարկեք՝ միմյանց հետ համառոտ փոխանակել իրենց տպավորությունները:
6. Նախքան 3-րդ փուլին անցնելը՝ մասնակիցներին որոշ ժամանակ տվեք դերից «դուրս գալու» համար:

3-րդ փուլ: Նշանների լեզու

1. Այս փուլում զույգերը պետք է փոխվեն դերերով. «ուղեկցողները» ստանձնում են «համրերի» դեր, իսկ նրանց զուգընկերները դառնում են «ֆիզիկապես առողջ օգնականներ»:
2. «Համր» մասնակիցներին առաջադրանքի մեկական դերաքարտ բաժանեք: Արգելվում է դրանք ցույց տալ զուգընկերներին: Յուրաքանչյուր «օգնականին» մեկական թուղթ և գրիչ տրամադրեք:
3. «Համրերն» իրենց անհանգստացնող խնդիրը նշանների միջոցով պիտի հաղորդեն օգնականներին. այդ ընթացքում նրանց արգելվում է խոսել, գրել կամ նկարել: «Օգնականները» պետք է գրառեն այն, ինչ հնարավոր է հասկանալ այդ «հաղորդագրություններից»:
4. «Խոսքն» ավարտելուց հետո «համրերը» պետք է իրենց քարտը ցույց տան «օգնականներին»: Զույգերին խնդրեք համառոտ քննարկել խաղի ընթացքը, ծագած խնդիրներն ու դժվարությունները, ամփոփել խաղը:

4-րդ փուլ: Անվասայլակներով մարաթոն՝ անհարթ տեղանքում

1. Մասնակիցներին ծանոթացրեք մարաթոնի երթուղուն: Բացատրեք, որ հաղթող կճանաչվի նա, ով ամենակարճ ժամանակում կանցնի երթուղին: Ճանապարհին հանդիպող խոչընդոտներին բախվելու դեպքում՝ մասնակիցները ստանում են տուգանային միավորներ:
2. Մրցույթի արդյունքները գրառեք մեծ թղթի վրա:
3. Երբ բոլոր ցանկացողներն արդեն մասնակցել են մրցույթին, կարճատև ընդմի-

շում հայտարարեք, որից հետո սկսեք խաղի վերլուծությունն ու գնահատումը:

Վերլուծություն և գնահատում

Լիակազմ միստն սկսեք գործնական վարժության 2-րդ, 3-րդ և 4-րդ փուլերի ամփոփումով, որից հետո քննարկեք՝ նախքան խաղը մարդկանց ունեցած և դրա արդյունքում ձեռք բերած փորձառությունն ու գիտելիքները:

1. Նախ անդրադարձեք փակ աչքերով զբոսանքի փուլին: Թե՛ «կույրերի», թե՛ «ուղեկցողների» դերակատարներին խնդրեք պատմել իրենց տպավորությունները
 - Ի՞նչ զգացողություններ ուներ նրանցից յուրաքանչյուրը խաղի ընթացքում:
 - Ի՞նչն էր խաղի մեջ առավել դժվար: Ո՞ր պահերն էին ծիծաղելի, որո՞նք՝ վախեցնող:
 - Որքանով էր դժվար զուգընկերոջը վստահելն ու նրա վստահությունը շահելը:
 - Պայուսակում գտնվող քանի՞ առարկա էին կարողացել կռահել մասնակիցները: Ո՞ր զգայարանների օգնությամբ էին դիմել նրանք: Քանի՞ հոգի համարձակություն ունեցավ բացել ընկերի քիթեղյա կամ ապակե շիշ և խմել:
2. Այնուհետև ամփոփեք 2-րդ փուլի արդյունքները.
 - Ի՞նչ զգացողություններ ուներ նրանցից յուրաքանչյուրը խաղի ընթացքում:
 - Ի՞նչն էր խաղի մեջ առավել դժվար: Ո՞ր պահերն էին ծիծաղելի, որո՞նք՝ վախեցնող:
 - Հուսահատվո՞ւմ էիք, երբ զուգընկերը չէր հասկանում ձեր նշանները:
 - Երբ ձեզ չէին հասկանում, դա հուսահատեցնո՞ւմ, թե՞ շփոթեցնո՞ւմ էր:
3. Ամփոփեք անվասայլակներով մարաթոնի արդյունքները.
 - Ինչպիսի՞ զգացողություններ ուներ նրանցից յուրաքանչյուրը՝ զրկված լինելով շարժունակությունից:
 - Ի՞նչն էր խաղի մեջ առավել դժվար: Ո՞ր պահերն էին ծիծաղելի, որո՞նք՝ վախեցնող:
4. Քննարկեք այն մտավախություններն ու ակնկալիքները, որ մասնակիցներն ունեին խաղից առաջ: Մասնակիցների ուշադրությունը հրավիրեք գրառված հանգուցային կետերի վրա.
 - Նրանց ո՞ր մտավախությունները հաստատվեցին խաղի ընթացքում:
 - Ինչպե՞ս են միմյանց օգնել զուգընկերները:
 - Ինչպե՞ս է ընկալվել առաջարկվող օգնությունը:
 - Արդյո՞ք դյուրին է՝ որոշել անհրաժեշտ օգնության չափը:
5. Ի՞նչն է մարդկանց վախեցնում հաշմանդամության մեջ: Ինչու՞: Մասնակիցներից որևէ մեկը երբևէ մտածե՞լ է, որ կարող է դժբախտ պատահարի կամ հիվանդության հետևանքով հաշմանդամ դառնալ:
6. Ի՞նչն է խաղի մեջ նրանց ամենից շատ զարմացրել:
7. Ճանաչո՞ւմ եք որևէ մեկի, որը կույր է կամ համր, կամ գամված է անվասայլակին: Ինչպիսի՞ն է նրանց սոցիալական կյանքը: Ինչպե՞ս են նրանց վերաբերվում մյուսները:
8. Մի հայացք նետեք շրջակայքում գտնվող շենքերին և մոտակա փողոցներին. որքանով են դրանք «հարմարավետ հաշմանդամությանը»:
9. Ի՞նչ է հնարավոր և անհրաժեշտ անել՝ հաշմանդամների հավասարությունն ու արժանապատիվ կյանքն ապահովելու համար:
10. Արդյո՞ք հաշմանդամների իրավունքները մասն են մարդու իրավունքների: ՄԻՅՀ-ում շարադրված ո՞ր իրավունքներն են հատկապես կարևորվում հաշմանդամների համար:
11. Ի՞նչ միջոցներ կարող է ձեռնարկել ձեր դպրոցը, կազմակերպությունը կամ տեղական երիտասարդական խումբը՝ հաշմանդամների հավասարությունն ու արժանապատիվությունն ապահովելու համար:

Խորհուրդներ վարողներին

4-րդ փուլում 2-3 րոպե ժամանակը բավարար է մարաթոնի երթուղին անցնելու համար (հատկապես եթե ընդամենը երկու կամ երեք անվասայլակ ունեք), քանի որ մյուս մասնակիցներն ստիպված են սպասել և կարող են ձանձրանալ: Դուք կարող եք անվասայլակներ փոխ առնել տեղական որևէ հիվանդանոցից կամ կազմակերպությունից, որոնք անվասայլակներ են տրամադրում դրանց ժամանակավոր կարիքն ունեցող անձանց: Մեկ այլ տարբերակ կարող է լինել մասնակիցների վրա արհեստական ֆիզիկական արատների ստեղծումը, օրինակ՝ ռետինե շատ մեծ կոշիկ հագցնելը նրանց հակառակ ոտքին:

Հիմնականում խմբից է կախված, թե ինչպիսին կլինի խաղի ընթացքը: Համոզվեք, որ յուրաքանչյուր մասնակից գիտակցում է, թե ինքն անցնելու է զանազան «իրականության մասնակումների» միջով. այդ ընթացքում նրանցից յուրաքանչյուրին հնարավորություն է տրվում հաշմանդամ լինելու զգացողությունն ապրել ու արձագանքել այդ վիճակին: Մասնակիցներին բացատրեք, որ խաղի նպատակը որևէ հաշմանդամի ծաղրելը, անհարկի լարվածություն կամ շփոթմունք առաջացնելը չէ: Նրանք պետք է խաղան «բնականորեն» և չաղավաղեն իրավիճակները: Վստահեցրեք մարդկանց, որ կլինեն պահեր, երբ նրանք կարող են անհարմար և անապահով զգալ, սակայն նրանց որևէ վտանգ չի սպառնում:

Եթե դուք բոլոր «իրականության մասնակումները» բեմադրելու ժամանակ չունեք, կատարեք մեկը կամ երկուսը: Այս գործնական վարժության մեջ մասնակցի համար ամենալարված ու հետաքրքիր փորձառությունը թերևս աչքերը կապած վիճակում լինելն է: Այդ պատճառով, եթե ժամանակը սուղ է, ցանկալի է բեմադրման համար այս հատվածն ընտրել: Մասնակիցներին խնդրեք դերափոխվել՝ երկուստեք հաշմանդամության զգացողությունն ապրելու համար: Այդ պարագայում չմոռանաք առարկաներով լի երկրորդ պայուսակը պատրաստել:

Այս խաղը բնութիվ է, սակայն ընթացքում կարող են ծիծաղելի իրավիճակներ ստեղծվել: Մի կանխեք դրանք: Խաղի ընթացքին միջամտեք կամ մասնակիցներին դիտողություններ արեք միայն այն դեպքերում, երբ նրանք խախտում են անվտանգության կանոնները կամ հաշմանդամությունը ծաղրող մեկնաբանություններ անում: Այս հարցին դուք կարող եք անդրադառնալ նաև զննատման ու վերլուծության ժամանակ՝ հետևյալ հարցերի քննարկման միջոցով. Ո՞ր դեպքերում են մարդիկ ծաղրում հաշմանդամներին: Ովքե՞ր են այդպես վարվում, ինչու՞: Ո՞ր դեպքերում է կարելի մարդկանց ֆիզիկական արատներին վերաբերող կատակներ անել: Ո՞րն է սահմանագիծը անմեղ կատակի և վիրավորանքի միջև:

Տարբերակներ

Հաշվի առնելով ձեր խմբի առանձնահատկությունները՝ դուք կարող եք զանազան ֆիզիկական և այլ կարգի թերություններ կամ արատներ «նմանակել», այդ թվում՝ նաև դրանցից նվազ տեսանելիները, որոնցից են՝ սովորելու անկարողությունը կամ լեզվական արատները: Կարելի է նաև տարիքային սահմանափակ գործունակությանը վերաբերող իրավիճակներ ստեղծել: Դա կարող է նպաստել, որ երիտասարդներն առավել իրազեկ լինեն տարեցների կարիքներին, նրանց՝ արժանապատիվ կյանք վարելու համար անհրաժեշտ, սակայն գոյություն չունեցող պայմաններին:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Եթե դուք աշխատում եք երեխաների հետ, աչքի անցկացրեք երեխայի իրավունքների մասին համաձայնագրի 23-րդ հոդվածը, ուր նշվում է, որ հաշմանդամ երեխաներն առանձնահատուկ խնամքի, կրթության և մասնագիտական ուսուցում ստանալու իրավունք ունեն, որը նրանց լիարժեք ու արժանավայել կյանք վայելելու հնարավորություն է տալիս: Կարող եք խնդրել, որ խմբերը որոշ տեղեկություններ հավաքեն իրենց շրջապատող այն մարդկանց (ընտանիքը՝ ներառյալ) մասին, ովքեր տառապում են հաշմանդամությամբ: Նրանք կարող են նաև պարզել, թե այդ մարդիկ ինչ ծառայություններից ու սոցիալական արտոնություններից են օգտվում: Կա՞ն արդյոք հաշմանդամ երեխաներ ձեր երիտասարդական խմբում, դպրոցում կամ կազմակերպությունում: Կարո՞ղ են նրանք ապրել բոլորի պես: Եթե ոչ, ապա ինչու՞:

Եթե խմբի անդամները ցանկություն ունեն ծանոթանալ խտրականության մեկ այլ տեսակի՝ ռասայական խտրականության դրսևորման հետևանքով ծագող «ամենօրյա» խնդիրների լուծման ձևերին, կարող են դիտարկել էջ 246-ի «Պատասխան ռասիզմին» գործնական վարժությունը:

Ուղենիշ գաղափարներ

Մասնակիցները կարող են օգնության կարիք ունեցող հաշմանդամների որևէ խմբի հետ հանդիպել և քննարկել նրանց աջակցելու հնարավորությունները: Կարդացեք ձեռնարկի «Դիմենք գործողությունների» գլուխը՝ համապատասխան գաղափարներով առաջնորդվելու համար: Կարևոր է համագործակցել հաշմանդամների հետ աշխատող կազմակերպությունների հետ՝ ու հոգալ հաշմանդամների առաջնային կարիքները:

Հիշարժան ամսաթիվ

Դեկտեմբերի 3

Հաշմանդամների միջազգային օր

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Հաշմանդամների նկատմամբ հոգատարության ու նրանց իրավունքների երաշխավորման աստիճանը տարբեր պետություններում մեծապես տատանվում է իբր տնտեսական պատճառներով, սակայն իրականում դրանք պայմանավորված են նրանով, թե տվյալ երկրում որքան լուրջ են հաշմանդամների հավասարության ու սոցիալական համերաշխության խնդիրների նկատմամբ դրսևորվող մոտեցումները: Օրինակ՝ որոշ երկրներում սոցիալական ապահովության ծառայությունը վճարում է լսողական սարքերի համար: Որոշ երկրներում օրենքը նախատեսում է լսողական սարքերի հատկացում խուլ մարդկանց, և եթե որևէ մեկը կարիք ունի էլեկտրական անվասայլակի, երբեմն համայնքը կամ պետությունը վճարում է դրա համար:

Այսպիսով, եթե որևէ հաշմանդամ էլեկտրական անվասայլակի կարիք ունի, ապա դրա համար երբեմն վճարում է պետությունը կամ համայնքը:

Հաշմանդամների նկատմամբ կիրառվող խտրականության մասին տեղեկություններ կարող եք ստանալ էջ 364-ի «Խտրականություն և այլատյացություն» բաժնում: Պարասլիմպիական խաղերի մասին տեղեկություններ կարող եք ստանալ էջ 406-ի «Սպորտը պաշտպանում է մարդու իրավունքները» բաժնում:

Ծանոթագրություն: Այս խաղն առաջարկել է հունգարական «Kozos Sors Egyesulet (Ընդհանուր ճակատագիր)» հասարակական կազմակերպության նախագահ դոկտոր Մոնիկա Մադայը: Նրա կազմակերպությունը գործում է հաշմանդամների սոցիալական ինտեգրման ուղղությամբ: Դոկտոր Մոնիկա Մադայը նաև «Միջազգային վերականգնում» կազմակերպության Հաշմանդամների հարցերով ազգային խորհրդի՝ Հունգարիան ներկայացնող անդամ է, միջազգային երիտասարդական ծրագրերի ուսուցանող և հոգատար մարդ: Նշենք նաև, որ նա ի ծնե հաշմանդամ է:

ԱՈՋԵՈՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

1-ին իրավիճակ

Փորձեք ձեր ընկերոջն առանց խոսքերի բացատրել, որ դուք բռնության զոհ եք դարձել: Սափրած գլուխներով երիտասարդների մի խումբ է հարձակվել ձեզ վրա այգում, գողացել ձեր պայուսակն ու ծեծել ձեզ: Հարցրեք մոտակա ոստիկանության բաժանմունքի տեղը:

Դուք չեք կարող խոսել, գրել կամ նկարել:

2-րդ իրավիճակ

Ենթադրենք՝ գտնվում եք դպրոցի կամ գուցե եվրոպական երիտասարդական կենտրոններից մեկի ճաշարանում: Բացատրեք խոհարարին, որ դուք բոլոմեզյան մակարոն ուտել չեք կարող, քանի որ բուսակեր եք: Դուք ոչ միայն միս չեք ուտում, այլև այն բուսակերներից եք, ովքեր սննդի մեջ կաթնամթերք չեն օգտագործում (օրինակ՝ կաթ, ձու կամ պանիր):

Ձեզ արգելվում է խոսել, գրել կամ նկարել:

Քվեարկել, թե՛ չքվեարկել

Յուրաքանչյուր ձայն կարևոր է:

Թեմաները	Ժողովրդավարություն, քաղաքացիություն, մարդու իրավունքներ
Բարդությունը	4-րդ աստիճան
Խմբի անդամների թիվը	Ըստ հայեցողության
Ժամանակը	270 րոպե (3 մասից)
Համառոտ նկարագիրը	Այս վարժության ընթացքում անցկացվում է համայնքի բնակիչների հարցում՝ հետևյալ հարցերի վերաբերյալ. ■ Քվեարկություն ընտրությունների ժամանակ ■ Քաղաքացիական մասնակցություն
Հարակից իրավունքներ	■ Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունք ■ Ժողովրդավարական ընտրություններին մասնակցելու իրավունք ■ Արտահայտվելու ազատություն
Նպատակները	■ Գնահատել ընտրություններին ձեր մասնակցության հիմնավորումները ■ Ջարգացնել տեղեկություններ ձեռք բերելու և դրանք քննադատաբար վերլուծելու հմտություններ ■ Արժևորել յուրաքանչյուր քաղաքացու անձնական ներդրումը ժողովրդավարության մեջ
Նյութեր	■ Յուրաքանչյուր զույգին՝ առաջին և երկրորդ հարցաթերթիկների մեկ փաթեթ ■ Առաջին ներդիրի օրինակներ, յուրաքանչյուր զույգին՝ հարցման հրահանգի մեկ օրինակ ■ Գրիչներ կամ մատիտներ ■ Մեծ թղթեր (Ա3) կամ գրատախտակ և նշագրիչներ ■ Կաշուն ժապավեն
Նախապատրաստում	■ Երկրորդ ներդիրն ու հարցաթերթիկի օրինակը պատճեններ մեծ թղթի վրա, որ կարող է օգտակար լինել ցուցումներ տալու ժամանակ: ■ Գրատախտակին արտագրեք առաջին և երկրորդ հարցաթերթիկները՝ արդյունքներն ամփոփելու համար: ■ Կազմեք վարժության ժամանակացույց: Հարկ կլինի, որ 60 րոպե հատկացնեք առաջին մասի (հարցման ներկայացում), առնվազն 120 րոպե՝ երկրորդ մասի (հարցում), 90 րոպե՝ երրորդ մասի համար (արդյունքների գնահատում և վերլուծություն):

Ցուցումներ

1-ին մաս: Հարցման ներկայացում

1. Բացատրեք, որ առաջին դասի հիմնական նպատակն է՝ խմբին նախապատրաստել համայնքում հարցում անցկացնելու, թե որոնք են ընտրությունների մասնակցելու և չմասնակցելու հիմնավորումները:
2. Հարցրեք մասնակիցներին, թե արդյոք մտադիր են մասնակցել համապետական

ԹԵՄԱՆԵՐԸ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ

ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

4-ՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԹԻՎԸ

ԸՍՏ ՀԱՅԵՑՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

270 ԲՐՈՊԵ

- կամ տեղական հերթական (իրենց կյանքում առաջին) ընտրություններին: Խնդրեք ձեռք բարձրացնել նախ մասնակցողներին, ապա՝ չմասնակցողներին: Ըստ այդմ՝ խումբը բաժանեք երկու՝ Ա (մասնակցողներ) և Բ (չմասնակցողներ) խմբերի: «Չգիտեմ» պատասխանողները կարող են միանալ խմբերից որևէ մեկին՝ պահպանելով խմբերի հավասարակշռությունը:
3. Խնդրեք խմբերին՝ մեծ թղթի վրա շարադրել այն փաստարկները, թե ինչու են իրենք «կողմ» կամ «դեմ» քվեարկել: Ցուցակը կազմելու համար նրանց 15 րոպե ժամանակ տրամադրեք:
 4. Միացրեք խմբերն իրար, Ա և Բ խմբերից մեկական ներկայացուցչի խնդրեք ընթերցել ցուցակները: Վերջում ժամանակ հատկացրեք կարճ քննարկման համար, ցուցակներում ավելացրեք այլ առաջարկներ:
 5. Բաժանեք հարցաթերթիկները: Մասնակիցների ուշադրությունը հրավիրեք ձեր պատրաստած մեծ օրինակի վրա: Համոզվեք, որ մասնակիցները տեսնում են, որ առաջին մասում գրանցվում են չքվեարկողների, երկրորդ մասում՝ քվեարկողների պատասխանները: Նշեք, որ երկու մասի հարցերը նույնն են, բացի երկրորդ հարցից: Ընթերցեք հարցերը և համոզվեք, որ դրանք պարզ են բոլորի համար:
 6. Այժմ բացատրեք պատասխանների գրանցման մեթոդը: Խմբին ցույց տվեք օրինակը (տես առձեռն նյութերը) և բացատրեք, թե ինչպես պետք է կիրառել արդյունքների ամփոփման «հինգ փայտիկների» մեթոդը:
 7. Յուրաքանչյուր զույգին բաժանեք հարցման հրահանգի մեկ օրինակ: Ընթերցեք դրանք ու խոսեք հետևյալ հարցերի մասին.
 - Ինչպե՞ս կարող են նրանք ապահովել հարցվողների պատահական ընտրությունը:
 - Քանի՞ մարդու պետք է հարցաքննի յուրաքանչյուր զույգ (որքան շատ, այնքան լավ):
 - Ե՞րբ և որտե՞ղ պետք է անցկացվի հարցումը:
 - Ե՞րբ պետք է ավարտվի հարցումը:
 - Ե՞րբ պետք է քննարկվեն արդյունքները:
 8. Եթե բոլորի համար առաջադրանքը պարզ է, անցեք երկրորդ մասին՝ հարցմանը:

2-րդ մաս: Արդյունքների վերլուծություն

Հարցումն ավարտված է: Խմբերը միանում են՝ արդյունքները համեմատելու, վերլուծելու և քննարկելու, ինչի համար նրանց պետք է 60 րոպե ժամանակ տալ:

1. Ձույգերին խնդրեք՝ զումարել յուրաքանչյուր վանդակի հանրագումարները և դրանք տեղադրել երկու մեծ աղյուսակներում: Այսպիսով՝ համեմատվում են երկու խմբերի ստացած տվյալները, և հնարավոր է դառնում հաշվարկել ընդհանուր խմբի ստացած հանրագումարը: Անհրաժեշտ է նաև գրի առնել հարցվողների կողմից բերված «փաստարկները»: Եթե նույն պատճառի մասին խոսվել է մի քանի անգամ, ապա կրկին «հինգ փայտիկների» մեթոդի օգնությամբ գրանցեք, թե որքան հաճախ է այն կրկնվել:
2. Երբ արդեն հավաքել եք ամբողջ տեղեկատվությունը, խնդրեք մասնակիցներին՝ հաշվարկել հետևյալ վիճակագրական տվյալները.
 - Հարցված մարդկանց ընդհանուր թիվը
 - Քվեարկողների և չքվեարկողների տոկոսային հարաբերակցությունը հարցվողների ընդհանուր թվի նկատմամբ
 - Իգական և արական սեռի հարցվողների տոկոսային հարաբերակցությունը
 - Հարցվողների թիվը յուրաքանչյուր տարիքային խմբում
 - Ամենաքիչ քվեարկողներ ընդգրկող տարիքային խումբը
 - Ամենաշատ քվեարկողներ ընդգրկող տարիքային խումբը
 - Չքվեարկելու ամենատարածված փաստարկները
 - Քվեարկելու ամենատարածված փաստարկները
 - Անհատների՞ն, թե՞ կուսակցություններին էին առնչվում պատճառների (թե՛ դեմ, թե՛ կողմ) մեծ մասը:
3. Այժմ քննարկեք, թե մասնակիցներին որքան դուր եկավ վարժությունը, ինչպես նաև՝ նրանց ձեռք բերած փորձն ու յուրացրածը դրա ընթացքում:

Վերլուծություն և գնահատում

Արդյունքների ընդհանուր քննարկման ժամանակ կարող եք շոշափել տարբեր հարցեր, օրինակ.

- Ինչպիսի՞ զգացումներ ունեին խմբերի անդամները հարցումն անցկացնելիս: Ընդհանուր առմամբ՝ պատրաստակամորեն էին մարդիկ պատասխանում հարցերին:

- Դժվա՞ր էր հարցում անցկացնելը: Դուր եկա՞վ նրանց այդպիսի աշխատանքը:
- Կարողացա՞ն արդյոք խմբերը կառուցել բնակչության «ներկայացուցչական» մոդելը: Նրանք ի՞նչ դժվարություններ հաղթահարեցին այդ աշխատանքը կատարելիս:
- Որո՞նք են արդյունքների ամփոփման ընթացքում ծագող խնդիրները: Ինչպե՞ս կարելի է խույս տալ դրանցից:
- Կայի՞ն վիճակագրական տվյալներ, որոնք հարուցեցին խմբի զարմանքը:
- Անսպասելի՞ էին արդյոք հարցման արդյունքները:
- Հարցման պատասխանների ընդհանուր ուղղվածությունը համընկնու՞մ է ձեր խմբի կարծիքների հետ: Գտնու՞մ եք արդյոք, որ ձեր խումբն ընդհանուր առմամբ բնակչության «ներկայացուցիչն» է:
- Եթե կրկին անցկացվեր հարցումը, նրանք ի՞նչը կփոխեին իրենց գործելակերպում:
- Հարցման արդյունքները արտացոլու՞մ են ձեր համայնքում իրականացվող քվեարկությունների իրական պատկերը: Ինչու՞: Ինչու՞ ոչ:
- Վիճակագրական տվյալները հաճախ ներկայացվում են որպես որոշակի դատողություն ապացուցող փաստեր: Մարդիկ որքանո՞վ պետք է վստահեն վիճակագրությանը:
- Ինչպե՞ս է այժմ խմբում ընկալվում քվեարկությանը մասնակցելու, այլ կերպ ասած՝ ձայնի օգտագործման անհրաժեշտությունը:
- Փոխվե՞լ է որևէ մեկի կարծիքը: Եթե այո, ո՞ր փաստարկներն էին առավել համոզիչ:

Խորհուրդներ վարողներին

Առաջին մասը՝ հարցման պլանավորումը, հող է պատրաստում երկրորդ մասի՝ բուն հարցման համար: Ամենակարևորը դուք կարող եք հստակորեն ասել, որ այս վարժության նպատակն է երիտասարդներին օգնել՝ գիտակցելու ժողովրդավարական գործընթացին նրանց անմիջական մասնակցության կարևորությունը: Խորհուրդ է տրվում շեշտադրել սա և ոչ թե «համոզել» նրանց՝ օգտագործել իրենց ձայնը: Բացատրեք, թե ցանկալի է, որ խմբի յուրաքանչյուր անդամ դասընթացի վերջում կայացնի սեփական որոշումը, սակայն դրա համար կարևոր է, որ նրանք հաշվի առնեն քվեարկությանը մասնակցելու կամ չմասնակցելու բազմապիսի, զանազան փաստարկները:

Փորձեք հնարավորինս «ամաչառ կերպով» քննարկել, թե ինչու են մարդիկ մասնակցում կամ չեն մասնակցում (4-րդ կետ) քվեարկությանը, սակայն մի՛ խրախուսեք «քվեարկողներին»՝ ուղղորդելու «չքվեարկողներին»: Մի՛ ծախսեք չափազանց շատ ժամանակ այս քննարկման վրա. այն նախատեսված է հարցման անցկացումը նախապատրաստելու համար:

Հարցումն անցկացնելու մեթոդները քննարկելիս (7-րդ կետ)՝ դուք պետք է հաշվի առնեք այն խոչընդոտները, որոնց կարող է բխվել խումբը: Որոշ համայնքներում մարդիկ կարող են անհարմար զգալ, որ փողոցում իրենց հարցեր են տալիս օտար մարդիկ: Այդ դեպքում թերևս ավելի լավ կլինի, որ խմբի անդամները հարցումն անցկացնեն իրենց ընկերների կամ ծանոթների շրջանում:

Չափազանց կարևոր է հաշվարկել, թե ինչ ծավալի տեղեկատվություն կարող է վերլուծել խումբը: Մի՛ կուտակեք չափազանց մեծ տեղեկատվություն, որ մարդիկ չխճճվեն հաշվարկների մեջ: Եթե խումբը մեծ է, յուրաքանչյուր զույգ պետք է հարցումն անցկացնի ավելի քիչ մարդկանց հետ, քան եթե նրանք աշխատեին փոքր խմբում:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Այս անցկացրեք էջ 347-ում ժողովրդավարության թեմայով տրված նախնական տեղեկությունները և պարզեք, թե ձեր երկրում ե՞րբ է կանանց առաջին անգամ տրվել ընտրական իրավունք: Կարող եք նաև պարզել, թե ներկայումս ձեր երկրում բնակչության ո՞ր խմբերը չունեն ընտրական իրավունք (օրինակ՝ երեխաներ, ներգաղթողներ, բանտարկյալներ և այլն): Քննարկեք պատճառները. արդյո՞ք արդարացի է դա:

Ժողովրդավարական հասարակության մեջ մարդկանց տրված են շատ հնարավորություններ՝ քայլեր ձեռնարկելու իրենց առնչվող խնդիրների լուծման համար: Էջ 144-ի «Էլեկտրակայան» վարժությունը մասնակիցներին հնարավորություն է ընձեռնում՝ մտածել սոցիալական փոփոխություններին նպաստող ուղիների մասին:

Հիշարժան ամսաթիվ . Ուղենիշ գաղափարներ

Մարտի 31
Հայաստանի խորհրդարանի
ընտրությունների մասին
օրենքի ընդունման օր (1919թ.)*

- Նշեք այն օրը, երբ կանայք ձեր երկրում ընտրական իրավունք են ստացել:
- Եթե պարզել եք, որ ձեր երկրում բնակչության որոշ խմբեր չունեն ընտրելու իրավունք,
- և դուք դա համարում եք անարդար, նամակ գրեք ձեր երկրի խորհրդարանի պատգամավոր-ներին՝ արտահայտելով ձեր խմբի մտահոգությունը: Փորձեք հնարավորինս շատ ստորագ-րություններ հավաքել:

Հարցման հրահանգ

Հարցվողների ընտրությունը

1. Հավանական հարցվողներին ընտրեք *պատահական* կերպով. պետք չէ հարցվողներին «ընտրել»՝ ըստ այնպիսի հիմքերի, որ նրանք *երիտասարդ են, ծեր, բարեսեռ, իզական սեռի և այլն*: Փորձեք լինել անաչառ:
2. Ներկայացեք և հավանական հարցվողից տեղեկացեք՝ դեմ չէ՞ պատասխանել մի քանի հարցերի: Ասացեք, որ պատասխաններն «անանուն» են, և հարցման արդյունքները չեն հրապարակվելու. դրանք օգտագործվելու են միայն խմբի կողմից:

Հարցվողների արձանագրումը

1. Հարցմանը մասնակցել համաձայնած մարդուն հարցրեք՝ արդյո՞ք մասնակցել է նախորդ ընտրություններին: Եթե պատասխանը բացասական է, լրացրեք առաջին՝ «չքվեարկողի» հարցաթերթիկը, եթե՝ դրական, լրացրեք երկրորդ՝ «քվեարկողի» հարցաթերթիկը:
2. 1-ին հարց: Մարդիկ հայտնում են իրենց տարիքը միայն ցանկության դեպքում: Եթե նրանք չեն ցանկանում պատասխանել հարցին, վերջին սյունակում նշում կատարեք:
3. 2-րդ հարց: Հարցվողներին ցույց տվեք տարբերակները և խնդրեք՝ ընտրել դրանցից մեկը: Եթե նա բերում է ուրիշ պատճառ, ապա գրառեք այն Ե սյունակում: Ծանոթություն՝ Բ և Գ սյունակների տարբերությունն այն է, որ Բ-ում գրառվում են *որոշակի մարդկանց*, Գ-ում՝ *կուսակցություններին* վերաբերող պատճառները:
4. Նշումները պետք է լինեն պարզ, որ հետագայում հնարավոր լինի հաշվել դրանք: Մեկ թերթիկի վրա պետք է գրանցել հնարավորինս շատ մարդկանց պատասխաններ: Յուրաքանչյուր հարցվողի յուրաքանչյուր պատասխանի դիմաց պետք է կատարել միայն մեկ նշում:

* Հավելվել է հայերեն հրատարակությունում:

ԱՌՋԵՌՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Հարցաթերթիկ

1-ին: Չքվեարկողներ

Առաջին հարց: Ո՞ր տարիքային խմբին եք պատկանում: (պարտադիր չէ պատասխանել)

	Մինչև 25	25-ից 40	40-ից 60	60-ից բարձր	Նախընտրում եմ չպատասխանել
Տղամարդիկ					
Կանայք					

Երկրորդ հարց: Ինչու՞ չեք մասնակցել նախորդ ընտրություններին:

Ա. Կարծում էի, որ իմ ձայնը չի ազդի ընտրությունների արդյունքների վրա:

Բ. Այնտեղ չկար որևէ թեկնածու, ում կցանկանայի ձայն տալ:

Գ. Համաձայն չեի առաջադրված որևէ քաղաքական ծրագրի:

Դ. Ինձ համար միևնույնն էր:

Ե. Այլ պատճառ (մանրամասնեք).

Ա	Բ	Գ	Դ	Ե

2-րդ: Քվեարկողներ

Առաջին հարց: Ո՞ր տարիքային խմբին եք պատկանում (պարտադիր չէ պատասխանել):

	Մինչև 25	25-ից 40	40-ից 60	60-ից բարձր	Նախընտրում եմ չպատասխանել
Տղամարդիկ					
Կանայք					

Երկրորդ հարց: Ինչու՞ եք մասնակցել նախորդ ընտրություններին:

Ա. Դա համարել եմ իմ ժողովրդավարական պարտականությունը:

Բ. Ցանկանում էի քվեարկել հոգուտ ... (թեկնածուի):

Գ. Ցանկանում էի քվեարկել հոգուտ ... (կուսակցության):

Դ. Չէի ցանկանում, որ հաղթեր մեկ ուրիշ թեկնածու/ կուսակցություն:

Ե. Այլ պատճառ (մանրամասնեք).

Ա	Բ	Գ	Դ	Ե

Լրացված հարցաթերթիկի օրինակ

Առաջին հարցաթերթիկ. Չքվեարկողներ

Առաջին հարց. Ո՞ր տարիքային խմբին եք պատկանում (պարտադիր չէ պատասխանել):

	Մինչև 25	25-ից 40	40-ից 60	60-ից բարձր	Նախընտրում եմ չպատասխանել
Տղամարդիկ	III III II	III III II	III III II	III III II	II
Կանայք	III III II	III III II	III III II	III III II	II

Երկրորդ հարց: Ինչու՞ չեք մասնակցել նախորդ ընտրություններին:

Ա. Կարծում էի, որ իմ ծայնը չի ազդի ընտրությունների արդյունքների վրա:

Բ. Այնտեղ չկար որևէ թեկնածու, ում կցանկանայի ծայն տալ:

Գ. Համաձայն չէի առաջադրված որևէ քաղաքական ժրագրի:

Դ. Ինձ համար միևնույնն էր:

Ե. Այլ պատճառ (մանրամասներ).

Ա	Բ	Գ	Դ	Ե
III III II III III II	III III II III III II	III III II III III II	III III II III III II	■ Ես այդ ժամանակ քաղաքում չէի ■ Ես չեմ վստահում քաղաքական գործիչներին ■ Ինձ խնդրեցին չքվեարկել

Մարդու իրավունքների օրացույց

Այս օրացույցն առաջին փորձն է՝ կազմելու ցանկն այն հիշարժան օրերի, երբ աշխարհի ժողովուրդները նշում են մարդու իրավունքները: Օրացույցի համար հիմք են ընդունվել ՄԱԿ-ի սահմանած միջազգային օրերը, ՀԿ-ների կողմից ճանաչված համաշխարհային օրերը, պատմական իրադարձությունների հոբելյանները և մի քանի ականավոր իրավապաշտպանների ծննդյան օրերը: Հարկ չկա ցանկը համարել ավարտուն կամ սպառիչ. այն ընդամենը երիտասարդների հետ աշխատելու մեկնակետ է: 3-րդ գլխի վարժությունները նշվում են խաչածն հղումների նպատակով:

Օրացույցը կարելի է պատճենել և որպես ցուցապաստառ կախել պատից՝ նախնական հետաքրքրություն խթանելով մարդու իրավունքներին առնչվող հարցերի նկատմամբ (հատկապես որ այն լավ պատկերացում է տալիս դրանց ընդգրկման և բազմազանության մասին): Մարդկանց կարելի է իրավիճակ ընտրված հարցերը քննարկելու, ինչպես նաև իրենց ազգային հիշարժան օրերն ուսումնասիրելու նպատակով: Այս ամենը կարող է ավելացվել օրացույցին, և այդպիսով կստեղծվի հատուկ շտեմարան՝ խմբի համար:

3-րդ գլխի յուրաքանչյուր վարժություն առնչվում է որևէ հիշարժան օրվա: Այդպիսով՝ օրացույցը կարող է օգտագործվել որպես մարդու իրավունքների կրթության տարեկան ծրագրի մշակման գործիք: Յուրաքանչյուր շաբաթվա կամ ամսվա մեկնարկը տրվում է որևէ «թեմատիկ» վարժության կատարմամբ: Օրինակ՝ մայիսի 3-ին՝ Մամուլի ազատության համաշխարհային օրը, կարող եք կատարել էջ 167-ի «Լրագրի առաջին էջ» վարժությունը: Կամ նոյեմբերի 25-ին՝ Կանանց նկատմամբ բռնության դեմ պայքարի միջազգային օրը, կարող եք կատարել էջ 147-ի «Ընտանեկան գործեր» վարժությունը: Որպես այլընտրանք՝ խումբը, հնարավոր է, ցանկանա «դիմել գործողությունների»՝ ներգրավվելով այդ օրերին այլ կառույցների կազմակերպած միջոցառումներին (օրինակ՝ միանալ բնապահպանական խմբի՝ ապրիլի 22-ին նշելու Երկրի օրը):

Ինչպես մարդու իրավունքների ըմբռնումն է տարեցտարի փոխվում և զարգանում, այդպես էլ պետք է փոխվի այս օրացույցը: Ձեր՝ այս ձեռնարկն օգտագործողների խնդիրն է՝ Աստծո տրված ամեն օր գտնել մարդու իրավունքները նշելու նոր եղանակներ:

Ամսաթիվ	Հիշարժան օր	Վարժություն
Հունվարի 8	Գրագիտության համաշխարհային օր	Կրթություն բոլորի՞ համար
Փետրվարի 20	Խաղաղ դիմադրության օր	Էլեկտրակայան
Փետրվարի 21	Մայրենի լեզվի միջազգային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	Լեզվական խոչընդոտ
Մարտի 1	Մահապատժի վերացման միջազգային օր	Երբ գալիս է վաղը
Մարտի 8	Կանանց միջազգային օր	Հերոսուհիներ և հերոսներ
Մարտի 21	Պոեզիայի համաշխարհային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	Նկարներով խաղեր
Մարտի 21	Ռասայական խտրականության վերացման միջազգային օր	Պատասխան ռասիզմին
Մարտի 22	Ջրի համաշխարհային օր	Կյանքի ուստայնը
Մարտի 23	Օդերևութաբանության համաշխարհային օր (ՕՐԿ)	
Մարտի 24	Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի համաշխարհային օր (ԱՀԿ)	Մեկ րոպե
Մարտի 31	Հայաստանի խորհրդարանի ընտրությունների մասին օրենքի ընդունման օր (1919թ.)	Քվեարկել, թե՞ չքվեարկել
Ապրիլի 7	Առողջապահության միջազգային օր (ԱՀԿ)	Մեկ րոպե
Ապրիլի 8	Ռումաների համաշխարհային օր	Մեկ քայլ առաջ
Ապրիլի 22	Երկրի օր	Կյանքի ուստայնը
Ապրիլի 23	Գրքի և հեղինակային իրավունքի համաշխարհային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	
Ապրիլի 30	Հոլոքոսթի զոհերի հիշատակի օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	
Մայիսի 1	Աշխատավորների համերաշխության միջազգային օր	Տարբեր աշխատավարձեր, Արհմիութենական ժողով
Մայիսի 3	Մամուլի ազատության համաշխարհային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	Լրագրի առաջին էջ
Մայիսի 8	Կարմիր խաչի և կարմիր մահիկի համաշխարհային օր	Իրավունքների «Բինգո»
Մայիսի 15	Ընտանիքի միջազգային օր	Աշխատանքը և երեխաները
Մայիսի 17	Հեռահաղորդակցության համաշխարհային օր (ՀՄՄ)	Համացանցի ազդեցությունը
Մայիսի 17	Ընդդեմ այլապաշտության միջազգային օր	Եկեք խոսենք սեռական կյանքի մասին
Մայիսի 31	Զծխելու համաշխարհային օր (ԱՀԿ)	

Ամսաթիվ	Ֆիշարժան օր	Վարժություն
Յունիսի 4	Ազդեցիկայի զոհ երեխաների միջազգային օր	Արդյո՞ք այլընտրանքներ ունենք
Յունիսի 5	Շրջակա միջավայրի պաշտպանության համաշխարհային օր (ՄԱԿ-ի ՇՄՅԾ)	Ջրոսայգի՝ մեկ գիշերում
Յունիսի 12	Մանկական աշխատանքի դեմ պայքարի միջազգային օր	
Յունիսի 17	Անապատացման և երաշտի դեմ պայքարի համաշխարհային օր	
Յունիսի 20	Փախստականների համաշխարհային օր	Կարո՞ղ եմ ներս գալ
Յունիսի 21	Խաղաղության և աղոթքի համաշխարհային օր	Բոլորը՝ հավասար, բոլորը՝ տարբեր
Յունիսի 26	Թմրամոլության և մարդավաճառության դեմ պայքարի միջազգային օր	
Յունիսի 26	Խոշտանգումների զոհերի հիշատակի համաշխարհային օր	Երբ գալիս է վաղը
Յունիսի 26	ՄԱԿ-ի Կանոնադրության օր	Լեզվական խոչընդոտ
Յուլիսի 1-ին շաբաթ օր	Համագործակիցների միջազգային օր	Եկեք խաղանք
Յուլիսի 11	Համաշխարհային բնակչության օր (UNFPA)	
Օգոստոսի 6	Հիրոսիմայի օր (ի հիշատակ առաջին ատոմային ռմբակոծության զոհերի, Հիրոսիմա, ճապոնիա, 1945)	
Օգոստոսի 7	Անդրսեռային իրավունքների և կրթության միջազգային օր	Ովքե՞ր եմ ես
Օգոստոսի 9	Բնիկ ժողովուրդների միջազգային օր	Մականների կետորսությունը
Օգոստոսի 12	Երիտասարդության միջազգային օր	Մեր ապագաները
Օգոստոսի 23	Ստրկավաճառության վերացման և դրա զոհերի հիշատակի միջազգային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	
Սեպտեմբերի 2-րդ երեքշաբթի օր	Խաղաղության օր	Ծախսի փող
Սեպտեմբերի 8	Գրագիտության միջազգային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	Համընդհանրացման բառարան
Սեպտեմբերի 16	Օգոնային շերտի պահպանման միջազգային օր	
Յոկտեմբերի 1-ին երկուշաբթի օր	Կացարանի համաշխարհային օր («Քաղաքներն առանց ետնախորշերի»)	Երկու քաղաքների պատմությունը
Յոկտեմբերի 2-րդ չորեքշաբթի օր	Բնական աղետների կանխման միջազգային օր	
Յոկտեմբերի 1	Մեծահասակների միջազգային օր	
Յոկտեմբերի 1	Երաժշտության միջազգային օր	
Յոկտեմբերի 5	Ուսուցիչների համաշխարհային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	Ամենայն ձայն թող լսելի լինի
Յոկտեմբերի 10	Հոգեկան առողջության համաշխարհային օր	Սպորտ՝ բոլորի համար
Յոկտեմբերի 16	Պարենի համաշխարհային օր (ՄԱԿ-ի ՊԳԿ)	
Յոկտեմբերի 17	Աղքատության վերացման միջազգային օր	Պայքար հարստության և իշխանության համար
Յոկտեմբերի 24	Չարգացման տեղեկատվության համաշխարհային օր	Չգուշացե՛ք, մենք հետևում ենք
Յոկտեմբերի 24	Միավորված ազգերի կազմակերպության օր	Իրավապաշտպանները, Ընտրապայքար
Նոյեմբերի 3	Տղամարդկանց համաշխարհային օր	Հերոսուհիներ և հերոսներ
Նոյեմբերի 9	Ֆաշիզմի և հակասեմիթականության դեմ պայքարի միջազգային օր	
Նոյեմբերի 9	Բեռլինի պատի անկումը, 1989թ.	Կապերի հաստատում
Նոյեմբերի 11	Գիտության և խաղաղության միջազգային օր	Աղքատության աստղագուշակ
Նոյեմբերի 16	Հանդուրժողականության միջազգային օր (ՅՈՒՆԵՍԿՕ)	Բռնությունն իմ կյանքում
Նոյեմբերի 20	Երեխաների համընդհանուր օր	Երեխաների իրավունքներ
Նոյեմբերի 21	Հեռուստատեսության համաշխարհային օր	Նկարներով խաղեր
Նոյեմբերի 25	Կանանց նկատմամբ բռնության վերացման միջազգային օր	Ճանապարհ դեպի Հավասարության երկիր
Նոյեմբերի 29	Պաղեստինցիների հետ համերաշխության միջազգային օր	
Դեկտեմբերի 1	ԶԻԱՀ-ի դեմ պայքարի համաշխարհային օր (ԱՀԿ)	Դեղամիջոցների մատչելիություն
Դեկտեմբերի 2	Ստրկության վերացման միջազգային օր	Աշխի պատմությունը
Դեկտեմբերի 3	Հաշմանդամների միջազգային օր	Տեսնել կարողությունը
Դեկտեմբերի 5	Տնտեսական և սոցիալական զարգացման կամավորների միջազգային օր	Որտե՞ղ ես կանգնած
Դեկտեմբերի 10	Մարդու իրավունքների օր (1948թ.)	Բեմականացում, Երբ գալիս է վաղը
Դեկտեմբերի 18	Վտարանդիների միջազգային օր	Մեկ քայլ առաջ

